

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Lucija Tomac Cvitković

**PREDIKTORI UKLJUČENOSTI
RODITELJA U SEKSUALNI ODGOJ
DJECE**

DOKTORSKI RAD

Rijeka, 2026.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Lucija Tomac Cvitković

**PREDIKTORI UKLJUČENOSTI
RODITELJA U SEKSUALNI ODGOJ
DJECE**

DOKTORSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Komentorica: prof. dr. sc. Anita Zovko

Rijeka, 2026.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATION

Lucija Tomac Cvitković

**PREDICTORS OF PARENTAL
INVOLVEMENT IN CHILDREN'S
SEXUAL EDUCATION**

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Professor Jasminka Zloković, PhD

Co-supervisor: Professor Anita Zovko, PhD

Rijeka, 2026.

Mentorica: prof. dr. sc. Jasminka Zloković, Filozofski fakultet u Rijeci

Komentorica: prof. dr. sc. Anita Zovko, Filozofski fakultet u Rijeci

Doktorski rad obranjen je dana _____ u/na

_____

Pred povjerenstvom u sastavu:

1. _____
2. _____
3. _____

ZAHVALA

Nakon izrona iz statističkih postupaka i teorija kojima se mogu objasniti dobiveni rezultati vrijeme je za ispisivanje dijela koji zauzima prostorno najmanje mjesta u ovom doktoratu, ali nosi najveće značenje od svih napisanih.

Ovaj put bio je još jedan koji je završen, a čini tek početak novih smjerova koji se otvaraju. Dakako, ovim putem nisam koračala sama, nego su uz mene bili oni bez kojih ne bih mogla stići do kraja ove dionice.

Zbog toga najveća hvala....

... mojim roditeljima Robertu i Snježani. Najvećem osloncu u cijelome životu koji neprestano pružaju ljubav i vjeru u sve što radim, ma koliko suvislo ili nesuvislo bilo. Bez vas ništa ne bi imalo smisla. Ne kaže se bez veze da samo rijetki nađu rijetke.

... mojem mužu Rafaelu kojega je ovaj doktorat proganjao u javi i snu. Koji je uvijek bio spreman saslušati sve moje izazove, stresove, eureka-trenutke i brojne druge dogodovštine. Hvala ti što dođeš kada treba, što ti mogu reći sve i što mi pružaš ljubav, podršku i razumijevanje u svemu što radim. Drago mi je da smo odrasli i još uvijek rastemo zajedno.

... mojoj mentorici prof. dr. sc. Jasminki Zloković i komentorici prof. dr. sc. Aniti Zovko koje su ponovno pokazale koliko vjeruju u mene, pomogle mi u ovom procesu i opet odlučile prihvatiti temu koja nije uobičajena u pedagogiji.

... Teni, Vanji, Sanji i Danieli – ekipi s trećeg kata. Zajedno smo učile, međusobno si pomagale i bile međusobna podrška u usponima i padovima. Hvala vam što ste mi kolegice i prijateljice.

... cijeloj mojoj savršeno nesavršenoj obitelji na svakom osmijehu, suzi, riječi podrške ili usmjerenja. Drago mi je što ste moj čopor.

...bijelo-narančastoj loptici sreće – Hirteru, emocionalnoj podršci koji je većinu ovoga prespavao.

... izv. prof. dr. sc. Darku Lončariću, koji je uvijek imao otvorena vrata za mene i moja pitanja vezana uz multivarijatnu statistiku.

... povjerenstvu za obranu nacrtu, ocjenu i obranu doktorske disertacije na svim sugestijama i smjernicama da ovaj rad postane ovakav kakav na kraju jest. Hvala vam!

... Antoneli Marjanušić na anglističkom aspektu ovoga rada – sudjelovanju u dvostrukom prijevodu skala i lekturi engleskog sažetka rada.

... ravnateljima i ravnateljicama, pedagozima i pedagoginjama, učiteljicama i učiteljima koji su mi otvorili vrata svojih škola i pomogli u prikupljanju podataka.

... roditeljima koji su pristali sudjelovati u ovom istraživanju unatoč specifičnosti teme i odvojili svoje vrijeme za mene.

... studentima i studenticama, kolegama i kolegicama koji su svojom podrškom u različitim aspektima bili uz mene.

... prijateljima i prijateljicama koji su dobivali košarice za druženja riječima „*Ne mogu. Pišem doktorat.*“. Od sada će ih biti više (druženja, ne doktorata).

... i naravno, svima onima koji nisu poimence spomenuti, ali znaju koliko su doprinijeli ovoj priči.

I prije sam rekla da su mi akademski tekstovi ubili kreativnost i lirsko izražavanje, pa se vraćam starim taktikama...

Tko bi mogao najbolje završiti ovaj tekst? Pitam se...

*„Ko nije drvo razumeo prvo
pa tek onda sadio
taj nije ništa uradio
I, shvatiće, kad-tad, da ne zna šta je hlad.“*

– Đorđe Balašević

Sažetak

Uključenost roditelja u seksualni odgoj djece predstavlja važno, ali u pedagogiji još uvijek nedovoljno istraženo područje, unatoč značajnoj ulozi u cjelokupnom razvoju djece i mladih. Iako formalni sustavi odgoja i obrazovanja preuzimaju dio odgovornosti u ovom području, obitelj ostaje primarno okruženje u kojem se oblikuju stavovi, vrijednosti i obrasci ponašanja vezani uz seksualnost, posebice u vrijeme društvenih promjena karakteriziranih pluralizacijom obiteljskih struktura i visokom dostupnošću informacija.

Cilj ove doktorske disertacije bio je empirijska provjera predloženog teorijskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, pri čemu se roditeljska uključenost promatra kao pedagoški odnos i proces koji se ponajprije ostvaruje kroz komunikaciju. Teorijski okvir rada temelji se na integraciji više relevantnih teorijskih pristupa, uključujući Teoriju planiranog ponašanja, Socijalno-kognitivnu teoriju, Teoriju zaštite te Bronfenbrennerov ekološki model, čime se nastojalo obuhvatiti višedimenzionalnost fenomena. Također, u model su uključene varijable koje se prema rezultatima međunarodnih istraživanja pronalaze kao najčešće vezane uz uključenost roditelja.

Empirijski dio istraživanja proveden je kvantitativnim metodološkim pristupom na uzorku 383 roditelja učenika četvrtih razreda osnovne škole, pri čemu su razvijeni i/ili prilagođeni mjerni instrumenti za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost, razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, stupnja procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja, stupnja samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece te vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti. Podaci su obrađeni metodama univariatne, bivariatne i multivariatne statistike.

Rezultati pokazuju da roditelji generalno visoko vrednuju vlastitu ulogu u seksualnom odgoju djece te se procjenjuju relativno samoeфикаsnima za njezino provođenje, no razina ugone u komunikaciji značajno varira ovisno o pojedinim temama. Analiza putanje potvrdila je da upravo razina ugone u komunikaciji ima ključnu medijacijsku ulogu između većine prediktorskih varijabli i učestalosti komunikacije. Završni model objasnio je visok postotak varijance učestalosti roditeljske komunikacije, što upućuje na snažnu prediktivnu vrijednost teorijski utemeljenog modela.

Rezultati naglašavaju da roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece nije moguće objasniti isključivo sociodemografskim obilježjima, već ju u znatnoj mjeri oblikuju roditeljski stavovi, vrijednosti i uvjerenja te vrijednosno-kulturološki kontekst, što ukazuje na značajan teorijski i empirijski doprinos području pedagogije.

Zbog toga rezultati pružaju implikacije za daljnji razvoj pedagoških intervencija usmjerenih na osnaživanje roditelja u području seksualnog odgoja djece, osobito u dijelu

jačanja roditeljske samoefikasnosti i adekvatnog pristupa temeljenog na znanstvenim dokazima.

Ključne riječi: seksualni odgoj, uključenost roditelja u seksualni odgoj, prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, seksualna pedagogija, obiteljska pedagogija

Abstract

Parental involvement in children's sexual education represents an important yet still insufficiently researched area within pedagogy, despite its significant role in the overall development of children and young people. Despite formal education systems assuming a measure of responsibility in this field, the family remains the primary environment in which attitudes, values, and patterns of behavior related to sexuality are shaped, particularly in the context of contemporary social changes characterized by the pluralization of family structures and the widespread availability of information.

This doctoral dissertation aimed to empirically verify a proposed theoretical model of predictors of parental involvement in children's sexual education, wherein parental involvement is conceptualized as a pedagogical relationship and process primarily realized through communication. The theoretical framework is based on the integration of several relevant theoretical approaches, including the Theory of Planned Behavior, Social Cognitive Theory, A Theory of Protection, and Bronfenbrenner's Ecological System Theory, to capture the phenomenon's multidimensional nature. Furthermore, the model incorporates variables that, according to international research, are most frequently associated with parental involvement.

The empirical phase of the research employed a quantitative methodological approach with a sample of 383 parents of fourth-grade primary school students. Measurement instruments were developed and/or adapted to assess the frequency of parent-child communication about sexuality-related topics, the level of comfort parents experience in communicating with their children about sexuality-related topics, parents' perceived self-efficacy in delivering sexual education, parents' self-assessment of their role in children's sexual education, and parents' value-based cultural orientation toward sexuality. The data were analyzed using univariate, bivariate, and multivariate statistical methods.

The results indicate that parents generally place a high value on their own role in children's sexual education and perceive themselves as relatively self-efficacious in delivering it; however, parents' level of comfort in communication varies significantly depending on the topic. Path analysis confirmed that the level of comfort in communication plays a key mediating role between most predictor variables and the frequency of communication. The final model explained a high proportion of variance in the frequency of parental communication, indicating strong predictive value of the theoretically derived model.

The findings emphasize that parental involvement in children's sexual education cannot be explained solely by sociodemographic characteristics. To a considerable extent, it is shaped by parental attitudes, values, beliefs, and the broader value-cultural context, pointing to a significant theoretical and empirical contribution to the field of pedagogy.

Therefore, the results provide implications for the further development of pedagogical interventions aimed at empowering parents in the field of children's sexual education, particularly in terms of strengthening parental self-efficacy and promoting an evidence-based approach grounded in scientific research.

Keywords: sexual education, parental involvement in sexual education, predictors of parental involvement in children's sexual education, sexual pedagogy, family pedagogy

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. TEORIJSKI OKVIR.....	6
1.1. Obitelj kao primarna odgojna sredina	6
1.2. Seksualni odgoj djece.....	7
1.3. Uključenost roditelja u seksualni odgoj djece	11
1.4. Pregled teorija koje pokušavaju objasniti uključenost roditelja u seksualni odgoj djece. 15	
1.4.1. Teorija zaštite.....	15
1.4.2. Seksualna komunikacija u okviru Teorije planiranog ponašanja	17
1.4.3. Uključenosti roditelja u seksualni odgoj u kontekstu Socijalno-kognitivne teorije... 19	
1.4.4. Uključenost roditelja u seksualni odgoj djece u kontekstu Ekološkog modela	20
1.5. Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece - pregled dosadašnjih istraživanja.	22
1.5.1. Sociodemografske karakteristike roditelja kao prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece	22
1.5.2. Karakteristike djeteta kao prediktor uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece..	24
1.5.3. Roditeljski stavovi, vrijednosti i uvjerenja kao prediktor uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece	25
1.6. Hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.....	31
2. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	36
2.1. Predmet istraživanja	36
2.2. Cilj i zadaci istraživanja	37
2.3. Hipoteze	38
2.4. Sudionici istraživanja	39
2.5. Varijable.....	45
2.6. Instrument	46
2.6.1. Provjera metrijskih karakteristika instrumenta – Pilot testiranje.....	47
2.6.2. Instrument za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoefikasnosti	49
2.6.3. Skala za procjenu stupnja samoprocjene vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece	52
2.6.5. Skala za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti	55

2.6.6. <i>Skala za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skala za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	59
2.7. Postupak	77
2.8. Obrada podataka.....	80
2.8.1. <i>Priprema podataka za multivarijatnu analizu - dummy kodiranje i izračun RIDIT vrijednosti</i>	81
2.8.2. <i>Analiza putanje</i>	84
3. REZULTATI	88
3.1. Deskriptivni pokazatelji i sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.....	88
3.1.1. <i>Deskriptivni pokazatelji varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	88
3.1.2. <i>Interkorelacije varijabli iz modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	89
3.1.3. <i>Sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	90
3.1.4. <i>Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o spolu roditelja</i>	91
3.1.5. <i>Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o spolu djeteta</i>	92
3.1.6. <i>Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o redosljedom rođenja djeteta</i>	93
3.1.7. <i>Povezanost kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i dobi roditelja</i>	95
3.1.8. <i>Povezanost kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i broja djece</i>	96
3.1.9. <i>Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom – deskriptivni pokazatelji i odnosi s brojem djece i redosljedom rođenja djeteta</i>	98
3.1.10. <i>Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	113
3.2. Model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.....	117
4. RASPRAVA	125
4.1. Mjerni instrumenti.....	125
4.2. Sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece	128
4.3. Testiranje hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.....	135
4.4. Završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece	142

5. DOPRINOSI I OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA TE SMJERNICE ZA DODATNA ISTRAŽIVANJA	145
6. ZAKLJUČAK	151
7. LITERATURA	156
8. ILUSTRACIJE	172
8.1. Popis tablica	172
8.2. Popis slika	174
9. PRILOZI	175

UVOD

Ljudska seksualnost predstavlja sastavni dio cjelokupnog ljudskog iskustva, obuhvaćajući biološke, emocionalne, društvene i kulturne dimenzije koje oblikuju načine na koje pojedinci doživljavaju sebe i grade odnose s drugima. Rasprave o ljudskoj seksualnosti i seksualnim odnosima, kao i kompleksni osobni, obiteljski, socijalni i politički izazovi koji ih okružuju predstavljaju značajan dio svakodnevnog života koji formiraju najintimnije trenutke koje osobe dijele jedne s drugima (Alexander, 2008).

Iako se ideje i promišljanja o ljudskoj seksualnosti mogu pronaći još u razdoblju antičke Grčke, čemu svjedoči Artemiderova *Sanjarica* napisana u II. stoljeću nove ere koja je predstavljala prikaz općenito prihvaćenih vrijednosnih shema vezanih uz izlaganje različitih mogućih oblika seksualnih činova (Foucault, 2013), tek u posljednjim desetljećima postoji sve veća tendencija poučavanja i prepoznavanja važnosti poučavanja o kognitivnim, emocionalnim, socijalnim i fiziološkim aspektima seksualnosti. Poučavanje o tim aspektima može imati pozitivan učinak na seksualno i reproduktivno zdravlje djece i mladih, ali i razvijati svjesnost o socijalnim izazovima koji uključuju rodnu ravnopravnost, ljudska prava te dobrobit i sigurnost djece i mladih (Europska komisija, 2020). Od shvaćanja i sagledavanja seksualnosti kao isključivo orijentirane na reprodukciju i naglaska na njenom fiziološkom aspektu, diskurs se pomaknuo prema sveobuhvatnim definicijama koje seksualnost shvaćaju kroz holistički pristup.

Znanstvene perspektive obuhvaćaju reproduktivni, socijalni, kulturalni, emocionalni i biološki aspekt ljudske seksualnosti (Grebe i Drea, 2017). Stoga se proučavanje ljudske seksualnosti oslanja na znanstvene radove stručnjaka iz različitih disciplina koji uključuju antropologe, biologe, medicinske istraživače, sociologe, psihologe, pedagoge i brojne druge stručnjake.

Budući da je ljudska seksualnost ovisi o sociokulturnim kontekstima – religijskim, multikulturalnim, etičkim i političkim čimbenicima (Greenberg i sur., 2017) neminovno je istaknuti da su se njezina shvaćanja mijenjala tijekom povijesti. Tijekom prvog tisućljeća prije nove ere seks se shvaćao kao svakodnevna životna pojava (Masters i sur., 2006). U srednjem vijeku dolazi do negativne konotacije gdje se na seks gleda kao na prokletstvo povezano sa smrću (Knibiehler, 2004) zbog čega su uslijedila ograničavanja seksualnih sloboda u renesansi (Masters i sur., 2006). U sedamnaestom stoljeću pronalaze se ideje o seksualnosti u radovima pedagoga poput J. J. Rousseaua (1712. – 1778.), koji teoriju o seksualnosti temelji na shvaćanju neodvojivosti seksualnosti, ljubavi i sreće pri čemu smatra da će muškarci i žene biti najsretniji ako prihvate svoje rodne uloge u društvu (Jonas, 2015) uz naglašavanje uloge žena u zadovoljenju muškaraca. S druge strane, sljedbenici Filantropijske škole – J. B. Basedow (1724. – 1790.), J. H. Campe (1746. – 1818.) i C. G. Salzmann (1744. – 1811.) seksualnu želju (posebice masturbaciju) smatraju najopasnijom bolešću moderne civilizacije koju treba u potpunosti iskorijeniti zbog čega su u školu uveli seksualnu edukaciju (Niedermeier i Davidson-Schmich, 2012).

Osamnaesto stoljeće promicalo je veću tolerantnost prema seksualnosti (Bullough, 1976), no sredinom 19. stoljeća ponovno dolazi do seksualne represije (Masters i sur., 2006).

Na početku 20. stoljeća javljaju se značajne promjene u shvaćanju ljudske seksualnosti koje su posljedično dovele do razvoja drugačijeg pedagoškog razumijevanja i promišljanja seksualnog odgoja. Ove promjene vidljive su u radovima Havelocka Ellisa (1859. – 1939.), koji je prepoznao masturbaciju kao uobičajenu pojavu kod oba spola u svim dobnim skupinama i negirao ideju da „dobra žena“ nema seksualne želje pri čemu je naglašavao psihološke više nego tjelesne uzroke raznolikosti prirode ljudskog seksualnog ponašanja (Masters i sur., 2006). Ova promišljanja dovela su do pomaka zbog promjena u moralističkim i normativnim predodžbe o seksualnosti koje su snažno obilježavale odgojne prakse 19. stoljeća. Posljedično, postavljeni su temelji za pedagoški pristup koji seksualni razvoj promatra kao sastavni dio cjelovitog razvoja osobe, a ne kao područje koje treba isključiti iz odgojno-obrazovnog diskursa.

Velik doprinos razumijevanju seksualnosti dao je utemeljitelj psihoanalitičkog pristupa, Sigmund Freud (1856. – 1939.) početkom dvadesetog stoljeća. Freud je zagovarao ideju o seksualnosti kao primarnoj snazi koja označava motiv svakog ljudskog ponašanja i djelovanja, a ujedno predstavlja osnovni uzrok svih oblika neuroza (Masters i sur., 2006). U svojim raspravama i predavanjima povezuje *eros* i *thanatos* kao dva primarna nagona koja usmjeravaju ljudski život, dok se njegov najveći doprinos očituje u razvoju teorije psihoseksualnog razvoja čovjeka. Posebno je značajno njegovo inzistiranje na ranoj dobi kao ključnoj za formiranje ličnosti, posjeduje trajne implikacije za pedagoški rad, odnose autoriteta i razumijevanje ponašanja.

Uz Freuda, jedan od najznačajnijih predstavnika, čiji su radovi postali temelj istraživanja ljudske seksualnosti, jest Alfred C. Kinsey (1894. – 1956.) koji je sredinom dvadesetog stoljeća predstavio je istraživanje temeljeno na 12 000 iscrpnih intervjuua koji su rezultirali objavama knjiga *Seksualno ponašanje muškaraca* (1948.) i *Seksualno ponašanje žena* (1953). Iako su reakcije bile različite, Kinseyjev je rad postavio temelje modernim istraživanjima te doveo do osnivanja Instituta za istraživanje seksualnosti pri Sveučilištu Indiana, koji i danas predstavlja vodeću instituciju na tom području (Kinsey Institute, bez dat.). Iako Kinsey nije bio pedagog, njegovi empirijski nalazi sredinom 20. stoljeća snažno su potaknuli na obrazovne i odgojne rasprave o seksualnosti. Njegov je rad otvorio prostor za razvoj seksualnog obrazovanja utemeljenog na empirijskim spoznajama, a ne isključivo na moralnim ili ideološkim postavkama, čime je postavio važne preduvjete za pedagoške pristupe usmjerene na informiranost, razumijevanje i prevenciju.

Za razliku od Kinseyja i njegovih suradnika, William H. Masters i Virginia E. Johnson, liječnik i seksologinja, šezdesetih godina dvadesetog stoljeća u istraživanja ljudske seksualnosti unijeli su ideju o važnosti shvaćanja anatomskih, fizioloških, psiholoških i socioloških dimenzija. U razdoblju između 1954. i 1965. godine

laboratorijskim istraživanjem zabilježili su više od 10 000 epizoda seksualnih aktivnosti koje su rezultirale izvješćem pod naslovom *Seksualni odgovor kod ljudi* objavljenim 1966. u svrhu pružanja temelja za provedbu terapijskih metoda namijenjenih ljudima sa seksualnim teškoćama. Njihovo istraživanje doprinijelo je razumijevanju seksualnosti kao područja koje nadilazi biološke procese te zahtijeva integrirani pristup, što je u skladu s pedagoškim nastojanjima da se učenika promatra holistički. Posebno je značajno njihovo isticanje da fiziološki pokazatelji nisu jedini ni najvažniji aspekt seksualnosti, što dodatno osnažuje pedagošku perspektivu usmjerenu na iskustvo, odnose i kontekst što se posebice ističe u istraživačkom izvješću. (Masters i sur., 2006).

Iako su vidljivi napori u promicanju shvaćanja važnosti ljudske seksualnosti u svim područjima života, njeno definiranje pitanje je koje nikako ne može dovesti do konsenzusa. Seksualnost se prema nekim autorima može definirati kao „široki pojam koji se odnosi na sve aspekte toga da netko jest i da se osjeća seksualno“ (Masters i sur., 2006., str. 5). Prema UNESCO-u (2018) seksualnost se odnosi na „individualna i društvena značenja međuljudskih i seksualnih odnosa, kao i na biološki aspekt“ (str. 17) te je ona „prisutna tijekom cijelog života kroz manifestaciju na različite načine i u interakciji s fizičkim, emocionalnim i kognitivnim sazrijevanjem“ (str. 17). S druge strane, Sielert (2008) iznosi shvaćanje seksualnosti kao različitih vrsta životnih energija od kojih seksualnost predstavlja energiju „koja je usmjerena užitku, koja se služi tijelom, koja se napaja iz mnogih izvora, koja poznaje posve različite oblike izražavanja i koja je u najrazličitijim segmentima smislena (str. 42 – 43). Isto tako, ljudska seksualnost shvaća se kao način na koji doživljavamo i izražavamo sebe kao seksualna bića, a uključuje poimanje sebe kao muškaraca i žena, kao i kapacitet za erotska iskustva i odgovore (Rathus i sur., 2018).

Najveće nedoumice prilikom definiranja seksualnosti javljaju se zbog poistovjećivanja njenih dijelova sa samim nadređenim pojmom seksualnosti. U ovom kontekstu *seksualnost* se može odrediti nadređenim pojmom koji se objašnjava kao „kvaliteta bivanja čovjekom, snažni i smisleni aspekt ljudske prirode i važna dimenzija čovječnosti“ (Sharpe, 2003, str. 420). S druge strane, *seksualno ponašanje*, s kojim se često poistovjećuje cjelokupna ljudska seksualnost, odnosi se na verbalno i neverbalno izražavanje seksualnosti koje uključuju genitalne i negenitalne aktivnosti koje se mogu prakticirati samostalno ili s drugim ljudima (Sharpe, 2003).

Tako, uzimajući u obzir kompleksnost ljudskog djelovanja i općenitog funkcioniranja u društvu i izvan njega, ljudska seksualnost predstavlja više od same genitalnosti, zbog čega se ne može tumačiti samo kroz tjelesne funkcije i čin razmnožavanja s naglaskom na plodnost, već kao bitna sastavnica „osobnog profila“ ličnosti koja obuhvaća i aspekte užitka, identiteta i odnosa (Sielert, 2008). Govoreći o kompleksnosti ovog pojma Svjetska zdravstvena organizacija (eng. *World Health Organization* (WHO)) (2002, str. 5) predlaže definiciju koja seksualnost definira kao „središnji aspekt ljudskog bića kroz život koja uključuje spol, rodni identitet i uloge, seksualnu orijentaciju, erotizam, užitak, intimnost i reprodukciju koja se doživljava i

izražava kroz misli, maštanja, želje, vjerovanja, ponašanja, vrijednosti, stavove, prakse, uloge i odnose”.

U kontekstu razumijevanja ljudske seksualnosti, važno je pobliže definirati i termine koji se uz nju vežu. Prvenstveno, govori se o terminima spola i roda. Vijeće Europe (bez dat.) spol definira kao „različite biološke i psihološke karakteristike muškaraca i žena kao što su reproduktivni organi, kromosomi, hormoni i drugo“, dok se prema rodu odnosi kao „socijalnom i kulturalnom konstrukt koji raspoznaje razlike u atributima muškaraca i žena, djevojčica i dječaka i odnosi se sukladno ulogama i zadaćama muškaraca i žena“ (UNICEF, 2017, str. 2). Za razliku od spola, atributi, mogućnosti i veze vezane uz rod socijalno su konstruirani i naučeni kroz socijalizaciju, zbog čega su kontekstualno i vremenski specifični i promjenjivi (Europski institut za rodnu ravnopravnost, bez dat.).

Razumijevanje seksualnosti kao važnog aspekta vlastitog života temelji se na dostupnosti informacija tijekom svih razvojnih razdoblja. Iako se roditelji smatraju prvim i najvažnijim odgajateljima svoje djece (Turnbull i sur., 2008) te važnim izvorima informacija o ljudskim vezama i seksualnosti (European Expert Group on Sexuality Education, 2016), pitanja seksualnog odgoja još je uvijek predstavljaju najveće izazove u odgoju djece (Rouhparvar i sur., 2022). Konkretno, u različitim kulturama pronalazi se različit način prenošenja znanja o seksualnosti unutar obitelji (Abdullah i sur., 2020). Primjerice, roditelji koji žive u ruralnim područjima seksualni odgoj i njegove sadržaje smatraju većim tabuom nego roditelji koji žive u urbanim područjima, što se pokušava objasniti manjom dostupnošću javnih izvora o načelima i sadržajima seksualnog odgoja (Modise, 2019). Razlike se mogu uočiti i ovisno o kontinentima gdje, primjerice, u afričkim regijama kulturalne i društvene norme ne dopuštaju roditeljima razgovarati s djecom o seksualnim temama jer se takav tip razgovora smatra grijehom (Lukolo i van Dyk, 2015). S druge strane, na području Sjedinjenih Američkih Država (SAD) razgovori o seksualnosti otvoreni su do te mjere da se SAD smatra vodećom nacijom u otvorenosti prema ovom području (The International Planned Parenthood Federation (IPPF), 2011). Seksualnost kao tema razgovora s djecom pokazala se izazovnom i na području Republike Hrvatske. Primjerice, prema rezultatima studentskog neobjavljenog istraživanja provedenog na uzorku od 434 roditelja (Bilić i Zembo, 2022; prema Zloković, 2023) njih 50 % seksualnost navodi kao najnelagodniju temu bilo da se radi o samozadovoljavanju, LGBTQ-temama, promjenama u pubertetu, spolnom zdravlju, seksualnom iskustvu roditelja ili nečemu drugome.

Važno je istaknuti da se u istraživanju i poučavanju o seksualnosti fokus ne stavlja isključivo na reproduktivni aspekt i čin seksualnog odnosa nego se progovara o velikom rasponu sadržaja i dimenzija. Sadržaji i dimenzije uključuju tjelesno i mentalno zdravlje te društvenu dobrobit (Satcher, 2001), zbog čega je seksualnost oblikovana međuljudskim odnosima i širim sociokulturnim vrijednostima i uvjerenjima (Darling i Howard, 2015).

Promicanje ideje o proširivanju definicije seksualnosti i uočavanje različitih pristupa u shvaćanju njene važnosti dovode do zaključka da je ova tema još uvijek predmet o kojemu nema jasnog slaganja u sadržaju, ulogama i adekvatnom pristupu u poučavanju o ljudskoj seksualnosti. Ipak, autori (Martin i Torres, 2014; Zloković i Tomac, 2023; Turnbull i sur., 2008; Kennedy i sur., 2014; Jiang, 2022) prepoznaju važan položaj roditelja u poučavanju djece o razumijevanju ljudske seksualnosti zbog čega je neophodno istražiti koje su to zadaće roditelja i na koji se način djeci može pružiti adekvatan seksualni odgoj.

Unatoč rastućem interesu za pitanja seksualnog odgoja djece, dosadašnja istraživanja u području pedagogije rijetko su se sustavno bavila obiteljskim kontekstom i konkretnim čimbenicima roditeljske uključenosti, osobito u nacionalnom kontekstu Republike Hrvatske. Većina postojećih empirijskih modela razvijena je u kulturno i društveno različitim okruženjima, zbog čega njihova primjena izvan izvornih konteksta ostaje teorijski i metodološki upitna. Polazeći od navedenog, ovim se radom nastoji ponuditi teorijski utemeljen hipotetski model koji se empirijski provjerava, a odnosi se na uključenost roditelja u seksualni odgoj djece. Ovaj model je osjetljiv na specifičnosti hrvatskog društvenog i kulturnog okvira te doprinosi razvoju seksualne pedagogije kao znanstvenog područja.

1. TEORIJSKI OKVIR

1.1. Obitelj kao primarna odgojna sredina

Iako se djeca kroz život nalaze u različitim odgojnim sredinama, njihova primarna odgojna sredina jest obitelj. Obitelj je „temeljna društvena zajednica čija je osobitost sustavna briga za odgoj i u toj zadaći ona je nezamjenjiva“ (Rosić, 1998, str. 61). Obitelj se smatra prvom sredinom u odgoju i obrazovanju koja predstavlja temelj za razvoj moralnih, etičkih, nacionalnih, kulturalnih, religijskih i tjelesnih vrijednosti (Vertel i sur., 2024). U obitelji se ostvaruje proces odgoja i ona čini prvu skupinu u kojoj su njeni članovi integrirani zbog čega se stječu prvi oblici socijalizacije. Obitelj kao skupinu odlikuju složene interakcije, izrazita emocionalna povezanost članova obitelji, jak utjecaj na razvoj osobnog i skupnog identiteta i psihološkog integriteta, složeniji i intenzivniji odnosi i kontinuitet i trajnost veza među članovima (Rosić i Zloković, 2002).

Kontakti stečeni u obitelji svakodnevni su i trajni, a njihova uloga u ranom i kasnijem djetinjstvu isključiva jer u ovom kontekstu dijete gradi ličnost, stječe prva socijalna iskustva i stvara temelje za razvoj vrijednosti, mogućnost ulaženja u složenije interakcije, stjecanje iskustava odgojne naravi i shvaćanje važnosti dobrih međuljudskih odnosa (Rosić, 1998). Obitelj predstavlja važan faktor za socijalni razvoj djeteta koji obuhvaća „razvijanje prihvaćanja od drugih ljudi i interakciju s njima ili razvijanje ponašanja za izbjegavanje socijalnih kontakata“ (Rosić i Zloković, 2002, str. 38). Ovo se posebice očituje u moralnom razvoju djeteta pri čemu djeca najranije dobi usvajaju osnovne stavove o vrijednostima koje ostaju prisutne tijekom cijelog života. Osim vrijednosti, u obitelji se prenose stavovi prema uspjehu i prema sebi, kompetencijama, rješavanju problema i razne druge vještine. Iz perspektive pedagogije, obitelj se shvaća kao primarno i temeljno odgojno okruženje u kojem se odvijaju prvi pedagoški procesi, oblikuju obrasci ponašanja te postavljaju polazišta za kasnije institucionalno obrazovanje i odgoj. Zbog toga se obitelj može smatrati privilegiranim okruženjem za formiranje ličnosti i povezivanje zbog čega ima ključnu ulogu u razvoju djece i adolescenata (Rodrigues i sur., 2012).

Rosić (2002) naziva roditelje prvom društvenom jezgrom koja odgaja dijete i provodi prvu socijalizaciju jer ona jedina može pružiti blisko, neposredno, intimno i ljubavljivo prožeto ozračje koje je potrebno za razvoj zrele i moralne ličnosti. Iako se uočava velika važnost obitelji u odgoju djece, specifične odgojne prakse znaju se izgubiti ili nedovoljno prakticirati zbog niza čimbenika kao što je kulturološka pozadina, aktualni društveni poredak ili individualna iskustva pojedinih članova. Vertel i suradnici (2024) ističu važnost shvaćanja velike uloge članova uže obitelji u oblikovanju dječje osobnosti zbog neposrednog i posrednog učinka na sve dijelove dječjeg života i njihove uključenosti u dnevne aktivnosti. Unutar uže obitelji ističe se velika uloga roditelja koja se posebice očituje u održavanju discipline, pokazujući aktivan interes za djetetove težnje i buduće ciljeve te objašnjavajući da ostvarenje tih težnji zahtijeva marljiv trud i naporan rad. Iako svaki član obitelji ima ulogu u razvoju djeteta, kroz istraživanja se ističe uloga majke kao

primane pružateljice emocionalne sigurnosti koja se postiže kroz uspostavljanje odnosa temeljenih na privrženosti u ranoj dobi dok se uloga oca orijentira na prijenos vrijednosti o shvaćanju svijeta. Konkretno, majke se u odgojnim postupcima orijentiraju na pružanje strukture i stvaranje sigurnog i učinkovitog odgojnog okruženja (Paquete, 2004) dok kroz interakciju s ocem djeca uče načine uspostavljanje autonomije i preuzimanje rizika (Flanders i sur., 2009).

Članovi obitelji nalaze se u specifičnim kontekstima koji oblikuju obiteljsku organizaciju zbog čega se svaka obitelj smatra posebnom dinamičnom strukturom koja je oblikovana određenom autonomijom i individualnosti. U toj strukturi prisutan je mehanizam povratne sprege koji se mijenja s razvojem njenih članova pri čemu roditeljski postupci stvaraju učinke na djecu, a djeca povratno oblikuju ponašanje i odgojne postupke svojih roditelja (Shaffer, 2005). Upravo ova dinamika rezultira različitim stavovima i praksama u općenitim i specifičnim odgojnim kontekstima koja se očituje u naglašavanju važnosti pojedinih aspekta, a stavljanju manjeg naglaska ili u potpunosti izbjegavanja nekih drugih.

Tako u kontekstu specifičnih odgojnih djelovanja nailazi se na spektar tematika koje roditelji izbjegavaju ili ih smatraju nelagodnima. Istraživanje Bilić i Zembo (2022; prema Zloković, 2023) pokazalo je da roditelji poprilično nelagodnim temama smatraju teme vezane uz seksualnost, smrt, obiteljske probleme, psihičke probleme te opojna sredstva i ovisnost. Razlozi su većinski vezani uz osjećaje nelagode, nesigurnosti, posjedovanje nedovoljno znanja za prilagodbu dobi te strah od nerazumijevanja i želja za zaštitom djece od „teških“ tema.

Iako se uloga obitelji apostrofira u svim područjima odgojnog djelovanja, fokus se ne može staviti isključivo na jednostavnoj relaciji tko je za što zadužen u odgoju djeteta. Zbog toga, potrebno je dubinski razmotriti individualne i društvene kontekste u kojima se obitelj nalazi te dati pregled specifičnih odgojnih područja i mogućnosti koje obitelj unutar njih ima. Neminovno je istaknuti da svako odgojno područje sa sobom nosi niz potrebnih vrijednosti, stavova, kompetencija i znanja koja mogu oblikovati roditeljske intencije o uključivanju u svaki od odgojnih aspekata koji se obitelji pripisuju.

1.2. Seksualni odgoj djece

Prije no što se pristupi raspravi o seksualnom odgoju kao intencionalnom odgojnom djelovanju, važno je istaknuti da se dječja seksualnost razvija od najranije dobi te da djeca, bez obzira na dob, prolaze kroz proces seksualne socijalizacije. Konkretno, seksualna socijalizacija djeteta u prvoj godini života očituje se u situacijama kada dojenče pokušava ublažiti osjećaj straha izazvan odvajanje od majke kroz iskustva ugođe, koja bi trebala povećati zadovoljstvo samostalnim funkcioniranjem. Nadalje, dijete uspostavlja odnos ugođe s odraslom osobom kroz nježne dodire tijela i tjelesne užitke vezane uz taktilne aspekte, dominantno usmjerene na oralni dio tijela (Sielert, 2008). Većina djece u drugoj godini života razvija interes za vlastite spolne organe, dok se od druge do četvrte godine ta znatiželja širi na oblikovanje ciljanih ponašanja samozadovoljavanja te se

razvija svijest o tjelesnim razlikama između djevojčica i dječaka. Seksualna socijalizacija nastavlja se i u trećoj godini djetetova života, kada ono pokazuje sve veće zanimanje za sve životne aspekte koji su obilježeni postavljanjem brojnih pitanja. Tijekom četvrte godine raste potreba za kontaktima i prijateljstvima, ispituju se granice, mijenjaju odnosi s odraslima te se usvajaju društveno prihvatljiva ponašanja. Od pete do šeste godine djeca sve više vremena provode s vršnjacima te razvijaju zanimanje za tjelesno istraživanje vlastitog i tuđeg tijela. Prema Sielertu (2008), znanstveni podaci o djeci u dobi od 6 do 8 godina relativno su oskudni, no smatra se da je fokus na usvajanju rodni uloga te sve učestalijem druženju s vršnjacima istog spola. Masters i suradnici (2006) navode da djeca u ovoj dobi postupno počinju jasno razumijevati osnovne anatomske razlike između spolova te pokazuju izraženiji osjećaj skromnosti i potrebe za privatnošću u vezi s izlaganjem vlastitog tijela. Nadalje, u ovom se razdoblju pojavljuju i različite seksualne igre među djecom, na koje roditelji najčešće reagiraju na razne načine, ovisno o vlastitim uvjerenjima, iskustvima i razini informiranosti. O djeci starijoj od devet godina dostupna su sustavnija istraživanja, usmjerena ponajprije na psihofizičke promjene puberteta i socijalizaciju.

Unutar procesa nenamjerne seksualne socijalizacije, namjerni odgojni utjecaj na dijete i dalje predstavlja jednu od ključnih pedagoških dilema.

Holističko shvaćanje seksualnosti dovelo je do potrebe izdvajanja i specifikacije njenih temeljnih aspekata o kojima bi se djecu trebalo poučavati. S obzirom na to da na ljudsku seksualnost djeluju brojni čimbenici poput bioloških, psiholoških, socijalnih, ekonomskih, političkih, kulturalnih, etičkih, legalnih, povijesnih, religijskih i duhovnih (WHO, 2002), javila se potreba za strukturiranjem discipline u sklopu znanosti o odgoju koja bi obuhvatila njene brojne dimenzije. U tom diskursu počela se razvijati seksualna pedagogija kao „disciplina pedagogije koja istražuje i znanstveno razmatra seksualnu socijalizaciju i intencionalni odgojni utjecaj na ljudsku seksualnost“ (Sielert, 2008, str. 8). U njeno predmetno područje, osim odgoja djece u razdoblju predškolske i školske dobi spada i životno okruženje odraslih i osoba treće životne dobi.

Jedan od temeljnih pojmova seksualne pedagogije jest seksualni odgoj, koji „kao praksa podrazumijeva kontinuirano, namjerno utjecanje na razvoj seksualnih motivacija, izražajnih oblika i obrazaca ponašanja kao i stavova i mišljenja o aspektu seksualnosti u djece, mladeži i odraslih“ (Sielert, 2008, str. 15). Seksualni se odgoj shvaća i kao „cjeloživotni proces dobivanja informacija i formiranja stavova, uvjerenja i vrijednosti o vezama, intimnosti i identitetu“ (European Expert Group on Sexuality Education, 2016, str. 427) pri čemu mora biti utemeljen na internacionalno prihvaćenim ljudskim pravima s naglaskom na pravo pristupu primjerenim informacijama vezanim uz zdravlje. U ovom je smislu nužno obratiti pažnju na definiranje i razlikovanje terminologije koja se veže uz prenošenje znanja o ljudskoj seksualnosti na djecu i mlade¹. U starijoj, ali i recentnijoj

---

¹ U ovom radu autorica polazi od shvaćanja seksualnog odgoja vodeći se definicijom European Expert Group on Sexuality Education (2016, str. 427) koja na seksualni odgoj gleda kao na „cjeloživotni proces dobivanja informacija i formiranja stavova, uvjerenja i vrijednosti o vezama, intimnosti i identitetu“ i koji se vodi ciljevima Cjelovite seksualne edukacije koju nudi UNESCO (2018). Također, autorica polazi od

hrvatskoj literaturi najčešće se koristio termin *spolni odgoj* koji se odnosio na dio etičkih sadržaja kojima se provodi moralno oblikovanje odgajnika i najčešće je uključen u sadržaje moralnog odgoja zbog čega se ne izdvaja kao poseban odgoj, posebice jer je „riječ ponajviše o problemu međuljudskih odnosa koji se očituju i kao odnosi među spolovima” (Malić i Mužić, 1984, str. 170). S druge strane, u međunarodnom se okruženju koristi termin *sex education* ili *sexual education* koji se odnosi na „učenje o kognitivnom, socijalnom, interaktivnom i fizičkom aspektu seksualnosti koje počinje rano u djetinjstvu i proteže se do adolescencije i odrasle dobi” (Savezni centar za zdravstveno obrazovanje (BzGA), 2010, str. 28).

S obzirom na to da englesko govorno područje ne radi distinkciju između termina odgoj i obrazovanje, točan prijevod termina *sex/sexual education* ovisi o drugim parametrima i kontekstima u kojima se on primjenjuje. Sielert (2008, str. 15) razlikuje seksualno prosvjećivanje kao „informiranje o svim činjenicama i uzajamnim svezama unutar teme ljudske seksualnosti, uglavnom kao jednokratni čin, više ili manje usmjeren na ciljane skupine”, dok se seksualni odgoj odnosi na intencionalno vođeni proces učenja. Osim toga, autor ističe da je u središtu seksualnog odgoja intencionalno vođeni proces učenja zbog čega je seksualno prosvjećivanje samo dio seksualnog odgoja. Navedeno može biti uvjetovano i procesima seksualne socijalizacije kao nenamjerne djelatnosti. Shodno tomu, za potrebe ovog rada u prijevodu literature izvan hrvatskog govornog područja koristit će se termin seksualni odgoj.

Savezni centar za zdravstveno obrazovanje (BzGA) (2010) navodi da seksualni odgoj predstavlja ključnu sastavnicu u procesu prilagodbe na nova viđenja ljudskih prava i uloga, posebice od druge polovice 20. stoljeća. Seksualna prava temeljena su na univerzalnim ljudskim pravima pri čemu svaka osoba bez prisile, diskriminacije i nasilja može postići najvišu moguću razinu standarda seksualnog zdravlja uključujući pristup ustanovama za seksualno i reproduktivno zdravlje, traženje i dobivanje informacija povezanih sa seksualnošću, seksualnu edukaciju, poštovanje prema tjelesnom integritetu, odabir partnera, izbor o seksualnoj aktivnosti, seksualne veze temeljene na pristanku, brak temeljen na pristanku, odabir hoće li i kada imati djecu i uživanje zadovoljavajućeg, sigurnog i ugodnog seksualnog života (WHO, 2002).

U tom se kontekstu seksualni odgoj najčešće prakticira kao interdisciplinarna zadaća svih odgojnih područja koja se međusobno isprepliću, a uključuju institucije, obitelj i društveno okruženje (Sielert, 2008). BzGA (2010) ističe da je za zdravi razvoj djeci mladima potreban neformalan, informalan i formalan vid seksualnog odgoja zbog čega se ovi segmenti ne trebaju smatrati oprečnima već kao smjerovi koji se međusobno nadopunjuju. Neformalno i informalno učenje djeci pruža emocionalnu podršku, sigurnost i prostor za razvoj, dok formalno obrazovanje osigurava znanja, vještine i argumente za formiranje stavova. Međutim, u formalnim uvjetima razlikuju se dva osnovna pristupa: programi orijentirani na apstinenciju i programi orijentirani na cjeloviti

---

ideje o mogućnosti implementacije pristupa Cjelovite seksualne edukacije i izvan formalnog odgojno-obrazovnog konteksta u koji se može smjestiti i obitelj.

pristup seksualnosti koji teže razvoju znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje potiču mlade na uživanje u svim aspektima seksualnosti. Dok su prvi programi orijentirani na promicanje apstinencije kao najboljeg načina sprječavanja neželjenih trudnoća, uz promicanje straha, srama i krivnje, programi koji polaze iz perspektive cjelovitosti apostrofiraju važnost donošenja odluka u vezama, prevenciju spolno prenosivih bolesti i infekcija i shvaćanje seksualnosti kao uobičajenog aspekta ljudskog života (Wilson i sur., 2012). Izazov ovih programa uočava se i u užoj orijentaciji na skupine koje ulaze u pubertet i adolescente što može dovesti do zakidanja mlađih osoba u ovom aspektu (Russel i sur., 2020). Osim dobnog aspekta, izazovi se povećavaju zbog sve ranijeg ulaska u pubertet koji je većinski uziman kao granica za početak razgovora o seksualnosti s djecom.

Francis (2013) stoga zagovara pozitivan seksualni odgoj koji bi mogao odgovoriti na potrebe mladih. Ovakav seksualni odgoj izbjegava posramljivanje i osuđivanje mladih zbog njihovih seksualnih osjećaja, pružajući uravnotežen pogled na seksualne odnose kroz perspektivu i užitka i prevenciju potencijalnih rizika.

Da bi se postigli planirani ciljevi, a i razvijala ideja o holističkom pristupu seksualnom odgoju, razvijen je koncept nazvan Cjelovitom seksualnom edukacijom² (*eng. Comprehensive sexuality education*) koja se poima kao „kurikularno utemeljen proces učenja i poučavanja o kognitivnom, emocionalnom, fizičkom i socijalnom aspektu seksualnosti s ciljem opremanja djece i mladih znanjima, vještinama, stavovima i vrijednostima koje će ih osnažiti da: shvate svoje zdravlje, dobrobit i dostojanstvo; razviju socijalne i seksualne veze temeljene na poštovanju; razmisle o utjecaju svojih izbora na vlastitu dobrobit i dobrobit drugih i da razumiju i osiguraju zaštitu svojih prava kroz cijeli život“ (UNESCO, 2018, str. 16).

Čitav pristup Cjelovite seksualne edukacije opisan je u Međunarodnim smjernicama za seksualnu edukaciju (*eng. International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach*) (UNESCO, 2018). Temelj ovog koncepta jest pristup temeljen na dokazima pri čemu se polazi od shvaćanja Cjelovite seksualne edukacije kao „ključnog aspekta u pripremi mladih ljudi za siguran, produktivan i ispunjavajući život gdje HIV i AIDS, spolno prenosive infekcije, neželjene trudnoće, rodno utemeljeno nasilje i rodna nejednakost još uvijek predstavljaju rizike za njihovu dobrobit“ (UNESCO, 2018, str. 12). Navedeni pristup vodi se idejom o postupnom uvođenju dobno primjerenih sadržaja od najranije dobi kroz kontinuirano poučavanje, a ne samo kao jednu lekciju ili intervenciju. Postavljeni standardi utemeljeni su na Teoriji socijalnog učenja, Socijalno-kognitivnoj teoriji i Ekološkom modelu (Future of Sex Ed Initiative (FoSE), 2016) pri čemu se karakteristika cjelovitosti u praktičnom djelovanju postiže zadovoljavanjem 10 karakteristika koje propisuje UNESCO (2018), a to su znanstveno utemeljenje, postupnost, kurikularna utemeljenost, cjelovitost, pristup

---

² Termin Cjelovite seksualne edukacije odnosi se na kurikularno utemeljen proces zbog čega se može govoriti o edukaciji, a ne isključivo o odgoju. Ovaj prijevod koristi se i u nacionalnim istraživanjima vodećih autora u području proučavanja ljudske seksualnosti (npr. Hodžić i Štulhofer, 2002; Modrić, Šoh i Štulhofer, 2011; Štulhofer i Hodžić, 2003)

temeljen na ljudskim pravima, utemeljenost na rodnoj ravnopravnosti, kurikularna relevantnost i primjerenost kontekstu, transformativnost i mogućnost razvoja životnih vještina na promicanje zdravih izbora. Osim u formalnom kontekstu, istraživanja pokazuju da roditeljsko uključivanje u seksualni odgoj djece povećava učinkovitost formalnih programa (Marques i Ressa, 2013) jer pruža personaliziranije i učinkovitije iskustvo učenja za djecu i mlade (Aventin i sur., 2020). Zbog toga, seksualni odgoj u obitelji ne bi trebao biti jednokratni događaj, nego kontinuirani proces pružanja informacija i osnaživanja djece adekvatnim i znanstveno utemeljenim pristupom i informacijama koje su provjerene i razvojno prilagođene (Tomic, 2024).

Važnost ove teme može se argumentirati i njenim smještajem u sklopu Agende 2030 (UN, 2015, str. 18 – 20) pri čemu se apostrofiranje seksualnog odgoja pronalazi u sklopu tri cilja održivog razvoja. Indikacije se mogu uočiti u cilju 4.7. koji propisuje „do 2023., osigurati da svi učenici steknu znanja i vještine potrebne za promicanje održivog razvoja, uključujući, između ostalog obrazovanje za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu jednakost, promociju kulture mira i nenasilja, globalno građanstvo i uvažavanje kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju“, u cilju 3.7. koji navodi „do 2023., osigurati jedinstveni pristup uslugama seksualne i reproduktivne zdravstvene zaštite, uključujući planiranje obitelji, informiranje i obrazovanje te integraciju reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe“ i cilju 5.6. u smislu „osigurati univerzalni pristup seksualnom i reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima kako je dogovoreno u skladu s Programom djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju i Pekinškom platformom za djelovanje te ishodnim dokumentima njihovih revizijskih konferencija“.

Iako su smjernice primarno namijenjene kreiranju kurikuluma i planiranju sadržaja u odgojno-obrazovnom sustavu, seksualni odgoj ne može se realizirati isključivo u formalnim i neformalnim organiziranim uvjetima. U cilju shvaćanja opsežnosti ovog dijela odgoja neminovno je istaknuti različite elemente koji se mogu dovesti u vezu s uključivanjem različitih dionika u proces seksualnog odgoja.

1.3. Uključenost roditelja u seksualni odgoj djece

S obzirom na to da se primarna socijalizacija i glavnina odgoja djece odvija upravo unutar kruga obitelji, neminovno je istaknuti i potrebu za sustavnim poučavanjem djece i u području shvaćanja ljudske seksualnosti. Proces odgoja djece uključuje promociju i podržavanje dječjeg razvoja kroz prenošenje osobnih vrijednosti i normi roditelja ili skrbnika, ali i vrijednosti i norme koje su društveno uvjetovane (Bornstein, 2012). Roditelji i skrbnici zbog toga imaju ključnu ulogu u seksualnom razvoju djeteta, posebice u vođenju djeteta kroz seksualna ponašanja, veze i želje koje u kasnijem životu mogu rezultirati različitim seksualnim praksama i posljedicama na općenito zdravlje (Lefkowitz i Stoppa, 2006). Iz pedagoške perspektive, roditelji se u ovom procesu shvaćaju kao primarni odgojitelji koji svojim svjesnim i nesvjesnim postupcima oblikuju pedagoški kontekst učenja o seksualnosti, vrijednostima i odgovornim oblicima ponašanja. U

seksualnom odgoju djeteta roditelji mogu sudjelovati direktno ili indirektno pri čemu Newman i Newman (1986) apostrofiraju da roditelji u seksualnom odgoju djece sudjeluju i na načine koji se ne odnose na direktne razgovore o temama vezanim uz seksualnost nego i u kontekstu izostavljanja ovih razgovora kao i reakcijama na seksualna ponašanja, govor i pitanja djece. Slijedom navedenoga, kao glavni dionici u poticanju općenite kvalitete života djece i mladih mogu se istaknuti upravo članovi obitelji (Zloković i Tomac, 2023) pri čemu roditelji imaju ključnu ulogu u prijenosu informacija o temama vezanim uz ljudsku seksualnost svojoj djeci (Martin i Torres, 2014) počevši od osnovnih i jednostavnih koncepata, kao što je uvod u shvaćanje spola i roda, sve u cilju izbjegavanja seksualnog zlostavljanja djece i prihvaćanja vlastite seksualnosti kao integralnog dijela života. Štoviše, roditelji koji su bili aktivno uključeni u seksualni odgoj djece, smatrani su boljim modelom ponašanja jer su na svoju djecu prenosili vrijednosti i uvjerenja (Angera i sur., 2008).

Kao temeljni oblik prijenosa informacija javlja se komunikacija o seksualnim temama konceptualizirana kao „verbalna razmjena između roditelja koji posjeduju znanja i koji svojoj neiniciranoj djeci pružaju znanje o seksu” (Flores i Barroso, 2017, str. 533). U tom smislu komunikacija o seksualnim temama predstavlja „recipročan proces koji se sastoji od interakcije majki, očeva i drugih skrbnika s kćerima i sinovima” (Flores i Barroso, 2018, str. 533). Pružanje informacija djeci i mladima o seksualnosti i njenim različitim aspektima može služiti kao preventivna mjera u vidu razvoja neželjenih seksualnih ponašanja, prijenosa spolno prenosivih bolesti i infekcija, ali i poticati razvoj pozitivnih odnosa spram vlastite seksualnosti (Widman i sur., 2016; Foshya i O'Sullivan, 2020). Prema Sielert (2008) već između druge i četvrte godine djetetova života roditelji moraju odlučiti hoće li se prikloniti seksualnosti naklonjenom seksualnom odgoju ili odgoju protiv njega. Ovdje se ne govori o direktnoj verbalnoj komunikaciji koja je orijentirana na specifične sadržaje već i o reakcijama na određena djetetova ponašanja kojima istražuje seksualnost.

Iako smjernice Svjetske zdravstvene organizacije (2018) predlažu početak seksualnog odgoja između sedme i dvanaeste godine života, u praktičnom smislu vidljive su dvije krajnosti pri čemu neki roditelji započinju uvođenje tema vezanih uz seksualnosti već tijekom prvih godina djetetova života (Rakhmawati i sur., 2021), dok neki roditelji ove teme ne uvode prije desete godine života (Morawska i sur., 2015) jer su zabrinuti da bi seksualna tematika mogla narušiti „nevinost djece“ (McGinn i sur., 2016; Robinson i sur., 2012) ili potaknuti djecu na ranija seksualna ponašanja (Allen, 2008; Flores i Barroso, 2017). Unatoč uvjerenjima roditelja o potencijalnoj štetnosti seksualnog odgoja, komunikacija s djetetom još u dobi između 4. i 11. godine života može poboljšati seksualno zdravlje, dobrobit i socijalne vještine (Alldred i sur., 2016).

Uključivanje roditelja u seksualni odgoj svoje djece ne događa se spontano, već je uvjetovano različitim čimbenicima kulturološkog, obiteljskog i individualnog okruženja. U tom smislu, rezultati istraživanja Turnbulla i suradnika (2008) i Kennedy i suradnika (2014) ukazuju na izraženu želju djece i mladih o učenju u seksualnim temama

upravo od svojih roditelja. Slični rezultati proizašli su i iz istraživanja Jiang (2022) u kojemu je 93 % od 90 sudionika s azijskog područja istaknulo da seksualni odgoj u obitelji treba biti temelj svih drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti, a najviše u cilju prevencije neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti i infekcija. Štoviše, važnost seksualnog odgoja u obitelji pokazala se važnom i zbog promocije seksualnog zdravlja tijekom adolescencije i daljnjeg života (Wisnieski i sur., 2014), kao i prenošenju točnih informacija, obiteljskih vrijednosti i razvoj morala (Robinson, 2017).

Rezultati istraživanja Beckett i suradnika (2010) pokazali su da roditelji razgovore sa svojom djecom provode u tri faze koje se sadržajno razlikuju, a zbog individualnih razlika nisu striktno definirane u godinama djeteta. Tako su, primjerice, u predseksualnoj fazi djeteta zastupljeniji razgovori o izboru prijatelja, istospolnim vezama i odlukama o stupanju u seksualne odnose, fiziološkom razvoju i posljedicama trudnoće. U predkoitalnoj fazi razgovori roditelja s djecom orijentirani su na prevenciju spolno prenosivih infekcija, kontracepcijska sredstva, te na seksualne odnose u vezama. U zadnjoj fazi, okarakteriziranoj stupanjem u seksualne odnose razgovori obuhvaćaju teme vezane uz prevenciju spolno prenosivih bolesti i neželjene trudnoće, emocionalnu dimenziju seksualnih odnosa i donošenje zdravih odluka (npr. upotreba kontracepcije i pristanak). Unatoč različitim pristupima, mišljenja adolescenata pokazuju da su razgovori o seksualnim aspektima s roditeljima bili ili prekasno započeti da bi bili korisni (Astle i sur., 2022) ili prekasno započeti da bi mogli imati preventivne efekte (Beckett i sur., 2010). Prosječno, roditelji prve razgovore o seksualnim temama sa svojom djecom započinju između desete i jedanaeste godine života (El-Shaieb i Wurtele, 2009; Kenny i Wurtele, 2013). Najčešća praksa koja se pronalazi kao neželjena i prekasna odnosi se na „razgovor (eng. *the talk*) o seksualnosti“ kada roditelji s djecom u adolescentnoj dobi prvi puta iniciraju razgovor seksualne tematike. Ovakav tip razgovora roditelje i adolescente stavlja u poziciju nelagode (Ashcraft i Murray, 2017; Allen, 2008) uz što su adolescenti istaknuli nedovoljno dobivenih informacija koje su im bile potrebne (Ashcraft i Murray, 2017; Hernandez i Petronio, 2020). Dodatno, upravo izostanak komunikacije roditelja i djeteta o seksualnim pitanjima pokazao kao prediktor ranijeg i češćeg stupanja u rizična seksualna ponašanja (Markham i sur., 2010).

Andiana i Slameto (2024) u svojoj studiji literature na deset znanstvenih radova o ulozi roditelja u seksualnom odgoju djece, identificiraju pet uloga koje roditelji sami pripisuju sebi. Identificirane uloge se iz pedagoške perspektive, mogu razumjeti kao različite odgojne funkcije koje roditelji ostvaruju u obiteljskom kontekstu, a koje imaju izravan učinak na oblikovanje znanja, stavova i ponašanja djece. Najčešće isticana uloga bila je uloga roditelja kao edukatora, koja se pokazala najefikasnijom u provođenju seksualnog odgoja. Osam istraživanja pokazalo je da roditelji uspješno preuzimaju ovu ulogu pružajući ključna znanja u području seksualnog odgoja, pri čemu se ističe rijetkost roditelja kao primarnih izvora informacija za svoju djecu. Ova uloga se ubraja među najdosljednije izvršavane te je u skladu s pedagoškim shvaćanjem roditelja kao prvih i najvažnijih odgojitelja djece.

Druga identificirana uloga jest uloga roditelja kao uzora. U šest istraživanja pokazala se učinkovitost ove uloge, budući da djeca često usvajaju seksualna ponašanja i stavove promatrajući svoje roditelje. S druge strane, u četiri istraživanja roditelji koji su trebali odgajati djecu u skladu sa seksualnim vrijednostima nisu uvijek demonstrirali te vrijednosti svojim ponašanjem.

Treća uloga je uloga roditelja kao pružatelja emocionalne podrške. Pet studija ukazuje na učinkovito izvršavanje ove uloge, pri čemu roditelji osiguravaju emocionalnu sigurnost potrebnu da se djeca osjećaju ugodno pri razgovoru o osjetljivim temama. Međutim, preostalih pet studija pokazalo je da funkcija emocionalne podrške često izostaje zbog emocionalne distance ili nedostatka komunikacije između roditelja i djece.

Četvrta uloga jest uloga roditelja kao disciplinira, koja se pojavila u šest istraživanja usmjerenih na disciplinarne aspekte. Rezultati sugeriraju da postavljanje granica i pravila vezanih uz seksualno ponašanje doprinosi sprječavanju rizičnih seksualnih ponašanja. Ipak, prema trima istraživanjima, učinkovitost ove uloge može biti smanjena kada su mjere pretjerano stroge ili se temelje isključivo na društvenim, kulturnim ili vjerskim uvjerenjima bez odgovarajućeg obrazloženja.

Posljednja uloga je uloga roditelja kao skrbnika, koji treba osigurati zadovoljavanje emocionalnih i tjelesnih potreba djeteta. Osam istraživanja pokazalo je da roditelji u ovoj ulozi uspješno pružaju sigurno okruženje u kojem se djeca osjećaju ugodno razgovarajući o seksualnosti. Međutim, u dva istraživanja ova uloga bila je zanemarena ili loše provedena, što je često povezano s kulturnom ili individualnom nelagodnom u raspravi o seksualnosti s djecom.

Sve ove uloge pronalaze se i u drugim istraživanjima (Aventin i sur., 2020), kao i u konceptu Cjelovite seksualne edukacije koji predlaže UNESCO (2018). U ovim okvirima roditelji se sagledavaju ne samo kao izvori informacija, već i kao ključni odgojni akteri koji svojim stavovima, ponašanjem i odnosima oblikuju djetetovo razumijevanje seksualnosti, intimnosti i međuljudskih odnosa. Zaključuje se da pružanje istinitih i znanstveno utemeljenih informacija primjerenih dobi rezultira donošenjem informiranih odluka i razvija pozitivne stavove spram seksualnosti u užem i širem smislu. Pristup seksualnosti koji potiče djecu i mlade na kritičko promišljanje, odgovornost i poštivanje vlastitih i tuđih granica, može ostvariti temeljne ciljeve pedagoškog djelovanja usmjerenog na dobrobit i cjeloviti razvoj pojedinca. U širem smislu, seksualni odgoj utemeljen na znanstvenim spoznajama i pedagoškim načelima pridonosi stvaranju poticajnog socijalnog okruženja u kojem se seksualnost promatra kao prirodan i važan aspekt ljudskog života.

Ipak, uključivanje roditelja u aktivno provođenje seksualnog odgoja razlikuje se ovisno o društvenom okruženju, njihovim vlastitim stavovima, ali i brojnim drugim čimbenicima koji posreduju njihovoj odluci za provedbu seksualnog odgoja uopće, ali i trenutku u kojemu će s djecom krenuti u komunikaciju o seksualnim temama.

1.4. Pregled teorija koje pokušavaju objasniti uključenost roditelja u seksualni odgoj djece

U cilju predikcije i objašnjenja čimbenika koji imaju učinak na uključenost roditelja u seksualni odgoj svoje djece, autori su pokušali objasniti različite čimbenike kroz nekoliko teorija. Neke teorije usko su vezane uz predikciju specifičnih čimbenika, dok druge teorije integriraju čimbenike vezane uz uključenost roditelja u seksualni odgoj djece u postojeće teorije. Ove teorije polaze od pretpostavke da roditeljska uključenost u seksualni odgoj nije rezultat jednog izoliranog čimbenika, već složenog međudnosa individualnih obilježja roditelja, obiteljskih čimbenika te šireg društvenog i kulturnog konteksta. Pojedine teorije usmjerene su prvenstveno na predikciju specifičnih čimbenika, poput roditeljskih stavova i uvjerenja, dok druge nude integrativne modele koji uključenost roditelja u seksualni odgoj djece smještaju unutar šireg okvira razvoja, socijalizacije i odgoja. Konkretno, ističu se Teorija zaštite (Schuster i sur., 1985), Teorija planiranog ponašanja (Ajzen i Fishbein, 1998; Márquez Vega i sur., 2019), Socijalno-kognitivna teorija (Bandura, 1997; Dilorio i sur., 2001), kao i model temeljen na Ekološkom modelu (Liu, Dennis i Edwards, 2015).

1.4.1. Teorija zaštite

Schuster i suradnici (1985) uključenost roditelja u seksualni odgoj djece pokušali su objasniti putem Teorije zaštite. Teorija je korištena za organizaciju i objašnjenje dinamične interakcije roditelja i djece u provedbi seksualnog odgoja. Kroz postupno kodiranje i uspoređivanje podataka, autori su zaključili da se različita roditeljska ponašanja spontano grupiraju oko nekoliko trajnih kategorija: zaštite, granica, kontrole, vrijednosti, znanje i uzajamnosti (Slika 1.).

Slika 1. Grafički prikaz Teorije zaštite (Schuster i sur., 1985)

U središtu teorije nalazi se koncept zaštite koji obuhvaća roditeljsku namjeru da dijete obrane od nečega što doživljavaju kao potencijalno štetno. Sam termin zaštite određen je kao „cilj seksualnog odgoja koji se postiže kroz proces stvaranja i kontroliranja granica koje su modificirane znanjem, vrijednostima i uzajamnošću” (Schuster i sur., 1985, str. 74). Zaštita se ovdje ne shvaća samo kao fizičko čuvanje djeteta od vanjske opasnosti, nego i kao psihološko i socijalno vođenje, koje roditelji često provode nesvjesno. Zaštita se može ostvariti i na nižim razinama razlikovanja dobrog i lošeg, kao i kroz konkretno postavljanje granica vezanih uz dodirivanja, higijenu, regulaciju druženja sa strancima te usvajanje društvenih normi.

Konstrukt granica uključuje njihovo zadavanje, usustavljanje i postizanje, a smatra se temeljnim pravilima. Granice predstavljaju skup fizičkih, psiholoških i socijalnih ograničenja koja roditelji postavljaju kako bi se dijete moglo sigurno snalaziti u svijetu seksualnosti. Kontroliranje granica odnosi se na sposobnosti stvaranja i postizanja granica pri čemu su u obzir uzete strategije postizanja i održavanja postavljenih granica. Roditelji ih uspostavljaju na različite načine, od strategija udaljavanja, kada roditelj odgađa odgovor da bi prikupio informacije, do situacija u kojima definiraju što je unutar okvira dopuštenog, a što izvan njega.

Kontrola granica predstavlja sposobnost roditelja ne samo da postave, nego i da održe granice te da ih dosljedno provode. U ranom djetinjstvu roditelji uglavnom kontroliraju imenovanje dijelova tijela i osnovna ponašanja, dok kasnije, s povećanjem djetetove pokretljivosti, komunikacijskih sposobnosti i društvenog kontakta, raste zabrinutost oko prijatelja, ponašanja u zajednici, te posebno oko vrijednosti.

Znanje i vrijednosti pojavljuju se kao ključni moderatori procesa zaštite.

Konstrukt znanja odnosio se na „razumijevanje seksualnosti i činjenica o seksualnosti kao što je psihološko funkcioniranje” (Schuster i sur., 1985, str. 75). Osim toga, znanje se odnosi i na razumijevanje seksualnog razvoja, fiziologije i društvenih normi, a većina roditelja u istraživanju smatra da im znanja nedostaje

Vrijednosti su se kretale na relaciji dobro i loše pri čemu je najveći naglasak stavljen na pojačanje tradicionalnih rodni uloga i izbjegavanje spominjanja koitusa. One djeluju kao unutrašnja matrica prema kojoj se oblikuje sve ostalo, od granica do načina na koji roditelj odgovara na djetetova pitanja.

Uzajamnost je operacionalizirana kao razina podudarnosti razumijevanja vrijednosti i očekivanja, a u srži predstavlja emocionalnu i komunikacijsku dimenziju odnosa roditelja i djeteta. On određuje koliko je roditeljska namjera prepoznata, koliko je komunikacija otvorena i koliko je dijete spremno internalizirati zaštitne mehanizme koje mu roditelji nude.

Rezultati istraživanja pokazali su da Teorija zaštite može imati prediktivnu i eksplikativnu svrhu, posebice u vidu odgovora na pitanja tko je zaštićen, tko štiti, kroz što znači štititi, u koju svrhu se štiti, te na samom kraju s kojim rezultatom.

Prednost ove teorije jest konceptualni okvir koji omogućuje tumačenje kompleksnih interakcija između roditelja i djece koji ne naglašava primarno kognitivni proces usvajanja informacija, nego odnosni i regulatorni proces u kojem roditelji nastoje oblikovati djetetovu sposobnost upravljanja vlastitim granicama. Naglašavanje međudjelovanja znanja, vrijednosti i uzajamnosti mogu pružiti objašnjenje zašto se roditeljske reakcije ne mogu svesti samo na stupanj informiranosti što daje teoriji osjetljivost za razlike među obiteljima. S druge strane, teorija polazi od pretpostavke da je zaštita inherentno pozitivna vrijednost te da roditelji djeluju prvenstveno s namjerom dobrobiti djeteta. Najveće ograničenje ove teorije jest nedovoljno razrađenu ulogu strukturalnih i društvenih čimbenika poput socioekonomskog statusa, društvenih normi i razine obrazovanja koje mogu oblikovati roditeljske mogućnosti i odluke.

1.4.2. Seksualna komunikacija u okviru Teorije planiranog ponašanja

Márquez Vega i suradnici (2019) ponudili su model prediktora i medijatora koji imaju učinak na komunikaciju roditelja i djeteta o seksualnim temama na temelju Teorije planiranog ponašanja (eng. *Theory of Planned Behaviour*) koju predlažu Ajzen i Fishbein (1998).

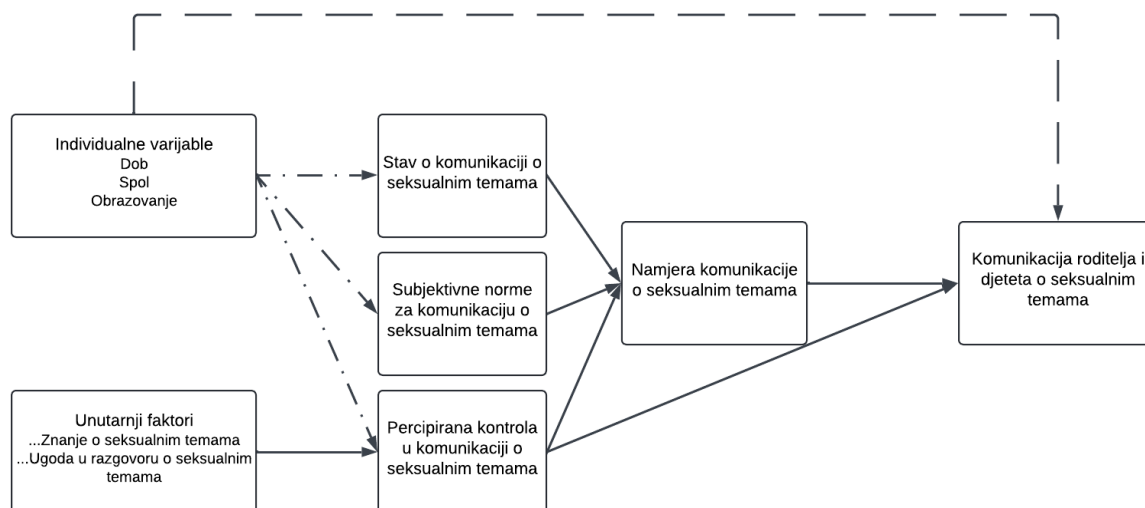
Teorija planiranog ponašanja predstavlja jedan od najčešće korištenih socijalno-psiholoških modela za objašnjenje i predviđanje ljudskog ponašanja. Središnja pretpostavka teorije jest da je namjera (eng. *intention*) neposredni prediktor ponašanja, dok se namjera formira kao rezultat interakcije triju ključnih konstrukata: stavova prema ponašanju, subjektivnih normi i percipirane kontrole ponašanja.

Stav prema ponašanju odnosi se na pojedinačevu procjenu je li određeno ponašanje pozitivno ili negativno, često oblikovanu očekivanim posljedicama toga ponašanja. Subjektivne norme obuhvaćaju percepciju društvenih očekivanja, uvjerenje o tome podržavaju li značajne osobe ili društvene skupine određeno ponašanje pri čemu se odražavaju pritisci okoline i društvena poželjnost. Treći element, percipirana kontrola ponašanja, obuhvaća uvjerenje pojedinca o vlastitoj sposobnosti ili mogućnosti da izvede željeno ponašanje.

Teorija planiranog ponašanja pretpostavlja da će namjera za izvođenjem ponašanja biti snažnija što su stavovi pozitivniji, subjektivne norme podržavajuće, a percipirana kontrola veća. Percipirana kontrola ujedno može imati izravan učinak na ponašanje kada precizno odražava stvarne mogućnosti pojedinca (Ajzen i Fishbein, 1998).

Márquez Vega i suradnici (2019) kroz postulate Teorije planiranog ponašanja objašnjavaju vezu između konstrukata teorije kada bi se njome pokušala objasniti seksualnog odgoja djece (Slika 2.).

Slika 2. Prikaz prediktora namjere uključenosti roditelja u komunikaciju o seksualnim temama sa svojom djecom na temelju Teorije planiranog ponašanja (Márquez Vega i sur., 2019)

Teorija pretpostavlja da su ponašanja pod kontrolom pojedinca, pri čemu je osoba racionalno biće koje obrađuje informacije koristeći ih na strukturiran način s ciljem procjenjivanja i donošenja odluka. Pri tome, ponašanje je određeno logičnim procesom razmišljanja koji autori nazivaju namjerom, a koja se ostvaruje kao rezultat međuodnosa bihevioralnih i normativnih uvjerenja. Osim toga, u model je uključena i bihevioralna kontrola koja se opisuje kao percepcija čimbenika koji mogu olakšati ili spriječiti izvođenje ponašanja. U kontekstu razumijevanja komunikacije roditelja i djece o seksualnim temama (kao specifičnog ponašanja), pretpostavlja se da individualne varijable obuhvaćaju dob, spol i obrazovanje, dok se unutarnjim čimbenicima smatraju znanje o temama vezanim uz seksualnost te razina ugone u razgovoru o seksualnosti. Navedene varijable smatraju se prediktorima komunikacije o seksualnim temama, a pretpostavlja se i da individualni čimbenici imaju izravan učinak na takvu komunikaciju.

Kao medijatori u modelu navode se stavovi o seksualnoj komunikaciji, subjektivne norme te percipirana kontrola seksualnog odgoja. Ove tri komponente zajedno oblikuju namjeru za komunikaciju o seksualnim temama, koja potom ostvaruje neposredan učinak na stvarnu komunikaciju roditelja i djece o seksualnim temama.

Ova teorija objašnjava uključenost roditelja u seksualni odgoj kroz njihove stavove, subjektivne norme i percipiranu kontrolu, što omogućuje predviđanje namjere za razgovor o seksualnosti. Ipak, fokus teorije jest na namjeri što može zanemariti emocionalne faktore, spontanost i složenost obiteljskih odnosa koji često snažno oblikuju roditeljske prakse.

1.4.3. Uključenosti roditelja u seksualni odgoj u kontekstu Socijalno-kognitivne teorije

Prema Socijalno-kognitivnoj teoriji (Bandura, 1997) kao središnji koncept interpretacije ponašanja pojavljuje se samoefikasnost kao sposobnost organiziranja i izvršavanja ponašanja. Specifično, osobe koje održavaju snažna uvjerenja u svoju sposobnost organiziranja i izvršavanja ponašanja (samoefikasnost) koja vode željenim ishodima uspješniji su u postizanju tih ishoda od onih koji nisu sigurni u svoje sposobnosti. U uskoj vezi sa samoefikasnosti jest i koncept očekivanog ishoda - onoga što se očekuje nakon pokušaja ponašanja. U tom smislu, osobe koje povezuju pozitivne ishode s izvođenjem određenog ponašanja vjerojatnije će pokušati izvesti takvo ponašanje i ustrajati u izvođenju, čak i ako u početku nisu uspješni. Također, oni koji imaju pozitivnije poglede na ishode ponašanja imaju i veću vjerojatnost da će uspjeti u ponašanju, dok će oni koji imaju negativnije stavove o mogućim ishodima vjerojatno odustati ili pripisati svoj neuspjeh vanjskim čimbenicima ili nedostatku urođenog talenta u određenom području.

Prema Banduri (1977), četiri izvora samoefikasnosti posebno oblikuju roditeljsko ponašanje: vlastita uspješna iskustva, iskustveno učenje promatranjem drugih roditelja, verbalna uvjeravanja (npr. stručnjaka, partnera ili šire obitelji) te emocionalna i tjelesna stanja u trenutku interakcije. Ako su prethodni razgovori s djetetom bili uspješni, roditeljska uvjerenost u vlastite sposobnosti raste, što povećava vjerojatnost da će se ponovno angažirati. Međutim, ako su ranije interakcije bile obilježene nelagodnom, nesigurnošću, dječjim otporom ili konfliktom, samoefikasnost se smanjuje, a sklonost izbjegavanju raste. Taj proces stvara kružne obrasce ponašanja koji se mogu stabilizirati tijekom vremena. Dilorio i suradnici (2001) ističu primjer razgovora o spontanim erekcijama između majki i sinova. Majka koja se osjeća sigurno da može razgovarati sa svojim sinom o spontanim erekcijama češće će objašnjavati fiziološku pozadinu takvih procesa svome djetetu u odnosu na majku koja vjeruje da su izazovi u takvim raspravama za nju preteški za savladavanje. U kontekstu ove teorije navodi se primjer razlika u djelovanju majki ovisno o njihovim vjerovanjima. Tako će majka koja vjeruje da će razgovor s njenim sinom o seksualnoj odgovornosti smanjiti šanse da njegova partnerica zatrudni, (percipirani pozitivni ishod) vjerojatnije ući u razgovori s njim nego majka koja vjeruje da će se takvi razgovori protumačiti kao njezino odobrenje da njezin sin ima spolne odnose (percipirani negativni ishod). Upravo na temelju ove teorije vidljiva je uloga procjene samoefikasnosti kao elementa koji može rezultirati izborom roditelja za provedbu seksualnog odgoja djece.

U kontekstu seksualnog odgoja, roditeljska samoefikasnost pokazuje se kao jedan od ključnih i najznačajnijih prediktora uključenosti. Roditelj koji vjeruje da posjeduje dovoljno znanja, jezične kompetencije i emocionalne zrelosti da razgovara o seksualnosti, mnogo je skloniji aktivnom uključivanju. Nasuprot tome, roditelji koji sumnjaju u vlastitu sposobnost objašnjavanja seksualnih tema djeci obično pribjegavaju izbjegavanju, delegiranju odgovornosti školama ili čekanju da dijete samo postavi pitanja. Ta

samoefikasnost ne proizlazi primarno iz objektivnog znanja, već iz subjektivne procjene sposobnosti, koja se oblikuje kroz prethodna iskustva, promatranje drugih i emocionalne reakcije.

Bandurina teorija naglašava da roditelji koji vjeruju u vlastitu sposobnost lakše i dosljednije komuniciraju o seksualnim temama s djecom zbog čega je ova teorija dobar temelj za shvaćanje specifičnih čimbenika orijentiranih na roditelja koji nisu urođeni nego mogu biti rezultat različitih procesa. Ograničenje ove teorije očituje se u pretjeranom oslanjanju na individualno shvaćanje kompetentnosti i samoefikasnosti zbog čega se slabije uzima u obzir kulturne, strukturne i obiteljske barijere koje mogu ograničiti djelovanje roditelja bez obzira na njihovu procjenu samoefikasnost.

1.4 4. Uključenost roditelja u seksualni odgoj djece u kontekstu Ekološkog modela

Kao jedan od recentnijih i opširnijih modela koji pokušavaju objasniti roditeljsku uključenost u seksualni odgoj javlja se model koji predlažu Liu, Dennis i Edwards (2015) Njihov hipotetski model roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece nastao je na temelju Bronfenbrennerovog Ekološkog modela.

Da bi se model shvatio, potrebno je iznijeti osnovne postulate Bronfenbrennerovog Ekološkog modela.

Ekološki model predstavlja teorijski okvir koji objašnjava kako se ljudsko ponašanje, razvoj i zdravlje oblikuju u međudjelovanju pojedinca i više međusobno povezanih razina okoline. Temelji se na pretpostavci da pojedinac ne postoji izolirano, nego je stalno uronjen u složeni sustav društvenih, fizičkih i institucionalnih utjecaja. Temelj modela jest shvaćanje da se ljudski razvoj odvija unutar hijerarhijski organiziranih sustava okoline: mikrosustava, mezosustava, egzosustava i makrosustava (Bronfenbrenner, 1979).

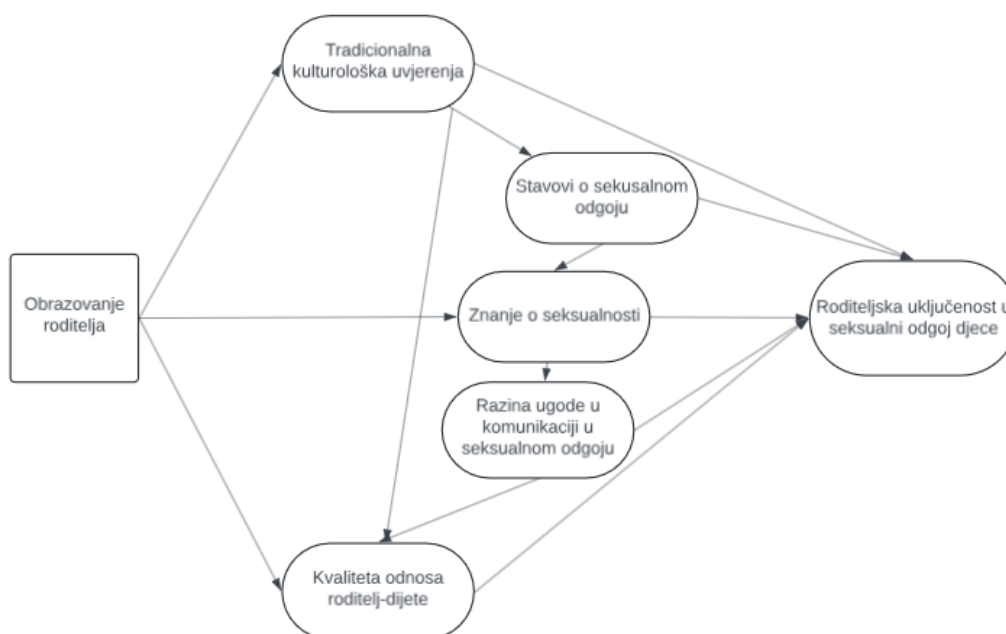
Na najužoj razini nalazi se mikrosustav, koji uključuje neposredne socijalne kontekste poput obitelji, škole, vršnjačkih skupina i radnog mjesta. U ovoj zoni interakcije su najdirektnije i najintenzivnije te imaju najveći neposredni učinak na ponašanje i razvoj pojedinca. Mezosustav predstavlja povezanost različitih mikrosustava, primjerice odnose između obitelji i škole ili između radnog mjesta i zdravstvenih ustanova. Kvaliteta povezanosti ovih sustava može dodatno pojačati ili umanjiti učinke pojedinačnih konteksta.

Šira društvena struktura obuhvaćena je egzosustavom, koji uključuje institucije i društvene procese koji ne djeluju izravno na pojedinca, ali posredno su vezane uz njegov život. Ova razina obuhvaća politiku zapošljavanja, lokalne infrastrukture i zdravstveni sustav. Iznad toga nalazi se makrosustav, koji obuhvaća kulturne vrijednosti, društvene norme, ekonomske uvjete i dominantne ideologije koje oblikuju način funkcioniranja svih ostalih razina.

U kontekstu shvaćanja uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece Dennis i Edwards (2015) ponudile su model u kojemu se polazi od pretpostavke da se

komunikacija roditelja i djeteta odvija u mikrosustavu koji je pod utjecajem procesa u drugim sustavima poput bračnog statusa roditelja (mezosustav), radnog okruženja roditelja (egzosustav) i vrijednosti i uvjerenja kulture roditelja (makrosustav). Zbog navedenog, autorice predlažu model interakcije makrosustava i mikrosustava na području Kine kako bi se objasnila dinamika kineskih obitelji i praksa seksualnog odgoja unutar nje (Slika 3.).

Slika 3. Hipotetski model roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece (Liu, Dennis i Edwards, 2015)

Modelom se pretpostavlja izostanak direktnog učinka obrazovanja roditelja na roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece, ali se pretpostavlja indirektni učinak na roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece kroz više razine obrazovanja i manje tradicionalna kulturološka uvjerenja, veću razinu znanja o seksualnosti i veću kvalitetu odnosa roditelj-dijete. Uz to, tradicionalna kulturološka uvjerenja pretpostavljaju direktnu vezu kvalitete odnosa roditelj-dijete i stavova o seksualnom odgoju pri čemu se pretpostavlja da će roditelji tradicionalnijih uvjerenja osjećati odgovornost za moralnu socijalizaciju djece. Slijedom navedenog, tradicionalna kulturološka uvjerenja imat će indirektni učinak na roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece putem medijatora kvalitete odnosa-roditelj-dijete i stavova o seksualnom odgoju. Direktni učinke na roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece pretpostavljaju stavovi prema seksualnom odgoju, znanje o seksualnosti, razina ugode u komunikaciji o temama seksualnog odgoja i kvaliteta odnosa roditelj-dijete.

Ovaj model predstavlja specifičnu operacionalizaciju ključnih koncepata roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece u kontekstu Ekološkog modela.

Iako model pruža pregled pojedinih elemenata svake Bronfenbrennerove razine u sustavu zbog omaže razumjeti kako obiteljski odnosi, škola, zajednica i društvene norme oblikuju roditeljsku uključenost u seksualni odgoj, sam za sebe izostavlja i teško razlikuje učinke specifičnih čimbenika u svakom sustavu. Model je testiran na uzorku roditelja s područja Kine čija se kulturološka pozadina uvelike razlikuje od kulturološke pozadine građana Republike Hrvatske zbog čega je njegova primjena na ovom području upitna.

Prikazane teorije nude konceptualni okvir za razumijevanje pojedinih mehanizama, načina i intenziteta roditeljskog sudjelovanja u ovom području odgoja. Svaka od teorija naglašava različite čimbenike koji se kreću od individualnih uvjerenja i stavova roditelja, preko kvalitete odnosa roditelj-dijete, do šireg društvenog i kulturnog konteksta što potvrđuje složenost pedagoškog procesa seksualnog odgoja u obitelji. Iako ove teorije pružaju važne interpretativne smjernice, same po sebi ne nude uvid u to koji su čimbenici u praksi najznačajniji prediktori roditeljske uključenosti niti način na koji oni međusobno funkcioniraju.

Iz pedagoške perspektive, razumijevanje roditeljske uključenosti zahtijeva nadopunu teorijskih modela empirijskim spoznajama koje omogućuju identificiranje konkretnih osobnih, obiteljskih i društvenih prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

1.5. Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece - pregled dosadašnjih istraživanja

Iako postoje teorije koje nastoje objasniti roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece, većina njih nastala je u kontekstima koji više ne odražavaju aktualne društvene, tehnološke i komunikacijske promjene. Dodatni izazov jest to što su brojni postojeći modeli ukorijenjeni u usko definirane kulturne kontekste pa se njihove pretpostavke ne mogu jednostavno preslikati na populacije koje se razlikuju u normama, obiteljskim ulogama, religijskim očekivanjima ili pristupima roditeljstvu.

Navedene teorije nude vrijedne uvide u pojedine aspekte roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece, ali nijedna od njih samostalno ne obuhvaća složenost obiteljskih procesa koji oblikuju komunikaciju o seksualnosti u obiteljima. Zbog navedenog je potrebno detaljnije proučiti i prediktore koji se spominju u recentnijoj literaturi, a mogu se primijeniti na različite kulturološke kontekste kao pokušaj objašnjenja specifičnih aspekata uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

1.5.1. Sociodemografske karakteristike roditelja kao prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Prema Pop i Rusu (2015) postoje različite dimenzije koje oblikuju spremnost roditelja na provedbu seksualnog odgoja svoje djece, a među njima se navode genetski faktori, socioekonomski status, obiteljska struktura, obiteljska atmosfera, spol roditelja, komunikacijski stil, roditeljski stil, stil povezanosti, razina obrazovanja roditelja te roditeljski stavovi, vrijednosti i uvjerenja. Socioekonomski čimbenici, obiteljska

struktura, roditeljski i komunikacijski stil, razina obrazovanja, spol roditelja, kao i vrijednosti i uvjerenja pokazali su se povezani s roditeljskom namjerom uključivanja u seksualni odgoj djece i u istraživanju Kennedyja i suradnika (2014). Primjerice, roditelji koji su veći pobornici seksualnog odgoja najčešće **imaju višu razinu obrazovanja i bolje prihode** (Liu i sur., 2015; Wight i sur., 2006; Martin i sur., 2018; Zhan i Yuan, 2023). Zhang i Yuan, (2023) navode da roditelji koji su završili najmanje prijediplomski studij imaju višu razinu znanja, pozitivnije stavove i češće prakse sudjelovanja u seksualnom odgoju djece nego roditelji čija je razina obrazovanja niže od prijediplomskog studija. Pozitivna povezanost razine obrazovanja i pozitivnijeg stava spram seksualnih tema i uključenosti u seksualni odgoj pronalazi se i u istraživanju Toor (2012). Također, Ata (2023) u istraživanju provedenom na 307 roditelja u Turskoj, utvrdila je pozitivnu povezanost između stavova o seksualnom odgoju i razine obrazovanja roditelja. Ipak, razina obrazovanja roditelja u nekim je istraživanjima pokazala negativnu povezanost s njihovom uključenosti u seksualni odgoj djece, pri čemu su roditelji s višom razinom obrazovanja bili manje uključeni u aktivnosti vezane uz poučavanje djece o pitanjima seksualnosti (Achille i sur., 2017; Rob i sur., 2006; Do i sur., 2017; Liu i sur., 2015).

Kao sljedeći prediktor roditeljske uključenosti u seksualni odgoj ističe se **dob roditelja**. Primjerice, rezultati istraživanja Kelleher i suradnika (2014) pokazuju da stariji roditelji češće sudjeluju u razgovorima o seksualnim temama sa svojom djecom. Dob roditelja pokazala je povezanost s razinom informiranosti djece i mladih i u istraživanju Abdullah i suradnika (2020) pri čemu su djeca starijih roditelja pokazivala višu razinu informiranosti o temama vezanim uz seksualnost u odnosu na djecu čiji su roditelji bili mlađi. Istraživanje Morawska i sur. (2015) ukazuje da s porastom dobi roditelja raste i njihova uključenost u seksualni odgoj djece. Nasuprot tome, rezultati istraživanja Ugoji (2009) pokazali su da mlađi roditelji iz urbanih sredina imaju pozitivnije stavove prema seksualnom odgoju i češće podržavaju uključivanje u isti.

Neovisno o spolu, djeca **češće komuniciraju s majkama** nego s očevima (Walker, 2001; Turnbull i sur., 2008; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Flores i Barroso, 2017; Harris i sur., 2013; Nielsen i sur., 2013; Jain i Singhal, 2017; Zhang i Yuan, 2023). Rezultati metaanalize 52 istraživanja koja su uključivala 25 314 adolescenata (Widman i sur., 2016) ukazali su na velike učinke spola roditelja na komunikaciju o seksualnim ponašanjima. Sukladno tomu, Badriyah i Mahanani (2022) navode da majke imaju značajniju ulogu u poučavanju djece o važnosti zaštite u svakom smislu pri čemu majke same tvrde da je poučavane djece o samozaštićivanju primarna zadaća upravo njih kao majki. Veću uključenost majki u komunikaciju djecom neki autori (Walker, 2004) objašnjavaju time da su žene najčešće primarne njegovateljice u obitelji te pružaju većinu informacija o zdravstvenim aspektima života. Očevi, iako svoju ulogu procjenjuju važnom, nailaze na rodne uloge oblikovane društvenim očekivanjima zbog čega smatraju da odgojno djelovanje najčešće pripada majkama (Bennet i sur., 2017). Ipak, kada se očevi uključuju u razgovore o seksualnosti, oni najčešće više komuniciraju sa sinovima nego s kćerima (Harris i sur., 2013; Nielsen i sur., 2013).

1.5.2. Karakteristike djeteta kao prediktor uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Premda se preporučuje seksualni odgoj provoditi neovisno o spolu djeteta, istraživanja pokazuju da **roditelji češće razgovaraju o temama vezanim uz seksualno zdravlje s djevojčicama** nego s dječacima (Ogle i sur., 2008; Emelumadu i sur., 2014; Kennedy i sur., 2014; Nielsen i sur., 2013; Purwanti i sur., 2021; Wisinieski i sur., 2015). Rezultati metaanalize Widman i sur. (2016) ukazuju na velike učinke spola djeteta i komunikacije roditelja o sigurnim seksualnim ponašanjima pri čemu su veći učinci uočeni kod djevojčica nego kod dječaka.

Zbog uočenih spolnih razlika javljaju se poteškoće u odabiru sadržaja i pristupa prema dječacima. Tako su, primjerice, rezultati istraživanja Measor (2004) pokazali da dječaci svoj seksualni odgoj u obitelji smatraju hladnim i bezličnim, dok su djevojčice svoju seksualni odgoj smatrale toplim i obilježenim povjerenjem s naglaskom na romantiku i tradicionalne ženske uloge.

U skladu s razlikama u pristupima tijekom seksualnog odgoja u obitelji ovisno o spolu djeteta, rezultati istraživanja Rouhpavara i suradnika (2022) provedenog na 27 roditelja iz jugozapadnog područja Irana koji su imali sinove u adolescentnoj dobi između 10 i 19 godina pokazuju da iskustva i percepcije o seksualnom odgoju reflektiraju zbunjenost, nedosljednost i neefikasnost suočavanju sa seksualnošću vlastitog djeteta. Roditelji odabiru različite pristupe koji se kreću od restriktivnih, poput ekstremnog praćenja i promoviranja apstinencije, do otvorenijih pristupa usmjerenih na kritiku kulturnih tabua. Nailazi se i na pristupe u kojima roditelji iskazuju zbunjenost te se oslanjaju na spontano učenje djeteta kroz samodeliranje seksualnih ponašanja. Pojavljuju se i pristupi u kojima roditelji iskazuju zbunjenost i nadu za spontanom učenjem djeteta kroz samodeliranje seksualnih ponašanja. U slučaju djevojčica, tematska analiza 13 fokus grupa i 30 intervju sa 119 osoba starijih od 14 godina s područja Ugande (Pichon i sur., 2022) pokazala je da su roditelji u seksualnom odgoju djevojčica koristili tri pristupa koja uključuju zastrašivanje djevojčica u cilju izbjegavanja seksualnih odnosa, promoviranje striktnosti u vidu ograničavanja seksualnih veza i stavljanje veće odgovornosti na majke u savjetovanju djevojčica o svim seksualnim pitanjima.

U sadržajnom smislu rezultati istraživanja Achille i suradnika (2017) pokazali su da majke s djevojčicama više razgovaraju o trudnoći, kontracepciji, seksualnoj želji i osobnim iskustvima nego s dječacima. Metaanaliza 49 znanstvenih radova koji su se bavili seksualnim odgojem na europskom području pokazala je da roditelji imaju različite standarde u pristupu djevojčicama i dječacima pri čemu roditelji vjeruju da je djevojčicama potrebna zaštita jer se nalaze u ranjivoj poziciji koja može rezultirati seksualnim iskorištavanjem ili neželjenom trudnoćom (Noorman i sur., 2022). Europski roditelji pokazali su manju zabrinutost u seksualnom odgoju dječaka jer su prakse težile prihvaćanju seksualnog istraživanja kao sastavnog dijela razvoja. Zbog toga, djevojčice su odgajane u cilju izbjegavanja seksualnih odnosa dok „nisu dovoljno stare“ uz

naglašavanje opasnosti koje seksualni odnosi nose, dok se s dječacima dominantno razgovaralo o važnosti poštovanja žena i sigurnim seksualnim ponašanjima.

Veliku ulogu u seksualnom odgoju djece imaju i **stavovi i osjećaji samog djeteta**. Istraživanje provedeno na području Republike Srbije na 200 učenika osmog razreda osnovne škole (Matejević i Petković, 2015) pokazalo je da učenici iskazuju osjećaj srama prilikom razgovora s roditeljima o pitanjima iz područja seksualnosti, pri čemu gotovo četvrtina sudionika smatra da se ne mogu obratiti roditeljima s pitanjima vezanim uz seksualne odnose i kontracepciju. Gotovo polovina sudionika iskazala je teškoće u odabiru mjesta i vremena razgovora s roditeljima pri čemu četvrtina smatra da bi u pokretanju razgovora došlo do svađa. Jain i Singhal (2017) utvrdili su da razgovore o seksualnoj tematici najčešće iniciraju djeca i adolescenti nakon izloženosti sadržajima vezanim uz seksualnost kao što su reklame za kondome. Prema istraživanju provedenom na 407 odraslih osoba s područja Republike Hrvatske pojavio se zabrinjavajući rezultat pri čemu odrasle osobe navode da tijekom odrastanja nisu uopće ili su veoma rijetko razgovarale s članovima svoje obitelji o temama vezanim uz ljudsku seksualnost (Tomač, 2022). Osim toga, pokazalo se da odrasle osobe ne pridaju visoku razinu povjerenja članovima obitelji kao legitimnom izvoru informacija o temama vezanim uz seksualnost, ali razgovore u obitelji smatraju djelomično korisnima. Pariera i Brody (2018) ukazuju na to da pokazuju da djeca iz Sjedinjenih Američkih Država (N = 411) žele razgovarati sa svojim roditeljima o seksualnosti i iskazuju želju za češćim i otvorenijim razgovorima o različitim aspektima seksualnosti. Slične spoznaje iznose i Flaudi i Rada (2019) na području Rumunjske, a odnose se na to da najčešće mlade osobe iniciraju razgovore o seksualnim temama s članovima obitelji pri čemu češće u ove razgovore ulaze s majkom nego s ocem.

1.5.3. Roditeljski stavovi, vrijednosti i uvjerenja kao prediktor uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Različiti autori naglašavaju važnost čimbenika vezanih uz **roditeljske stavove, vrijednosti i uvjerenja**, s posebnim naglaskom na **percepciju vlastite važnosti u sudjelovanju u seksualnom odgoju djece**. Prema rezultatima Abdullaha i suradnika (2020) više od 75 % roditelja smatra da su upravo oni odgovorne i adekvatne osobe za provedbu seksualnog odgoja svoje djece zbog čega se aktivno uključuju u njegove aktivnosti. Sličan zaključak potvrđuje i istraživanje Morawska i suradnika (2015), u kojem je 557 roditelja iz Australije prosječno ocijenilo svoju važnost u provedbi seksualnog odgoja vrijednošću $M = 4.6$ ($SD = .59$) od maksimalnih 5. Istraživanje Achille i suradnika (2017), provedeno na 576 roditelja s afričkog kontinenta, pokazalo je da 55 % roditelja smatra da je njihova dužnost provoditi seksualni odgoj djece, dok 90.8 % ocjenjuje seksualni odgoj nužnim. Nadalje, roditelji koji iskazuju visoku razinu shvaćanja vlastite važnosti, ugone i samoefikasnosti u komunikaciji o seksualnim temama s djecom također ističu veću učestalost ove komunikacije (Hu i sur., 2012). Roditelji na engleskom području koji smatraju vlastitu ulogu visokom ističu važnost stvaranja pozitivnog

okruženja temeljenog na otvorenoj komunikaciji, iskrenosti i povjerenju. Tematska analiza 110 intervju s roditeljima u Londonu govori u prilog velikom pridavanju važnosti vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece pri čemu su roditelji istaknuli da je njihova uloga odgovarati na djetetova pitanja otvoreno i iskreno u svrhu razvoja djetetovog samopouzdanja, samopoštovanja, buduće neovisnosti i vještina za izražavanje vlastitih vrijednosti i potreba (Stone i sur., 2017).

Konstruiranje roditeljskih pristupa seksualnom odgoju, a samim time i njegovim sadržajima može biti uvjetovano **izostankom (adekvatnog) seksualnog odgoja u prijašnjim obiteljskim generacijama**, utjecajem mačizma i religijske ideologije, ali i frustracije proživljenim vlastitim seksualnim odgojem (Achille i sur., 2017; Jarves i sur. 2014; Walker, 2001). Nambambi i Mufune (2011) navode da mnogi roditelji nisu imali seksualni odgoj tijekom odrastanja zbog čega se javlja nesigurnost u prijenosu sadržaja seksualnog odgoja na njihovu djecu. Slični rezultati vidljivi su i u istraživanju Zhanga i Yuana (2023) gdje se pokazalo da je iskustvo roditelja u vlastitom seksualnom odgoju tijekom odrastanja povezano s boljom komunikacijom o seksualnim temama s njihovom djecom. U cilju povećanja kvalitete seksualnog odgoja djece unutar obitelji, predlaže se upoznavanje roditelja s literaturom koja obrađuje teme seksualne pedagogije i seksualnog odgoja uslijed čega dolazi do povećanja otvorenosti obitelji prema temama ljudske seksualnosti i kvalitetnijeg odgoja djece od najranije dobi (Alldred i sur., 2016).

Općeniti nedostatak komunikacije ili loša komunikacija između roditelja i o seksualnim pitanjima, kao i nedostatak vještina i samopouzdanja roditelja u prenošenju znanja, povezani su s lošijim seksualnim zdravljem djece (Aggleton i Campbell, 2000). Trinh i suradnici (2009) ističu da su **dobri odnosi između roditelja i djece preduvjet učinkovite komunikacije** o seksualnim temama, čime roditelji postaju učinkovitiji edukatori, a djeca motiviranija za postavljanje pitanja. Sličan zaključak iznose Wilson i suradnici (2010) koji navode da su razvijeni dobri odnosi i otvorena komunikacija roditelja i djeteta jedan od faktora koji potiče češće razgovore o seksualnim pitanjima. Rogers i sur. (2015) naglašavaju da kvaliteta komunikacije između roditelja i djece o seksualnosti i vezama predviđa seksualno ponašanje djece zbog čega kvaliteta komunikacije između roditelja i djece o vezama i seksualnosti može biti važan prediktor seksualnog ponašanja.

Istraživanja pokazuju da **roditelji žele razgovarati sa svojom djecom** o tematici vezanoj uz seksualna ponašanja i sebe smatraju odgovornima za seksualni odgoj djece (Achille i sur., 2017; Robinson, 2017). Ipak, roditelji nerijetko osjećaju sram i neugodu ili se **ne smatraju dovoljno efikasima** (Liu i sur., 2015; Medora i Wilson, 1992; Morawska i sur., 2015; Turnbull i sur., 2008) što može odgoditi iniciranje prvih i sveobuhvatnih razgovora s djecom. Achille i suradnici (2017) izvještavaju da je manje od polovine ispitanih roditelja razgovaralo s djecom o temama vezanim uz seksualnost jer nisu spremni ili smatraju da nemaju dovoljno vještina za provedbu seksualnog odgoja djece. Ovo se posebice pokazalo kod roditelja čija su djeca mlađa od 12 godina pri čemu su roditelji s europskog područja iskazali izbjegavanje razgovora o seksualnoj tematici sa

svojom djecom jer su se bojali djetetove reakcije i nisu znali kako odgovoriti na dječju znatiželju o seksualnim pitanjima (Howard i sur., 2016; Stone i sur., 2017). Turnbull i suradnici (2011) ističu da iako je većina obitelji s područja Britanije tvrdila da otvoreno razgovara o seksualnim temama zahvaljujući bliskim odnosima unutar obitelji, ali nedostatak roditeljskog znanja često dovodi do osjećaja nelagode. Ti osjećaji posljedično smanjuju učestalost komunikacije o seksualnim temama i smanjuju njenu kvalitetu. Isto tako, mnogi roditelji osjećaju neugodnost i nepripremljenost vezano uz načine prenošenja znanja i ključne sadržaje iz domene seksualnog odgoja (Lukolo i van Dyk, 2015; Adbissa i Sileshi, 2023) te ih smatraju tabu temama (Adbissa i Sileshi, 2023) zbog čega podržavaju škole u preuzimanju uloge pružanja seksualnog odgoja njihovoj djeci (European Expert Group on Sexuality Education, 2016; Medova i Wilson, 1992) i naglašavaju važnost suradnje obitelji i škole (Robinson, 2017). Procjena samoefikasnosti roditelja može se razlikovati se ovisno o domenama seksualnog odgoja. Tako su majke djece u dobi od 4 do 7 godina iskazale poprilično visoku razinu samoefikasnosti u prevenciji seksualnog nasilja nad djecom (Badriyah i Mahanani, 2022).

Iako se nailazi na određene razlike u samoefikasnosti ovisno o drugim karakteristikama roditelja kao što je dob (Badriyah i Mahanani, 2022), generalno roditelji koji svoju samoefikasnost u provedbi seksualnog odgoja smatraju visokom, češće će se uključivati u razgovore o seksualnosti sa svojom djecom (Guliamo-Ramos i sur., 2008; Malacane i Beckmeyer, 2016; Raffaelli i sur., 1998). Oni koji svoju samoefikasnost smatraju nižom najčešće svoje procjene argumentiraju nedostatkom informiranosti o specifičnim temama vezanim uz seksualnost i adekvatnosti pristupa mlađoj djeci što govori o potrebi informiranja roditelja o različitim aspektima seksualnosti (Ferguson i sur., 2022).

Kao prediktor uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece ističe se i **razina ugone** koju roditelji doživljavaju u razgovoru o različitim temama vezanim uz seksualnost (Raffaelli i sur., 1998). Walker (2001) razinu ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost i seksualno zdravlje problematizira kroz roditeljska shvaćanja vlastite uloge i samoefikasnosti koju osjećaju ovisno o određenim temama, a koja se usko veže uz njihova iskustva odrastanja i procjenu važnosti sadržaja koju smatraju adekvatnim i neophodnim za svoju djecu. Hu i suradnici (2012) utvrdili su da roditelji veoma važnim procjenjuju razgovore s djecom vezane uz apstinenciju, posljedice seksualnih odnosa prije braka i korištenje kondoma u cilju prevencije neželjenih trudnoća i spolno prenosivih bolesti. Unatoč percipiranoj važnosti sadržaja, manje od 63 % ispitanih roditelja s područja Singapura (N = 1169) osjeća se ugodno razgovarati o tim temama. Najmanje ugodno osjećaju se u razgovorima vezanim uz kontracepciju i posljedice predbračnih seksualnih odnosa. Za iste teme, samo njih 59 % smatra se dovoljno efikasnim da bi o njima razgovarali. Također, prema rezultatima istraživanja Ogle i suradnika (2008) provedenom s 317 tinejdžera i 575 njihovih roditelja u Škotskoj pokazali su da roditelji svoju ugodu u razgovoru o gotovo svim ponuđenim sadržajima procjenjuju kao ugodno ili vrlo ugodno. Upravo razina ugone koju osoba doživljava u razgovoru o temama vezanim uz seksualnost može predvidjeti iniciranje

ovih razgovora (Jaccard i sur., 2000) dok strah potencijalno postavljenim pitanjima na koji osoba ne zna odgovore i neugoda prilikom razgovora s djecom i mladima čine determinante odluke o uključivanju u seksualni odgoj djece. Roditeljska razina ugone pokazala se povezanom s razinom ugone koju doživljavaju djeca. Djeca mlađe dobi verbalni aspekt poruke doživljavaju manje u odnosu na pojavu neugode koju primjećuju kod roditelja zbog čega razina ugone roditelja može imati učinak na djetetovu razinu ugone i otvorenost kada se razgovara o seksualnoj tematici (Christensen i sur., 2017; Stone i sur., 2013).

Roditelji različito podržavaju teme seksualnog odgoja, pri čemu općenito više podržavaju poučavanje o tjelesnom zdravlju i međuljudskim odnosima nego o rodnom identitetu i seksualnom zadovoljstvu (Peter i sur., 2015). Primjerice, roditelji općenito više podržavaju poučavanje djece o temama poput tjelesnog zdravlja i odnosa u odnosu na teme poput rodnog identiteta i zadovoljstva. U tom smislu, stavovi roditelja prema određenim temama mogu odrediti zastupljenost tih tema u seksualnom odgoju djece.

Kao jedan od čimbenika koji oblikuje roditeljske stavove, vrijednosti i uvjerenja može se istaknuti **religija**. Haglund i Fehring (2010) izvještavaju daje 62 % od 3169 sudionika koji svoja religijska uvjerenja procjenjuju visokima izjavilo da je u obitelji imalo seksualni odgoj temeljen na promicanju apstinencije pri čemu su najčešće teme bile kako reći ne (45 %), metode kontracepcije (11 %), spolno prenosive bolesti (8 %), korištenje kondoma (4 %) i gdje se može nabaviti kontracepcija (1 %). Slične rezultate iznose i Swain i suradnici (2006) gdje su roditelji koji su češće odlazili na religijske obrede (više od jednom tjedno) više s djecom komunicirali o negativnim posljedicama seksa u odnosu na roditelje koji su manje ili uopće nisu odlazili na religijske obrede. Također, u obiteljima koje pokazuju veće razine religioznosti javljaju dvostruki standardi u pristupu djevojčicama spram dječaka (Landor i sur., 2011). Tako se s djevojčicama više nego s dječacima razgovara o činjenicama, fiziološkim promjenama i moralnim diskusijama vezanim uz seksualne odnose (Wood i sur., 2002) što se pokušava objasniti željom o sprječavanju djevojčica u prakticiranju seksualnih odnosa prije braka (Axinn i sur., 2022). Štulhofer (2009) religiju problematizira u dva smjera. Prvi smjer smatra da religijske vrijednosti i uvjerenja mogu odgoditi ulazak u seksualne odnose zbog čega se privremeno odgađaju seksualni rizici, što uporište pronalazi i rezultatima istraživanja na globalnoj razini (npr. Cerqueira-Santosi sur., 2008; Manlove i sur., 2006) koja su pokazala negativnu povezanost razine religioznosti i dobi u kojoj su osobe prvi put stupile u seksualne odnose. Drugi pogled sugerira da striktna religijska uvjerenja mogu prevenirati upotrebu kontracepcijskih sredstava zbog čega se mladi izlažu većim rizicima. U ovom pogledu pronalaze se nekonzistencije pri čemu su neka istraživanja (Zaleski i Schiaffino, 2000) pokazala da su religioznije osobe sklone izbjegavanju kontracepcije, dok su druga istraživanja (Cerqueira-Santos i sur., 2008) pokazala da ne postoji povezanost između religioznosti i izbjegavanja upotrebe kontracepcije. Riemers (2024) ističe veliku ulogu religije u stvaranju otpora prema seksualnom odgoju, dok Robinson (2013) navodi da se u religioznijim i konzervativnijim okruženjima seksualni odgoj želi zadržati u obitelji. Zbog navedenog, javlja se pristup seksualnom odgoju koji je povezan

s religijskim uvjerenjima i shvaćanjima ispravnosti pojedinih odluka na temelju vrijednosti koje propisuje određena religija poput stupanja u spolne odnose prije braka, pitanja pristanka i zajedničkog života (Haglund i Fehring, 2010). Pristup polazi od pretpostavke da postoji povezanost između stupnja religioznosti, učestalosti sudjelovanja na religijskim obredima i religioznih stavova o seksualnosti što u konačnici čini religijske čimbenike seksualnog odgoja. Religioznost roditelja i bilo koje druge osobe koja sudjeluje o odgoju djeteta ima učinak na stavove i osjećaj samoeфикаsnosti vezano uz komunikaciju o seksualnim temama, kao i razinu otvorenosti i ugone u općenitoj komunikaciji s djecom i mladima (Ritchwood i sur., 2017). U tom smislu, religiozniji roditelji mogu se osjećati manje samoeфикаsnima vezano uz mogućnost komunikacije s djecom i mladima o seksualnim temama dok istovremeno mogu posjedovati negativnije stavove o komunikaciji o seksualnim temama zbog straha o potencijalnom podržavanju predbračnih seksualnih odnosa ili izbjegavati teme kao što su samozadovoljavanje, pobačaj, seksualna orijentacija i kontracepcija (Farrington i sur., 2014).

Iako je religioznost često povezana s konzervativnim političkim stavovima, važno je naglasiti nije svaka religija jednaka (Malka i sur., 2012). Primjerice, Krull (2020) ukazuje na to da se stav spram društvenih tekoća razlikuje između osoba iste religijske pripadnosti ovisno o njihovoj razini liberalnosti i konzervativizma. Todd i Ong (2012) ukazuju na razliku među stavovima religioznih konzervativnih Kršćana i liberalnijih i umjereno liberalnih Kršćana u vidu podržavanja istospolnih brakova gdje je odnos između religije i razine podrške moderiran vrijednosnom orijentacijom. Razlike u stavovima spram seksualnog odgoja ovisno o pripadnosti određenoj religiji pronađeni su, ali statistički neznajčno, i u istraživanju Eisenberg i suradnika (2008) provedenog na 1605 roditelja s područja Amerike. Među skupinama sudionika Protestantske vjeroispovijesti, Katoličke vjeroispovijesti i sudionika koji su pripadnici neke druge ili niti jedne vjeroispovijesti nisu pronađene statistički značajne razlike u razini podrške koju bi pružili seksualnom odgoju. Ipak, oni koji su bili druge vjeroispovijesti ili niti jedne iskazali su višu razinu podrške (90.1 %) dok su Protestanti iskazali nižu razinu podrške (87.5 %). Oriјentirajući se isključivo na religioznost roditelja pronalaze se i rezultati (Cameron i sur., 2020; Dent i Maloney, 2017) koji pokazuju da su roditelji koji su bili religiozniji više podržavali uvođenje koncepta cjelovite seksualne edukacije u odnosu na programe orijentirane samo na apstenciju.

Zbog različitih nalaza do sada provedenih istraživanja, ali i heterogenosti religijskih ideologija i njihovih pripadnika potrebno je razmotriti širi aspekt u kojemu se promatraju roditeljske vrijednosti, posebice u smislu **vrijednosno-kulturološke orijentacije**. Statistički značajne razlike se pronalaze u stavovima roditelja spram seksualnog odgoja ovisno o političkoj orijentaciji koja se kreće u spektru od jako konzervativne do jako liberalne pri čemu su liberalniji roditelji iskazivali višu razinu potpore za uvođenje i provođenje cjelovite seksualne edukacije (Eisenberg i sur., 2008).

Achille i suradnici (2017) navode da je 4.6 % roditelja je izjavilo da je provedba seksualnog odgoja u obitelji suprotna njihovim tradicionalnim vrijednostima. Hurst i sur.

(2025) iznose rezultate istraživanja provedenog na 903 roditelja s područja Sjedinjenih Američkih Država, pri čemu se sukladno prethodnim istraživanjima (Kantor i Levitz, 2017) pokazalo da konzervativniji roditelji manje važnim smatraju sve sadržaje seksualnog odgoja (činjenične, praktične i sadržaje vezane uz užitak i identitet) u odnosu na roditelje koji su liberalniji. Isto tako, roditelji koji su iskazali liberalnija uvjerenja su sve sadržaje procijenili značajnima i važnima za poučavanje bez obzira na to što su iskazali da su religiozni.

Može se zaključiti da odnos između religije, vrijednosno-kulturološke orijentacije i shvaćanja seksualnosti predstavlja kompleksno pitanje koje svoje efekte iskazuje u brojnim područjima kao što su dvostruki standardi seksualnog odgoja ovisno o spolu djeteta, stavove prema kontracepciji i promicanje pristupa koji djeci pretežito pruža informacije s naglaskom na promoviranju apstinencije i objašnjavanju temeljnih fizioloških promjena te različitu percepciju važnosti sadržaja koji bi trebali biti uključeni u seksualni odgoj.

Pregledom rezultata istraživanja na globalnoj razini može se utvrditi da postoji nekoliko čimbenika koji mogu oblikovati roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece, a oni se mogu sadržajno grupirati u nekoliko kategorija.

Prva skupina prediktora odnosi se na individualne (sociodemografske) karakteristike roditelja pri čemu se ističe spol roditelja (Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Turnbull i sur., 2008), razina obrazovanja roditelja (Liu i sur., 2015; Martin i sur., 2018; Wight i sur., 2006) i dob roditelja (Kelleher i sur., 2014).

Kada se govori o skupini prediktora orijentiranih na karakteristike djeteta ističe se spol djeteta (Wood i sur., 2002; Emelumadu i sur., 2014; Kennedy i sur., 2014; Nielsen i sur., 2013; Wisinieski i sur., 2015; Widman i sur., 2016; Purwanti i sur. 2021).

Posljednja skupina prediktora orijentirana je na stavove, vrijednosti i uvjerenja roditelja, a uključuje procjenu samoefikasnosti roditelja za provođenje seksualnog odgoja djece (Guliamo-Ramos i sur., 2008; Liu i sur., 2015; Lukolo i van Dyk, 2015; Raffaelli i sur., 1998; Turnbull i sur., 2008), procjenu važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (Abdullah i sur., 2020; Hu i sur., 2010), razinu ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost (Hu i sur., 2010; Jaccard i sur., 2000) i vrijednosno-kulturološku orijentaciju roditelja spram seksualnosti (Eisenberg i sur., 2008; Hurst i sur., 2025; Haglund i Fehring, 2010; Landor i sur., 2011; Ritchwood i sur., 2017).

U ovom kontekstu važno je istaknuti da je većina istraživanja provedena na području Azije i Afrike, dok je manji broj istraživanja proveden u Europi. Osim toga, u nacionalnom kontekstu ne pronalaze se istraživanja koja propituju čimbenike obiteljske uključenosti ili općenitu obiteljsku uključenost u seksualni odgoj djece. Autori koji se bave tematikom seksualne pedagogije pretežito su orijentirani na stavove djece o seksualnom odgoju u obitelji (Matejević i Petković, 2015), stavove roditelja o seksualnoj edukaciji u školama (Kuštreda i sur., 2015) i procjenu važnosti obitelji u seksualnom odgoju djece iz perspektive odraslih osoba (Tomic, 2022).

1.6. Hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

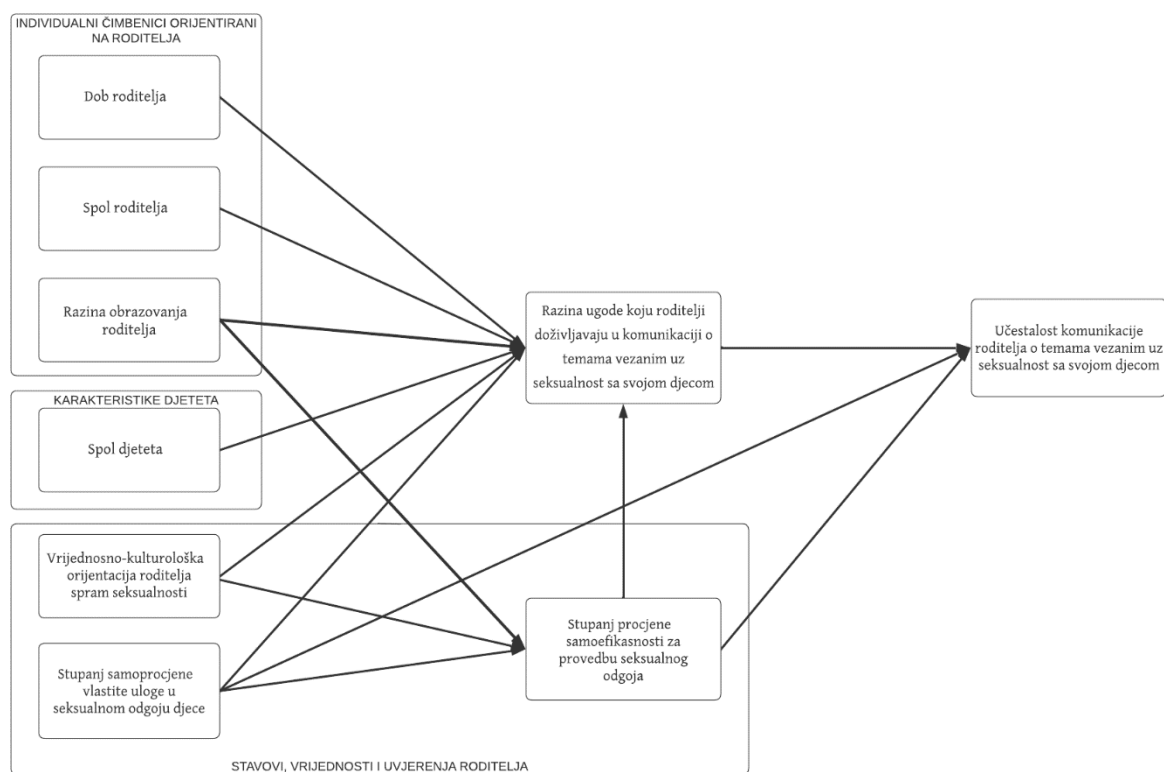
Polazeći od prethodno prikazanih teorijskih pristupa i pregleda istraživanja o prediktorima uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, ukazala se potreba za integrativnim okvirom koji bi omogućio cjelovitije razumijevanje međusobnih odnosa različitih čimbenika. Dosadašnja istraživanja često su se usmjeravala na pojedinačne prediktore ili su koristila jedan teorijski model, što je otežavalo sagledavanje složenosti roditeljske uključenosti kao pedagoškog procesa. U tom smislu, izrada hipotetskog modela predstavlja pokušaj povezivanja relevantnih teorijskih uvida i empirijskih nalaza u jedinstvenu analitičku cjelinu koja omogućuje ispitivanje izravnih i neizravnih učinaka pojedinih čimbenika na uključenost roditelja u seksualni odgoj djece.

Da bi se objasnila veza između različitih prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, za potrebe ovog istraživanja konstruiran je hipotetski model temeljen na kombinaciji nekoliko teorijskih pristupa: Teorije planiranog ponašanja (Ajzen i Fishbein, 1998), Socijalno-kognitivne teorije (Bandura, 1986), Teorije zaštite (Schuster, 1985) te Ekološkog modela roditeljske uključenosti u seksualni odgoj (Liu i sur., 2015). U okviru modela, roditeljska uključenost u seksualni odgoj djece konceptualizirana je i operacionalizirana kao učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Model kombinira individualne čimbenike roditelja koji se pojavljuju u Teoriji planiranog ponašanja (Ajzen i Fishbein, 1998), ali izostaju ili se samo djelomično pojavljuju u drugim teorijama (npr. od individualnih čimbenika Liu i sur. (2015) navode samo obrazovanje roditelja). Ti čimbenici uključuju spol roditelja, dob roditelja i razinu obrazovanja roditelja, ali i samoprocjenu vlastite uloge u seksualnom odgoju djece te procjenu samoefikasnosti za provođenje seksualnog odgoja. Konstrukti koji se spominju u Teoriji zaštite (Schuster, 1985) i Socijalno-kognitivnoj teoriji uvedeni su su kroz konstrukt *stupanja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja* koja se određuje kao sposobnost organiziranja i izvršavanja ponašanja što podrazumijeva dimenzije znanja, kontrole, granica i vrijednosti koje se spominju u Teoriji zaštite. Iz uporišta Socijalno-kognitivne teorije i interpretacije Bronfenbrennerovog ekološkog modela u kontekstu uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece proizašli su konstrukti *vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti i stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece*. Na istom uporištu, u model je uključena i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

U konačnici, ishodni konstrukt modela jest učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, koja odražava rezultat međudjelovanja svih prethodno navedenih faktora.

Slika 4. Hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Slika 4. prikazuje hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Direktni učinci varijabli prikazani su povlačenjem strelice između varijabli, pri čemu ishodište strelice predstavlja varijablu čiji se učinak promatra na varijablu do koje dolazi vrh strelice. Konkretno, modelom su pretpostavljeni indirektni učinci sljedećih varijabli: *dob roditelja*, *spol roditelja*, *razina obrazovanja roditelja*, *spol djeteta*, *vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti* i *stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece*, i to posredstvom varijable *razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Direktan učinak varijable *stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece* pretpostavlja se na sljedeće varijable: *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, *razina ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom* te *stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja*. Navedene varijable, osim direktnih učinaka, pretpostavljaju i indirektni učinak na varijablu *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, preko varijable *razina ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Modelom se pretpostavljaju indirektni i direktni učinci prediktora na kriterijsku varijablu *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Iz skupine **individualnih čimbenika orijentiranih na roditelja**, hipotetskim modelom se pretpostavlja da će varijable *dob roditelja, spol roditelja i razina obrazovanja roditelja* imati indirektan učinak na *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom* koji je posredovan medijatorom *razine ugone koju roditelji doživljaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Pretpostavlja se indirektni učinak varijable *razina obrazovanja roditelja* na *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom* posredovan *stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja* (Márquez Vega i sur., 2019). Modelom se pretpostavlja i da će roditelji koji imaju završenu višu razinu obrazovanja (Martin i sur., 2018; Zhan i Yuan, 2023) i osjećaju višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom češće komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Prema rezultatima dosadašnjih istraživanja pretpostavlja se da će stariji roditelji (Kelleher i sur., 2014; Abdullah i sur., 2020) koji osjećaju višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Hu i sur., 2012) češće komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Nadalje, pretpostavlja se da će majke (Walker, 2001; Turnbull i sur., 2008; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Flores i Barroso, 2017; Harris i sur., 2013; Nielsen i sur., 2013; Zhang i Yuan, 2023) koje doživljavaju višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom češće komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Navedene varijable već su pokazale indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja i djeteta o seksualnim temama (Márquez Vega i sur., 2019).

Vežano uz čimbenike orijentirane na **karakteristike djeteta** pretpostavlja se medijacijski efekt varijable *razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom* između varijabli *spol djeteta* i varijable *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Pri tome se pretpostavlja da će roditelji učestalije komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ako doživljavaju višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i ako je dijete ženskog spola (Wisniewski i sur., 2015; Purwanti i sur., 2021; Emelumadu i sur., 2014; Kennedy i sur., 2014; Nielsen i sur., 2013).

Iz skupine čimbenika **stavova, vrijednosti i uvjerenja roditelja** hipotetskim modelom pretpostavlja se direktni učinak varijable *stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja* na *razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, kao i direktni učinak varijable *stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja* na *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Osim toga, pretpostavlja se direktni učinak varijable *stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju*

djece na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Za sve ostale varijable pretpostavlja se indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Pretpostavlja se medijacijski efekt razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između varijabli vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Pri tome, očekuje se da će roditelji koji imaju liberalniju vrijednosno-kulturološku orijentaciju spram seksualnosti (Eisenberg i sur., 2008; Haglund i Fehring, 2010; Hurst i sur., 2025; Ritchwood i sur., 2017) i osjećaju višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom učestalije komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Pri tome, očekuje se da će roditelji koji imaju liberalniju vrijednosno-kulturološku orijentaciju spram seksualnosti i osjećaju višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom češće komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Uporište ove pretpostavke pronalazi se i u prethodnim istraživanjima (npr. Liu i sur., 2015) gdje je dobiven medijacijski učinak razine ugone u komunikaciji o seksualnom odgoju između tradicionalnih kulturoloških uvjerenja i roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece. Pretpostavlja se i direktan učinak varijable vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti na varijablu stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja pri čemu se očekuje da će roditelji koji posjeduju nižu razinu zastupljenosti tradicionalnih vrijednosno-kulturoloških čimbenika imati višu razinu procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja djece (Ritchwood i sur., 2017). Također, roditelji koji posjeduju veći stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (Morawska i sur., 2015) osjećat će višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Hu i sur., 2012; Liu i sur., 2015; Turnbull i sur., 2008; Morawska i sur., 2015) zbog čega će češće komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Osim toga, očekuje se da će stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imati i direktan učinak na učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pri čemu će se roditelji koji vlastitu ulogu procjenjuju važnijom češće uključivati u komunikaciju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (Abdullah i sur., 2020; Morawska i sur., 2015) pretpostavlja i direktni učinak na razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pretpostavlja medijacijski učinak kao posrednik između stupnja procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja (Liu i sur., 2015; Lukolo i van Dyk, 2015; Morawska i sur., 2015; Raffaelli, i sur., 1998; Robinson, 2017; Turnbull i sur., 2008) i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Uporište direktnih i indirektnih efekata varijabli razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i varijable samoprocjene vlastite uloge

u seksualnom odgoju djece pronalazi uporište i u Socijalno-kognitivnoj teoriji pri čemu će osobe koje održavaju snažna uvjerenja u svoju sposobnost organiziranja i izvršavanja ponašanja (samoeфикаsnost) koja vode željenim ishodima biti uspješniji u postizanju tih ishoda pri čemu će, prema konceptu očekivanog ishoda, osobe koje povezuju pozitivne ishode s izvođenjem određenog ponašanja vjerojatnije će pokušati izvesti takvo ponašanje i ustrajati u izvođenju, čak i ako u početku nisu uspješni (Bandura, 1997; Guliamo-Ramos i sur., 2008). Ovi koncepti pronalaze se i u Teoriji zaštite (Schuster i sur., 1985) koja razdvaja koncepte kontrole, znanja i vrijednosti koji su u ovom modelu operacionalizirani kroz koncept samoeфикаsnosti.

Predloženi hipotetski model ne predstavlja samo empirijsku operacionalizaciju varijabli identificiranih u prethodnim istraživanjima, već pokušaj teorijske sinteze različitih razina učinaka koje oblikuju roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece. Poseban naglasak stavljen je na individualne karakteristike roditelja koje nadilaze sociodemografski aspekt, a uključuju kompleksnije strukture poput razine ugode i samoeфикаsnosti, koje se u dosadašnjim modelima često promatraju periferno, iako upravo one mogu predstavljati ključne mehanizme prijenosa između stavova, vrijednosti i konkretnih roditeljskih praksi.

2. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

2.1. Predmet istraživanja

Na globalnoj razini pronalaze se istraživanja koja se bave obiteljskim shvaćanjem važnosti i načinima provedbe seksualnog odgoja unutar obitelji. Istraživanja su većinom provedena na područjima Azije i Afrike (Jiang, 2022; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Rouhpavar i sur., 2022), a nešto manji broj na europskom području (Flores i Barosso, 2017; Turnbull i sur., 2011; Flaudi i Rada, 2019). Cilj provedenih istraživanja bio je dominantno usmjeren na prikupljanje iskustava i stavova roditelja o seksualnom odgoju djece u obitelji, kao i na njihov način komunikacije. Istraživanja su se do sada dominantno bavila učincima komunikacije roditelja i adolescenata na smanjenje pojavnosti rizičnih seksualnih ponašanja te na sprječavanje negativnih posljedica po seksualno zdravlje. Kada su se istraživači bavili procjenama seksualnog odgoja u obitelji, fokus je dominantno bio na majkama (Rakhmawati i sur., 2021) ili na djeci (Matejević i Petković, 2015) i adolescentima (Wyckoff i sur., 2008; Rogers i sur., 2016; Jain i Singhal, 2017). Istraživanje Ferguson i suradnika (2022) jedno je od rijetkih istraživanja koje se bavi poveznicom roditeljskih karakteristika i seksualnim odgojem djece rane i predškolske dobi, a provedeno je na području Sjedinjenih Američkih Država. Na nacionalnoj razini pojavljuju se istraživanja koja se bave kurikulumima seksualne edukacije (Tomic, 2021), ali nedostaju direktna istraživanja koja se bave seksualnim odgojem unutar obitelji koji se orijentira na roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece.

Analizom provedenih istraživanja uočeno je nekoliko karakteristika koje su vezane uz čimbenike koji su povezani s uključivanjem roditelja u seksualni odgoj svoje djece a uključuju: spol roditelja (Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Turnbull i sur., 2008), razinu obrazovanja roditelja (Liu i sur., 2015; Martin i sur., 2018; Wight i sur., 2006) i dob roditelja (Kelleher i sur., 2014; Morawska i sur., 2015), spol djeteta (Emelumadu i sur., 2014; Kennedy i sur., 2014; Nielsen i sur., 2013; Purwanti i sur., 2021; Wisinieski i sur., 2015; Wood i sur., 2002), procjenu samoefikasnosti roditelja za provođenje seksualnog odgoja djece (Liu i sur., 2015; Lukolo i van Dyk, 2015; Turnbull i sur., 2008), procjenu važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (Abdullah i sur., 2020; Hu i sur., 2010), razinu ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz ljudsku seksualnost (Hu i sur., 2010) i vrijednosno-kulturološku orijentaciju roditelja spram seksualnosti (Haglund i Fehring, 2010; Landor i sur., 2011; Todd i Ong, 2012).

S obzirom na to da su u prethodnim istraživanjima identificirani određeni čimbenici roditelja koje mogu objasniti njihovu uključenost i stavove u seksualnom odgoju, ovaj rad istražuje prediktore uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Kvantitativnim istraživanjem istražuje se veza prediktora roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz

seksualnost sa svojom djecom. Osim toga, istražuju se deskriptivni pokazatelji i bivarijantni odnosi varijabli hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

2.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj ovog rada je empirijska provjera predloženog teorijskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Sukladno navedenom, zadaci istraživanja su sljedeći:

1. Konstrukcija novog instrumenta za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, konstrukcija novog instrumenta za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i adaptacija postojećih instrumenata za mjerenje roditeljske samoefikasnosti, samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti.
2. Utvrditi deskriptivne pokazatelje i sociodemografske korelate varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.
3. Utvrditi učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.
4. Utvrditi povezanost između broja djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.
5. Utvrditi razlike u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redoslijedu rođenja djeteta.
6. Utvrditi razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.
7. Testirati razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom kao medijatora veze između dobi roditelja, spola roditelja, razine obrazovanja roditelja, spola djeteta, vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti, stupnja procjene samoefikasnosti u provođenju seksualnog odgoja i samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.
8. Testirati stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja kao medijatora veze između razine obrazovanja roditelja, vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti, stupnja samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.
9. Testiranje direktnih učinaka stupnja procjene samoefikasnosti u provođenju seksualnog odgoja i samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim

uz seksualnost sa svojom djecom na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

2.3. Hipoteze

Na temelju teorijskih spoznaja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1. Novokonstruirani mjerni instrumenti za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom te mjerni instrument za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pokazat će zadovoljavajuće metrijske karakteristike.

H2.a Dob roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H2.b Spol roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H2.c Razina obrazovanja roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H2.d Spol djeteta imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H2.e Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H2.f Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

H3.a Razina obrazovanja roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja.

H3.b Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost

sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja.

H3.c Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja.

H4.a Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja pozitivno će doprinosti učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak).

H4.b Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece pozitivno će doprinosti učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak).

H4.c Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pozitivno će doprinosti učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak).

2.4. Sudionici istraživanja

Sukladno postavljenom cilju i zadacima istraživanja, uzorak ovog istraživanja sačinjavali su roditelji učenika četvrtih razreda osnovne škole s područja Republike Hrvatske. Argumenti za odabir uzorka temeljeni su na rezultatima istraživanja (El-Shaieb i Wurtele, 2009; Kenny i Wurtele, 2013) koja izvještavaju o pojavnosti prvih razgovora roditelja s djecom o seksualnim temama između desete i jedanaeste godine života djeteta. U tom smislu važno je naglasiti da se prvi sadržaji iz domene ljudske seksualnosti prema Kurikulumu međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole (Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2019, str. 14) na području Republike Hrvatske (ishod zdr A2.1.) uvode u 2. ciklusu. Ovaj ciklus provodi se u 3., 4. i 5. razredu osnovne škole i to počevši ishodom zdr A2.1. „Objašnjava što je pubertet i koje promjene donosi“. Sukladno navedenom, ciljani uzorak ovog istraživanja su roditelji učenika četvrtih razreda osnovne škole iz Republike Hrvatske. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2023) u školskoj godini 2022./2023. u četvrti razred osnovne škole bilo je upisano 38 146 učenika.

Zbog velikog broja osoba u populaciji, kao uzorak ovog istraživanja odabran je klaster uzorak koji se može koristiti kada je populacija velika i vrlo disperzirana (Cohen, Manion i Morrison, 2007). Prilikom određivanja broja sudionika u uzorku pridržavalo se smjernica Krejcie i Morgan (1970; prema Cohen, Manion i Morrison, 2007), koji navode da bi na svakih 30 000 osoba u populaciji u uzorku trebalo biti zastupljeno 379 sudionika. Zbog navedenog, prema tom kriteriju i u ovom uzorku najmanji očekivani broj sudionika trebao je biti 379.

Osim toga, prilikom određivanja broja sudionika u uzorku vodilo se računa o preporučenom broju sudionika u uzorku, ovisno o planiranim statističkim analizama. Konkretno, za provedbu analize putanje preporuča se otprilike 5 do 10 sudionika po procijenjenom pokazatelju (npr. Bentler i Chou, 1987) ili 10 sudionika po varijabli (Nunnally, 1994). Na temelju predviđenog instrumenta prikupljanja podataka i tih preporuka, najmanji broj sudionika u uzorku iznosi između 320 i 640 sudionika prema Bentler i Chou (1987) i najmanje 90 prema sugestiji Nunnally (1994).

Uzorak istraživanja predstavljaju roditelji učenika četvrtog razreda osnovne škole na području Republike Hrvatske. Prema Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN, 63/08) optimalan broj učenika u razrednom odjelu je 20 zbog čega se broj 20 uzima kao referentna vrijednost za dobivanje broja sudionika. U tom smislu, planirani mogući broj osoba ako se iz svake županije odaberu dvije škole obuhvaća 840 roditelja učenika četvrtih razreda osnovnih škola. Planirani uzorak precijenjen je u odnosu na uzorak sugeriran literaturom zbog pojave osipanja sudionika (Cohen, Manion i Morrison, 2007) i odbijanja sudjelovanja u istraživanju. Prema istraživačkom nacrtu, predviđeno je da za jedno dijete sudjeluje jedan roditelj jer je cilj istraživanja orijentiran na prediktore uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece na individualnoj razini zbog čega nije potrebno uključivati oba roditelja. Također, odabir omjera jedno dijete : jedan roditelj proizlazi i iz uočene prisutnosti obitelji koje nisu dvoroditeljske zbog čega neki roditelji ne bi bili u mogućnosti sudjelovati u istraživanju.

Uzimajući u obzir preporuke ovisno o uzorkovanju, ali i preporuke koje se odnose na broj sudionika ovisno o statističkoj analizi, težilo se broju sudionika između 379 i 640.

Uzorkovanje se provodilo u nekoliko etapa: (1) prikupljanje popisa svih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj; (2) podjela osnovnih škola prema županijama; (3) nasumični odabir dvije škole po županiji; (4) slanje poziva ravnateljima i traženje suglasnosti za sudjelovanje škole u istraživanju; (5) provedba istraživanja u školi ili slanje molbe drugoj školi iz iste županije u slučaju odbijanja sudjelovanja u istraživanju.

Nakon prikupljanja popisa svih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj škole su podijeljene po županijama (21 županija). Nakon podjele po županijama, slučajnim odabirom iz svake županije odabrane su po dvije škole (42 škole). Na službene adrese navedene kao adrese za komunikaciju na stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih poslano je pismo ravnateljima, pismo sudionicima i hiperveza na ispunjavanje upitnika. Ravnatelji koji su dali suglasnost za provedbu istraživanja prosljedili su upitnik učiteljicama i učiteljima razredne nastave, koji su upitnik predstavili roditeljima na roditeljskom sastanku ili im poslali informacije o istraživanju i pripadajuću hipervezu putem komunikacijskih kanala. U slučaju kada su ravnatelji odbili sudjelovanje škole u istraživanju ili nakon podsjetnika nisu izrazili stav škole, nasumično je odabrana druga škola prema kriteriju županije u kojoj se nalazi. U slučajevima kada se nije dobio odgovor škole, nakon tjedan dana od slanja prve poruke poslan je podsjetnik ravnateljima s

molbom za odgovorom. Ako i u tom slučaju odgovor nije dobiven u roku od tjedan dana, smatralo se da škola nije zainteresirana za sudjelovanje u istraživanju i da ravnatelji nisu dali suglasnost za provedbu istraživanja u školi.

Iako je kao tehnika uzorkovanja odabran klaster uzorak, u krajnjim rezultatima nije u potpunosti zadržao svoje karakteristike. Naime, karakteristika klaster uzorkovanja jest uključivanje svih pojedinaca iz određene skupine. S obzirom na to da je sudjelovanje bilo dobrovoljno, ni u jednoj školi nije obuhvaćen cjelovit broj roditelja u nekom razredu. Razlozi neuključivanja roditelja u istraživanje bili su dvostruki. Prvi razlog odnosio se na opću nezainteresiranost za sudjelovanje u istraživanjima zbog individualnih razloga. Drugi, izraženiji razlog odnosio se na temu istraživanja, koja je bila predmet javne rasprave u Republici Hrvatskoj i prije i tijekom provedbe istraživanja. Konkretno, u razdoblju provedbe istraživanja osnovne škole na području Grada Zagreba uvele su Zdravstveni odgoj koji je podijelio stanovnike Republike Hrvatske u mišljenjima, od onih koji su afirmativno gledali na inicijativu do onih koji su bili u potpunosti protiv.

Zbog toga, da bi se osigurao potreban broj sudionika i planirani broj škola po županijama, nakon drugog koraka odabira novih škola, uvedene su i dodatne škole nasumičnim odabirom. Konkretno, za svaku županiju koja nije zadovoljila predviđen broj škola po županiji poslan je poziv na onaj broj škola koji je nedostajao. Nakon dobivene suglasnosti ravnatelja i prikupljanja podataka ovaj proces se nastavio sve dok se nije prikupio potreban broj sudionika istraživanja.

U Tablici 1. prikazan je broj škola po županijama, broj škola kojima je poslan poziv za sudjelovanjem, broj škola koje su se odazvale i broj odazvanih sudionika.

Tablica 1. *Odabir uzorka glavnog istraživanja (N = 383)*

Županija	Broj matičnih škola u županiji	Broj pozvanih škola*	Broj odazvanih škola**	Broj odazvanih sudionika
Zagrebačka	51	12	2	17
Krapinsko-zagorska	34	4	2	16
Sisačko-moslavačka	37	12	2	17
Karlovačka	29	8	2	15
Varaždinska	42	42	1	12
Koprivničko-križevačka	27	27	0	0
Bjelovarsko-bilogorska	27	6	2	22
Primorsko-goranska	62	7	4	66
Ličko-senjska	15	15	3	15
Virovitičko-podravska	18	9	2	12
Požeško-slavonska	15	15	0	0
Brodsko-posavska	33	6	2	16

Županija	Broj matičnih škola u županiji	Broj pozvanih škola*	Broj odazvanih škola**	Broj odazvanih sudionika
Zadarska	38	14	2	14
Osječko-baranjska	74	21	2	13
Šibensko-kninska	24	2	2	20
Vukovarsko- srijemska	55	7	2	13
Splitsko-dalmatinska	101	17	2	11
Istarska	49	2	2	29
Dubrovačko-neretvanska	32	6	2	24
Međimurska	31	7	2	20
Grad Zagreb	134	11	3	31
UKUPNO	928	250	41	383

***BROJ POZVANIH ŠKOLA** - broj škola kojima je poslan poziv za sudjelovanje u istraživanju

****BROJ ODAZVANIH ŠKOLA** - broj škola koje su se odazvale sudjelovanju i istraživanju

Od 250 nasumično odabranih škola kroz cijeli proces prikupljanja podataka, njih se 41 odazvala te su na kraju prikupljanja podataka imale u potpunosti ispunjene upitnike. Navedeno čini odaziv od 16.4 % što je dostatno za provedbu statističkih analiza.

Pojedine županije (npr. Istarska županija, Primorsko-goranska županija i Šibensko-kninska županija) postigle su ciljani broj obuhvaćenih škola već u prvoj fazi uzorkovanja, dok se do ciljanog broja u ostalim županijama stiglo tek u narednim fazama uzorkovanja. Iako se težilo podjednako zastupljenosti sudionika po županiji, zbog različitog broja matičnih škola uzorak nije u potpunosti proporcionalno raspoređen. Primjerice, u županijama s manjim brojem matičnih škola (npr. Požeško-slavonska županija, Koprivničko-križevačka i Ličko-senjska županija) poslan je poziv na sve škole. U slučaju Požeško-slavonske i Koprivničko-križevačke županije pozvane škole nisu odgovorile ili su odbile sudjelovanje. Zbog navedenih okolnosti uočava se manji broj sudionika zastupljenih u uzorku, budući da su mogućnosti uzorkovanja zbog manjeg broja škola bile ograničene. U slučaju kada se nije uspjelo obuhvatiti dovoljan broj sudionika iz predviđene županije, nasumičnim odabirom odabrana je druga županija i škola unutar nje kojoj je poslan poziv za sudjelovanje da bi se dosegnuo planirani broj od 42 škole u Republici Hrvatskoj. U konačnici su u istraživanju sudjelovale 42 škole. Međutim, škola koja je trebala nadomjestiti posljednju nedostajuću školu imala je samo jedan odgovor, koji je bio nepotpun, zbog čega je isključen iz daljnje analize.

Iz tablice 1. i 2. uočava se da su najzastupljeniji bili sudionici iz Primorsko-goranske županije (N = 66), dok su najmanje zastupljeni bili sudionici iz Splitsko-dalmatinske županije (N = 11). Sudionika iz Koprivničko-križevačke županije i Požeško-slavonske županije nije bilo.

U ovom kontekstu važno je istaknuti da je Primorsko-goranska županija bila četiri puta nasumično odabrana za nadopunjavanje broja planiranih škola, što je jedan od

razloga najveće zastupljenosti sudionika, ali i najveće zastupljenosti broja škola u uzorku (Tablica 2.).

Tablica 2. *Udio sudionika po školama i županijama u ukupnom uzorku (N = 383)*

Županija	Kod škola	Broj sudionika	% zastupljenosti u uzorku	% zastupljenosti prema županiji u uzorku
Zagrebačka	ZAG-1	12	3.13	4.44
	ZAG-2	5	1.31	
Krapinsko-zagorska	KZ-1	12	3.13	4.17
	KZ-2	4	1.04	
Sisačko-moslavačka	SM-1	12	3.13	4.44
	SM-2	5	1.31	
Karlovačka	KAR-1	7	1.83	3.93
	KAR-2	8	2.09	
Varaždinska	VAR-1	12	3.13	3.13
Bjelovarsko-bilogorska	BJ-1	20	5.22	5.74
	BJ-2	2	.52	
Primorsko-goranska	PGZ-1	21	5.48	16.96
	PGZ-2	13	3.39	
	PGZ-3	21	5.48	
	PGZ-4	10	2.61	
Ličko-senjska	LS-1	7	1.83	3.92
	LS-2	7	1.83	
	LS-3	1	.26	
Virovitičko-podravska	VP-1	8	2.09	3.13
	VP-2	4	1.04	
Brodsko-posavska	BP-1	7	1.83	4.18
	BP-2	9	2.35	
Zadarska	ZAD-1	7	1.83	3.66
	ZAD-2	7	1.83	
Osječko-baranjska	OB-1	8	2.09	3.92
	OB-2	7	1.83	
Šibensko-kninska	ŠK-1	19	4.96	5.22
	ŠK-2	1	.26	
Vukovarsko-srijemska	VS-1	4	1.04	3.39
	VS-2	9	2.35	
Splitsko-dalmatinska	SD-1	7	1.83	2.87
	SD-2	4	1.04	
Istarska	IST-1	12	3.13	7.57
	IST-2	17	4.44	

Županija	Kod škola	Broj sudionika	% zastupljenosti u uzorku	% zastupljenosti prema županiji u uzorku
Dubrovačko-neretvanska	DN-1	13	3.39	6.26
	DN-2	11	2.87	
Međimurska	MEĐ-1	8	2.09	5.22
	MEĐ-2	12	3.13	
Grad Zagreb	GZ-1	15	3.92	7.84
	GZ-2	14	3.66	
	GZ-3	1	.26	
UKUPNO	41	383	100	100

Prema nacrtu istraživanja, zbog različite veličine razrednih odjela, izračun uzorka temeljio se na prosječnom broju od 20 učenika po razrednom odjelu. Sukladno tomu, uzorak je mogao obuhvatiti ukupno 840 roditelja. Upitniku je pristupilo ukupno 532 roditelja, od kojih je u potpunosti upitnik ispunilo njih 383. Navedeno predstavlja postotak odaziva od 45.5 % u odnosu na hipotetski broj roditelja te potpunu ispunjenost upitnika od 71.9 %. Iako neki klasteri pokazuju iznimno mali broj zastupljenosti sudionika, sukladno preporuci Caille i suradnika (2024) nakon provedbe uzorkovanja i prikupljanja podataka zadržani su svi potpuni odgovori svake osobe u klasteru, neovisno o broju uključenih sudionika. Time se osigurava očuvanje integriteta podataka i pouzdanosti statističke obrade, kao i maksimalna iskorištenost dostupnih informacija iz svakog klastera.

Niži postotak odaziva u online istraživanjima u skladu je s postojećom znanstvenom literaturom iz koje je vidljivo da se odaziv spušta čak i ispod 10 % (Muñoz-Leiva i sur., 2010; Sánchez-Fernández i sur., 2012; Siva Durga Prasad Nayak i Narayan, 2019).

Tablica 3. *Prikaz strukture uzorka u glavnom istraživanju (pitanja višestrukog izbora) (N = 383)*

KARAKTERISTIKA	KATEGORIJA	N	%
Spol	Muški	54	14.1
	Ženski	329	85.9
Razina obrazovanja	Nezavršena osnovna škola	5	1.3
	Završena osnovna škola	17	4.4
	Završena srednja škola	145	37.9
	Završen sveučilišni ili stručni prijediplomski studij	66	17.2
	Završen sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij	135	35.2
	Završen poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili poslijediplomski sveučilišni (doktorski studij)	15	3.9
	Muški	158	41.3

Spol djeteta za koje se ispunjava upitnik	Ženski	225	58.7
---	--------	-----	------

*Broj sudionika po županijama raspisan je u tablici 1 i 2.

Uočava se da je u glavnom istraživanju prema spolu u uzorku zastupljeno značajno više žena (85.9 %) u odnosu na muškarce. Iako su bile ponuđene opcije „ostalo“ i „ne želim se izjasniti“, niti jedna osoba nije odabrala jednu od ove dvije opcije. Uzorkom su obuhvaćene osobe svih razina obrazovanja, od nezavršene osnovne škole do završenog poslijediplomskog znanstvenog magistarskog studija ili poslijediplomskog sveučilišnog (doktorskog studija). Prema najvišoj završenoj razini obrazovanja u uzorku dominiraju sudionici koji su završili srednju školu (37.9 %), nakon čega slijede osobe koje su završile sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij (35.2 %). Najmanje je zastupljeno osoba koje nemaju završenu osnovnu školu (1.3 %). Sudionici istraživanja su dominantno imali žensku djecu (58.7 %). Također, kao i kod pitanja vezanog uz spol roditelja, bile ponuđene opcije „ostalo“ i „ne želim se izjasniti“, ali niti jedna osoba nije odabrala jednu od ove dvije opcije (Tablica 3.).

Tablica 4. Prikaz strukture uzorka u glavnom istraživanju (pitanja otvorenog tipa) (N = 383)

KARAKTERISTIKA	D	MIN	MAX
Broj djece	2	1	7
Redosljed rođenja djeteta za koje se ispunjava upitnik	1	1	4
Dob roditelja M (SD)	41.05 (6.22)		

*D – dominantna vrijednost; Min – minimum, Max – maksimum; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

U tablici 4. prikazana je struktura uzorka u glavnom istraživanju iz koje se iščitava da su sudionici istraživanja bile osobe prosječne dobi od 41 godine (SD = 6.22).

Prema broju djece, više od polovine roditelja bili su roditelji dvoje djece (N = 196, 51.2 %), nakon čega slijede roditelji s jednim djetetom (N = 97, 25.3 %), roditelji s troje djece (N = 71, 18.5 %), roditelji s četvero djece N = 18, 4.7%), a samo jedna osoba imala je sedmero djece (.3 %).

Dijete za koje su roditelji ispunjavali upitnik najčešće je bilo prvorođeno dijete (N = 216, 56.4 %) ili drugorođeno dijete (N = 130, 33.9 %). Manji broj djece bila su trećerođena (N = 28, 7.3 %) ili četvrtorođena djeca (N = 9, 2.3 %).

2.5. Varijable

Varijable ovog istraživanja odnose se na sve varijable uključene u hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, a to su: dob roditelja

(V1), spol roditelja (V2), razina obrazovanja roditelja (V3), spol djeteta (V4), stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja (V5), stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (V6), vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti (V7), učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V8) i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V9), broj djece (V10) i redosljed rođenja djeteta (V11) . Osim toga, prikupljeni su podaci o školi koju dijete pohađa i županiji u kojoj sudionici žive za potrebe opisa uzorka.

Istraživanjem se žele se utvrditi direktni i indirektni učinci prediktorskih varijabli pretpostavljenih hipotetskim modelom na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Osim toga, istražuje se medijacijski učinak razine ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja između pojedinih prediktora i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

2.6. Instrument

U svrhu prikupljanja podataka potrebnih za odgovaranje na specifična istraživačka pitanja korišten je upitnik sastavljen od 5 skala (Prilog 5.), pitanja otvorenog tipa i pitanja višestrukog izbora.

Prvi dio upitnika bio je namijenjen prikupljanju socio-demografskih karakteristika sudionika koje uključuju: *dob roditelja (V1), spol roditelja (V2), školu, županiju, broj djece (V10), spol djeteta (V3), redosljed rođenja djeteta (V11)* te *razinu obrazovanja roditelja (V4)*. Pitanja koja prikupljaju podatke o spolu roditelja, županiji, razini obrazovanja roditelja i spolu djeteta za koje se ispunjava upitnik konstruirana su kao pitanja višestrukog izbora dok su varijable godine roditelja, škole koju dijete pohađa, broj djece i redosljed rođenja djeteta konstruirana kao pitanja otvorenog tipa. U slučaju da sudionik ima više od jednog djeteta bila je ponuđena opcija odabira spola djeteta za koje će ispunjavati upitnik uz napomenu da ispunjava upitnik za dijete koje trenutno pohađa četvrti razred osnovne škole. Pitanja vezana uz školu i županiju i služe samo za potrebe identifikacije karakteristika sudionika i ne ulaze u konačnu analizu niti se dovode u vezu s istraživačkim pitanjima.

Varijable *stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja (V5), stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece (V6), vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti (V7), učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V8) i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V9)* mjerene su na pripadajućim skalama. Konceptualizacija i operacionalizacija varijabli, kao i rezultati pilot istraživanja uz metrijske karakteristike svake skale dostupni kroz potoglavlje 2.6.1. *Provjera metrijskih karakteristika instrumenta - Pilot testiranje*. Sve skale uključivale su čestice na skali formata odgovora Likertovog tipa koji su se ovisno

o skali kretali između 1 i 5 ili 1 i 10. Varijabla je nakon prikupljanja odgovora na pojedinačnim česticama tretirana kao kompozitna varijabla i kao takva je korištena o obradi podataka. Konačna verzija skala dostupna je u prilogima.

2.6.1. *Provjera metrijskih karakteristika instrumenta – Pilot testiranje*

Za potrebe provjere metrijskih karakteristika planiranog instrumenta, u lipnju 2025. godine provedeno je pilot istraživanje. Pilot istraživanje provedeno je online putem alata Limesurvey. Diseminacija upitnika provedena je metodom snježne grude putem društvenih mreža te preko stručnih suradnika – pedagoga i učitelja u osnovnim školama. Upitnik korišten u pilot istraživanju dostupan je u prilogima (prilog 1.).

Uzorak pilot istraživanja (Tablica 5.) sačinjavala su 142 roditelja učenika koji pohađaju razrednu nastavu prosječne dobi 41.35 godina (SD = 6.906). Većina sudionika bila je ženskog spola (N = 122, 85.91 %), imala je dvoje djece (N = 70, 49.29 %), dolazila je pretežito iz Primorsko-goranske županije (N = 77, 54.22 %) te je imala najviše završenu razinu obrazovanja Sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij (N = 64, 45.07 %).

Prilikom odabira broja sudionika pilot-istraživanja vodilo se računa o preporukama vezanima uz minimalnu veličinu uzorka s obzirom na planirane bivarijatne i multivarijatne statističke postupke. Prema Bentleru i Chou (1987) preporučuje se uključivanje 5 do 10 sudionika po procijenjenom pokazatelju, dok Nunnally (1994) navodi preporuku od 10 sudionika po varijabli. Dodatno, Anderson i Gerbing (1984) ističu da je za provedbu faktorske analize potrebno najmanje 100 sudionika, dok MacCallum i sur. (1999) preporučuju uzorke veličine između 100 i 200 sudionika.

Tablica 5. *Sociodemografske karakteristike uzorka u pilot istraživanju (N = 142)*

KARAKTERISTIKA	KATEGORIJA	N	%
SPOL	Muški	19	13.38
	Ne želim se izjasniti	1	.70
	Ženski	122	85.91
ŽUPANIJA	Brodsko-posavska	2	1.40
	Grad Zagreb	11	7.74
	Istarska	10	7.04
	Karlovačka	3	2.11
	Krapinsko-zagorska	3	2.11
	Ličko-senjska	15	10.56
	Osječko-baranjska	3	2.11
	Primorsko-goranska	77	54.22
	Sisačko-moslavačka	2	1.40

KARAKTERISTIKA	KATEGORIJA	N	%
	Splitsko-dalmatinska	6	4.22
	Varaždinska	4	2.81
	Virovitičko-podravska	1	.70
	Zadarska	1	.70
	Zagrebačka	3	2.11
	Šibensko-kninska	1	.70
RAZINA OBRAZOVANJA	Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili poslijediplomski sveučilišni (doktorski studij)	9	6.33
	Sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij	64	45.07
	Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij	21	14.78
	Završena osnovna škola	2	1.40
	Završena srednja škola	46	32.39
BROJ DJECE	Jedno dijete	49	34.50
	Dvoje djece	70	49.29
	Troje djece	19	13.38
	Četvero djece	4	2.81
UKUPNO		142	100.00

Četiri skale koje ne uključuju sociodemografske karakteristike roditelja analizirane su postupcima konfirmatorne i eksploratorne faktorske analize radi provjere njihovih metrijskih karakteristika.

Za interpretaciju rezultata korišteni su parametri procjena prikladnosti modela koji uključuju omjer hi-kvadrata i stupnjeva slobode, RMSEA, SRMR, CFI i TLI te Cronbachov alfa (α) koeficijent unutarnje pouzdanosti. Zadovoljavajućim slaganjem modela s empirijskim podacima smatrao se model čiji se iznos omjera vrijednosti hi-kvadrata i stupnjeva slobode prema blažem kriteriju ispod 5 (Hooper i sur., 2008; Marsh i Hocevar, 1985). Prilikom interpretacije uzete su u obzir i vrijednosti pokazatelja slaganja RMSEA i SRMR koje su se smatrale pokazateljem dobrog slaganja modela ako su jednake ili manje od .08 (Hu i Bentler, 1999; Browne i Cudeck, 1993). Vrijednosti pokazatelja CFI i TLI koje su jednake ili veće od .9 ukazuju na zadovoljavajuće slaganje modela (Kline, 2016), dok vrijednosti veće od .95 pokazuju izvrsno slaganje (Bentler, 1990; Byrne, 2010; Hooper i sur., 2008). Za interpretaciju koeficijenta unutarnje pouzdanosti Cronbach alfa koeficijent veći od .90 smatrao se izvrsnom razinom pouzdanosti, koeficijent oko .8 vrlo dobrom pouzdanosti, a koeficijent oko .7 zadovoljavajućom (Kline, 2016).

Prilikom interpretacija faktorskih struktura razmotreno je faktorsko zasićenje. Faktorsko zasićenje od .32 predstavlja slabo zasićenje, zasićenje od .45 može se smatrati korektnim, zasićenje od .55 dobrim, zasićenje od .63 vrlo dobrim, a sve iznad .71 odličnim faktorskim

zasićenjem (Comrey i Lee, 1992). Isto tako, zasićenje koje se smatralo adekvatnim u ovom slučaju iznosilo je više od .5 ovisno o broju osoba u uzorku pilot istraživanja sukladno sugestijama Hair i suradnika (1998).

2.6.2. Instrument za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoeфикаsnosti

Stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja (V5) u ovom istraživanju odnosi se na snažna uvjerenja u svoju sposobnost organiziranja i izvršavanja ponašanja (konkretno komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom) koja vode željenim ishodom. Skala pod nazivom *Instrument za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju* (eng. *Instrument to Measure Parental Attitude and Health Beliefs Towards Sexual Education*) (Yeo i Lee, 2023) u originalnoj inačici sastoji od 4 faktora s pripadajućim česticama koje uključuju: stav (9 čestica), percipirane prednosti (8 čestica), percipirane izazove (10 čestica) i samoeфикаsnost (5 čestica). Za potrebe ovog istraživanja koristila se samo zadnja subskala koja je služila za procjenu roditeljske samoeфикаsnosti u provođenju seksualnog odgoja djece. Subskala se nakon revizije instrumenta koju predlažu izvorni autori sastoji od 4 čestice, a u izvornom istraživanju pokazala je visoku pouzdanost ($\alpha = .875$). Prikupljanje podataka vrši se na skali formata odgovora Likertovog tipa u vidu procjene stupnja slaganja s tvrdnjama (1 – u potpunosti se ne slažem, 10 – u potpunosti se slažem). Nakon prikupljanja podataka izrađuje se kompozitna varijabla pri čemu veća vrijednost označava višu razinu procjene samoeфикаsnosti u provođenju seksualnog odgoja djece. Za korištenje skale dobivena je suglasnost autora (prilog 2.).

Kako bi se mogla koristiti na području Republike Hrvatske, skala je prevedena na hrvatski jezik uz dvostruki prijevod – originalna skala na engleskom jeziku prevedena je na hrvatski jezik nakon čega je druga osoba prevela hrvatsku inačicu skale na izvorni engleski jezik. Navedeno je rezultiralo informacijom o istoznačnosti prijevoda i originalne skale. Većina čestica je u drugom koraku prijevoda prevedena identično originalnoj inačici, uz sitne razlike u terminologiji (npr. sinonimi za pojedine riječi).

U svrhu testiranja pretpostavljene jednofaktorske strukture Skale na hrvatskom uzorku roditelja nakon njenog dvostrukog prijevoda provedena je konfirmatorna faktorska analiza uz korištenje ML metode (eng. *Maximum likelihood*).

Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je poprilično iznad preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 64.113$, $df = 5$, $p < .00$) što ukazuje na razliku između pretpostavljenog modela i idealnog uklapanja empirijskih podataka. Ipak, s obzirom na to da je hi kvadrat osjetljiv na veličinu uzorka, za procjenu prikladnosti korišteni su i drugi parametri (Tablica 6.)

Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nalazi se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke. S obzirom na to da je riječ o jednostavnom modelu s jednim latentnim faktorom i samo

četiri indikatora, ovaj rezultat treba interpretirati s oprezom, budući da je RMSEA osjetljiv na stupnjeve slobode koji se mogu javiti u manjim modelima, kao i na veličinu uzorka zbog koje potencijalno može odbaciti model koji se u populaciji javlja kao točan (Byrne, 2012). Za razliku od RMSEA, vrijednost SRMR-a je .070, što ukazuje na prihvatljivo slaganje modela.

Vrijednost pokazatelja slaganja CFI nalazi se iznad granice preporučenih vrijednosti što upućuje na zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima. Vrijednost pokazatelja slaganja TLI nalazi se ispod granice preporučene vrijednosti, ali je bliže gornjoj granici prikladnosti.

Tablica 6. *Pokazatelji slaganja modela Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoeфикаsnosti (N = 142)*

CFA (N=142)	$\chi^2(\text{df})$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
	64.113 (5)	12.82	.070	.289	.903	.883

U Tablici 7. prikazana su nestandardizirana faktorska zasićenja i rezidualne varijance jednofaktorske strukture *Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoeфикаsnosti* kao i deskriptivni pokazatelji svih čestica. Osim toga, naveden je Cronbachov α koeficijent unutarnje konzistencije. Testirana je jednofaktorska struktura modela koji je sačinjen od četiri čestice. Svi faktorski koeficijenti bili su statistički značajni ($p < .001$), s visokim nestandardiziranim faktorskim koeficijentima u rasponu od 1.915 do 1.956, što pokazuje da svi indikatori snažno i konzistentno mjere latentni konstrukt koji je pretpostavljen i u izvornom istraživanju.

Tablica 7. *Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoeфикаsnosti (N = 142)*

ČESTICA	b	ϵ	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
			M	SD
1. Posjedujem adekvatna znanja za pružanje podrške svojoj djeci u seksualnom odgoju.	1.936	.721	7.89	1.985
2. Posjedujem komunikacijske vještine za raspravljanje o seksualnom odgoju sa svojom djecom.	1.915	.445	7.75	2.108
3. Uvjeren/a sam da bih sa svojom djecom mogao/la razgovarati o temama vezanim uz seksualnost.	1.937	.931	7.84	2.223
4. U mogućnosti sam odgovoriti na pitanja svog djeteta vezanih uz seksualnost bez da osjećam sram i strah.	1.956	1.399	7.95	2.251
M (SD)	7.86 (1.987)			
Cronbach α	.945			

Unatoč visokim faktorskim zasićenjima svake čestice, javljaju se i relativno visoke rezidualne varijance, što upućuje na to da latentni faktor slabije objašnjava njihovu varijabilnost.

Pouzdanost skale je iznimno visoka, s koeficijentom $\alpha = .945$ što govori o konzistentnosti skale. Također, koeficijent varijacije (CV) iznosi .253 što ukazuje na umjerenu varijabilnost na kompozitnoj varijabli. Zbog navedenog se zaključuje da skala pokazuje zadovoljavajuću razinu diskriminativnosti i razlikovne osjetljivosti.

U svrhu poboljšanja prikladnosti modela kao jedan od kriterija za procjenu kvalitete čestica korištena je rezidualna varijanca, koja ukazuje na dio varijabilnosti čestice koji nije objašnjen latentnim faktorom. Čestica „*U mogućnosti sam odgovoriti na pitanja svog djeteta vezanih uz seksualnost bez da osjećam sram i strah.*” pokazala je poprilično visoku rezidualnu varijancu od 1.399 što ukazuje na to da značajan dio njezine varijabilnosti nije objašnjen latentnim konstruktom roditeljske samoefikasnosti. U skladu s preporukama u literaturi (npr. Brown, 2015; Kline, 2016), čestice koje imaju visoku rezidualnu varijancu ($\epsilon > .40$) i time pokazuju slab doprinos objašnjenju latentnog faktora, razmotrene su za uklanjanje iz modela. U ovom slučaju uklonjena je samo čestica „*U mogućnosti sam odgovoriti na pitanja svog djeteta vezanih uz seksualnost bez da osjećam sram i strah.*” zbog najveće rezidualne varijance, koja može biti potencijalni rezultat pogrešne interpretacije čestice, dvosmislenosti ili vanjskih učinaka koji nisu objašnjeni modelom. U prilog ovoj odluci govore i rezultati prethodnih istraživanja koja navode da osobe koje visoko procjenjuju svoja znanja i mogućnosti manje osjećaju strah i sram (Acchile i sur., 2017; Dilorio i sur., 2001), a u kontekstu socijalno-kognitivne teorije naglasak je prvenstveno stavljen na ishode i kompetenciju, a ne na osjećaje zbog čega se jačina instrumenta na temelju teorijskog okvira ne bi trebala promijeniti u lošijem smjeru.

Tablica 8. *Pokazatelji slaganja modela Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoefikasnosti nakon uklanjanja čestice br. 4. (N = 142)*

CFA (N=142)	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
	11.466 (2)	5.733	.063	.183	.977	.965

Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nakon uklanjanja čestice smanjio se, ali se još uvijek nalazi iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke. Za razliku od RMSEA, vrijednost SRMR-a poboljšala se pri čemu je prijašnja vrijednost bila .070, dok nakon revizije iznosi .063 što ukazuje na bolje slaganje modela u odnosu na prvu inačicu (Tablica 8.).

Vrijednost pokazatelja slaganja CFI isto se povećala i ostala je iznad granica preporučenih vrijednosti što upućuje na zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima. Vrijednost pokazatelja slaganja TLI nakon revizije povećala se i ušla je u granice preporučene vrijednosti. Pouzdanost skale zadržala je iznimno visoku vrijednost, s koeficijentom $\alpha = .938$.

Unatoč rezultatima nekih mjera prikladnosti modela koji se ne nalazi u granicama prihvatljivosti, osobito RMSEA, snažna faktorska zasićenja i visoka pouzdanost skale podupiru jednofaktorsku strukturu. Revidirani model s tri čestice može se smatrati zadovoljavajućim i adekvatnijim za daljnju upotrebu, uz preporuku dodatnog testiranja u većim i raznolikijim uzorcima u svrhu utvrđivanja stabilnosti strukture i potencijalnog poboljšanja prikladnosti teorijski pretpostavljenog modela za empirijske podatke na području Republike Hrvatske. Krajnja verzija instrumenta sa skalom koja sadrži tri čestice dostupna je u prilogima.

2.6.3. Skala za procjenu stupnja samoprocjene vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece

Stupanj samoprocjene vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece (V6) u ovom se istraživanju konceptualizira kao važnost koju roditelji pridaju vlastitoj ulozi u seksualnom odgoju djece. Skala pod nazivom *Family Life Sex Education Goal Questionnaire III* (Godin, 2019) koristila se za prikupljanje informacija o samoprocjeni vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece. Skala se sastoji od 20 tvrdnji kojima se procjenjuje stupanj slaganja u odnosu na ciljeve uključivanja roditelja u seksualni odgoj djece i mladih na modificiranoj skali koja sadrži format odgovora Likertovog tipa (1 – u potpunosti nevažno, 3 – niti se važno niti nevažno, 5 – u potpunosti važno). Nakon prikupljanja podataka izrađuje se kompozitna varijabla pri čemu veća vrijednost označava višu razinu samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece. U izvornom istraživanju na uzorku roditelja skala je pokazala visoku razinu pouzdanosti u rasponu od $\alpha = .79$ do $\alpha = .87$ ovisno o pripadajućoj subskali. Za korištenje skale dobivena je suglasnost autora (prilog 3.).

Kako bi se mogla koristiti na području Republike Hrvatske, skala je prevedena na hrvatski jezik uz dvostruki prijevod – originalna skala na engleskom jeziku prevedena je na hrvatski jezik nakon čega je druga osoba prevela hrvatsku inačicu skale na izvorni engleski jezik. Navedeno je rezultiralo informacijom o istoznačnosti prijevoda i originalne skale. Većina čestica je u drugom koraku prijevoda prevedena identično originalnoj inačici, uz sitne razlike u terminologiji (npr. sinonimi za pojedine riječi).

U svrhu testiranja pretpostavljene jednofaktorske strukture Skale na hrvatskom uzorku roditelja nakon njenog dvostrukog prijevoda provedena je konfirmatorna faktorska analiza uz korištenje ML metode (eng. *Maximum likelihood*).

Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je iznad preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 983.113$, $df = 189$, $p < .00$) što ukazuje na razliku između pretpostavljenog modela i idealnog uklapanja empirijskih podataka. Ipak, s obzirom na to da je hi kvadrat osjetljiv na veličinu uzorka, za procjenu prikladnosti korišteni su i drugi parametri.

Vrijednosti pokazatelja slaganja RMSEA i SRMR nalaze se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke.

Vrijednosti pokazatelja slaganja CFI i TLI ispod su granica preporučenih vrijednosti što upućuje na nezadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima (Tablica 9.).

Tablica 9. *Pokazatelji slaganja modela Family Life Sex Education Goal Questionnaire III (N = 142)*

	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
CFA (N=142)	983.113 (189)	5.201	.125	.127	.806	.805

U Tablici 10. prikazana su nestandardizirana faktorska zasićenja i rezidualne varijance jednofaktorske strukture kao i deskriptivni pokazatelji svih čestica. Osim toga, naveden je Cronbachov α koeficijent unutarnje konzistencije. Testirana je jednofaktorska struktura modela koji je sačinjen od dvadeset čestica. Svi faktorski koeficijenti bili su statistički značajni ($p < .001$), ali s različitom jačinom saturacija faktora u rasponu od .703 do .858, što pokazuje da svi indikatori mjere latentni konstrukt koji je pretpostavljen i u izvornom istraživanju.

Tablica 10. *Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Family Life Sex Education Goal Questionnaire III (N=142)*

ČESTICA	b	ϵ	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
			M	SD
1. Pružiti informacije o pobačaju i njegovim učincima na tijelo.	.817	.254	4.31	.941
2. Raspraviti načine za nošenje s neočekivanom trudnoćom.	.839	.186	4.43	.941
3. Raspraviti načine za nošenje s neočekivanom trudnoćom.	.858	.107	4.54	.830
4. Informirati mlade o uslugama u zajednici koje su povezane s kontracepcijom i odlučivanjem o seksualnim odnosima.	.817	.243	4.30	.982
5. Savjetovati adolescente u odlučivanju o tome koliko daleko idu u seksualnim aktivnostima.	.826	.213	4.35	.940
6. Savjetovati adolescente u odlučivanju o tome koliko daleko idu u	.853	.121	4.51	.848
7. Raspraviti ulogu obitelji u osobnom rastu i razvoju.	.853	.308	4.51	.958
8. Raspraviti načine na koje obitelji rješavaju konflikte i rješavaju probleme.	.842	.128	4.45	.880

ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
			M	SD
9. Pomoći adolescentima razumjeti osjećaje i perspektive drugih ljudi.	.845	.133	4.46	.889
10. Ispraviti mitove i pogrešne informacije o tijelu.	.840	.159	4.42	.970
11. Pomoći adolescentima da promjene u veličini svojeg tijela vide kao normalne i zdrave.	.845	.139	4.45	.950
12. Savjetovati trudne djevojke.	.754	.579	3.93	1.216
13. Pružiti informacije o dobroj prenatalnoj skrbi.	.780	.412	4.07	1.149
14. Pružiti informacije o kontracepciji i na koji način ona djeluje i opisati njene učinke na tijelo.	.811	.355	4.27	1.032
15. Poučavati o biološkim promjenama u pubertetu.	.820	.195	4.31	1.012
16. Sastati se s roditeljima o djetetu koje ima poteškoća sa seksualnim problemima i stresovima.	.703	.782	3.67	1.235
17. Poučavati o drugačijim tipovima spolno prenosivih bolesti i infekcija.	.784	.591	4.11	1.180
18. Poučavati o tome da se obitelji mogu razlikovati u tome kako stvaraju pravila i donose odluke.	.816	.291	4.29	1.016
19. Pomoći adolescentima planirati i započeti rad prema budućim ciljevima.	.829	.231	4.37	.950
20. Raspraviti na koji način se može pomoći obiteljima da razgovaraju otvorenije i poboljšaju obiteljsku komunikaciju.	.779	.480	4.08	1.145
M (SD)	4.29 (.867)			
Cronbach alfa	.981			

Pouzdanost skale je iznimno visoka, s koeficijentom $\alpha = .981$ što govori o konzistentnosti skale. Koeficijent varijacije (CV) iznosi .202 što ukazuje na umjerenu varijabilnost na kompozitnoj varijabli. Zbog navedenog se zaključuje da skala pokazuje prihvatljivu razinu diskriminativnosti.

U svrhu poboljšanja prikladnosti modela kao jedan od kriterija za procjenu kvalitete čestica korištena je rezidualna varijanca, koja ukazuje na dio varijabilnosti čestice koji nije objašnjen latentnim faktorom. Čestice 12, 13, 16, 17 i 20 pokazuju višu rezidualnu varijancu od preporučene ($\epsilon > .40$) što ukazuje na to da značajan dio njezine varijabilnosti nije objašnjen latentnim konstruktom *stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece*. U skladu s preporukama u literaturi (npr. Brown, 2015; Kline, 2016), čestice koje imaju visoku rezidualnu varijancu ($\epsilon > .40$) i time pokazuju slab doprinos objašnjenju latentnog faktora, razmotrene su za uklanjanje iz modela. U ovom slučaju uklonjeno je 5 čestica.

Tablica 11. *Pokazatelji slaganja modela Family Life Sex Education Goal Questionnaire III nakon uklanjanja čestice br. 12, 13, 16, 17 i 20. (N = 142)*

	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
CFA (N=142)	449.993	4.326	.070	.153	.886	.885
	(104)					

Nakon revizije modela napravljene putem uklanjanja 5 čestica s najvećim rezidualnim varijancama rezultat hi-kvadrat testa ostao je značajan, ali je vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je pala ispod preporučene maksimalne vrijednosti ($\chi^2 = 449.993$, $df = 104$, $p < .00$) prema kojoj se model može smatrati prikladnim (Tablica 11.). Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nakon uklanjanja čestice smanjio se s prethodnih .172 na .153, ali se još uvijek nalazi iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na nezadovoljavajuću prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke. Za razliku od RMSEA, vrijednost SRMR-a poboljšala se pri čemu je prijašnja vrijednost bila .125, dok nakon revizije iznosi .070 što ukazuje na bolje slaganje modela u odnosu na prvu inačicu.

Vrijednost pokazatelja slaganja CFI i TLI povećala se, ali je ostala neposredno ispod granica preporučenih vrijednosti što upućuje na djelomično zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima. Pouzdanost skale zadržala je iznimno visoku vrijednost, s koeficijentom $\alpha = .981$.

Unatoč rezultatima nekih mjera prikladnosti modela koji se ne nalazi u granicama prihvatljivosti, osobito RMSEA, snažna faktorska zasićenja i visoka pouzdanost skale podupiru jednofaktorsku strukturu. Revidirani model s 15 čestica može se smatrati zadovoljavajućim i adekvatnijim za daljnju upotrebu, uz preporuku dodatnog testiranja u većim i raznolikijim uzorcima u svrhu utvrđivanja stabilnosti strukture i potencijalnog poboljšanja prikladnosti teorijski pretpostavljenog modela za empirijske podatke na području Republike Hrvatske. Krajnja verzija instrumenta sa skalom koja sadrži 15 čestica dostupna je u prilogima.

Sukladno navedenim poboljšanjima modela, u daljnjem istraživanju odlučilo se za korištenje druge, skraćene inačice instrumenta.

U konačnici, varijabla *stupanj samoprocjene vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece* (V6) mjerena je skalom pod nazivom *Family Life Sex Education Goal Questionnaire III* (Godin, 2019) kroz samoprocjenu vlastite uloge roditelja u seksualnom odgoju djece. Skala se sastoji od 15 tvrdnji kojima se procjenjuje stupanj slaganja u odnosu na ciljeve uključivanja roditelja u seksualni odgoj djece i mladih na modificiranoj skali koja sadrži format odgovora Likertovog tipa (1 – u potpunosti nevažno, 3 – niti se važno niti nevažno, 5 – u potpunosti važno).

2.6.5. Skala za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti

Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti (V7) u ovom istraživanju konceptualizira se kroz pozicioniranje odgovora sudionika na kontinuumu na relaciji od tradicionalnijih prema liberalnijim stavovima spram seksualnosti. Za potrebe

utvrđivanja vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti koristit će se skala koju predlažu Edwards i sur. (2008), pri čemu se ovaj konstrukt operacionalizira kroz 4 tvrdnje s kojima se procjena slaganja vrši na formatu odgovora Likertovog tipa. U izvornom istraživanju skala je postavljena obrnuto pri čemu je 1 označavalo u potpunosti se slažem, a 5 u potpunosti se ne slažem. Za potrebe ovog istraživanja, ponajprije zbog dosljednosti korištenih mjera u skali, koristit će se obrnute vrijednosti pri čemu će na skali formata odgovora Likertovog tipa 1 označavati negativni pol (u potpunosti se ne slažem), a 5 pozitivni pol (u potpunosti se slažem). Za korištenje skale dobivena je suglasnost autora (prilog 4.). Skala se sastoji od sljedećih čestica:

1. Seksualni odnosi između dvije osobe koje na njih pristanu su u redu.
2. U redu je da nevjencani šesnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.
3. U redu je da nevjencani osamnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.
4. U redu je da nevjencana žena ima dijete.

Zbog promjene polariteta skala, vrijednost svake čestice interpretira se obrnuto. Za dobivanje informacije o iskazivanju tradicionalnih ili liberalnijih stavova koristi se zbroj vrijednosti na svim česticama pri čemu viši rezultat ukazuje na prisutnost liberalnijih vrijednosti, a niži rezultat na prisutnost tradicionalnih vrijednosti. Zastupljenost tradicionalnih vrijednosti roditelja dobiva se zbrajanjem vrijednosti na svim česticama, čime se formira kompozitna varijabla. Niži ukupni rezultat ukazuje na manju prisutnost tradicionalnih vrijednosno-kulturoloških stavova spram seksualnosti. Stoga je potrebno obrazložiti korištenje terminologije prilikom prevođenja skale i njene interpretacije. U engleskoj inačici skale polariteti se nazivaju tradicionalnim stavovima (eng. *traditional attitudes*) i permisivnim stavovima (eng. *permissive attitudes*). Za kontekst Republike Hrvatske polariteti skale prevedeni su kao *tradicionalni* i *liberalniji stavovi*. Iako je postojala intencija poistovjećivanja termina *tradicionalni* s terminom *tradicijski* da bi se izbjegla negativna konotacija, donesena je odluka da će se koristiti termin *tradicionalni*. Razlog tomu leži u tomu da je riječ *tradicijski* isključivo vezana uz etnologiju, folkloristiku, etnomuzikologiju i srodne discipline. S druge strane, riječ *tradicionalno* koristi od 19. stoljeća u konvencionalnim značenjima prenošenja s generacije na generaciju i podržavanja postupaka, struktura, saznanja i vrijednosti preuzetih iz prošlosti, te je prisutno u različitim disciplinama (Ceribašić, 2012). Poistovjećivanje riječi *permisivno* s riječi *liberalnije* rezultat je terminologije koja se koristi u prethodnim istraživanjima za iste ili slične konstrukte (Liu i sur., 2015; Kantor i Levitz, 2017). Riječ *permisivno* u kontekstu Republike Hrvatske veže se uz odgojne stilove u smislu pošuštanja i podilaženja (Rosić i Zloković, 2002), dok se liberalizam u odgoju veže uz liberalnu teoriju odgoja koja se „razvijala na ideju odgoja ljudi u skladu s njihovom ljudskom prirodom“ (Vujičić, 1991, str. 32), pri čemu je „njezina velika zasluga u naglašavanju uloge pojedinca i njegova urođena potencijala u razvoju i formiranju vlastite ličnosti (Vujičić, 1991, str. 32).

Kako bi se mogla koristiti na području Republike Hrvatske, skala je prevedena na hrvatski jezik uz dvostruki prijevod – originalna skala na engleskom jeziku prevedena je na hrvatski jezik nakon čega je druga osoba prevela hrvatsku inačicu skale na izvorni engleski jezik. Navedeno je rezultiralo informacijom o istoznačnosti prijevoda i originalne skale. Većina čestica je u drugom koraku prijevoda prevedena identično originalnoj inačici, uz sitne razlike u terminologiji (npr. sinonimi za pojedine riječi). Za korištenje skale dobivena je suglasnost autora.

U svrhu testiranja pretpostavljene jednofaktorske strukture Skale na hrvatskom uzorku roditelja nakon njenog dvostrukog prijevoda provedena je konfirmatorna faktorska analiza uz korištenje ML metode (eng. *Maximum likelihood*) koja se odnosi na princip u kojemu procjene predstavljaju one koje maksimiziraju vjerojatnost da su podaci izvučeni iz promatrane populacije (Kline, 2016). Ova metoda pretpostavlja multivarijatnu normalnost zajedničke distribucije endogenih varijabli u populaciji u odnosu na egzogene varijable pri čemu, zbog karakteristike mogućnosti normalne distribucije koju mogu imati samo kontinuirane varijable, varijable koje nisu kontinuirane ili nemaju normalnu distribuciju zahtijevaju alternativne metode.

Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je poprilično iznad preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 58.682$, $df = 5$, $p < .00$) što ukazuje na razliku između pretpostavljenog modela i idealnog uklapanja empirijskih podataka. Ipak, s obzirom na to da je hi kvadrat osjetljiv na veličinu uzorka, za procjenu prikladnosti korišteni su i drugi parametri (Tablica 12.).

Vrijednosti pokazatelja slaganja RMSEA i SRMR nalaze se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke.

Vrijednosti pokazatelja slaganja CFI i TLI ispod su granica preporučenih vrijednosti što upućuje na nezadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima.

Tablica 12. *Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti (N = 142)*

CFA (N=142)	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
	58.682 (5)	11.73	.147	.275	.791	.749

U Tablici 13. prikazana su nestandardizirana faktorska zasićenja i rezidualne varijance jednofaktorske strukture kao i deskriptivni pokazatelji svih čestica. Osim toga, naveden je Cronbachov α koeficijent unutarnje konzistencije. Testirana je jednofaktorska struktura modela koji je sačinjen od četiri čestice. Svi faktorski koeficijenti bili su statistički značajni ($p < .001$), ali s različitom jačinom saturacija faktora u rasponu od .591 do .910, što pokazuje da svi indikatori mjere latentni konstrukt koji je pretpostavljen i u izvornom istraživanju (Tablica 10.).

Tablica 13. *Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti (N = 142)*

ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
			M	SD
1. Seksualni odnosi između dvije osobe koje na njih pristanu su u redu.	.870	.427	4.21	1.025
2. U redu je da nevjerenčani šesnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.	.591	1.299	2.80	1.395
3. U redu je da nevjerenčani osamnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.	.796	.604	3.81	1.226
4. U redu je da nevjerenčana žena ima dijete.	.910	.359	4.40	1.039
M (SD)	3.81 (.968)			
Cronbach α	.837			

Pouzdanost skale je visoka, s koeficijentom $\alpha = .837$ što govori o konzistentnosti skale. Koeficijent varijacije (CV) iznosi .254 što ukazuje na umjerenu varijabilnost na kompozitnoj varijabli. Zbog navedenog se zaključuje da skala pokazuje prihvatljivu razinu diskriminativnosti.

U svrhu poboljšanja prikladnosti modela kao jedan od kriterija za procjenu kvalitete čestica korištena je rezidualna varijanca, koja ukazuje na dio varijabilnosti čestice koji nije objašnjen latentnim faktorom. Čestica „*U redu je da nevjerenčani šesnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.*” pokazala je poprilično visoku rezidualnu varijancu od 1.299 što ukazuje na to da značajan dio njezine varijabilnosti nije objašnjen latentnim konstruktom vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti. U skladu s preporukama u literaturi (npr. Brown, 2015; Kline, 2016), čestice koje imaju visoku rezidualnu varijancu ($\epsilon > .40$) i time pokazuju slab doprinos objašnjenju latentnog faktora, razmotrene su za uklanjanje iz modela. U ovom slučaju uklonjena je samo čestica „*U redu je da nevjerenčani šesnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.*” zbog najveće rezidualne varijance, koja može biti potencijalni rezultat pogrešne interpretacije čestice, dvosmislenosti ili vanjskih učinaka koji nisu objašnjeni modelom. U prilog uklanjanju čestice u svrhu povećanja valjanosti instrumenta govori i činjenica da na području Republike Hrvatske nisu uobičajeni brakovi maloljetnih osoba (osoba mlađih od 18 godina) koji su definirani Obiteljskim zakonom kao oni u kojima je potrebna suglasnost roditelja. Zbog navedenoga čestica koja se odnosi na nevjerenčane šesnaestogodišnjake može biti problematična za interpretaciju u kontekstu Republike Hrvatske. Iako još dvije čestice imaju rezidualnu varijancu veću od .40, zadržane su u instrumentu zbog *pravila tri indikatora* kao temelja provedbe konfirmatorne faktorske analize i identifikacije modela (Kline, 2016).

Tablica 14. *Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnost nakon uklanjanja čestice br. 2 (N = 142)*

CFA (N=142)	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
	6.189 (2)	3.094	.076	.121	.960	.941

Nakon revizije modela napravljene putem uklanjanja jedne čestice s najvećom rezidualnom varijancom rezultat hi-kvadrat testa postao je statistički neznačajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je pala ispod preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 6.189$, $df = 2$, $p > .001$) prema kojoj se model može smatrati prikladnim (Tablica 14.). Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nakon uklanjanja čestice smanjio se s prethodnih .153 na .121, ali se još uvijek nalazi iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke. Za razliku od RMSEA, vrijednost SRMR-a poboljšala se pri čemu je prijašnja vrijednost bila .47, dok nakon revizije iznosi .076 što ukazuje na bolje slaganje modela u odnosu na prvu inačicu.

Vrijednost pokazatelja slaganja CFI i TLI povećala se i porasla iznad granica preporučenih vrijednosti što upućuje na zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima. Pouzdanost skale nakon revizije smanjila se iz kategorije dobre razine pouzdanosti u zadovoljavajuću s koeficijentom $\alpha = .732$.

Unatoč rezultatima nekih mjera prikladnosti modela koji se ne nalazi u granicama prihvatljivosti, osobito RMSEA, snažna faktorska zasićenja i zadovoljavajuća pouzdanost skale podupiru jednofaktorsku strukturu. Revidirani model s 3 čestice može se smatrati zadovoljavajućim i adekvatnijim za daljnju upotrebu, uz preporuku dodatnog testiranja u većim i raznolikijim uzorcima u svrhu utvrđivanja stabilnosti strukture i potencijalnog poboljšanja prikladnosti teorijski pretpostavljenog modela za empirijske podatke na području Republike Hrvatske. Krajnja verzija instrumenta sa skalom koja sadrži 3 čestice dostupna je u prilogima.

U konačnici, varijabla *vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti (V7)* mjerena je skalom koju predlažu Edwards i sur. (2008), pri čemu se ovaj konstrukt operacionalizira kroz 3 tvrdnje s kojima se procjena slaganja vrši na formatu odgovora Likertovog tipa (1 – u potpunosti se ne slažem; 5 – u potpunosti se slažem).

2.6.6. Skala za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skala za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V9) i razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V10) mjerila se novokonstruiranim skalama.

Konstrukcija i priprema mjernih instrumenata za ove dvije varijable obuhvaćala je tri koraka: generiranje potencijalnih čestica, provedbu kognitivnog intervjua u svrhu

provjere razumljivosti čestica i pretestiranje u svrhu provjere metrijskih karakteristika skala.

U fazi generiranja potencijalnih čestica izvedeno je 28 čestica utemeljenih na specifičnim sadržajima koncepta Cjelovite seksualne edukacije (UNESCO, 2018). Nakon inicijalnog popisa sadržaja propisanih konceptom, na temelju ishoda i detaljnijih opisa sadržaja pored čestica su dodane specifikacije i primjeri specifičnih sadržaja. Na temelju navedenoga generirana je prva verzija četica povezana s nadređenom temom (Tablica 15.).

Tablica 15. Prva verzija čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

TEMA	RB	ČESTICA
Interpersonalne veze	1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)
	2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)
	3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)
	4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost	5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)
	6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)
	7	Kultura, društvo i seksualnost npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)
Shvaćanje roda	8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)
	9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)
	10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodni uloga, femicid)
Nasilje i sigurnost	11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)
	12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima)
	13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja	14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)
	15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)
	16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)
	17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)
	18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)

TEMA	RB	ČESTICA
Ljudsko tijelo i razvoj	19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)
	20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)
	21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)
	22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)
Seksualnost i seksualno ponašanje	23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)
	24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)
	25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost)
Seksualno i reproduktivno zdravlje	26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)
	27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)
	28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)

Predviđena je procjena dvije varijable (učestalost razgovora roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom) na sadržajno istim česticama pri čemu se procjene vrše na skali formata odgovora Likertovog tipa u rasponu od 1 do 5. Na skali formata odgovora Likertovog tipa od 5 stupnjeva procjenjuje se učestalost razgovora o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (1 – nikad, 2 – rijetko, 3 – ponekad, 4 – često, 5 – uvijek) i razina ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (1 – u potpunosti neugodno, 3 – niti ugodno niti neugodno, 5 – u potpunosti ugodno). Iako su sadržajno jednake, skale su tretirane kao međusobno neovisne.

Nakon generiranja čestica pretpostavljenih subskala uslijedila je primjena kognitivnog intervjuiranja kao metode pretestiranja mjernog instrumenta.

Postupak kognitivnog intervjua prilikom konstrukcije i provjere metrijskih karakteristika instrumenata može pomoći u identifikaciji kognitivnih procesa koji se događaju kod sudionika dok odgovaraju na pitanja što posljedično može pružiti informaciju o tome što odgovor znači, identificirati pogreške u interpretaciji čestica i pružiti izravnu smjernicu za reviziju čestica (Willis, 2015).

Beatty i Willis (2007) navode da su dob i kognitivno funkcioniranje najznačajniji faktori koji oblikuju mogućnosti sudionika za adekvatno interpretiranje i odgovore na pitanja jer mlađe osobe imaju ograničenije kognitivno procesiranje i više izazova prilikom interpretacije, rječnika, mogućnosti čitanja i razumijevanja apstraktnih koncepata. Kako bi se osiguralo da sudionici ciljane skupine u glavnom istraživanju u potpunosti mogu razumjeti značenja čestica, u predistraživanju su kao sudionici odabrana

djeca u dobi od 12 godina. Iako je uobičajeno uključiti sudionike koji su karakteristikama slični ciljanoj populaciji (Joffer i sur, 2016; Kramer i Schwartz, 2017), u ovom predistraživanju išlo se drugačijom logikom.

Na temelju pretpostavke o heterogenosti uzorka roditelja učenika četvrtih razreda osnovnih škola u vidu sociodemografskih karakteristika (npr. uzorak istraživanja Badriyah i Mahanani (2022) sačinjavali su roditelji čija se razina obrazovanja kretala od nezavršene osnovne škole do završenog poslijediplomskog studija) te različite razine informiranosti odraslih osoba o temama vezanim uz seksualnost (Tomic, 2022), odabran je prigodni uzorak za provedbu kognitivnog intervjua. Uzorak je uključivao troje dvanaestogodišnje djece (dvije djevojčice i jedan dječak). Djeca ove dobi, a posebice u rasponu dobi između 11 i 15 godina imaju izazove u shvaćanju konteksta pojedinih čestica i termina koji su karakteristični za određene generacije (npr. vršnjački pritisak), ali i razumijevanju srednjih kategorija na skalama (Silva i sur., 2019). Iako ne spadaju u ciljanoj populaciji istraživanja, uključivanje mlađih osoba kao sudionika trebalo je osigurati da njihove interpretacije budu relevantne za osobe koje potencijalno u glavnom uzorku mogu imati nižu razinu obrazovanja i nižu razinu informiranosti o temama vezanim uz seksualnost zbog čega bi mogle imati izazova s razumijevanjem čestica. S obzirom na to da su uzorak na kojemu je proveden kognitivni intervjua sačinjavala djeca, osobe mlađe od 18 godina, a prije provedbe kognitivnog intervjua Etičko povjerenstvo za znanstvena istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci izdalo je pozitivnu procjenu i suglasnost provedbe predistraživanja na predviđenom uzorku (KLASA: 640/01/25-01/28; URBROJ: 2170-1-41-02-25-2, Rijeka, 8. svibnja 2025.) (prilog 6.)

Kognitivni intervjui provedeni su sa svakim sudionikom pojedinačno u prostorijama njihova doma. Intervjui su trajali između 30 i 45 minuta. Prije provedbe intervjua zatražena je pisana suglasnost roditelja i djeteta. Suglasnost je potpisana nakon što su roditelji i djeca dobili informirani pristanak u kojemu je objašnjen cilj provedbe kognitivnog intervjua, svrha, prava i odgovornosti sudionika i prava i obveze istraživača. U svrhu osiguranja anonimnosti sudionika snimke intervjua su dostupne isključivo doktorandici. Identiteti sudionika nisu i neće biti objavljeni.

Nakon provedbe intervjua, na temelju bilješki napisanih tijekom provedbe i preslušavanja snimki intervjua identificirano je nekoliko izazova s kojima su se sudionici susreli.

Prvi izazov orijentiran je na korištenu terminologiju u pojedinim česticama. Problematizirao se termin rodne pristranosti („*to znači da se curama i dečkima ne daju iste stvari*“; „*je to kad je učiteljica je jednom dečku rekla da je prirodni talent za matematiku?*“) koju su sudionici prepoznali, ali nisu razumjeli razloge iza njenog postojanja. Zbog navedenog, pored čestice *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost* (npr. *žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama*) je dodano objašnjenje rodne pristranosti uz pripadajući primjer.

Nadalje, problematiziralo se shvaćanje termina svjesnog pristanka pri čemu su sudionici iskazali poznavanje da pristanak uključuje verbalni odgovor „da”, ali nisu shvatili da pristanak uključuje razumijevanje i slobodnu odluku te da se može povući u bilo kojem trenutku („to znači kad kažeš da”; „ako jednom kažeš da na nešto onda to znači da”). Zbog navedenoga, čestica *Pristanak, privatnost i tjelesni integritet* (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima) promijenjena je u *Pristanak, privatnost i tjelesni integritet* (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka) te je dodano obrazloženje koje je naglasilo da se pristanak daje bez straha i prisile te da se uvijek može povući.

Zadnji termin koji su djeca teško shvaćala vezano se uz seksualni odgovor. Shvaćanja termina prije objašnjenja orijentirala su se na smjer verbalnog odgovora („to je kad kažeš da ti se nešto sviđa”) i tjelesne reakcije („je li to kad se netko zacrveni?”). Sudionici nisu iskazali razumijevanje koncepta seksualnog odgovora niti nakon objašnjenja primjera koji su navedeni nakon termina. Shvatili su pojam tek kada im je bio objašnjen na način „*Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina tijela.*”. Shvaćanje se očituje u izjavi „*Aha. To je onda kad te netko zagrlji i postane ti toplo.*”. Zbog navedenog je uz česticu *Seksualni odgovor* (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost) dodano obrazloženje koje se koristilo prilikom intervjua i čestica je doradena na način da glasi *Seksualni odgovor* (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca).

Nadalje, osim terminologije, izazovi su se javili i prilikom shvaćanja čestica vezanih uz kulturu i norme. Sudionici su tražili dodatna objašnjenja kod čestica *Vrijednosti i seksualnost* (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti) i *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje* (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose). Kod čestice vezane uz *Vrijednosti i seksualnost* postavljeno je pitanje „kako kultura oblikuje stavove?”. Sudionici je objašnjeno da različite kulture različito shvaćaju poželjna i nepoželjna ponašanja. Konkretno, korištena je rečenica „*Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Na primjer, negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.*”. Nakon objašnjenja sudionica je shvatila na što se čestica odnosi. Zbog toga je pored čestice dodatno isto objašnjene koje je dano i sudionici, a čestica je doradena tako da glasi *Vrijednosti i seksualnost* (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja). Nadalje, kod čestice *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje* (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose naišlo se na odgovor sudionica je rekla „*pa ne može mene netko na nešto natjerati ako ja to neću*”, što je ukazalo na to da je riječ pritisak interpretirana kao namjerno navođenje nekoga na nešto i da sudionica nije razlikovala društveno pravilo od osobnog izbora. Nakon toga, pruženo je objašnjenje da pritisak ne znači nužno usmjeravanje nekoga da nešto učini što ne želi nego se odnosi i na otvorene poruke vršnjaka poput „Svi to rade, pa zašto ne bi i ti?”. Nakon objašnjenja sudionica je

iskazala „Kušim. Znači to je kad se od mene očekuje da imam dečka jer druge cure imaju”. Kako bi se bolje objasnila čestica, pored nje je dodano objašnjenje „Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.”

Zadnji izazov vezan je uz informiranost o spolno prenosivim bolestima koja se javila kod čestice *HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška* (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u). Sudionici su upitani na koji način se prenosi HIV što je poslužilo kao indikator informiranosti o spolno prenosivim bolestima. Sudionici su odgovorili da se HIV prenosi seksualnim odnosom i krvlju i da „treba izbjegavati dodire s onim tko ga ima”. Navedeno je ukazalo da sudionici ne razumiju točne mehanizme prijenosa HIV-a i spolno prenosivih bolesti zbog čega je dodano objašnjenje pored čestice „Neki ljudi imaju predrasude jer ne znaju dovoljno o HIV-u npr. misle da se može prenijeti dodirrom, što nije točno.”.

Sudionici su većinom interpretirali čestice u skladu s njihovim ciljanim značenjem uz obrazloženja koja se slažu s interpretacijom doktorandice. Sukladno provedenim intervjuima u instrument su dodana objašnjenja terminologije, kulturnih i vršnjačkih utjecaja i primjer pogrešnog mišljenja o HIV-u.

Sukladno informacijama dobivenim prilikom provedbe kognitivnog intervjua napravljena je revizija čestica obje skale (Tablica 16.).

Tablica 16. *Druga verzija čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*

TEMA	RB	ČESTICA
Interpersonalne veze	1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)
	2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)
	3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)
	4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost	5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja)*
	6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)
	7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)
Shvaćanje roda	8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)
	9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)*
	10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodni uloga, femicid)

TEMA	RB	ČESTICA
Nasilje i sigurnost	11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)
	12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka)
	13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja	14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)*
	15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)
	16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)
	17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)
	18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)
Ljudsko tijelo i razvoj	19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)
	20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)
	21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)
	22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)
Seksualnost i seksualno ponašanje	23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)
	24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)
	25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca)*
Seksualno i reproduktivno zdravlje	26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)
	27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)*
	28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)

* Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Npr. negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.

* Rodna pristranost je kada netko misli da muškarci i žene ne mogu raditi iste stvari. Npr. ako netko kaže da djevojke nisu dobre u matematici samo zato što su djevojke.

* Svjestan pristanak znači da netko jasno kaže „da” bez prisile ili straha. Npr. ako je netko pijan ili spava, ne može dati pristanak. Pristanak se u bilo kojem trenutku može povući.

* Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.

* Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina tijela.

* Neki ljudi imaju predrasude jer ne znaju dovoljno o HIV-u npr. misle da se može prenijeti dodirnim, što nije točno.

Predtestiranje skala uključivalo je provedbu pilot istraživanja nakon čega su podaci analizirani postupkom konfirmatorne faktorske analize u svrhu provjere metrijskih karakteristika.

2.6.6.1. Skala za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Skala za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom sastoji se od **28 čestica** utemeljenih na specifičnim sadržajima koncepta CSE podijeljenih u 8 temeljnih kategorija (UNESCO, 2018). U ovom slučaju temeljne kategorije predstavljaju 8 pretpostavljenih faktora s pripadajućim indikatorima. Procjena slaganja s tvrdnjama vrši se na skali formata odgovora Likertovog tipa pri čemu 1 označava „rijetko“, a 5 „uvijek“.

Tablica 17. *Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)*

	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
CFA (N= 142)	871.261	2.70	.043	.110	.906	.89
	(322)					

Tablica 17. prikazuje pokazatelje slaganja modela *Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je unutar preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 871.261$, $df = 322$, $p < .001$) što ukazuje na slaganje pretpostavljenog modela i empirijskih podataka.

Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nalazi se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke, ali vrijednost pokazatelja SRMR nalazi se ispod granične vrijednosti zbog čega se model može smatrati prikladnim.

Vrijednosti pokazatelja slaganja CFI i TLI iznad su granica preporučenih vrijednosti što upućuje na zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima.

U Tablici 18. prikazana su nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance osam faktora *Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, kao i deskriptivni pokazatelji svih čestica i ukupnih rezultata subskala.

Tablica 18. *Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)*

FAKTOR	ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
				M	SD
Interpersonalne veze (k=4)	1. Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	.955	.317	3.803	1.112
	2. Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1.031	.180	3.824	1.119
	3. Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	.958	.486	3.93	1.189
	4. Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1.115	.284	3.63	1.240
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost (k=3)	5. Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)	1.174	.280	3.33	1.292
	6. Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1.203	.387	3.59	1.359
	7. Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1.225	.279	3.25	1.339
Shvaćanje roda (k=3)	8. Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1.189	.420	3.31	1.359
	9. Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)	1.314	.236	3.43	1.406
	10. Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodnih uloga, femicid)	1.243	.488	3.17	1.431
Nasilje i sigurnost (k=3)	11. Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1.099	.558	3.31	1.334
	12. Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima)*	1.248	.332	3.31	1.380
	13. Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1.119	.383	3.75	1.284
	14. Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)	1.175	.538	3.310	1.390

FAKTOR	ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
				M	SD
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja (k=5)	15. Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1.228	.202	3.57	1.312
	16. Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1.180	.281	3.61	1.298
	17. Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1.233	.279	3.50	1.346
	18. Traženje pomoći i podrške(npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1.269	.360	3.33	1.409
Ljudsko tijelo i razvoj (k=4)	19. Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1.212	.265	3.40	1.321
	20. Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1.257	.433	3.26	1.424
	21. Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1.233	.265	3.73	1.340
	22. Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1.197	.349	3.54	1.340
Seksualnost i seksualno ponašanje (k=3)	23. Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1.294	.203	2.95	1.375
	24. Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1.315	.181	3.23	1.387
	25. Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost)	1.263	.274	2.81	1.372
Seksualno i reproduktivno zdravlje (k=3)	26. Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1.219	.348	3.27	1.359
	27. HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)	1.372	.076	3.00	1.404
	28. Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1.379	.122	3.07	1.427
M (SD)		3.40 (1.144)			
Cronbach α		.986			

*M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; b – nestandardizirano faktorsko zasićenje; ε – rezidualna varijanca ; k – broj čestica u subskali

Prvi faktor naziva se *Interpersonalne veze*, a sačinjavaju ga četiri čestice koje se odnose na obitelj, prijateljstvo, toleranciju i dugogodišnje veze i roditeljstvo. Sve čestice imaju poprilično visoka faktorska zasićenja koja se kreću u rasponu od .955 do 1.115 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Drugi faktor naziva se *Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na vrijednosti i seksualnost, ljudska prava i seksualnost i oblikovanje seksualnog ponašanja u kontekstu tradicije i medija. Sve čestice pokazuju visoka faktorska zasićenja koja se kreću u rasponu od 1.174 do 1.225 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Treći faktor naziva se *Shvaćanje roda*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na društvenu konstrukciju roda, rodnu jednakost i rodno uvjetovano nasilje. Dobivena visoka zasićenja u rasponu od 1.189 do 1.314 potvrđuju pripadnost pretpostavljenom faktoru.

Četvrti faktor naziva se *Nasilje i sigurnost*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na različite oblike nasilja u obitelji, pristanak i sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije. Sve čestice imaju visoka faktorska zasićenja koja se kreću u rasponu od 1.099 do 1.248 što potvrđuje njihovu pripadnost pretpostavljenom faktoru.

Peti faktor naziva se *Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja*, a sačinjava ga pet čestica koje se odnose na komunikacijske vještine, medijsku pismenost i traženje pomoći i podrške u slučaju problema i/ili nasilja. Dobivena visoka zasićenja u rasponu od 1.175 do 1.269 potvrđuju pripadnost pretpostavljenom faktoru.

Šesti faktor naziva se *Ljudsko tijelo i razvoj*, a sačinjavaju ga četiri čestice koje se odnose na seksualnu i reproduktivnu anatomiju i fiziologiju, procese reprodukcije, promjene u pubertetu i sliku o tijelu. Sve čestice imaju poprilično visoka faktorska zasićenja koja se kreću u rasponu od 1.197 do 1.257 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Sedmi faktor naziva se *Seksualnost i seksualno ponašanje*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na životni krug seksualnosti, seksualno ponašanje i seksualne odgovore. Sve čestice pokazuju visoka faktorska zasićenja u rasponu od 1.263 do 1.315 što označava njihovu pripadnost pretpostavljenom faktoru.

Osmi faktor naziva se *Seksualno i reproduktivno zdravlje*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na prevenciju neželjene trudnoće i prepoznavanje spolno prenosivih bolesti. Dobivena zasićenja potvrđuju pripadnost pretpostavljenom faktoru, a kreću se u rasponu od 1.219 do 1.379.

Kreirani su jednostavni linearni kompoziti za svih 8 faktora, te su izračunati koeficijenti unutarnje pouzdanosti Cronbachov alfa (α) koji se, ovisno o faktoru, kreću u rasponu između .903 i .963 što ukazuje na visoku razinu pouzdanosti svakog faktora (tablica 19).

Diskriminativnost skale smatra se zadovoljavajućom na svakoj od pripadajućih subskala. Najmanji koeficijent varijabilnosti javlja se kod faktora *Interpersonalne veze*

(CV = .279), dok najveću varijabilnost pokazuje faktor *Seksualnost i seksualno ponašanje* (CV = .441). Diskriminativnost skale je zadovoljavajuća jer je utvrđeno da na svakoj subskali odgovori sudionika variraju od teorijskog minimuma do teorijskog maksimuma.

Tablica 19. *Prikaz mjera pouzdanosti i diskriminativnosti Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*

FAKTOR	α	CV	Min	Max
Interpersonalne veze (k = 4)	.930	.279	1	5
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost (k = 3)	.931	.368	1	5
Shvaćanje roda (k = 3)	.921	.393	1	5
Nasilje i sigurnost (k = 3)	.903	.352	1	5
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja (k = 5)	.956	.360	1	5
Ljudsko tijelo i razvoj (k = 4)	.948	.361	1	5
Seksualnost i seksualno ponašanje (k = 3)	.958	.441	1	5
Seksualno i reproduktivno zdravlje (k = 3)	.963	.433	1	5

* α - Cronbach alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti; CV – koeficijent varijabilnosti; Min – minimum; Max – maksimum

U svrhu utvrđivanja konstruktne valjanosti, zbog narušenih preduvjeta za parametrijsku analizu, proveden je Mann–Whitney U test. Dodatno su izračunati koeficijenti korelacija za varijable za koje literatura sugerira da razlikuju skupine na zavisnoj varijabli učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Literatura sugerira da postoji povezanost između spola roditelja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pri čemu žene više komuniciraju o ovim temama (Walker, 2001; Turnbull i sur., 2008; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Flores i Barroso, 2017; Harris i sur., 2013). Rezultati Mann-Whitney U testa pokazali su da postoji statistički značajna razlika u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($U = 765.500$, $p = .022$, $p < .05$) ovisno o spolu roditelja pri čemu žene ($C = 3.61$, $IQ_{3-1} = 1.66$) više komuniciraju sa svojom djecom u odnosu na muškarce ($C = 2.89$, $IQ_{3-1} = 2.23$). Iz navedenog se zaključuje da skala posjeduje mogućnost razlikovanja sudionika prema kategoriji spola.

Literatura ukazuje i na povezanost između razine ugode koju roditelji osjećaju u razgovoru o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pri čemu roditelji koji iskazuju višu razinu ugode češće komuniciraju sa svojom djecom o ovim temama (Márquez Vega i sur., 2019; Hu i sur., 2012). Navedeno se pokazalo i u ovom istraživanju pri čemu je utvrđena statistički značajna visoka pozitivna povezanost između ove dvije

varijable ($r = .809$, $p < .01$). Navedeno govori u prilog mogućnosti razlikovanja sudionika na ovoj varijabli s obzirom na njihovu razinu ugone.

Nadalje, literatura sugerira da roditelji koji imaju višu razinu obrazovanja i bolje prihode (Martin i sur., 2018; Zhan i Yuan, 2023) učestalije sa svojom djecom komuniciraju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Jednosmjernom analizom varijance utvrđeno je da postoji razlika u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o razini obrazovanja roditelja ($F(3) = 3.381$, $p = .020$), ali samo između roditelja dvije skupine roditelja onih koji su završili Sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij ($M = 3.613$, $SD = 1.016$) i onih koji su završili srednju školu ($p_{\text{bonf}} = .038$) pri čemu druga skupina manje komunicira sa svojom djecom ($M = 3.02$, $SD = 1.351$). Veličina efekta iznosi $\eta^2 = .104$, što znači da razina obrazovanja može objasniti 10.4 % varijance učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Unatoč rezultatima nekih mjera prikladnosti modela koji se ne nalazi u granicama prihvatljivosti, osobito RMSEA, snažna faktorska zasićenja i zadovoljavajuća pouzdanost i diskriminativnost skale podupiru pretpostavljenu strukturu od osam faktora. Ipak, preporuča se dodatno testiranje u većim i raznolikijim uzorcima u svrhu utvrđivanja stabilnosti strukture i potencijalnog poboljšanja prikladnosti teorijski pretpostavljenog modela za empirijske podatke na području Republike Hrvatske. Provjera konstruktne valjanosti skale pokazala je da skala može razlikovati sudionike ovisno o pripadnostima skupinama koje sugerira literatura zbog čega se može smatrati prikladnom za daljnje korištenje. Krajnja verzija instrumenta dostupna je u prilogima.

Zaključno, varijabla *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V9)* mjeri se kroz procjenu učestalosti razgovora o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom kroz 28 čestica na skali formata odgovora Likertovog tipa od 5 stupnjeva (1 – nikad, 2 – rijetko, 3 – ponekad, 4 – često, 5 – uvijek) uz dodatak objašnjenja pojedinih čestica koje su se pokazale izazovnim za shvaćanje kroz kognitivni intervju.

2.6.6.2. Skala za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Skala za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom sastoji se od 28 čestica utemeljenih na specifičnim sadržajima koncepta CSE podijeljenih u 8 temeljnih kategorija (UNESCO, 2018). U ovom slučaju temeljne kategorije predstavljaju 8 pretpostavljenih faktora s pripadajućim indikatorima. Procjena slaganja s tvrdnjama vrši se na skali formata odgovora Likertovog tipa pri čemu 1 označava „u potpunosti neugodno“, a 5 „u potpunosti ugodno“.

Tablica 20. *Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)*

	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
CFA (N = 142)	1250.682	3.89	.30	.143	.893	.874
	(321)					

Tablica 20. prikazuje pokazatelje slaganja modela *Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode nalazi se unutar preporučenih granica ($\chi^2 = 1250.682$, $df = 321$, $p < .00$) što ukazuje na slaganje pretpostavljenog modela i empirijskih podataka.

Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nalazi se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke, ali vrijednost pokazatelja SRMR nalazi se ispod granične vrijednosti zbog čega se model može smatrati prikladnim.

Vrijednosti pokazatelja slaganja CFI i TLI malo ispod granica preporučenih vrijednosti koje bi odredilo dobro slaganje modela empirijskim podacima.

U Tablici 21. prikazana su nestandardizirana faktorska zasićenja i rezidualne varijance osam faktora *Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, kao i deskriptivni pokazatelji svih čestica i ukupnih rezultata subskala.

Tablica 21. *Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)*

FAKTOR	ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
				M	SD
Interpersonalne veze (k = 4)	1. Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	1.041	.084	4.23	1.085
	2. Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1.043	.048	4.23	1.070
	3. Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	1.079	.084	4.23	1.121
	4. Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1.033	.158	4.16	1.111
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost (k = 3)	5. Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)	-.128	.060	3.93	1.222
	6. Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1.166	.122	4.12	1.176
	7. Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1.129	.099	3.99	1.269
Shvaćanje roda (k = 3)	8. Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1.218	.115	3.97	1.302
	9. Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)	1.256	.106	4.04	1.323
	10. Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodnih uloga, femicid)	1.282	.093	3.78	1.378
Nasilje i sigurnost (k = 3)	11. Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1.249	.325	3.83	1.330
	12. Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima)	1.217	.274	3.87	1.309
	13. Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1.244	.155	4.15	1.181
	14. Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)	1.087	.203	4.07	1.195

FAKTOR	ČESTICA	b	ε	DESKRIPTIVNI POKAZATELJI	
				M	SD
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja (k = 5)	15. Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1.127	.146	4.16	1.161
	16. Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1.242	.107	4.19	1.154
	17. Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1.103	.102	4.18	1.134
	18. Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1.084	.169	4.04	1.225
Ljudsko tijelo i razvoj (k = 4)	19. Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1.150	.104	3.83	1.319
	20. Reprodukcijska (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1.274	.166	3.76	1.356
	21. Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1.289	.113	4.02	1.304
	22. Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1.256	.166	3.96	1.307
Seksualnost i seksualno ponašanje (k = 3)	23. Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1.237	.085	3.56	1.350
	24. Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1.313	.129	3.69	1.364
	25. Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost)	1.311	.190	3.42	1.385
Seksualno i reproduktivno zdravlje (k = 3)	26. Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1.310	.178	3.85	1.347
	27. HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)	1.274	.214	3.85	1.247
	28. Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1.153	.145	3.85	1.245
	M (SD)	3.96 (1.150)			
	Cronbach α	.993			

*M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; b – nestandardizirano faktorsko zasićenje; ε – rezidualna varijanca; k – broj čestica u subskali

Prvi faktor naziva se *Interpersonalne veze*, a sačinjavaju ga četiri čestice koje se odnose na obitelj, prijateljstvo, toleranciju i dugogodišnje veze i roditeljstvo. Sve čestice imaju poprilično visoka faktorska zasićenja koja se ovisno o indikatoru kreću u rasponu od 1.033 do 1.079 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Drugi faktor naziva se *Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na vrijednosti i seksualnost, ljudska prava i seksualnost i oblikovanje seksualnog ponašanja u kontekstu tradicije i medija. Dvije čestice imaju poprilično visoka faktorska zasićenja (1.166 i 1.129) što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru. Čestica *Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)* jedina je čestica čije faktorsko zasićenje je niže i negativno. Ipak, zbog nemogućnosti odbacivanja čestice zbog teorijskih određenja, kao i nemogućnosti reverzibilne interpretacije čestice s obzirom na to da je riječ o razini ugone koja se ne može interpretirati u negativnim mjerama, čestica je zadržana u formi u kojoj se nalazi.

Treći faktor naziva se *Shvaćanje roda*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na društvenu konstrukciju roda, rodnu jednakost i rodno uvjetovano nasilje. Sve čestice pokazuju visoka faktorska zasićenja u rasponu od 1.218 do 1.282 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Četvrti faktor naziva se *Nasilje i sigurnost*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na različite oblike nasilja u obitelji, pristanak i sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije. Sve čestice imaju poprilično visoka faktorska zasićenja koja se, ovisno o indikatoru, kreću u rasponu od 1.217 i 1.249 što znači da pripadaju pretpostavljenom faktoru.

Peti faktor naziva se *Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja*, a sačinjava ga pet čestica koje se odnose na komunikacijske vještine, medijsku pismenost i traženje pomoći i podrške u slučaju problema i/ili nasilja. Dobivena zasićenja potvrđuju pripadnost pretpostavljenom faktoru, a kreću se u rasponu od 1.084 i 1.242.

Šesti faktor naziva se *Ljudsko tijelo i razvoj*, a sačinjavaju ga četiri čestice koje se odnose na seksualnu i reproduktivnu anatomiju i fiziologiju, procese reprodukcije, promjene u pubertetu i sliku o tijelu. Sve čestice pokazuju visoka faktorska zasićenja što potvrđuje pripadnost pretpostavljenom faktoru, a kreću se u rasponu od 1.150 i 1.289 .

Sedmi faktor naziva se *Seksualnost i seksualno ponašanje*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na životni krug seksualnosti, seksualno ponašanje i seksualne odgovore. Sve čestice pokazuju visoka faktorska zasićenja u rasponu od 1.237 i 1.313 što označava njihovu pripadnost pretpostavljenom faktoru.

Osmi faktor naziva se *Seksualno i reproduktivno zdravlje*, a sačinjavaju ga tri čestice koje se odnose na prevenciju neželjene trudnoće i prepoznavanje spolno prenosivih bolesti. Dobivena zasićenja potvrđuju pripadnost pretpostavljenom faktoru, a kreću se u rasponu od 1.153 i 1.310.

Kreirani su jednostavni linearni kompoziti za svih 8 faktora, te su izračunati koeficijenti unutarnje konzistencije Cronbachov alfa (α) koji za se ovisno o faktoru kreću u rasponu između .960 i .981 što ukazuje na visoku razinu pouzdanosti svakog faktora (Tablica 22).

Diskriminativnost skale smatra se zadovoljavajućom na svakoj od pripadajućih subskala. Najmanji koeficijent varijabilnosti javlja se kod faktora *Interpersonalne veze* (CV = .252), dok najveću varijabilnost pokazuje faktor *Seksualnost i seksualno ponašanje* (CV = .375). Diskriminativnost skale je zadovoljavajuća jer je utvrđeno da na svakoj subskali odgovori sudionika variraju od teorijskog minimuma do teorijskog maksimuma.

Tablica 22. Prikaz mjera pouzdanosti i diskriminativnosti Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

FAKTOR	Cronbach α	CV	Min	Max
Interpersonalne veze (k = 4)	.973	.252	1	5
Vrijednosti, prava, kultura i seksualnost (k = 3)	.973	.297	1	5
Shvaćanje roda (k = 3)	.964	.327	1	5
Nasilje i sigurnost (k = 3)	.949	.307	1	5
Vještine za očuvanje zdravlja i blagostanja (k = 5)	.981	.274	1	5
Ljudsko tijelo i razvoj (k = 4)	.979	.329	1	5
Seksualnost i seksualno ponašanje (k = 3)	.975	.375	1	5
Seksualno i reproduktivno zdravlje (k = 3)	.960	.318	1	5

* α - Cronbach alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti; CV – koeficijent varijabilnosti; Min – minimum; Max – maksimum

U svrhu utvrđivanja konstruktne valjanosti, zbog narušenih preduvjeta za parametrijsku analizu, proveden je Mann–Whitney U test. Dodatno su izračunati koeficijenti korelacija za varijable za koje literatura sugerira da razlikuju skupine na zavisnoj varijabli razine ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Literatura sugerira da postoji povezanost između spola roditelja i razine ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pri čemu žene više osjećaju višu razinu ugone (Turnbull i sur., 2008; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Flores i Barroso, 2017). Rezultati Mann-Whitney U testa pokazali su da postoji statistički značajna razlika u razini ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($U = 702.500$, $p = .006$, $p < .05$) ovisno o spolu roditelja pri čemu žene ($C = 4.46$, $IQ_{3-1} = 1.27$) osjećaju višu razinu ugone u odnosu na muškarce ($C = 3.57$, $IQ_{3-1} = 2.62$). Iz navedenog se zaključuje da skala posjeduje mogućnost razlikovanja sudionika prema kategoriji spola.

Literatura ukazuje na povezanost između razine ugone koju roditelji osjećaju u razgovoru o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pri čemu roditelji koji iskazuju višu razinu ugone češće komuniciraju sa svojom djecom o ovim temama (Márquez Vega i sur., 2019; Hu i sur., 2012). Navedeno se pokazalo i u ovom istraživanju pri čemu je utvrđena statistički značajna visoka pozitivna povezanost između ove dvije varijable ($r = .809$, $p < .01$). Navedeno govori u prilog mogućnosti razlikovanja sudionika na ovoj varijabli s obzirom na njihovu razinu ugone.

Unatoč rezultatima nekih mjera prikladnosti modela koji se ne nalazi u granicama prihvatljivosti, osobito RMSEA, snažna faktorska zasićenja i zadovoljavajuća pouzdanost i diskriminativnost skale podupiru pretpostavljenu strukturu od osam faktora. CFI i TLI nalaze se netom ispod zadovoljavajuće granice, ali u kontekstu svih mjera prikladnosti skala se može smatrati zadovoljavajućom za primjenu. Ipak, preporuča se dodatno testiranje u većim i raznolikijim uzorcima u svrhu utvrđivanja stabilnosti strukture i potencijalnog poboljšanja prikladnosti teorijski pretpostavljenog modela za empirijske podatke na području Republike Hrvatske. Provjera konstruktne valjanosti skale pokazala je da skala može razlikovati sudionike ovisno o pripadnostima skupinama koje sugerira literatura zbog čega se može smatrati prikladnom za daljnje korištenje. Krajnja verzija instrumenta dostupna je u prilogima.

Zaključno, varijabla *razina ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (V10)* mjeri se kroz procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u razgovorima o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom kroz 28 čestica na skali formata odgovora Likertovog tipa od 5 stupnjeva (1 – u potpunosti neugodno, 3 – niti ugodno niti neugodno, 5 – u potpunosti ugodno) uz dodatak objašnjenja pojedinih čestica koje su se pokazale izazovnim za shvaćanje kroz kognitivni intervju.

2.7. Postupak

Istraživanje je provedeno u prvom polugodištu školske godine 2025./2026., u razdoblju od rujna do studenoga. Odabrano razdoblje poklapalo se s početkom školske godine i povećanim intenzitetom roditeljskih sastanaka, što je omogućilo učinkovitiju diseminaciju upitnika. Prije početka prikupljanja podataka zatraženo je i dobiveno odobrenje Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta u Rijeci (KLASA: 640/01/24-01/60; URBROJ: 2170-1-41-02-24-2, Rijeka, 4. studenoga 2024.) (Prilog 7.) i Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za provedbu istraživanja (Prilog 8.).

U uvodnom dijelu instrumenta sudionicima je objašnjen cilj istraživanja, kontakti provoditelja istraživanja te prava i obveze sudionika i istraživača. Istraživanje se temelji na načelima anonimnosti i dobrovoljnosti. Sudionici su informirani da u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja bez navođenja razloga te da će izvornim odgovorima pristup imati isključivo provoditeljica istraživanja, čime je onemogućeno povezivanje odgovora s njihovim identitetom.

Postupak prikupljanja podataka uključivao je anketiranje sudionika putem dvaju načina prikupljanja podataka: (1) diseminacijom online hiperveze roditeljima posredstvom učitelja kroz komunikacijske kanale, (2) ispunjavanje upitnika na redovitom roditeljskom sastanku. O načinu prikupljanja podataka odlučivali su ravnatelji kontaktiranih škola. Osim toga, ravnateljima je ponuđena mogućnost osobnog dolaska doktorandice na roditeljski sastanak ili online uključivanje u svrhu objašnjenja ciljeva i svrhe istraživanja potencijalnim sudionicima. Od svih kontaktiranih škola niti jedna škola nije zatražila osobni dolazak doktorandice. Neovisno o načinu prikupljanja podataka, doktorandica je, osim s ravnateljima, komunicirala i s učiteljima razredne nastave te stručnim suradnicima. Oni su dobili detaljnije informacije o istraživanju i odgovore na eventualna otvorena pitanja.

Prvi korak uzorkovanja obuhvatio je nasumičan odabir škola koje ulaze u klaster uzorak predviđen istraživanjem. Iz popisa škola na području Republike Hrvatske dostupnom na stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih (bez dat.) nakon uzorkovanja poslana je službena molba za sudjelovanjem u istraživanju na adrese navedene kao adrese za službenu komunikaciju. Nakon dobivenog potvrdnog odgovora i suglasnosti ravnatelja, doktorandica je kontaktirala s učiteljima/icama četvrtih razreda u svrhu dogovora termina provedbe istraživanja s roditeljima u slučaju provedbe istraživanja na roditeljskom sastanku ili u svrhu odgovora na eventualna otvorena pitanja. Detaljan opis procesa uzorkovanja dostupan je u poglavlju *Uzorak istraživanja*.

Online forma upitnika, izrađena u alatu Limesurvey koristila se za sve uključene škole. Online forma upitnika odabrana je zbog svojih prednosti u vidu smanjenja troškova prilikom prikupljanja podataka, mogućnosti prikupljanja veće količine podataka u manjem vremenskom rasponu kao i bolje mogućnosti za prikupljanje podataka od osoba do kojih je teže doći (Regmi i sur., 2016).

U ovom istraživanju podaci su se prikupljali na dva načina, ovisno o odluci ravnatelja škole i učitelja četvrtih razreda. Prvi način odnosi se na klasičnu diseminaciju upitnika roditeljima preko komunikacijskih kanala (e-mailovi, Viber grupe). Drugi način uključivao je prikupljanje podataka na roditeljskom sastanku.

Prvi način, diseminacija hiperveze sudionicima putem komunikacijskih kanala odabrana je zbog tri ključne prednosti: 1) sudionici mogu ispuniti upitnik u vrijeme koje im odgovara 2) sudionici mogu uzeti vremena koliko god im je potrebno da odgovore na pitanje; 3) sudionici mogu dovršiti odgovor naknadno. Osim toga, ovaj tip prikupljanja podataka omogućuje postavljanje različitog tipa pitanja, preskakanje irelevantnih pitanja, prikupljanje podataka na pitanjima otvorenog tipa, ali i omogućavanje postavki koje uvjetuju prelasku na sljedeća pitanja tek kada se odgovori na prethodna (Regmi i sur., 2016). Odabir načina prikupljanja podataka u kojem sudionici ispunjavaju upitnik bez neposredne prisutnosti istraživača povezan je i s osjetljivošću predmeta istraživanja. Prethodna istraživanja upućuju na to da način provedbe istraživanja može utjecati na spremnost sudionika za otvoreno iznošenje stavova i iskustava vezanih uz seksualnost

(Wiederman, 1999), zbog čega anonimni online upitnici mogu pridonijeti većoj iskrenosti odgovora. Ipak, važno je istaknuti i najveći izazov prilikom ovakve provedbe, a to je nemogućnost prisustva istraživača koji bi mogao objasniti nejasnoće, pomoći sudionicima u shvaćanju pitanja i kontrolirati je li sudionik ona osoba koja je odabrana kao dio uzorka istraživanja.

U drugom slučaju nije bila riječ o klasičnom online istraživanju u kojemu se hiperveza diseminira određenom broju sudionika bez praćenja uključenosti već je bila riječ o načinu zvanom računalno administrirana anketa.

Računalno administrirana anketa (eng. *Computer Administrated Survey*) oblik je prikupljanja podataka posredovan tehnologijom umjesto načinom papir-olovka. U ovom slučaju koriste se unaprijed pripremljeni programi koji služe za administraciju pitanja i prikupljanje odgovora sudionika istraživanja. Ovaj tip prikupljanja podataka može se provesti na nekoliko načina: (1) prikupljanje sudionika na istom mjestu da bi odgovarali na pitanja putem računala; (2) podizanje upitnika na mrežu organizacije; (3) snimanje programa na memoriju koja se daje sudionicima na ispunjavanje nakon čega vraćaju memoriju (Siva Durga Prasad Nayk i Narayan, 2019). U usporedbi s tradicionalnim papir-olovka tipom prikupljanja podataka, ovakav tip prikupljanja pokazao je prednosti u vidu niže razine davanja socijalno prihvatljivih odgovora, kratkoće i brzine ispunjavanja, pružanja osjećaja ugone sudionicima, mogućnosti brže eliminacije ulaznih podataka i mogućnosti prilagodbe upitnika ovisno u povezanim odgovorima. Kao prednosti upitnika u online formatu navodi se mogućnost dolaska do velikih uzoraka, fleksibilnost u izgledu i administraciji, brzina provedbe i diseminacije, niski troškovi administracije i mogućnost većeg osiguravanja cjelovitosti podataka koji se prikupljaju (Evans i Mathur, 2005; de Winter i sur., 2015; Wright, 2005). S druge strane, ovaj tip prikupljanja podataka nailazi na izazove vezane uz odgovore na pitanja otvorenog tipa koji su duži nego u tradicionalnom tipu prikupljanja podataka, pitanje kompetentnosti sudionika za korištenje tehnologije i nedostatak socijalne komponente koja se odnosi na sudjelovanje istraživača u neposrednom prikupljanju podataka i mogućnosti dodatnog pojašnjavanja pitanja (Wright, 2005; Siva Durga Prasad Nayk i Narayan, 2019).

U ovom dijelu ključno je istaknuti izazove u provedbi istraživanja koji su orijentirani na tehničke i organizacijske aspekte. Prvi izazov koji se javio odnosio se na neažurirane kontakt podatke škola na službenim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih. U tom smislu, za pojedine škole navedeni su kontakti osoba ili e-mail adrese koje više ne postoje ili osobe nisu zaposlene u školi što je dovelo do izazova u kontaktiranju određenih škola. Također, pojedine poruke elektroničke pošte nisu uspješno poslone zbog grešaka servera koji je odbijao poslati pozive. U oba slučaja pokušalo se doći do alternativnih kontakt adresa navedenih na službenim stranicama škole. Drugi izazov je orijentiran na organizacijski aspekt pri čemu se uzorkovanje se provodilo neposredno na relaciji doktorandice i sudionika. Naime, prvo je bilo potrebno dobiti suglasnost ravnatelja za provođenje istraživanja nakon čega je slijedilo angažiranje učitelja razredne nastave i/ili pedagoga škole koji su služili kao koordinatori provedbe

istraživanja. Treći izazov javljao se nakon uspješno dobivenih suglasnosti ravnatelja i uspješnih dogovora s učiteljima, a odnosio se na dobrovoljnost i odluku roditelja o sudjelovanju u istraživanju. Iako su informacije o istraživanju i upitnik došli do roditelja, odluka o sudjelovanju u istraživanju bila je isključivo na njima što je rezultiralo različitom zastupljenošću škola i sudionika u istraživanju. U slučajevima kada se hiperveza na upitnik dijelila putem komunikacijskih kanala, a odaziv je bio malen, učitelji su zamoljeni da podsjetite roditelje na istraživanje i još jednom ih zamole za sudjelovanje.

Podaci prikupljeni u sklopu istraživanja pohranjeni su i zaštićeni u skladu s važećim zakonskim propisima o zaštiti podataka, uključujući Opću uredbu o zaštiti podataka (GDPR). Prije obrade podataka podaci su anonimizirani prema kriteriju škole kojoj je dodijeljena šifra, a podaci su se obrađivali isključivo na grupnoj razini. Pristup izvornim, neanonimiziranim i neobrađenim podacima ima isključivo doktorandica na čijem su prijenosnom i stolnom računalu podaci pohranjeni u .csv obliku. Podaci prikupljeni kognitivnim intervjuiranjem pohranjeni su u obliku tekstualne datoteke u .docx formatu, a pohranjeni su na prijenosnom i stolnom računalu doktorandice.

Prikupljeni podaci koriste se isključivo za znanstvenu analizu na grupnoj razini uz nemogućnost uvida u rezultate na individualnoj razini. Podaci se čuvaju do isteka zakonski propisanog roka od 5 godina nakon čega će biti trajno uništeni. Analizirani podaci namijenjeni trajnom čuvanju bit će pohranjeni na Repozitorij Filozofskog fakulteta u Rijeci u .pdf formatu koji osigurava očuvanje sadržaja i integriteta izvještaja.

2.8. Obrada podataka

Podaci su se obrađivali putem programa JASP 0.19.1. i JAMOVI 2.7.12. korištenjem metoda univarijatne (frekvencije, postoci, mjere centralne tendencije i mjere varijabilnosti, normalnost distribucije rezultata), bivarijatne statistike (koeficijenti korelacije i jednosmjerna analiza varijance za utvrđivanje razlika) i multivarijatne statistike (konfirmatorna faktorska analiza, analiza putanje). U svrhu provjere metrijskih karakteristika instrumenta koristila se konfirmatorna faktorska analiza za provjeru faktorske strukture, mjere pouzdanosti (Cronbach alfa koeficijent unutarne pouzdanosti), mjere diskriminativnosti (koeficijenti varijabilnosti, minimum i maksimum) i mjere za utvrđivanje konstruktne valjanosti (jednosmjerna analiza varijance i koeficijenti korelacije). U izradi rada korišteni su alati umjetne inteligencije isključivo u svrhu jezične provjere, stilističke dorade i poboljšanja jasnoće izraza, bez utjecaja na sadržaj, interpretaciju podataka ili znanstvene zaključke rada (OpenAI, 2025).³

---

³ Navod i argument korištenja alata umjetne inteligencije sukladan je Smjernicama za odgovorno korištenje alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci (Sveučilište u Rijeci, bez dat.) i Politici korištenja alata UI na Sveučilištu u Rijeci (Sveučilište u Rijeci, 2024) i temeljen je na APA 7 standardu referiranja (McAdoo, Denneeny i Lee, 2025)

U svrhu testiranja hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece korištena je analiza putanje. Jedino analiza putanje provedena je u programu JAMOVI 2.7.12., dok su se sve ostale analize provodile u programu JASP 0.19.1.

Tijekom provedbe analize putanje varijable spola roditelja i spola djeteta tretirale su se kao *dummy* varijable zbog njihove neadekvatnosti u izvornom (nominalnom i kategoričkom) obliku. Također, varijabla razina obrazovanja roditelja u analizu putanje uvedena je kao RIDIT vrijednost zbog svoje ordinalne prirode, zbog čega se nije mogla tretirati kao varijabla na intervalnoj ili omjernoj ljestvici koje se koriste u analizi putanje bez njenog rekodiranja.

Prilikom interpretacije povezanosti, vodilo se načelima koje predlaže Cohen (1988) pri čemu se koeficijent korelacije koji iznosi $r = .10$ smatra niskom korelacijom, koeficijent koji iznosi $r = .30$ smatra se srednjom korelacijom, a sve vrijednosti veće od $r = .50$ predstavljaju jaku korelaciju. Uz rezultate Mann-Whitney U testa prikazana je veličina efekta (r) koja je interpretirana velikom ako je koeficijent veći od $.5$, srednjom ako koeficijent iznosi oko $.3$ i malom oko $.10$ (Cohen, 1998).

U slučaju narušenih preduvjeta homogenosti varijanci i normalnosti distribucije korišten je Kruskal-Wallis H test nakon čega su razlike među grupama detektirane Dunnovim post hoc usporedbama uz Bonferroni korekciju za kontrolu alfa pogreške. Tijekom korištenja Kruskal-Wallis H testa prikazana je veličina efekta (η^2) prilikom čega koeficijent veličine efekta veći od $.14$ predstavlja veliki, oko $.06$ srednji, a oko $.01$ mali efekt (Cohen, 1998).

U svrhu testiranja preduvjeta za provedbu analize putanje koristio se faktor inflacije varijance (VIF) čije su vrijednosti interpretirane na sljedeći način: $VIF > 5$ predstavlja granicu u kojoj je potrebno razmotriti problem kolinearnosti dok $VIF > 10$ ukazuje na ozbiljan problem postojanja kolinearnosti među varijablama (Menard, 2001; James i sur., 2013).

Prilikom interpretacije veličine efekta vodilo se sugestijom Cohen (1988): Vrijednosti d koje se kreću do $.20$ smatraju se malim efektom, vrijednosti koje iznose barem $.50$ smatraju se srednjom veličinom efekta, dok se velikim efektima smatraju vrijednosti od $.80$ i više.

Za interpretaciju standardiziranog regresijskog koeficijenta beta, veličina efekta malim efektom smatrale su se vrijednosti u rasponu $.10 - .29$, srednjim efektom smatrane su vrijednosti u rasponu $.30 - .49$, dok se velikim efektom smatralo vrijednosti veće od $.50$ (Cohen, 1988).

2.8.1. Priprema podataka za multivarijatnu analizu - dummy kodiranje i izračun RIDIT vrijednosti

Kategoričke varijable najčešće koriste kvalitativne kategorije da bi razlikovale sudionike istraživanja prema određenim karakteristikama. Ove varijable mogu se uključiti u multivarijatne statističke postupke, ali moraju biti pretvorene u kvantitativnu

inačicu koja se koristi u analizama (Cohen i Cohen, 1983). Diskretne varijable koje sadrže kvalitativno različite kategorije mogu se analizirati postupcima kodiranja. Takvim se kodiranjem varijable transformiraju u određeni broj dihotomnih (dvorazinskih) varijabli. Promjena diskretne varijable u skup dihotomnih varijabli naziva se *dummy kodiranjem* (eng. *dummy variable coding*). Svrha *dummy* kodiranja jest promjena diskretne varijable u skupinu dihotomnih da bi se ograničile veze između dihotomne varijable i ostalih linearnih veza (Tabachnik i Fidell, 2014). Prilikom *dummy* kodiranja varijabli važno je voditi računa o tome da se ono može koristiti isključivo u slučajevima kada pojedinac pripada samo jednoj kategoriji na predviđenoj varijabli (Cohen i Cohen, 1983).

Prilikom izrade *dummy* varijabli postoji 7 koraka (Field, 2016): (1) stvaranje jedne *dummy* varijable manje od broja kategorija; (2) odabir jedne kategorije kao temelja uz koji će se komparirati ostale kategorije; (3) pridavanje vrijednosti 0 referentnoj kategoriji; (4) za prvu *dummy* varijablu pridaje se vrijednost 1 prvoj grupi koja se komparira s referentnom grupom dok se ostalim grupama dodjeljuje 0, (5) za drugu *dummy* varijablu pridaje se vrijednost 1 drugoj grupi koja se želi komparirati s referentnom grupom dok se svim ostalim grupama dodjeljuje 0; (6) ponavljaju se prethodni koraci dok se ne dođe do potrebnog broja *dummy* varijabli, (7) sve *dummy* varijable se istovremeno stavljaju u linearni model.

U ovom radu korištene su dvorazinske *dummy* varijable koje zbog svoje prirode u kojoj sadrže samo dvije vrijednosti mogu imati isključivo linearne veze s ostalim varijablama zbog čega se mogu adekvatno analizirati metodama koje koriste korelacije i u sklopu kojih se analiziraju isključivo linearne veze (Tabachnik i Fidell, 2014). Konkretno, riječ je o varijablama spol roditelja i spol djeteta koje su kodirane kao 0 (ženski) i 1 (muški) te su kao takve korištene u analizi putanje. Varijable su morale biti pretvorene u brojčane vrijednosti jer su u modelu uvrštene kao prediktori zbog čega nije bilo moguće tretirati ih na drugačiji način, a da se zadrži adekvatnost statističke analize i da se zadovolje preduvjeti za njenu provedbu.

Budući da multivarijatne statističke metode zahtijevaju pozicioniranje varijabli na intervalnim ili omjerim ljestvicama, korištena je još jedna statistička varijacija za povećanje prikladnosti varijable za analizu. Konkretno, riječ je o varijabli stupanj obrazovanja roditelja koja je po prirodi ordinalna varijabla zbog čega se ne može direktno uključiti u analizu. Iako postoji mogućnost *dummy* kodiranja varijable stupnja obrazovanja roditelja, zbog izazova koje *dummy* kodiranje nosi kada je u pitanju više kategorija, posebice mogućnosti neprimjerenih intervala pouzdanosti i testova statističke značajnosti zbog izazova u interpretaciji regresijskog koeficijenta, ali i promjene u značenju samih varijabli (Cohen i Cohen, 1983), odabran je drugi način pripreme varijable za multivarijatnu analizu. Zbog navedenoga, za varijablu razina obrazovanja roditelja korišten je postupak RIDIT bodovanja.

U slučajevima kada je potrebno u analizi koristiti varijablu ordinalnog tipa, može se pristupiti njenom rekodiranju u druge vrijednosti. Ridit spada u „it“ postupke zajedno s probitima i logitima pri čemu je važno istaknuti njihovu razliku. Dok su *logit* i *probit*

orijentirani i usko vezani uz teorijsku distribuciju, *ridit* se vezuje uz empirijsku distribuciju (eng. *Ridit – Relative to an Identified Distribution*). Sukladno navedenom, riditi su temeljeni na opaženoj distribuciji odgovora na varijabli za specifični set pojedinaca (Bross, 1958). Ridit određene kategorije u suštini je proporcija pojedinaca koji se nalaze u nižoj kategorije zbrojen s polovinom proporcije pojedinaca u samoj kategoriji. U tom smislu, dobivena ridit vrijednost je precizni relativni rang sudionika u kategoriji podijeljen s brojem sudionika. Zbog toga, statistički postupci orijentirani na rangove za varijable postavljene na ordinalnoj ljestvici mogu se promatrati kao intervalna razina podataka uz odgovarajuće bodovanje (Brokett, 1981).

Računanje ridit vrijednost prolazi kroz nekoliko koraka: (1) pisanje frekvencije distribucije u identificiranoj distribuciji (stvaranje referentne kategorije); (2) računanje polovine prvog broja; (3) stvaranje kumulativa prve kategorije pomaknute za jednu vrijednost ispod, (4) zbrajanje vrijednosti iz prethodna dva koraka, (5) stvaranje ridita kao vrijednosti koja proizlazi iz broja dobivenog u prethodnom koraku podijeljenog s brojem odgovora.

Prikaz izračuna ridit vrijednosti za razinu obrazovanja roditelja u ovom istraživanju dostupan je u Tablici 23.

Tablica 23. *Prikaz izračuna ridit vrijednosti za varijablu razina obrazovanja roditelja*

Kategorija	1	2	3	4	5
Nezavršena osnovna škola	5	2.5	0	2.5	.006527
Završena osnovna škola	17	8.5	5	13.5	.035248
Završena srednja škola	145	72.5	22	94.5	.246736
Završen sveučilišni ili stručni prijediplomski studij	66	33	167	200	.522193
Završen sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij	135	67.5	238	305.5	.79765
Završen poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili poslijediplomski sveučilišni (doktorski studij)	15	7.5	373	380.5	.993473
UKUPNO	383		383		

*1 – frekvencije distribucije u identificiranoj distribuciji (referentna kategorija nezavršena osnovna škola); 2 – polovina unosa u stupcu 1; 3 - kumulativ prve kategorije pomaknute za jednu vrijednost ispod; 4 – stupac 2 + stupac 3; 5 – stupac 4/ukupno = ridit

Riditi su korišteni isključivo za potrebu provedbe analize putanje, dok su razine obrazovanja u izvornom (ordinalnom) obliku u svim ostalim statističkim postupcima.

2.8.2. Analiza putanje

Analiza putanje (eng. *path analysis*) ekstenzija je višestruke regresije koja u odnos dovodi više nezavisnih (prediktorskih) varijabli čiji je kauzalni poredak nepoznat zbog čega se ne može sa sigurnošću prognozirati budući status kriterijske varijable. Za razliku od bivarijatnih analiza poput analiza varijance i korelacijskih analiza, analiza putanje kao multivarijatna opcija omogućuje modeliranja odnosa zbog čega je njen krajnji ishod zaključak o podudarnosti između sustava odnosa koji su određeni istraživačkim nacrtom i skupa empirijski prikupljenih podataka o uključenim varijablama (Hoyle, 2012). Ova analiza prvenstveno se koristi za utvrđivanje snage direktnih i indirektnih veza između varijabli. Ona je metodološki alat koji istraživačima koji koriste kvantitativne podatke omogućuje utvrđivanje različitih procesa koji se nalaze u pozadini određenog ishoda (Lleras, 2005). Ova tehnika dopušta testiranje teorije modela ili hipoteze o pretpostavljenim vezama između varijable vodeći se snagom efekta u hipotetskom sustavu (Halimi, 2003; Lleras, 2005). Daje odgovor može li se na temelju teorije na kojoj je nastao model pretpostaviti odnos među varijablama te testirati je li model najbolja reprezentacija uzorka povezanosti pronađene između setova podataka. Kod analize putanje važno je specifično izraziti na koji način se varijable odnose jedna na drugu zbog čega je potrebno jasno i logično postaviti teoriju o procesima učinka na pojedini ishod (Lleras, 2005).

U analizi putanje postoje dvije vrste varijabli – endogene i egzogene. Endogenim varijablama nazivaju varijable koje se promatraju unutar modela i koje se mogu objasniti jednom ili više nezavisnih varijabli. Egzogene varijable su one koje djeluju izvan modela i čiji se učinak ne pokušava objasniti unutar modela, ali on postoji (Halimi, 2003; Streiner, 2005).

Path analiza polazi od teorijsko hipotetičkog modela o postojanju relacija između niza varijabli koji se izražava pomoću modela koji se naziva dijagram putanje (Halimi, 2003). Iako postoji mogućnost stvaranja nerekurzivnih modela – modela u kojim postoje recipročni odnosi među varijablama, najčešće se koriste rekurzivni modeli u kojima su sve veze među varijablama poredane tako da ne postoje recipročni odnosi i da niti jedna varijable ne predstavlja uzrok i učinak u isto vrijeme. Rekurzivni modeli su oni „jednostavni i imaju dvije osnovne značajke: njihovi poremećaji nisu korelirani, a svi uzročni učinci strogo su jednosmjerni“ (Kline, 2016, str. 135), dok nerekurzivni modeli posjeduju uzročne(povratne) petlje i mogu imati korelirane poremećaje. Upravo rekurzivni modeli prema Lleras (2005) jedini su modeli koji se mogu nazivati analizom putanje. U tom smislu, postoji mogućnost stvaranja dvije vrste rekurzivnih modela – potpunog rekurzivnog i općeg rekurzivnog modela. Potpuni rekurzivni model polazi od pretpostavke da svaka varijabla ima neposredan učinak na ostale varijable u hijerarhijskom poretku kauzalnih odnosa. S druge strane, opći rekurzivni model podrazumijeva postojanje specifičnih kauzalnih nerecipročnih veza između latentnih varijabli. Obje vrste prikazuju se dijagramom putanje koji mora zadovoljiti nekoliko preduvjeta: (1) kauzalni poredak među varijablama uvijek mora ići s lijeva na desno; (2)

kauzalni se odnos između varijabli prikazuje pomoću pravocrtnih strelica koje upućuju na smjer hipotetičkih kauzalnih veza; (3) hipotetički odnos između endogenih varijabli koji postoji ali ne može se eksplicitno razabrati u modelu smještenih lijevo prikazuje se pomoću dvosmjernih strelica te da se (4) odnos između egzogenih varijabli prikazuje se polukružnim strelicama. Uz to, prilikom konstruiranja modela polazi se od pretpostavke da su sve veze linearne, aditivne i kauzalne (Lleras, 2005).

Za procjenu koeficijenata putanje kao mjere koja objašnjava ukupnu količinu varijance endogene varijable koristi se višestruka regresijska i korelacijska analiza zbog čega je svaki koeficijent putanje ujedno i koeficijent regresije. Za prikaz svakog koeficijenta putanje koristi se slovo p (Halmi, 2003). U tom smislu, modeli analize putanje koriste standardizirane regresijske koeficijente (beta) ili procijenjene koeficijente putanje pretvorene u standardizirane z - vrijednosti (Lleras, 2005). Ove mjere izražavaju relativnu snagu i veličinu efekta kauzalne varijable na endogenu ili ishodišnu varijablu u modelu. U slučaju kada je više kauzalnih varijabli prisutno u modelu, standardizirani koeficijenti putanje predstavljaju parcijalne regresijske koeficijente koji mjere efekt jedne varijable na drugu, istovremeno kontrolirajući prijašnje varijable. Važno je naglasiti da predznak koeficijenta mora odgovarati koeficijentu koji predviđa model i da beta mora biti statistički značajna (Streiner, 2005).

Veze između varijabli unutar modela mogu se sastojati od direktnih i indirektnih učinaka. Direktni učinci odnose se na učinke koji direktno idu s jedne varijable na drugu, dok se veze između dvije varijable među kojima postoji medijator nazivaju indirektnim učincima (Lleras, 2005). U tom smislu, veličina indirektnog efekta između dvije varijable računa se kao umnožak koeficijenata putanje između povezanih varijabli, dok se ukupni indirektni učinak između dvije varijable računa kao zbroj umnožaka svakog posebnog indirektnog učinka. U ovom smislu važno je naglasiti da se najveći dokaz medijacije uočava u postojanju značajnog indirektnog učinka nakon uključivanja medijatora u analizu, a neznačajnog direktnog učinka između prediktora i kriterija (Hoyle, 2012).

Planiranje provedbe analize putanje prolazi kroz 6 koraka (Halmi, 2003):

1. Razvoj kauzalne sheme u kojemu se teorija ili hipoteza postavljaju u obliku linearnog kauzalnog modela pri čemu se određuje prioritet među varijablama. Takvi modeli uključuju konstrukciju jednostavnih shema socijalne stvarnosti pri čemu model uzima u obzir samo ograničen broj rezidualnih varijabli koje su u određenom istraživačkom području relevantne
2. Utvrđivanje uzroka povezanosti među varijablama polazi od načela da konceptualni okvir mora biti preveden u kvantitativne procjene u svrhu čega se razvija relacijska matrica nastala na temelju jednostavnih korelacija između statusnih (akcidentalnih)
3. Ilustracija dijagrama putanje uključuje grafički prikaz koji se sastoji od povezivanja endogenih varijabli jednostavnim crtama vodeći se načelima

stvaranja dijagrama putanje. Prilikom izrade modela, osim direktnih i indirektnih učinaka u obzir se uzimaju i interkorelacije koje nisu pod utjecajem ostalih varijabli u modelu. Isto tako, u obzir se moraju uzeti i rezidualne putanje predstavljene kao crte izvan sustava tj. strelice koje ukazuju na greške mjerenja koje se ne mogu jasno utvrditi, ali predstavljaju grešku zbog prikrivanja pravog odnosa između mjerenih varijabli

4. Izračunavanje koeficijenta korelacije koji označavaju neposrednu količinu učinka jedne varijable na drugu varijablu pri čemu su i učinci ostalih varijabli uvršteni u proračun. Koeficijenti analize putanje jednaki su koeficijentima parcijalne regresije.
5. Testiranje razlika između empirijskog i teorijskog modela sastoji se od 3 opća pristupa: (1) istraživanje opsega varijacija na zavisnim varijablama koje mogu objasniti varijablama u modelu povezanim na specifičan način; (2) istraživanje jačine asocijacije da bi se vidjelo je li ona dovoljno izražena da bi ukazivala na međusobnu povezanost varijabli ili putanja, te (3) vrednovanje prediktivnih sposobnosti modela odnosno mogućnosti predviđanje budućih interakcija
6. Interpretacija rezultata u kojoj se analiziraju koeficijenti putanje, direktni i indirektni učinci varijabli u modelu nakon čega se empirijski dobiveni podaci uspoređuju s hipotetskim teorijskim modelom.

Da bi se analiza putanje uopće mogla provesti, potrebno je zadovoljiti uvjete koji služe kao temelj provjere rekurzivnih modela, a odnose se na jednosmjerne učinke i neovisnost poremećaja (Kline, 2016). Osim toga, potrebno je provjeriti dva ključna preduvjeta za provedbu analize putanje kao varijante postupaka strukturalnog modeliranja, a uključuju nužnost izostanka multikolinearnosti i normalnu distribuciju rezultata.

Najveće prednosti analize putanje orijentirane su na mogućnosti testiranja teorijskih ili hipotetskih modela. U tom smislu neminovno je istražiti i direktne veze između varijabli unutar modela. Zbog navedenoga analiza putanje može poslužiti kao adekvatna tehnika za teorijsko i hipotetičko testiranje u društvenim znanostima (Lleras, 2005).

S druge strane, analiza putanje posjeduje i određena ograničenja. Prvo ograničenje vezano je uz mjerne ljestvice podataka prilikom čega se sugerira da podaci moraju biti najmanje na intervalnoj mjernoj ljestvici, iako je moguće u analizu putanje uključiti i kategoričke i ordinalne varijable. S obzirom na to da je analiza putanje produžetak višestruke regresijske analize, kao njeno ograničenje javljaju se izazovi u zadovoljenju preduvjeta za provedbu postupaka koje zahtjeva višestruka regresijska analiza, a uključuju linearnost veza, izostanak interakcija među varijablama, kontinuiranu prirodu endogenih varijabli i relativno normalnu distribuciju s koeficijentima zaobljenosti i kurtoze manjim od 0 (Streiner, 2005). Ograničenja su vezana i uz operacionalizaciju

varijabli pri čemu se pretpostavlja da je svaka varijabla točna manifestacija teorijskih koncepata koji se u njoj nalaze i da je slobodna od greške mjerenja. Kao krajnje ograničenje ističe se nedostatak mogućnosti utvrđivanja uzročno-posljedičnih veza zbog prirode analize koja služi evaluaciji prigodnosti teorijskog modela u odnosu na empirijske podatke (Lleras, 2005).

U ovom radu analiza putanje koristila u svrhu empirijske provjere predloženog teorijskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

3. REZULTATI

3.1. Deskriptivni pokazatelji i sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Izračunati su deskriptivni pokazatelji prediktorskih i kriterijskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece na kompozitnim varijablama. Osim toga, prikazani su sociodemografski korelati varijabli modela na razini kompozitnih varijabli. Razina ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prikazana je na razini čestica koje obuhvaćaju specifične sadržaje komunikacije. Na isti način je prikazana i učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Razlike među skupinama u učestalosti komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom također su prikazani za razini čestica.

3.1.1. Deskriptivni pokazatelji varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Izračunati su deskriptivni pokazatelji svih kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece koji uključuju (1) stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece, (2) stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja, (3) vrijednosno-kulturološka uvjerenja roditelja, (4) razinu ugode koju roditelji doživljavaju u razgovoru o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, (5) učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Nakon kreiranja kompozitnih varijabli provjerena je normalnost distribucije rezultata svih mjerenih konstrukata (Tablica 24.).

Tablica 24. Rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa za kriterijske i prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Varijabla	KS	p
Samoefikasnost	.140	< .001***
Vlastita uloga	.227	< .001***
VK orijentacija	.159	< .001***
Učestalost kom	.08	.015*
Razina ugode	.155	< .001***

** p < .05, *** p < .01, **** p < .001; KS – vrijednosti Kolmogorov-Smirnovljevog testa; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ; VK ORIJENTACIJA – Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja ; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja

o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Kolmogorov-Smirnovljevim testom utvrđeno je da distribucija rezultata statistički značajno odstupa od normalne na svim mjerenim skalama na razini $p < .05$. S obzirom na to da nijedna varijabla ne pokazuje normalnu distribuciju rezultata, u nastavku su korišteni isključivo neparametrijski testovi (Mann-Whitney U test i Kruskal Wallis H test) i izračunati su neparametrijski koeficijenti korelacije (Spearmanov koeficijent rang korelacije). Prilikom navođenja rezultata neparametrijskih testova, prikazani su deskriptivni pokazatelji rezultata: medijan (C) i interkvartilno raspršenje (IQ_{3-1}).

Tablica 25. Deskriptivni pokazatelji za kriterijske i prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Varijabla	Min	Max	M	SD	Indeks asimetričnosti (SE = .125)	Indeks zaobljenosti (SE = .249)
Samoefikasnost	1	10	7.58	2.23	-1.120	.572
Vlastita uloga	1	5	4.30	.92	-1.616	1.828
VK orijentacija	1	5	3.99	1.00	-.955	.243
Učestalost kom	1	5	3.31	1.14	-.276	-1.073
Razina ugone	1	5	3.80	1.18	-.806	-.604

* Min – minimum; Max – maksimum; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; SE – standardna pogreška; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ; VK ORIJENTACIJA – Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja ; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Uočava se da su na svim kompozitnim varijablama najveće i najmanje vrijednosti zastupljene od najmanjih do najvećih vrijednosti koje se pojavljuju na skalama mjerenja što znači da postoji barem jedna osoba koja je na svim česticama označila potpuno (ne) slaganje s tvrdnjom. Prosječno pozicioniranje sudionika nalazi se na pozitivnijim polovima skala (Tablica 25.).

3.1.2. Interkorelacije varijabli iz modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Zbog narušenih preduvjeta za parametrijsku analizu, u svrhu dobivanja rezultata o interkorelacijama svih kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece izračunat je Spearmanov koeficijent rang korelacije (Tablica 26).

Tablica 26. *Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece*

Varijabla	1	2	3	4	5
1. Samoefikasnost	1				
2. Vlastita uloga	.640***	1			
3. VK orijentacija	.476***	.518***	1		
4. Učestalost kom	.632***	.698***	.550**	1	
5. Razina ugone	.623***	.678***	.579***	.834***	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ; VK ORIJENTACIJA – Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja ; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Sve su kompozitne mjere kriterijskih i prediktorskih varijabli statistički značajno međusobno pozitivno povezane. Drugim riječima, roditelji koji imaju visok stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja, pokazuju i viši stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece kao i više razine liberalnijih aspekata vrijednosno-kulturološke orijentacije, višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom te veću učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Osim statističke značajnosti povezanosti svih varijabli na razini manjoj od .001 utvrđena je i visoka povezanost među svim varijablama.

3.1.3. Sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Izračunati su sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Utvrđene su razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o (I) spolu roditelja, (II) spolu djeteta i (III) redoslijedu rođenja djeteta. Osim toga, utvrđena je povezanost kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece ovisno o (I) dobi roditelja i (II) broju djece. Varijabla vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja dovedena je u vezu samo s varijablom spola roditelja i dobi roditelja jer je riječ o varijabli koja je usko vezana uz roditelje, a ne njihovu djecu zbog čega ne postoji teorijska opravdanost dovođenja ove varijable u vezu s varijablama koje se odnose na djecu.

3.1.4. Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o spolu roditelja

Rezultati Mann Whitney U testa ukazuju na postojanje razlika na svim prediktorskim i kriterijskim varijablama ovisno o spolu roditelja (Tablica 27.).

Tablica 27. Rezultati Mann Whitney U testa vezano uz razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela s obzirom na spol roditelja (N = 383)

Varijabla modela	U	p	r
Samoeфикаsnost	11965.500	< .001***	- .347
Vlastita uloga	13017.500	< .001***	- .465
VK orijentacija	12351.500	< .001***	- .390
Učestalost kom	12529.000	< .001***	- .410
Razina ugone	12555.500	< .001***	- .413

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001; r – rang biserijalna korelacija; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ; VK ORIJENTACIJA – Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja ; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Konkretno, utvrđene su statistički značajne razlike u procjeni samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ovisno o spolu roditelja. Srednja negativna veličina efekta ($r = - .347$) ukazuje na to da roditelji različitog spola imaju različite vrijednosti jedne od drugih. Konkretno, majke ($C\check{z} = 8.33$, $IQ_{3-1} = 2.33$) statistički značajnije višom procjenjuju svoj stupanj samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja u odnosu na očeve ($C_M = 7.00$, $IQ_{3-1} = 4.83$).

Statistički značajne razlike utvrđene su i u samoprocjeni vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ovisno o spolu roditelja. Relativno velika negativna veličina efekta ($r = - .465$) ukazuje na to da roditelji različitog spola imaju različite vrijednosti jedne od drugih. Konkretno, majke ($C\check{z} = 4.80$, $IQ_{3-1} = .93$) statistički značajnije višom procjenjuju svoj stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece u odnosu na očeve ($C_M = 3.76$, $IQ_{3-1} = 2.49$).

Utvrđene su i statistički značajne razlike u vrijednosno-kulturološkoj orijentaciji roditelja ovisno o spolu roditelja. Srednja negativna veličina efekta ($r = - .465$) ukazuje na to da roditelji različitog spola imaju različite vrijednosti jedne od drugih. Konkretno, majke ($C\check{z} = 4.33$, $IQ_{3-1} = 1.30$) statistički značajnije pokazuju liberalniju vrijednosno-kulturološku orijentaciju u odnosu na očeve ($C_M = 3.33$, $IQ_{3-1} = 2.00$).

Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom također se statistički značajno razlikuje ovisno o spolu roditelja. U tom smislu,

srednje velik negativni efekt ($r = -.410$) ukazuje na to da roditelji različitog spola imaju različite vrijednosti jedne od drugih. U ovom slučaju majke ($C_Z = 3.54$, $IQ_{3-1} = 1.82$) statistički značajnije učestalije komuniciraju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u odnosu na očeve ($C_M = 1.96$, $IQ_{3-1} = 2.18$).

Statistički značajne razlike ovisno o spolu roditelja utvrđene su i u razini ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U tom smislu, srednje velik negativni efekt ($r = -.413$) ukazuje na to da roditelji različitog spola doživljavaju različitu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Specifično, majke ($C_Z = 4.29$, $IQ_{3-1} = 1.65$) statistički značajnije osjećaju višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u odnosu na očeve ($C_M = 2.64$, $IQ_{3-1} = 2.74$).

3.1.5. Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o spolu djeteta

Rezultati Mann Whitney U testa ukazuju na postojanje razlika na dijelu prediktorskih i kriterijskih varijabla ovisno o spolu djeteta (Tablica 28.).

Tablica 28. Rezultati Mann Whitney U testa vezano uz razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela s obzirom na spol djeteta

Varijabla modela	U	p	r
Samoefikasnost	21316	< .001***	-.199
Vlastita uloga	18382	.566	-.034
Učestalost kom	20934	.003**	-.003
Razina ugone	20078	.031*	-.31

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ; r – rang biserijalna korelacija; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Utvrđene su statistički značajne razlike u stupnju procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ovisno o spolu djeteta. Mala negativna veličina efekta ($r = -.199$) ukazuje na to da se roditelji razlikuju ovisno o spolu djeteta. Konkretno, roditelji koji imaju žensku djecu ($C_Z = 8.33$, $IQ_{3-1} = 2.33$) statistički značajnije višom procjenjuju svoj stupanj samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja u odnosu na roditelje koji imaju mušku djecu ($C_M = 7.67$, $IQ_{3-1} = 3.67$).

Statistički značajne razlike u samoprocjeni vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ovisno o spolu djeteta nisu pronađene.

Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom statistički se značajno razlikuje ovisno o spolu djeteta. U tom smislu, mali negativni efekt ($r = -.178$) ukazuje na to da se roditelji razlikuju ovisno o spolu djeteta. U ovom slučaju roditelji s djevojčicama ($C_{\text{ž}} = 3.57$, $IQ_{3-1} = 1.85$) statistički značajnije učestalije komuniciraju o temama vezanim uz seksualnost nego s dječacima ($C_{\text{m}} = 3.29$, $IQ_{3-1} = 2.05$).

Isto tako, utvrđene su statistički značajne razlike u razini ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U tom smislu, mali negativni efekt ($r = -.130$) ukazuje na to da se roditelji razlikuju ovisno o spolu djeteta pri čemu doživljavaju različitu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Specifično, roditelji s djevojčicama ($C_{\text{ž}} = 4.25$, $IQ_{3-1} = 1.61$) statistički značajnije osjećaju višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost nego s dječacima ($C_{\text{m}} = 4.00$, $IQ_{3-1} = 2.14$).

3.1.6. Razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o redosljedu rođenja djeteta

Zbog narušenih preduvjeta za parametrijsku analizu, provedeni su Kruskal-Wallis testovi u svrhu utvrđivanja razlika u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela ovisno o redosljedu rođenja djeteta. Testirane su razlike u varijablama stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja, stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece, učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u odnosu na varijablu redosljed rođenja djeteta.

Tablica 29. Rezultati Kruskal-Wallis testa kompozitnih varijabli modela u odnosu na redosljed rođenja djeteta

Varijabla modela	K-W Test
Samoefikasnost	$\chi^2(3, N=383) = 29.95$ ***
Vlastita uloga	$\chi^2(3, N=383) = 37.86$ ***
Učestalost kom	$\chi^2(3, N=383) = 31.97$ ***
Razina ugone	$\chi^2(3, N=383) = 35.51$, ***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ; K-W test – rezultati Kruskal-Wallis testa; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u stupnju procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ovisno o redosljedu rođenja djeteta (Tablica 29.). Post-hoc testovima višestrukih usporedbama razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.267$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.698$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno pokazivali su više razine stupnja procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ($C_1 = 8.33$, $IQ_{3-1} = 2.33$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 5.50$, $IQ_{3-1} = 4.83$; $C_4 = 3.00$, $IQ_{3-1} = 3.34$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.575$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.325$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno pokazivali su više razine stupnja procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 8.33$, $IQ_{3-1} = 2.66$).

Veličina efekta iznosi ($\eta^2 = .035$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava samo 3.59 % varijance stupnja procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja.

Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u stupnju samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ovisno o redosljedu rođenja djeteta. Post-hoc testovima višestrukih usporedbi razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.962$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.959$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno pokazivali su viši stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ($C_1 = 4.80$, $IQ_{3-1} = .74$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3.46$, $IQ_{3-1} = 2.23$; $C_4 = 2.27$, $IQ_{3-1} = .80$). Utvrđeno je i postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.897$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.371$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno pokazivali su viši stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4.73$, $IQ_{3-1} = .98$).

Veličina efekta iznosi ($\eta^2 = .099$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava 9.91 % varijance stupnja samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece.

Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redosljedu rođenja djeteta. Post-hoc testovima višestrukih usporedbi razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.271$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.981$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($C_1 = 3.55$, $IQ_{3-1} = 1.82$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2.07$, $IQ_{3-1} = 1.65$; $C_4 = 1.54$, $IQ_{3-1} = .35$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.330$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.453$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali o temama

vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3.43$, $IQ_{3-1} = 1.67$).

Veličina efekta iznosi ($\eta^2 = .083$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 8.34 % varijance učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u razini ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redoslijedu rođenja djeteta. Post-hoc testovima višestrukih usporedbama razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.417$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 4.248$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno doživljavaju više razine ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($C_1 = 4.39$, $IQ_{3-1} = 1.47$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2.46$, $IQ_{3-1} = 2.118$; $C_4 = 1.54$, $IQ_{3-1} = .61$). Osim toga, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.239$, $p_{kor} = .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.577$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno doživljavaju više razine ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4.09$, $IQ_{3-1} = 1.82$).

Veličina efekta iznosi ($\eta^2 = .092$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 9.29 % varijance učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

3.1.7. Povezanost kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i dobi roditelja

Izračunat je Spearmanov koeficijent rang korelacije da bi se utvrdilo postoje li povezanosti između kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i dobi roditelja (Tablica 30.).

Tablica 30. *Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i dobi roditelja*

Varijabla modela	r	z	SE
Samoefikasnost	-.259***	-.265	.052
Vlastita uloga	-.298***	-.308	.053
VK orijentacija	-.284***	-.292	.052
Učestalost kom	-.282***	-.290	.052
Razina ugone	-.250***	-.256	.052

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; r – Spearmanov ρ ; z – veličina efekta (Fisherov z); SE – standardna pogreška veličine efekta; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece; VK ORIJENTACIJA – Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Utvrđeno je da su sve kompozitne mjere kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece u statistički značajnoj maloj, ali naginju srednjoj negativnoj korelaciji s dobi roditelja.

Konkretno, roditelji mlađe dobi iskazivat će viši stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ($r = - .259$, $p < .001$) pri čemu dob roditelja i stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja imaju 7.02 % zajedničke varijance.

Osim toga, mlađi roditelji iskazivat će više samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ($r = - .298$, $p < .001$) pri čemu dob roditelja i stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imaju 9.48 % zajedničke varijance.

Isto tako, niža dob roditelja povezana je s iskazivanjem liberalnijih stavova na kontinuumu vrijednosno-kulturološke orijentacije ($r = - .284$, $p < .001$) pri čemu dob roditelja i vrijednosno-kulturološka orijentacija imaju 8.52 % zajedničke varijance.

Učestalost komunikacije o temama vezanom uz seksualnost sa svojom djecom također je negativno povezana s dobi roditelja. To znači da mlađi time učestalije komuniciraju sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost ($r = - .282$, $p < .001$) pri čemu dob roditelja i učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnos sa svojom djecom imaju 6.55 % zajedničke varijance.

Negativna povezanost dobi roditelja i razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($r = - .250$, $p < .001$) znači da će mlađi roditelji osjećati višu razine ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Dob roditelja i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom imaju 6.55 % zajedničke varijance.

3.1.8. Povezanost kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i broja djece

Izračunat je Spearmanov koeficijent rang korelacije da bi se utvrdilo postoje li povezanosti između kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i broja djece (Tablica 31.).

Tablica 31. *Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i broja djece*

Varijabla modela	r	z	SE
Samoefikasnost	- .252***	- .258	.052
Vlastita uloga	- .224***	- .228	.052
Učestalost kom	- .263***	- .270	.052
Razina ugone	- .232***	- .236	.052

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; r – Spearmanov ρ ; z – veličina efekta (Fisherov z); SE – standardna pogreška veličine efekta; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Utvrđeno je da su sve kompozitne mjere kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece u statistički značajnoj maloj, ali naginju srednjoj negativnoj korelaciji s brojem djece.

Konkretno, roditelji koji imaju manje djece iskaziva će viši stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ($r = - .252$, $p < .001$) pri čemu broj djece i stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja imaju 6.64 % zajedničke varijance.

Nadalje, čim roditelji imaju manje djece iskazivat će samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ($r = - .224$, $p < .001$) pri čemu broj djece i stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imaju 5.19 % zajedničke varijance.

Učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost negativno je povezana s brojem djece. Roditelji s manjim brojem djece učestalije će komunicirati sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost ($r = - .226$, $p < .001$) pri čemu broj djece i učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom imaju 7.29 % zajedničke varijance.

Negativna povezanost broja djece i razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($r = - .232$, $p < .001$) znači da će roditelji s manjim brojem djece osjećati višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Broj djece i razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom imaju 5.56 % zajedničke varijance.

3.1.9. Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom – deskriptivni pokazatelji i odnosi s brojem djece i redoslijedom rođenja djeteta

Izračunati su deskriptivni pokazatelji svake čestice koja predstavlja temu razgovora prema pripadajućim kategorijama ovisno o učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Tablica 32.). Osim toga, utvrđene su povezanosti u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o broju djece (Tablica 33.) te razlike u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redoslijedu rođenja djeteta (Tablica 34.).

Tablica 32. Deskriptivni pokazatelji učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

RB	Sadržaj	M	SD	Min	Max	Indeks asimetričnosti (SE = .125)	Indeks zaobljenosti (SE = .249)
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova)	3.77	1.089	1	5	-.634	-.443
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	3.78	1.094	1	5	-.539	-.651
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	3.82	1.214	1	5	-.832	-.302
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	3.66	1.227	1	5	-.571	-.711
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja)	3.26	1.255	1	5	-.320	-.844
6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	3.52	1.346	1	5	-.463	-.991
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	3.25	1.276	1	5	-.250	-.921
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	3.07	1.349	1	5	-.233	-1.121
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)	3.16	1.436	1	5	-.222	-1.256
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodnih uloga, femicid)	2.98	1.416	1	5	-.089	-1.291
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	3.14	1.346	1	5	-.178	-1.088
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka)	3.23	1.418	1	5	-.218	-1.235
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	3.64	1.240	1	5	-.475	-.939
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)	3.25	1.358	1	5	-.291	-1.115
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	3.46	1.296	1	5	-.392	-1.017

RB	Sadržaj	M	SD	Min	Max	Indeks asimetričnosti (SE = .125)	Indeks zaobljenosti (SE = .249)
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	3.53	1.318	1	5	-.479	-.969
17	Medijska pismenost i seksualnost (npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	3.35	1.326	1	5	-.296	-1.108
18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	3.32	1.386	1	5	-.216	-1.218
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	3.31	1.325	1	5	-.304	-1.051
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	3.18	1.405	1	5	-.195	-1.236
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	3.76	1.275	1	5	-.757	-.592
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	3.48	1.357	1	5	-.462	-1.007
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	2.84	1.395	1	5	.069	-1.231
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	3.20	1.402	1	5	-.147	-1.289
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca)	2.76	1.395	1	5	.198	-1.214
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	3.20	1.411	1	5	-.145	-1.292
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)	2.83	1.388	1	5	.165	-1.243
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	2.86	1.403	1	5	.156	-1.263

Tablica 32. prikazuje deskriptivne pokazatelje učestalosti komunikacije roditelja o seksualnim temama sa svojom djecom po česticama koje predstavljaju specifične sadržaje cjelovite seksualne edukacije. Na svim česticama postignut je minimum i maksimum koji kreću od 1 do 5, dok aritmetičke sredine i standardne devijacije variraju ovisno o vrsti sadržaja. Gotovo sve aritmetičke sredine, izuzev aritmetičkih sredina dva sadržaja nalaze se u pozitivnom polu skale tj. pozicionirani su iznad vrijednosti 3.

U tom smislu, sadržaji koji se ističu kao najučestalija tema razgovora između roditelja i djece odnose se na *Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji* ($M = 3.77$, $SD = 1.089$), zatim *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* ($M = 3.78$, $SD = 1.094$). Slično tome, kao učestalije teme razgovora roditelja i djece pojavljuju se *Tolerancija, inkluzija i poštovanje* ($M = 3.82$, $SD = 1.214$) kao i *Pubertet* ($M = 3.76$, $SD = 1.275$).

Nešto niža, ali još uvijek srednje učestala komunikacija roditelja sa svojom djecom vidljiva je i kod tema kao što su *Dugogodišnje veze i roditeljstvo* ($M = 3.66$, $SD = 1.227$), *Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije* ($M = 3.64$, $SD = 1.240$) te *Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja* ($M = 3.53$, $SD = 1.318$). Rezultati pokazuju da roditelji umjereno često razgovaraju o temi *Ljudska prava i seksualnost* ($M = 3.52$, $SD = 1.346$).

Sadržaji koji se odnose na vrijednosne, društvene i kulturne aspekte seksualnosti pokazuju srednju razinu učestalosti: *Vrijednosti i seksualnost* ($M = 3.26$, $SD = 1.255$), *Kultura, društvo i seksualnost* ($M = 3.25$, $SD = 1.276$) te *Medijska pismenost i seksualnost* ($M = 3.35$, $SD = 1.326$). Slične vrijednosti pojavljuju se i za *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje* ($M = 3.25$, $SD = 1.358$).

Teme povezane s rodnim aspektima imaju nešto niže rezultate, uključujući *Društvena konstrukcija roda i rodne norme* ($M = 3.07$, $SD = 1.349$), *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost* ($M = 3.16$, $SD = 1.436$) te *Rodno uvjetovano nasilje* ($M = 2.98$, $SD = 1.416$).

U području nasilja i sigurnosti, roditelji umjereno razgovaraju o temama *Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima* ($M = 3.14$, $SD = 1.346$) te *Pristanak, privatnost i tjelesni integritet* ($M = 3.23$, $SD = 1.418$). U sličnom rasponu nalazi se i tema *Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)* ($M = 3.32$, $SD = 1.386$).

Teme orijentirane na biološke i fiziološke aspekte, također pokazuju srednju učestalost gdje im se aritmetička sredina kreće između 3.31 i 3.20. *Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija* ($M = 3.31$, $SD = 1.325$), *Reprodukcija* ($M = 3.18$, $SD = 1.405$). Podjednaku učestalost komunikacije uočava se kod tema *Trudnoća i prevencija neželjene* ($M = 3.20$, $SD = 1.411$) i *Seksualno ponašanje* ($M = 3.20$, $SD = 1.402$).

Najniže aritmetičke sredine, a samim time i manja razina učestalosti komunikacije roditelja i djece pojavljuje se kod tema: *Seksualni odgovor* ($M = 2.76$, $SD = 1.395$) i *Seks*,

seksualnost i životni krug seksualnosti ($M = 2.84$, $SD = 1.395$). Najmanja učestalost razgovora vidljiva je u temama vezanim uz spolno prenosive bolesti i infekcije, a posebice HIV i AIDS. Konkretno najmanje roditelji sa svojom djecom komuniciraju o temama *HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška* ($M = 2.83$, $SD = 1.388$) i *Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV* ($M = 2.86$, $SD = 1.403$).

Indeksi asimetričnosti dodatno mogu pojasniti učestalost komunikacije o specifičnim sadržajima analize. Većina tema ima negativnu asimetriju, što znači da su odgovori koncentrirani prema višim vrijednostima skale, odnosno da je prosječna komunikacija roditelja i djeteta o specifičnom sadržaju češća. Na primjer, tema *Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji* imala je indeks asimetričnosti - .634, dok je tema *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* imala indeks asimetričnosti - .539. Navedeno sugerira da su ovi sadržaji relativno često uključeni u komunikaciju. Nasuprot tome, teme *Seksualni odgovor* čiji indeks asimetričnosti iznosi .198 i *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti* s indeksom asimetričnosti od .069 ukazuju na blago pozitivnu asimetriju, što pokazuje veću koncentraciju niskih vrijednosti i rijetku komunikaciju među većinom sudionika.

Indeksi zaobljenosti pokazuju da su distribucije većine tema plosnate, što znači da su odgovori široko raspršeni i ne koncentriraju se snažno oko prosjeka. Najizraženija negativna zaobljenost zabilježena je kod teme *Rodno uvjetovano nasilje* pri čemu iznosi -1.291 i teme *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost* gdje iznosi -1.256. Navedeno ukazuje na veliku heterogenost u komunikaciji roditelja i djece o ovim temama.

Nadalje, utvrđene su statistički značajne male prema srednje negativne povezanosti učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i broja djece na svim specifičnim sadržajima komunikacije (r se kreće između - .178 na sadržaju *Traženje pomoći i podrške* do - .279 na sadržaju *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost*) (Tablica 33.).

Tablica 33. *Korelacije broja djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prema specifičnim sadržajima komunikacije*

RB	Sadržaj	r	z	SE
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji	-.238***	-.242	.052
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze	-.249***	-.254	.052
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje	-.236***	-.240	.052
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo	-.240***	-.244	.052
5	Vrijednosti i seksualnost	-.238***	-.243	.052
6	Ljudska prava i seksualnost	-.240***	-.245	.052
7	Kultura, društvo i seksualnost	-.212***	-.216	.052

RB	Sadržaj	r	z	SE
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme	-.244***	-.249	.052
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost	-.279***	-.286	.052
10	Rodno uvjetovano nasilje	-.224***	-.228	.052
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima	-.242***	-.247	.052
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet	-.238***	-.243	.052
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije	-.204***	-.207	.052
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje	-.205***	-.208	.052
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima	-.233***	-.237	.052
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja	-.213***	-.216	.052
17	Medijska pismenost i seksualnost	-.207***	-.210	.052
18	Traženje pomoći i podrške	-.178***	-.180	.052
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija	-.268***	-.274	.052
20	Reprodukcija	-.280***	-.288	.052
21	Pubertet	-.215***	-.218	.052
22	Slika o tijelu	-.238***	-.242	.052
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti	-.246***	-.251	.052
24	Seksualno ponašanje	-.240***	-.245	.052
25	Seksualni odgovor	-.247***	-.253	.052
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće	-.204***	-.207	.052
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška	-.213***	-.217	.052
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV	-.209***	-.212	.052

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; r – Spearmanov ρ ; z – veličina efekta (Fisherov z); SE – standardna pogreška veličine efekta

*primjeri sadržaja nakon specifičnog sadržaja dostupni su u tablici 32

Specifično, čim manje djece imaju, roditelji učestalije s djetetom komuniciraju o temama vezanim uz seksualnost. Veličine efekta dobi u odnosu na specifične sadržaje kreću se u rasponu od $\eta^2 = -.032$ do $-.081$ što znači da dob i specifični sadržaji imaju između 3.2 % i 8.1 % zajedničke varijance.

Nadalje, proveden je Kruskal-Wallis test da bi se utvrdilo postojanje razlika u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prema specifičnim temama u odnosu na redoslijed rođenja djeteta (Tablica 34.)

Tablica 34. *Rezultati Kruskal-Wallis testa učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prema specifičnim temama u odnosu na redoslijed rođenja djeteta*

RB	Sadržaj	K-W Test
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji	$\chi^2(3, N=383) = 27.82$ ***
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze	$\chi^2(3, N=383) = 26.96$ ***
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje	$\chi^2(3, N=383) = 30.74$ ***
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo	$\chi^2(3, N=383) = 22.99$ ***
5	Vrijednosti i seksualnost	$\chi^2(3, N=383) = 20.69$ ***
6	Ljudska prava i seksualnost	$\chi^2(3, N=383) = 28.56$ ***
7	Kultura, društvo i seksualnost	$\chi^2(3, N=383) = 25.33$ ***
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme	$\chi^2(3, N=383) = 24.14$ ***
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost	$\chi^2(3, N=383) = 25.17$ ***
10	Rodno uvjetovano nasilje	$\chi^2(3, N=383) = 22.48$ ***
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima	$\chi^2(3, N=383) = 23.06$ ***
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet	$\chi^2(3, N=383) = 24.41$ ***
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije	$\chi^2(3, N=383) = 36.49$ ***
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje	$\chi^2(3, N=383) = 23.62$ ***
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima	$\chi^2(3, N=383) = 26.30$ ***
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja	$\chi^2(3, N=383) = 20.78$ ***
17	Medijska pismenost i seksualnost	$\chi^2(3, N=383) = 27.26$ ***
18	Traženje pomoći i podrške	$\chi^2(3, N=383) = 27.50$ ***
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija	$\chi^2(3, N=383) = 28.41$ ***
20	Reprodukcija	$\chi^2(3, N=383) = 28.24$ ***
21	Pubertet	$\chi^2(3, N=383) = 26.73$ ***
22	Slika o tijelu	$\chi^2(3, N=383) = 31.59$ ***
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti	$\chi^2(3, N=383) = 21.23$ ***
24	Seksualno ponašanje	$\chi^2(3, N=383) = 24.54$ ***
25	Seksualni odgovor	$\chi^2(3, N=383) = 25.66$ ***
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće	$\chi^2(3, N=383) = 21.40$ ***
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška	$\chi^2(3, N=383) = 20.47$ ***
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV	$\chi^2(3, N=383) = 19.14$ ***

*primjeri sadržaja nakon specifičnog sadržaja dostupni su u tablici 32.

Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redosljedu rođenja djeteta na svakom specifičnom sadržaju. Iako su utvrđene statistički značajne razlike veličine efekta kreću se između malih i srednjih efekata.

Post-hoc testovima višestrukih usporedbi glede sadržaja *Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.000$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.689$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 0$). Utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.070$, $p_{kor} = .013$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.166$, $p_{kor} = .009$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je mala i iznosi ($\eta^2 = .033$) što upućuje da redosljed rođenja djeteta objašnjava 3.34 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji*.

Glede sadržaja *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.915$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.657$, $p_{kor} = .002$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 0$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.286$, $p_{kor} = .006$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.314$, $p_{kor} = .006$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja iznosi ($\eta^2 = .070$) što sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 7.05 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze*.

U odnosu na sadržaj *Tolerancija, inkluzija i razlike* su utvrđene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.902$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 4.044$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete rođeno četvrto po redu ($z = 3.261$, $p_{kor} = .007$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju vezanom uz toleranciju, inkluziju i poštovanje u odnosu na skupinu roditelja čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu. Dobivena je srednja veličina efekta ($\eta^2 = .080$) što dovodi do zaključka da redosljed rođenja djeteta objašnjava 8.04

% varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Tolerancija, inkluzija i poštovanje*.

Vezano uz sadržaj *Dugogodišnje veze i roditeljstvo* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.260$, $p_{kor} = .007$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.651$, $p_{kor} = .002$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju dugogodišnjih veza i roditeljstva ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Nadalje, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete rođeno četvrto po redu ($z = 3.033$, $p_{kor} = .015$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Dugogodišnje veze i roditeljstvo* u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .060$) upućuje na to da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 6.01 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Dugogodišnje veze i roditeljstvo*.

Rezultati post-hoc testova višestrukih usporedbi glede sadržaja *Vrijednosti i seksualnost* ukazuju da postoje statistički značajne razlike između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.254$, $p_{kor} = .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.392$, $p_{kor} < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju vezanim uz vrijednosti i seksualnost ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 1$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 1.5$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Postojanje statistički značajnih razlika utvrđeno je između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.585$, $p_{kor} = .010$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.014$, $p_{kor} = .003$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Vrijednosti i seksualnost* u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je mala prema srednjoj i iznosi ($\eta^2 = .054$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 5.41 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Vrijednosti i seksualnost*.

Kod sadržaja *Ljudska prava i seksualnost* razlike su pronađene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.710$, $p_{kor} = .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.954$, $p_{kor} < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2.5$, $IQ_{3-1} = 2.25$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu ($z = 3.208$, $p_{kor} = .008$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Ljudska prava i seksualnost* u odnosu na one čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu. ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$). Utvrđena je srednja veličina efekta ($\eta^2 = .074$) sugerira da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 7.47 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Ljudska prava i seksualnost*.

Kod sadržaja *Kultura, društvo i seksualnost* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.593$, $p_{kor} = .002$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.717$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 1$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2.5$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Utvrđeno je i postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu ($z = 3.135$, $p_{kor} = .010$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju kulture, društva i seksualnosti u odnosu na roditelje čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Utvrđena je srednja veličina efekta ($\eta^2 = .066$) upućuje na to da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.63 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Kultura, društvo i seksualnost*.

Vezano uz sadržaj *Društvena konstrukcija roda i rodne norme* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.794$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.329$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju *Društvena konstrukcija roda i rodne norme* ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 1$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 1$, $IQ_{3-1} = 3$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.795$, $p_{kor} = .031$) i rođeno četvrto po redu ($z = 2.764$, $p_{kor} = .034$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju vezanom uz društvenu konstrukciju roda i rodne norme u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .063$). Navedeno sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.31 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Društvena konstrukcija roda i rodne norme*.

Rezultati post-hoc testova višestrukih usporedbi vezano uz sadržaj *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost* ukazuju na razlike između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.638$, $p_{kor} = .002$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.694$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 3.5$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 1$, $IQ_{3-1} = 3$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = .35$). Utvrđeno je i postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.908$, $p_{kor} = .022$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.283$, $p_{kor} = .006$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .065$) što upućuje na to da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.58 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost*.

Glede sadržaja *Rodno uvjetovano nasilje*, sukladno rezultatima post-hoc testova višestrukih usporedbi razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u

odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.478$, $p_{kor} = .003$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.450$, $p_{kor} = .003$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju rodno uvjetovanog nasilja ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 1$, $IQ_{3-1} = 2.25$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 0$). Osim toga, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.809$, $p_{kor} = .030$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.076$, $p_{kor} = .013$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju rodno uvjetovanog nasilja u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Utvrđena je mala veličina efekta koja se kreće ka srednjoj i iznosi ($\eta^2 = .058$) na temelju čega se zaključuje da redosljed rođenja djeteta objašnjava 5.88 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Rodno uvjetovano nasilje*.

Nadalje, kod sadržaja *Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.558$, $p_{kor} = .002$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.317$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o nasilju u obitelji i partnerskim odnosima ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2.25$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Između ostalih skupina nisu pronađene statistički značajne razlike. Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .060$) što dovodi do zaključka da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.03 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima*.

Između istih skupina razlike su pronađene i glede sadržaja *Pristanak, privatnost i tjelesni integritet*. Razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.826$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.355$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.890$, $p_{kor} = .023$) i rođeno četvrto po redu ($z = 2.829$, $p_{kor} = .028$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o sadržaju vezanom uz pristanak, privatnost i tjelesni integritet u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .063$) što sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.39 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Pristanak, privatnost i tjelesni integritet*.

Razlike su uočene i na sadržaju *Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije*. Konkretno, razlike su utvrđene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.477$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 4.344$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o navedenim sadržajima ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na

ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1.25$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Isto tako, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.481$, $p_{kor} = .003$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.783$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .095$) što upućuje na zaključak da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 9.55 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije*.

Na sadržaju *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje* post-hoc testovima višestrukih usporedbi razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.833$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.238$, $p_{kor} = .007$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o normama i utjecaju vršnjaka na seksualno ponašanje ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2.25$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2.25$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Nadalje, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.162$, $p_{kor} = .009$) i rođeno četvrto po redu ($z = 2.873$, $p_{kor} = .024$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o normama i utjecaju vršnjaka na seksualno ponašanje u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .061$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 6.18 % varijance učestalosti komunikacije roditelja svojom djecom o sadržaju *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje*.

Nadalje, glede sadržaja *Donošenje odluka u vezama i odnosima* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.955$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.453$, $p_{kor} = .003$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o donošenju odluka u vezama i odnosima ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.543$, $p_{kor} = .002$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.245$, $p_{kor} = .007$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .068$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 6.88 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Donošenje odluka u vezama i odnosima*.

Na sadržaju *Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.403$, $p_{kor} = .004$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.245$, $p_{kor} = .007$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; C_4

= 2, $IQ_{3-1} = 1$). Utvrđeno je i postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete rođeno četvrto po redu ($z = 2.784$, $p_{kor} = .032$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na roditelje čije je dijete bilo četvrtorođeno ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2.75$). Utvrđena je mala veličina efekta koja naginje granici srednje i iznosi ($\eta^2 = .054$) što sugerira da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 5.43 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja*.

Na sadržaju *Medijska pismenost i seksualnost* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.914$, $p_{kor} < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.700$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o medijskoj pismenosti i seksualnosti ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1.25$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.293$, $p_{kor} = .006$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.362$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 1.75$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .071$). Navedeno sugerira da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 7.13 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Medijska pismenost i seksualnost*.

Sadržaj *Traženje pomoći i podrške* pokazao je razlike između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.680$, $p_{kor} = .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.919$, $p_{kor} < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o traženju pomoći i podrške ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Postojanje statistički značajnih razlika utvrđeno je između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.268$, $p_{kor} = .006$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.699$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom ovom sadržaju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 3$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .071$) što dovodi do zaključka da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 7.19 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Traženje pomoći i podrške*.

Nadalje, kod sadržaja *Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.844$, $p_{kor} < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.935$, $p_{kor} < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1.25$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 2.928$, $p_{kor} = .020$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.413$, $p_{kor} = .004$). Roditelji čije je

dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o seksualnoj i reproduktivnoj anatomiji i fiziologiji u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .074$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava 7.43 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija*.

Vezano uz sadržaj *Reprodukcija* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.200$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.367$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o reprodukciji ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Osim toga, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.874$, $p_{kor} = .024$), pri čemu su roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o reprodukciji i odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .073$) što sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 7.39 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Reprodukcija*.

Razlike među skupinama ovisno o redosljedu rođenja djeteta na sadržaju *Pubertet* uočene su između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.813$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.735$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o pubertetu ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.165$, $p_{kor} = .009$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.378$, $p_{kor} = .004$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o pubertetu u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .069$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava 6.99 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Pubertet*.

Kod sadržaja *Slika o tijelu* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 4.367$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.824$, $p_{kor} = < .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Statistički značajne razlike utvrđene su i između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.586$, $p_{kor} = .002$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.397$, $p_{kor} = .004$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o slici o tijelu u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$). Utvrđena je srednja veličina efekta ($\eta^2 = .082$). Navedeno sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 8.26 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Slika o tijelu*.

Razlike među skupinama ovisno o redoslijedu rođenja djeteta na sadržaju *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti* uočene su između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.347$, $p_{kor} = .005$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.347$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o navedenom sadržaju ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 1.50$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 0$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu ($z = 2.815$, $p_{kor} = .029$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na roditelje čije je dijete bilo rođeno četvrto po redu ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2.75$). Veličina efekta je mala, ali se kreće prema srednjoj i iznosi ($\eta^2 = .055$) što upućuje na to da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 5.55 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti*.

Kod sadržaja *Seksualno ponašanje* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.505$, $p_{kor} = .003$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.730$, $p_{kor} = .001$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o seksualnom ponašanju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 1$). Osim toga, utvrđene su statistički značajne razlike između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.787$, $p_{kor} = .032$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.323$, $p_{kor} = .005$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o seksualnom ponašanju u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .064$) što znači da redoslijed rođenja djeteta objašnjava 6.42 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Seksualno ponašanje*.

Razlike među skupinama ovisno o redoslijedu rođenja djeteta na sadržaju *Seksualni odgovor* uočene su između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 3.772$, $p_{kor} = < .001$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.574$, $p_{kor} = .002$). Roditelji čije je dijete bilo prvorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o seksualnom odgovoru ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1.25$; $C_4 = 1$, $IQ_{3-1} = 0$). Također, utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između roditelja čije je dijete bilo drugorodeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerodeno ($z = 2.714$, $p_{kor} = .040$) i rođeno četvrto po redu ($z = 2.970$, $p_{kor} = .018$). Roditelji čije je dijete bilo drugorodeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o seksualnom odgovoru u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 3$). Veličina efekta je srednja i iznosi ($\eta^2 = .067$) pri čemu redoslijed rođenja djeteta objašnjava 6.71 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Seksualni odgovor*.

Među istim skupinama razlike su uočene i na sadržaju *Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće* razlike su uočene između roditelja čije je dijete prvorodeno u odnosu

na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 3.491$, $p_{kor} = .003$) i rođeno četvrto po redu ($z = 3.243$, $p_{kor} = .007$). Roditelji čije je dijete bilo prvorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju ($C_1 = 4$, $IQ_{3-1} = 3$) u odnosu na ostale dvije skupine ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 2$; $C_4 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Postojanje statistički značajnih razlika utvrđeno je između roditelja čije je dijete bilo drugorođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($z = 2.996$, $p_{kor} = .016$) i rođeno četvrto po redu ($z = 2.978$, $p_{kor} = .017$). Roditelji čije je dijete bilo drugorođeno učestalije su komunicirali sa svojom djecom o trudnoći i prevenciji neželjene trudnoće u odnosu na ostale dvije skupine ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 3$). Veličina efekta je mala, ali se kreće prema granici srednje, a iznosi ($\eta^2 = .056$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava 5.60 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće*.

Razlike među skupinama ovisno o redosljedu rođenja djeteta na sadržaju *HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška*. Razlikovali su se roditelji čije je dijete trećerođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo prvorođeno ($z = 3.976$, $p_{kor} = < .001$) i drugorođeno ($z = 2.984$, $p = .017$). Roditelji čije je dijete bilo prvorođeno ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) ili drugorođeno ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Veličina efekta je mala, ali se kreće prema granici srednje, a iznosi ($\eta^2 = .053$) što sugerira da redosljed rođenja djeteta objašnjava 5.35 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška*.

Krajnje, razlike su utvrđene i na sadržaju *Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV* razlike su uočene između roditelja čije je dijete trećerođeno u odnosu na roditelje čije je dijete bilo prvorođeno ($z = 3.655$, $p_{kor} = < .001$) i drugorođeno ($z = 2.813$, $p = .029$). Roditelji čije je dijete bilo prvorođeno ($C_1 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) ili drugorođeno ($C_2 = 3$, $IQ_{3-1} = 2$) učestalije su komunicirali sa svojom djecom o ovom sadržaju u odnosu na roditelje čije je dijete bilo trećerođeno ($C_3 = 2$, $IQ_{3-1} = 1$). Veličina efekta je mala prema srednjoj, a iznosi ($\eta^2 = .050$) što znači da redosljed rođenja djeteta objašnjava 5.01 % varijance učestalosti komunikacije roditelja sa svojom djecom o sadržaju *Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV*.

3.1.10. Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Izračunati su deskriptivni pokazatelji svake čestice koja predstavlja temu razgovora prema pripadajućim kategorijama ovisno o razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Tablica 35.).

Tablica 35. *Deskriptivni pokazatelji razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*

RB	Sadržaj	M	SD	Min	Max	Indeks asimetričnosti (SE = .125)	Indeks zaobljenosti (SE = .249)
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	4.16	1.074	1	5	-1.058	-.004
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	4.18	1.058	1	5	-1.105	.159
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	4.13	1.118	1	5	-1.111	.141
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	4.10	1.114	1	5	-1.053	.098
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja)	3.84	1.250	1	5	-.754	-.619
6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	3.98	1.228	1	5	-.934	-.363
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	3.91	1.237	1	5	-.872	-.392
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	3.69	1.443	1	5	-.794	-.757
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)	3.72	1.466	1	5	-.811	-.765
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodnih uloga, femicid)	3.54	1.443	1	5	-.597	-.969
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	3.58	1.383	1	5	-.627	-.875
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka)	3.70	1.346	1	5	-.682	-.769
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	3.97	1.240	1	5	-1.009	-.106
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)	3.89	1.266	1	5	-.854	-.485
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	3.96	1.267	1	5	-1.050	-.014

RB	Sadržaj	M	SD	Min	Max	Indeks asimetričnosti (SE = .125)	Indeks zaobljenosti (SE = .249)
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	3.99	1.218	1	5	-.980	-.192
17	Medijska pismenost i seksualnost (npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	3.96	1.212	1	5	-1.002	.037
18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	3.90	1.229	1	5	-.867	-.340
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	3.64	1.367	1	5	-.638	-.885
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	3.64	1.388	1	5	-.657	-.873
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	3.97	1.272	1	5	-1.066	-.028
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	3.84	1.334	1	5	-.898	-.432
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	3.40	1.425	1	5	-.444	-1.146
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	3.58	1.393	1	5	-.592	-.967
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca)	3.24	1.436	1	5	-.319	-1.222
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	3.70	1.349	1	5	-.691	-.794
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)	3.53	1.326	1	5	-.504	-.952
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	3.56	1.336	1	5	-.528	-.949

Tablica 35. prikazuje deskriptivne pokazatelje razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom po česticama koje predstavljaju specifične sadržaje komunikacije. Na svim česticama postignut je minimum i maksimum koji kreću od 1 do 5, dok aritmetičke sredine i standardne devijacije variraju ovisno o vrsti sadržaja. Sve aritmetičke sredine nalaze se u pozitivnom polu skale tj. pozicionirani su iznad vrijednosti 3.

U tom smislu, roditelji najvišu prosječnu razinu ugone iskazuju za sadržaje vezane uz *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* ($M = 4.18$, $SD = 1.058$). Vrlo sličnu razinu ugone roditelji iskazuju i za sadržaj *Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji* ($M = 4.16$, $SD = 1.074$) i temu *Tolerancija, inkluzija i poštovanje* ($M = 4.13$, $SD = 1.118$), kao i Dugogodišnje veze i roditeljstvo ($M = 4.10$, $SD = 1.114$).

Umjereno visoke vrijednosti razine ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom uočavaju se kod tema koje uključuju elemente komunikacije i donošenja odluka. Primjerice, *Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja* ($M = 3.99$, $SD = 1.218$), *Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije* ($M = 3.97$, $SD = 1.240$), *Medijska pismenost i seksualnost* ($M = 3.96$, $SD = 1.212$) te *Donošenje odluka u vezama i odnosima* ($M = 3.96$, $SD = 1.267$). Vrlo visokom vrijednošću razine ugone roditelji procjenjuju i sadržaj *Pubertet* ($M = 3.97$, $SD = 1.272$).

Niže, ali još uvijek ne previše udaljene vrijednosti razine ugone od prethodnih pronalaze se na sadržajima *Ljudska prava i seksualnost* ($M = 3.98$, $SD = 1.228$), *Kultura, društvo i seksualnost* ($M = 3.91$, $SD = 1.237$), *Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje* ($M = 3.89$, $SD = 1.266$), *Traženje pomoći i podrške* ($M = 3.90$, $SD = 1.229$) te *Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće* ($M = 3.70$, $SD = 1.349$).

Nešto niže vrijednosti razine ugone uočljive su u sadržajima orijentiranim na vrijednosno-kulturološke aspekte (npr. *Slika o tijelu* ($M = 3.84$, $SD = 1.334$), *Vrijednosti i seksualnost* ($M = 3.84$, $SD = 1.250$)) i biološke aspekte (npr. *Reprodukcija* ($M = 3.64$, $SD = 1.388$), *Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija* ($M = 3.64$, $SD = 1.367$)).

Među manje ugodnim sadržajima za roditelje pojavljuju se *HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška* ($M = 3.53$, $SD = 1.326$), *Rodno uvjetovano nasilje* ($M = 3.54$, $SD = 1.443$), *Seksualno ponašanje* ($M = 3.58$, $SD = 1.393$) te *Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima* ($M = 3.58$, $SD = 1.383$).

Najmanju razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom roditelji iskazuju vezano uz *Seksualni odgovor* ($M = 3.24$, $SD = 1.436$) te *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti* ($M = 3.40$, $SD = 1.425$).

Indeksi asimetričnosti pokazuju da većina tema ima negativnu asimetriju, što znači da su odgovori roditelja koncentrirani prema višim razinama ugone. Na primjer, tema *Prijateljstvo, ljubav i romantične veze* indeks asimetričnosti u iznosu -1.105, sadržaj *Tolerancija, inkluzija i poštovanje* imao je indeks asimetričnosti od -1.111, a indeks asimetričnosti sadržaja *Pubertet* iznosio je -1.066, što ukazuje da većina roditelja osjeća

visoku razinu ugone u razgovoru o tim sadržajima. Suprotno tome, teme poput *Seksualni odgovor* s indeksom asimetričnosti - .319 i sadržaj *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti* čiji je indeks asimetričnosti bio - .444 imaju manju negativnu asimetriju, što ukazuje na širu raspršenost odgovora i prisutnost roditelja koji osjećaju manju razinu ugone u razgovoru o ovim temama.

Nadalje, indeksi zaobljenosti većinom su blago negativni, što pokazuje plosnatiju distribuciju odgovora i veću varijabilnost razine ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost među roditeljima. Najizraženija negativna zaobljenost (-1.146) zabilježena je kod teme *Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti*, što ukazuje na postojanje velike heterogenosti u razini ugone roditelja prilikom razgovora o seksualnosti sa svojom djecom.

3.2. Model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Za potrebe uvida u zadovoljenje preduvjeta za provedbu analize putanje proveden je Kolmogorov-Smirnovljev test, a za svaku varijablu u modelu izračunati su i faktori inflacije varijance (VIF). U analizi je varijabla učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom označena kao zavisna (kriterijska). Sve ostale varijable tretirane su kao prediktorske, sukladno postavkama hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

U prethodnim poglavljima, prikazani su rezultati Kolmogorov-Smirnovljevo testu (Tablica 24.) iz kojih se zaključuje da niti jedna varijabla ne udovoljava preduvjetu normalnosti distribucije. Ipak, uzimajući u obzir indekse asimetrije i spljoštenosti, može se zaključiti da distribucija ne odstupa ekstremno od normalne. Stoga preduvjet normalnosti distribucije, koji je potreban za provedbu multivarijatnih statističkih metoda, nije potpuno narušen. Konkretno, indeksi asimetričnosti (eng. *skewness*) se kreću od -1.616 do - .276, što se nalazi u rasponu -2 do 2 i može se smatrati normalnom distribucijom. (Byrne, 2010; Hair i sur., 2010) Također, indeksi zaobljenosti (eng. *kurtosis*) kreću se od -1.073 do 1.828 što se nalazi u rasponu -7 do 7 što se prema Bryrne (2010) i Hair i suradnicima (2010) može smatrati normalnom distribucijom.

Tablica 36. Prikaz vrijednosti faktora inflacije varijance i vrijednosti tolerancije za prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

VARIJABLA	VIF	T
Spol djeteta	1.06	.944
Spol roditelja	1.18	.850
Samoeфикаsnost	2.85	.351
Vlastita uloga	4.16	.241
VK orijentacija	1.85	.541

VARIJABLA	VIF	T
Razina ugone	3.05	.328

* VIF – vrijednost faktora inflacije varijance; T – vrijednost tolerancije; SAMOEFIKASNOST – Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ; VLASTITA ULOGA – Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ; UČESTALOST KOM – Učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ; RAZINA UGODE – Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

* (d) - Spol roditelja u analizi korišten je kao dummy varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; Spol djeteta u analizi korišten je kao *dummy* varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; (r) - Razina obrazovanja u analizi korištena je kao ridit vrijednost

Utvrđeno je da se vrijednosti faktora inflacije varijance na svim varijablama nalaze u zadovoljavajućim granicama zbog čega u ovom slučaju ne postoji problem multikolinearnosti među varijablama modela (Tablica 36.).

Zbog zadovoljenog preduvjeta izostanka multikolinearnosti, ali narušenog preduvjeta normalnosti distribucije rezultata u nastavku je korištena metoda ML (eng. *Maximum likelihood*). Metoda je odabrana jer može analizirati modele sa značajnim latentnim varijablama pri čemu se temelji na izvođenju procjena parametara. Procjene kroz ovu metodu pretpostavljaju da su upravo one koje maksimiziraju vjerojatnost da su podaci (promatrane kovarijance) izvučeni iz populacije istraživanja (Kline, 2016). Iako pretpostavlja multivarijatnu normalnost, može se koristiti i kada je načelo narušeno jer su druge metode (poput WLSMV, GLS itd.) još osjetljivije na normalnost distribucije od ML-a. Iako rezultati Kolmogorov- Smirnovljevog testa pokazuju odstupanja od normalne distribucije, vrijednosti indeksa zaobljenosti i asimetričnosti dopuštaju primjenu ML metode jer se vrijednosti nalaze unutar graničnika za koje se distribucija može smatrati normalnom. Ipak, u obzir treba uzeti vrijednosti standardne pogreške i χ^2 statistiku koje su poprilično osjetljive na ovo načelo bez obzira na korištenu metodu.

Prije analize direktnih i indirektnih učinaka i koeficijenta putanje, provjereni su koeficijenti slaganja modela da bi se utvrdilo slaže li se hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece s empirijski prikupljenim podacima (Tablica 37.)

Tablica 37. *Koeficijenti slaganja modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece (N = 383)*

	$\chi^2(df)$	χ^2/df	SRMR	RMSEA	CFI	TLI
Model (N=383)	31.8 (6)	5.3	.039	.106	.981	.933

Rezultat hi-kvadrat testa je značajan, a vrijednost omjera hi-kvadrat testa i stupnjeva slobode je malo iznad preporučene vrijednosti ($\chi^2 = 31.8$, $df = 6$, $p < .001$) što ukazuje na malu razliku između pretpostavljenog modela i idealnog uklapanja empirijskih podataka. Ipak, s obzirom na to da je hi kvadrat osjetljiv na veličinu uzorka, za procjenu prikladnosti korišteni su i drugi parametri.

Vrijednost pokazatelja slaganja RMSEA nalazi se iznad granice preporučene vrijednosti što ukazuje na lošu prikladnost modela u odnosu na stvarne podatke. Ipak, vrijednost SRMR nalazi se u granicama u kojima se model može smatrati prikladnim.

Vrijednosti pokazatelja slaganja CFI i TLI iznad su granica preporučenih vrijednosti što upućuje na zadovoljavajuće slaganje modela empirijskim podacima.

Ujedno, modelom se može objasniti 73.2 % varijance učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($R^2 = .732$; $p < .001$) što predstavlja visoku vrijednost ukazuje na mogućnost velike prediktivne sposobnosti modela.

Tablica 38. prikazuje koeficijente putanje i regresijske koeficijente direktnih učinaka prediktorskih i kriterijskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Tablica 38. Rezultati analize putanje kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Kriterijska varijabla	Prediktorska varijabla	B	SE	β	z	p
Učestalost komunikacije	Dob roditelja	-.00258	.00277	-.0145	-.931	.352
	Spol roditelja (d)	.04175	.08720	.0134	.479	.632
	Razina obrazovanja roditelja (r)	-.28407	.11799	-.0715	-2.408	.016*
	Spol djeteta (d)	-.09338	.06027	-.0416	-1.549	.121
	VK orijentacija	.03688	.03899	.0333	.946	.344
	Vlastita uloga	.07996	.05728	.0668	1.396	.163
	Samoefikasnost	.05300	.02154	.1012	2.460	.014*
	Razina ugone	.71072	.04355	.7315	16.318	< .001***
Samoefikasnost	Razina obrazovanja roditelja (r)	.26989	.27909	.0356	.967	.334
	VK orijentacija	.21779	.08878	.1029	2.453	.014*
	Vlastita uloga	153.577	.08572	.6724	17.917	< .001***
Razina ugone	Dob roditelja	-.00833	.00322	-.0454	-2.588	.010**
	Spol roditelja (d)	-.05426	.10227	-.0169	-.531	.596

Kriterijska varijabla	Prediktorska varijabla	B	SE	β	z	p
	Razina obrazovanja roditelja (r)	.47417	.13629	.1160	3.479	< .001***
	Spol djeteta (d)	-.06108	.07064	-.0264	-.865	.387
	VK orijentacija	.17747	.04484	.1555	3.958	< .001***
	Vlastita uloga	.60647	.05963	.4923	10.171	< .001***
	Samoeфикаsnost	.08217	.02492	.1524	3.297	< .001***

*B – nestandardizirani regresijski koeficijent; SE – standardna pogreška; β – standardizirani regresijski koeficijent- koeficijent putanje, z – z-vrijednost, p – p vrijednost

* (d) - Spol roditelja u analizi korišten je kao dummy varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; Spol djeteta u analizi korišten je kao *dummy* varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; (r) - Razina obrazovanja u analizi korištena je kao ridit vrijednost

Uočava se da su tri varijable pokazale statistički značajan izravan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom kao kriterijske varijable (Tablica 38.).

Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pokazuje najznačajniji veliki pozitivni direktni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .7315$, $p < .001$). Specifično, viša razina ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost direktno doprinosi većoj učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Također, utvrđen je pozitivni mali direktni učinak varijable stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja na varijablu učestalost komunikacije roditelja o temama veznim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .1012$, $p = .014$). Konkretno, viši stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja direktno doprinosi većoj učestalosti komunikacije roditelja o temama veznim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđen je i negativni mali direktni učinak razine obrazovanja roditelja na učestalost komunikacije roditelja o temama veznim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = -.0715$, $p = .016$). U ovom smislu, roditelji koji posjeduju niže razine obrazovanja češće će komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Osim toga, dobiveni su i direktni učinci prediktorskih varijabli na medijatorske varijable.

Konkretno, samoprocjena vlastite uloge u seksualnom odgoju djece ima snažan i statistički značajan veliki pozitivan učinak na stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja ($\beta = .6724$, $p < .001$). To znači da roditelji koji svoju ulogu

u seksualnom odgoju djecom procjenjuju višom, svoju će samoefikasnost za provedbu seksualnog odgoja procjenjivati višom.

Isto tako, vrijednosno kulturološka orijentacija roditelja pokazala je mali pozitivni učinak na stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ($\beta = .1029$, $p = .014$). U tom smislu, roditelji koji iskazuju liberalniju vrijednosno-kulturološku orijentaciju spram seksualnosti svoju će samoefikasnost za provedbu seksualnog odgoja djece procjenjivati višom.

Direktni učinci prediktorskih varijabli utvrđeni su i na varijabli razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđen je statistički značajan mali negativan učinak dobi roditelja na razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .1524$, $p < .001$). Navedeno znači da će stariji roditelji osjećati višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Nadalje, pozitivni mali direktni učinak pronađen je kod razine obrazovanja roditelja na razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .1160$, $p < .001$). U tom smislu, viša razina obrazovanja roditelja pozitivno doprinosi višoj razini ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđen je pozitivni direktni učinak varijable samoprocjena vlastite uloge u seksualnom odgoju djece na razinu ugone koju roditelji doživljaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .4923$, $p < .001$). Učinak je srednji koji teži prema granici velikog učinka. Konkretno, roditelji koji svoju ulogu procjenjuju višom iskazivat će višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Nadalje, uočava se pozitivni mali učinak varijable vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti na razinu ugone koju roditelji doživljaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .1555$, $p < .001$). U tom smislu, roditelji koji iskazuju liberalnije stavove spram seksualnosti će iskazivati veću razinu ugone u komunikaciji o seksualnim temama sa svojom djecom.

Utvrđen je i pozitivni mali direktni učinak stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja na razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .1524$, $p < .001$). Roditelji koji svoju samoefikasnost za provedbu seksualnog odgoja procjenjuju višom osjećat će više razine ugone u komunikaciji sa svojom djecom o ovim temama.

Osim toga, utvrđeni su indirektni učinci prediktorskih varijabli na kriterijsku varijablu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Tablica 39.).

Tablica 39. Prikaz indirektnih učinaka prediktorskih varijabli na kriterijsku varijablu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Medijator	Indirektni efekti	B	SE	β	z	p
Razina ugone	Dob roditelja → Razina ugone → Učestalost komunikacije	.058	.018	.111	3.232	.001**
	Spol roditelja (d) → Razina ugone → Učestalost komunikacije	-.006	.002	-.033	-2.556	.011**
	Razina obrazovanja (r) → Razina ugone → Učestalost komunikacije	.337	.099	.085	3.403	< .001***
	Spol djeteta (d) → Razina ugone → Učestalost komunikacije	-.039	.073	-.012	-.530	.596
	VK orijentacija → Razina ugone → Učestalost komunikacije	.090	.028	.075	3.181	.001**
	Vlastita uloga → Razina ugone → Učestalost komunikacije	.013	.007	.011	1.954	.051
	Samoefikasnost → Razina ugone → Učestalost komunikacije	.431	.050	.360	8.632	< .001***
Samoefikasnost	Razina obrazovanja (r) → Samoefikasnost → Učestalost komunikacije	.014	.016	.004	.900	.368
	VK orijentacija → Samoefikasnost → Učestalost komunikacije	.126	.033	.114	3.847	< .001***
	Vlastita uloga → Samoefikasnost → Učestalost komunikacije	.012	.007	.010	1.737	.082

*B – nestandardizirani regresijski koeficijent; SE – standardna pogreška; β – standardizirani regresijski koeficijent- koeficijent putanje, z – z-vrijednost, p – p vrijednost

* (d) - Spol roditelja u analizi korišten je kao dummy varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; Spol djeteta u analizi korišten je kao *dummy* varijabla pri čemu 1 označava muški spol, a 0 ženski spol; (r) - Razina obrazovanja u analizi korištena je kao ridit vrijednost

Analiza indirektnih učinaka pokazala je da razina ugone i samoefikasnost djeluju kao medijatori u odnosima između većine prediktorskih varijabli i kriterijske varijable učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Kada se razina ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom promatra kao medijator, dob roditelja imala je pozitivan mali indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .111$, $p = .001$). Dobiveni rezultat upućuje na to da stariji roditelji češće komuniciraju sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost koji je posredovan višim razinama ugone putem koju osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U prilog medijacijskom učinku razine ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom

djecom govori i podatak da direktan učinak dobi na učestalost komunikacije nije pronađen ($p = .352$), a regresijski koeficijent bio je negativan ($\beta = -.0145$). Kada se uvela medijatorska varijabla razine ugode, odnos je postao statistički značajan, a regresijski koeficijent promijenio je predznak.

Spol roditelja pokazuje negativan mali indirektni učinak ($\beta = -.033$, $p = .011$) na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom koji je posredovan razinom ugode koju osjećaju u komunikaciji o ovim temama. Navedeno znači da muški roditelji pokazuju nešto nižu učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovano razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U prilog medijacijskom učinku razine ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom govori i podatak da direktan učinak spola roditelja na učestalost komunikacije nije pronađen ($p = .632$), a kada se uvela medijatorska varijabla razine ugode, odnos je postao statistički značajan.

Razina obrazovanja roditelja pokazuje mali pozitivan indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom koji je posredovan razinom ugode koju osjećaju u komunikaciji o ovim temama ($\beta = .085$, $p < .001$). Iako je razina obrazovanja roditelja pokazala i direktne učinke na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = -.0715$, $p = .016$), kada se uvela medijatorska varijabla razine ugode, odnos je ostao statistički značajan, ali se predznak regresijskog koeficijenta promijenio. Navedeno govori u prilog medijacijskom učinku razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između razine obrazovanja roditelja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U tom smislu, veću učestalost komunikacije iskazuju roditelji koji posjeduju višu razinu obrazovanja i višu razinu ugode koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti imala je pozitivan mali indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .075$, $p = .001$) posredovan razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o ovim temama. Roditelji liberalnije vrijednosno-kulturološke orijentacije koji posjeduju višu razinu ugode u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom učestalije će s njima komunicirati o ovim temama. U prilog medijacijskom učinku razine ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom govori i podatak da direktan učinak vrijednosno-kulturološke orijentacije na učestalost komunikacije nije pronađen ($p = .344$), a kada se uvela medijatorska varijabla razine ugode, odnos je postao statistički značajan.

Indirektni učinak između stupnja samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju i učestalosti komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom nije pronađen.

Roditeljska samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ima pozitivan srednji indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ($\beta = .360$, $p = < .001$) posredovan razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o ovim temama. Konkretno, roditelji koji iskazuju višu procjenu samoefikasnosti i koji posjeduju višu razinu ugode u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom učestalije će s njima komunicirati o ovim temama. U prilog medijacijskom učinku razine ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom govori i podatak da je utvrđen direktan učinak stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja na učestalost komunikacije ($p = .014$), ali kada se uvela medijatorska varijabla razine ugode, odnos je postao statistički značajniji nego kada medijatorske varijable nije bilo.

Kada se procjena samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja promatra kao medijator, razina obrazovanja roditelja nije imala značajan indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Indirektni učinak nije pronađen ni kod varijable stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece.

Nasuprot tome, vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti pokazala je pozitivan mali indirektni učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom koji je posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja ($\beta = .114$, $p = < .001$). U prilog medijacijskom učinku procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja i podatak da nije utvrđen direktan učinak vrijednosno-kulturološke orijentacije na učestalost komunikacije ($p = .344$), ali kada se uvela medijatorska varijabla stupnja procjene samoefikasnosti, odnos je postao statistički značajniji nego kada medijatorske varijable nije bilo. U tom smislu, roditelji liberalnije vrijednosno-kulturološke orijentacije spram seksualnosti koji posjeduju više razine procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja učestalije će komunicirati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

4. RASPRAVA

Dobiveni rezultati ovog istraživanja nadilaze deskriptivni prikaz učestalosti komunikacije roditelja i djece o temama vezanim uz seksualnost i varijabli koje su teorijskim pregledom predstavljale prediktore ove učestalosti. Zbog toga, rezultati omogućuju uvid u strukturu odnosa između ključnih prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece konceptualiziran i operacionaliziran kao učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Time se doprinosi ne samo empirijskom razumijevanju fenomena, već i razvoju teorijskih modela u području seksualne i obiteljske pedagogije, osobito u kontekstu obitelji kao primarne odgojne sredine.

U ovom poglavlju raspravlja se o dobivenim rezultatima koji su orijentirani na korišteni instrument, bivarijatne odnose među varijablama modela i testiranju hipotetskog modela uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

4.1. Mjerni instrumenti

Prvi zadatak ovog istraživanja bio je konstrukcija novog instrumenta za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, konstrukcija novog instrumenta za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i adaptacija postojećih instrumenata za mjerenje roditeljske samoefikasnosti, samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti.

U nastavku se raspravljaju rezultati dobiveni po pojedinim skalama.

Za potrebe ovog istraživanja provjerene su metrijske karakteristike skala koje su se koristile u međunarodnom kontekstu. Prvo su s engleskog jezika na hrvatski jezik prevedene skale za mjerenje procjene roditeljske samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja, samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti. Nakon dvostrukog prijevoda s engleskog jezika na hrvatski, skale su ponovno prevedene na engleski jezik da bi se utvrdilo je li prijevod istoznačan. Nakon prijevoda provjerene su metrijske karakteristike instrumenata postupkom konfirmatorne faktorske analize i utvrđivanjem koeficijenta unutarnje pouzdanosti.

Subskala samoefikasnosti preuzeta iz instrumenta *Instrument to Measure Parental Attitude and Health Beliefs Towards Sexual Education* (Yeo i Lee, 2023) pokazala je u hrvatskoj inačici izvrsnu unutarnju pouzdanost ($\alpha = .945$), što upućuje na iznimnu homogenost čestica i konzistentnost u mjerenju latentnog konstrukta roditeljske samoefikasnosti. Konfirmatorna faktorska analiza potvrdila je jednofaktorsku strukturu skale, s vrlo visokim nestandardiziranim faktorskim zasićenjima (1.915 – 1.956), što

dovodi do zaključka da sve čestice mjere isti latentni konstrukt u skladu s teorijskim očekivanjima. Iako je početni model pokazao odstupanja od optimalnih vrijednosti nekih indeksa slaganja (posebice RMSEA = .289), revizijom modela i uklanjanjem čestice s visokom rezidualnom varijancom postignuto je poboljšanje metrijskih svojstava (CFI = .977; TLI = .965; SRMR = .063). Dobiveni rezultati ukazuju na to da instrument zadržava teorijsku utemeljenost i empirijsku stabilnost konstrukta. Unatoč ponekim povišenim rezidualnim varijancama, rezultati upućuju na stabilan instrument primjenjiv u hrvatskom kontekstu uz preporuku daljnjeg testiranja na većim uzorcima radi testiranja unutarnje i konstruktne valjanosti.

Instrument *Family Life Sex Education Goal Questionnaire III* (Godin, 2019) nakon prilagodbe i prevođenja na hrvatski jezik također je pokazao izvrsnu pouzdanost ($\alpha = .981$), što upućuje na veliku unutarnju pouzdanost skale. Iako su pojedini indeksi slaganja modela u početnoj fazi ukazivali na odstupanja (CFI = .806; TLI = .805; RMSEA = .127), revizijom modela kroz uklanjanje pet čestica s najvećim rezidualnim varijancama postignuto je poboljšanje metrijskih pokazatelja slaganja modela (CFI = .886; TLI = .885; SRMR = .070). Visoka razina pouzdanosti i visoka faktorska zasićenja u rasponu od .703 do .858 govore u prilog jednofaktorskoj strukturi instrumenta i njegovoj primjenjivosti u samoprocjeni vlastite uloge u seksualnom odgoju djece. Unatoč nešto nižim vrijednostima RMSEA u odnosu na kriterije po kojima bi se model smatrao u potpunosti prikladnim, visoka razina unutarnje pouzdanosti i empirijski potvrđena jednofaktorska struktura opravdavaju daljnju uporabu skale u hrvatskom kontekstu, uz preporuku za dodatnu provjeru metrijskih karakteristika na većim i raznolikijim uzorcima.

Adaptirana skala Edwards i suradnika (2008) koja je mjerila vrijednosno-kulturološku orijentaciju roditelja spram seksualnosti pokazala je zadovoljavajuću razinu unutarnje pouzdanosti ($\alpha = .837$), što ukazuje na to da čestice pouzdano mjere latentni konstrukt vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti. U početnom modelu pokazatelji prikladnosti bili su izvan graničnika prema kojima se model može smatrati prikladnim (CFI = .791; TLI = .749; RMSEA = .275), zbog čega je učinjena revizija u kojoj se uklonila jedna čestica s najvećom rezidualnom varijancom. Revizijom modela i uklanjanjem jedne čestice s visokom rezidualnom varijancom postignuto je znatno poboljšanje indeksa slaganja (CFI = .960; TLI = .941; SRMR = .076) što govori u prilog pretpostavljenoj jednofaktorskoj strukturi skale koja uspješno razlikuje roditelje prema vrijednosno-kulturološkoj orijentaciji u kontinuumu tradicionalnih i liberalnijih stavova. Uklanjanje čestice koja se odnosila na seksualne odnose nevjenčanih šesnaestogodišnjaka opravdano je kulturološkim i zakonodavnim specifičnostima Republike Hrvatske te doprinosi sadržajnoj i konstruktnoj valjanosti instrumenta. Iako je pouzdanost nakon revizije blago smanjena ($\alpha = .732$), ona i dalje ostaje unutar granica zadovoljavajuće, što omogućuje daljnju primjenu skale u istraživanjima vrijednosnih stavova roditelja o seksualnosti. Dobiveni rezultati ukazuju na to da instrument uspješno reflektira kulturni kontekst i može poslužiti kao temelj za istraživanja vrijednosno-

kulturoloških orijentacija roditelja spram seksualnosti. Ipak, za daljnju uporabu skale u hrvatskom kontekstu, preporučuje se dodatna provjera metrijskih karakteristika na većim i raznolikijim uzorcima.

Novokonstruirana *Skala za procjenu učestalosti komunikacije roditelja s djecom o temama vezanim uz seksualnost* razvijena je na temelju područja Cjelovite seksualne edukacije (UNESCO, 2018), čime se nastojalo osigurati visoku sadržajnu valjanost. Proces konstrukcije obuhvatio je generiranje 28 čestica koje su se odnosile na specifične sadržaje o kojima roditelji mogu komunicirati s djecom. Nakon konstrukcije čestica provedena su 3 kognitivna intervjua s djecom u dobi od 12 godina u svrhu dobivanja uvida u (ne) razumijevanje čestica. Djeca su odabrana kao uzorak predistraživanja zbog različite zastupljenosti stupnja obrazovanja roditelja u populaciji zbog čega je bilo potrebno provjeriti razumljivosti svih čestica u novokonstruiranom instrumentu. Nakon provedbe kognitivnog intervjua i specificiranja sadržaja koji su se pokazali nejasnima provedeno je pilot testiranje. Rezultati konfirmatorne faktorske analize potvrdili su postojanje teorijski pretpostavljenih faktora koji odražavaju različite dimenzije specifičnih sadržaja Cjelovite seksualne edukacije u komunikaciji, poput interpersonalnih veza, rodnih uloga, vrijednosti, prava, kulture i seksualnosti, reproduktivnog aspekta i medijske pismenosti. Pouzdanost pojedinih subskala pokazala se vrlo visokom (α u rasponu od .903 do .963), što upućuje na homogenu strukturu i dobru unutarnju pouzdanost. Pokazatelji prikladnosti modela, provjera diskriminativnosti i konstruktne valjanosti sugeriraju da skala ima zadovoljavajuće metrijske karakteristike i da je prikladna za korištenje u hrvatskom kulturnom kontekstu (CFI = .906; TLI = .89; SRMR = .403). Ipak, za daljnju uporabu skale u hrvatskom kontekstu, preporučuje se dodatna provjera metrijskih karakteristika na većim i raznolikijim uzorcima. Sukladno navedenome, prvi dio hipoteze koji se odnosi na novokonstruirani instrument (**H1**. *Novokonstruirani mjerni instrumenti za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (...) pokazat će zadovoljavajuće metrijske karakteristike*), se prihvaća.

Paralelno s prethodnom skalom koja procjenjuje *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*, konstruirana je i skala za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom o istim tematskim područjima. Skala je imala iste čestice kao i prethodna te je prije pilot testiranja proveden kognitivni intervju s istim sudionicima. Konfirmatorna faktorska analiza potvrdila je višefaktorsku strukturu koja odgovara područjima Cjelovite seksualne edukacije, pri čemu su indeksi unutarnje pouzdanosti pokazali visoke vrijednosti na svakoj skali (α između .960 i .979). Dobiveni rezultati upućuju na stabilan instrument koji pouzdano mjeri razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Pokazatelji prikladnosti modela nisu bili u potpunosti zadovoljavajući (CFI = .893; TLI = .874; SRMR = .30), ali u kombinaciji s drugim mjerama kao što su provjera diskriminativnosti i konstruktne valjanosti sugeriraju da skala ima zadovoljavajuće

metrijske karakteristike i da je prikladna za korištenje u hrvatskom kulturnom kontekstu. Ipak, za daljnju uporabu skale u hrvatskom kontekstu, preporučuje se dodatna provjera metrijskih karakteristika na većim i raznolikijim uzorcima. Sukladno navedenom, drugi dio hipoteze koji se odnosi na novokonstruirani instrument (**HI. Novokonstruirani mjerni instrumenti za procjenu (...) razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pokazat će zadovoljavajuće metrijske karakteristike**), se prihvaća.

Zaključno, cjelovita **HI. Novokonstruirani mjerni instrumenti za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom te mjerni instrument za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pokazat će zadovoljavajuće metrijske karakteristike** se u potpunosti prihvaća.

4.2. Sociodemografski korelati varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Na samom početku rasprave o rezultatima glavnog istraživanja ključno je istaknuti mogućnost volonterske pristranosti osoba koje su ispunjavale upitnik. Osobe koje sudjeluju u istraživanjima vezanim uz tematiku ljudske seksualnosti češće imaju više seksualnog iskustva, manje tradicionalne stavove, više vrijednosti na mjerama seksualnog samopoštovanja i veću vrijednost pridaju temama seksualnosti (Wiederman, 1999). Navedeno je mogući razlog za relativno visoke vrijednosti na gotovo svim skalama. Volonterska pristranost problematizira se i na temelju stope odbijanja sudjelovanja u istraživanju koje šalje poruku o shvaćanju teme i samog istraživanja. Potrebno je istaknuti da se u raspravljanju vrijednosti koje se nalaze na relaciji više-manje ne govori o ekstremnim vrijednostima na skalama, nego o vrijednostima koje se većinom nalaze u pozitivnim polovima skale. Sve ovo ukazuje na potrebu za oprezom pri interpretaciji rezultata, osobito u kontekstu generalizacije na širu populaciju.

Drugi zadatak istraživanja bio je utvrditi deskriptivne pokazatelje i sociodemografske korelate varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Ovaj zadatak nije imao pripadajuću hipotezu zbog svoje eksploratorne prirode, što predstavlja adekvatan pristup u ranoj fazi istraživanja kad je cilj identificirati osnovne obrasce i bivarijatne veze među varijablama. Međutim, takva eksploracija zahtijeva kritičku procjenu, jer visoke vrijednosti i pozitivne korelacije mogu odražavati i metodološka ograničenja, poput društveno poželjnih odgovora, a ne nužno stvarne obrasce ponašanja.

Sve varijable pokazuju negativnu asimetričnost i visoke srednje vrijednosti, što znači da su roditelji generalno skloni izražavati više vrijednosti na skalama procjene, bilo da se radi o stupnju samoprocjene vlastite uloge, stupnju procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja djece, liberalnijim vrijednosno-kulturološkim orijentacijama spram seksualnosti ili razini ugone koju doživljavaju u komunikaciji o

ovim temama kao i učestalosti komunikacije. Ovi rezultati upućuju na opću tendenciju pozitivnog samoprocjenjivanja, ali i na to da roditelji u uzorku pokazuju relativno visoke razine na svim prediktorima roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece. Iako visoke, upitno je odražavaju li dobivene vrijednosti stvarno stanje u populaciji roditelja na području Republike Hrvatske. Kako je ranije istaknuto, moguća je prisutnost društveno poželjnih odgovora i volonterske pristranosti zbog čega su visoke vrijednosti djelomično i očekivane. Stoga se vrijednosti na varijablama mogu djeločično pripisati metodi uzorkovanja i metodološkim ograničenjima istraživanja, što je važno uzeti u obzir prilikom interpretacije rezultata i njihovoj generalizaciji.

Nadalje, utvrđene su pozitivne povezanosti svih kompozitnih mjera varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Utvrđena je pozitivna povezanost stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja sa svim ostalim kompozitnim varijablama u modelu. Povezanost stupnja samoefikasnosti i stupnja samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece u skladu je s prethodnim istraživanjima. Tako se prema Bandurinoj (1997) Socijalno-kognitivnoj teoriji ističe da će osobe koje smatraju svoju ulogu većom ujedno i preuzimati veću odgovornost za određene aspekte (u ovom kontekstu riječ je o seksualnom odgoju djece). U tom kontekstu, roditelji koji vlastitu ulogu u seksualnom odgoju djece doživljavaju višom vjerojatnije će iskazivati i veću razinu samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja djece. Ovakav nalaz dodatno je potkrijepljen rezultatima ranijih istraživanja (npr. Achille i sur., 2017), prema kojima roditelji općenito procjenjuju vlastitu ulogu u seksualnom odgoju djece kao vrlo važnu, što može poticajno djelovati na njihovu uključenost u razgovore o seksualnim temama. Navedeno je i u skladu s postulatima Teorije planiranog ponašanja (Ajzen i Fishbien, 1998) prema kojoj se percipirana kontrola u komunikaciji o seksualnim temama, stav o komunikaciji o seksualnim temama i procjena uloge u razgovoru o seksualnim temama direktno povezuje s namjerom komuniciranja. Sukladno navedenom, ne iznenađuje utvrđena pozitivna korelacija između stupnja samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i stupnja procjene samoefikasnosti za njegovu provedbu, budući da obje varijable odražavaju kognitivne procjene roditelja o vlastitim sposobnostima i odgovornostima u ovom području.

Povezanost vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti i stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja djece koja je okarakterizirana kao pozitivna ne predstavlja novinu. Roditelji liberalnije vrijednosno-kulturološke orijentacije spram seksualnosti (Eisenberg i sur., 2008; Haglund i Fehring, 2010; Hurst i sur., 2025; Ritchwood i sur., 2017) u pravilu iskazuju pozitivnije stavove prema očekivanim ishodima seksualnog odgoja djece, što može pridonijeti višoj procjeni vlastite samoefikasnosti u njegovoj provedbi. Suprotno tome, roditelji tradicionalnijih vrijednosno-kulturoloških orijentacija češće procjenjuju sadržaje seksualnog odgoja kao manje važne ili potencijalno neprimjerene (Kantor i Levitz, 2017), dok religijski i moralni čimbenici mogu dodatno pridonijeti individualnom otporu prema seksualnom odgoju

djece (Riemers, 2024). Međutim, navedeni rezultat potrebno je tumačiti s oprezom iz nekoliko razloga. Prije svega, uzorak u ovom istraživanju dominantno čine roditelji liberalnijih vrijednosno-kulturoloških stavova, što ograničava varijabilnost ispitivane varijable i može dovesti do precjenjivanja jačine njihove povezanosti. Zbog presječnog dizajna istraživanja nije moguće utvrditi smjer odnosa, odnosno ostaje otvoreno pitanje doprinosi li liberalnija vrijednosno-kulturološka orijentacija višoj procjeni samoefikasnosti ili viša razina samoefikasnosti olakšava prihvaćanje liberalnijih stavova spram seksualnosti. Stoga je dobivene rezultate potrebno shvaćati u kontekstu navedenih ograničenja te ih provjeriti u budućim istraživanjima na metodološki raznovrsnijim i reprezentativnijim uzorcima.

Pozitivna povezanost stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom također je u skladu s prethodnim istraživanjima (Guliamo-Ramos i sur., 2008; Liu i sur., 2015; Lukolo i van Dyk, 2015; Raffaelli i sur., 1998; Turnbull i sur., 2008) i teorijama koje progovaraju o tome da će roditelji koji svoju samoefikasnost procjenjuju višom češće komunicirati sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost (Bandura, 1997). Roditelji koji imaju pozitivnije stavove spram seksualnog odgoja i pozitivniji koncept očekivanog ishoda češće iniciraju komunikaciju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i njihova učestalost komunikacije je veća što govori u prilog važnosti razumijevanja koncepta samoefikasnosti roditelja kao jedne od ključnih komponenti roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece. Stupanj roditeljske samoefikasnosti mogao bi se povećati ako se poveća njihova informiranost i njihovo shvaćanje znanja i vještina koje imaju za provedbu seksualnog odgoja (Ferguson i sur., 2022) što posljedično može povećati i njihovu učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Dobivene rezultate potrebno je interpretirati s određenim oprezom. S obzirom na presječeni istraživački nacrt, nije moguće utvrditi smjer uzročnosti između roditeljske procjene samoefikasnosti i učestalosti komunikacije, odnosno ostaje otvoreno pitanje potiče li viša samoefikasnost češću komunikaciju ili, obrnuto, učestalija komunikacija s djecom jača roditeljski osjećaj samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja.

Nadalje, pozitivna povezanost između stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja i procjena razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom može se objasniti istim teorijskim postulatima. Konkretno, prema Bandurinoj (1997) Socio-kognitivnoj teoriji roditelji koji se ugodno osjećaju u razgovoru o određenim temama najčešće takve teme vežu uz pozitivne emocije i poželjni ishod koji je direktno vezan uz procjenu njihove samoefikasnosti jer se negativni osjećaji stavljaju u drugi plan. Ovaj nalaz može implicirati važnost stvaranja okruženja u kojemu se na ljudsku seksualnost ne gleda kao na tabu temu nego kao sastavni dio ljudskog razvoja. Zbog toga se pitanju razine ugone može pristupiti iz slične pozicije kao i direktnoj vezi procjene samoefikasnosti i učestalosti komunikacije pri čemu se otvorenija okruženja koja imaju pozitivan pristup

seksualnom odgoju smatraju adekvatnijima za komunikaciju o širem spektru tema koji se odnosi na ljudsku seksualnost (Lefkowitz i Stoppa, 2006). Unatoč teorijskoj utemeljenosti ovih rezultata, njihovu interpretaciju potrebno je dodatno razmotriti uzimajući u obzir moguća mjerna i kontekstualna ograničenja. Naime, razina ugode u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost operacionalizirana je kroz samoprocjenu roditelja, koja može biti podložna individualnim razlikama u razumijevanju samog pojma „ugode“. Roditelji se pritom mogu razlikovati u kriterijima na temelju kojih procjenjuju vlastitu emocionalnu reakciju, od potpune opuštenosti do potpune nelagode. Razlike u shvaćanju i kontekstualiziranju pojma ugode mogu dovesti do heterogenosti u odgovorima koja nije nužno povezana s realnim iskustvom.

Utvrđena je pozitivna povezanost vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja sa svim ostalim varijablama u modelu što znači da liberalniji roditelji iskazuju višu procjenu samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja, višom procjenjuju vlastitu ulogu u seksualnom odgoju djece, češće komuniciraju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i osjećaju višu razinu ugode u komunikaciji o ovim temama. Dobiveni rezultat ne iznenađuje, posebice kada se istakne da je učinak vrijednosno kulturološke orijentacije roditelja na shvaćanje važnosti komunikacije o seksualnim sadržajima vidljiv je i u drugim istraživanjima. Primjerice, Hurst i sur. (2025) navode da roditelji koji iskazuju konzervativnije stavove i visoku razinu religioznosti smatraju seksualne sadržaje iz domena činjeničnih znanja, praktičnih vještina i zadovoljstva i identiteta najmanje važnima u odnosu na ostale sudionike. Ipak, potrebno je ovu kompleksnu varijablu promatrati s oprezom zbog niza čimbenika koji ju mogu oblikovati. Vrijednosno-kulturološka orijentacija ne djeluje izolirano, već je duboko ukorijenjena u širem društvenom kontekstu koji oblikuje diskurs o roditeljstvu, seksualnosti i „poželjnom“ roditeljskom ponašanju. Osim toga, vrijednosno-kulturološke orijentacije spram seksualnosti mogu se razlikovati ovisno o kontekstu, ali i pozicioniranje odgovora u kategorije liberalno i tradicionalno donosi određene izazove. Postoji mogućnost da osoba iskazuje tradicionalnija uvjerenja o nekim aspektima, dok o drugim aspektima iskazuje liberalnija uvjerenja. Dobivene povezanosti mogu odražavati specifičnosti normativnog okvira, što ograničava mogućnost generalizacije rezultata na populacije s drugačijim vrijednosnim sustavima.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da roditelji u ovom uzorku općenito iskazuju visoke razine samoefikasnosti, važnosti vlastite uloge, liberalnije vrijednosno-kulturološke orijentacije te veću ugodu i učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, što može poslužiti kao jak temelj za njihovu uključenost u seksualni odgoj djece. Međutim, moguće prisustvo društveno poželjnih odgovora i volonterske pristranosti upućuje na potrebu opreza pri generalizaciji rezultata na širu populaciju. Pozitivne povezanosti među svim varijablama dodatno potvrđuju teoretske pretpostavke i dosadašnje rezultate istraživanja na temelju kojih je za potrebe ovog rada postavljen model koji pokušava objasniti više razine ovih odnosa.

Uz drugi zadatak vezani su i zadatak 3, zadatak 4, zadatak 5 i zadatak 6. Zadaci su bili usmjereni utvrđivanju deskriptivnih pokazatelja varijabli u modelu i utvrđivanju bivarijantnih veza između pojedinih varijabli modela ovisno o broju djece i redoslijedu rođenja djeteta. Ovi zadaci nisu imali pripadajuće hipoteze zbog svoje eksploratorne prirode.

Treći zadatak istraživanja bio je utvrditi učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom

Rezultati pokazuju da su teme koje se odnose na obiteljske odnose i interpersonalne veze najčešće zastupljene u komunikaciji roditelja i djece. U tom kontestu, uočena je visoka zastupljenost tema vezanih uz pubertet, komunikacijske vještine i dugogodišnje veze i roditeljstvo. S druge strane, najmanju učestalost komunikacije roditelji su iskazali vezano uz teme seksualnog odgovora, životni krug seksualnosti, rodne teme i teme vezane uz spolno prenosive bolesti i infekcije.

Dobiveni rezultati sukladni su rezultatima prethodnih istraživanja koja su naglasila da roditelji selektivno komuniciraju o pojedinim temama, češće o odnosima i reproduktivnom zdravlju, a rjeđe o rodnim normama ili seksualnom ponašanju (Wyckoff i sur., 2008; Jain i Singhal, 2017). Ovu problematiku u prethodnim istraživanjima ističu i djeca koja navode da roditelji prevelik fokus stavljaju na strah i biološke komponente seksualnosti (Allen, 2008; Flores i Borroso, 2017). Među manje zastupljenim temama javljaju se teme vezane uz pobačaj i seksualnu orijentaciju koje su se najmanje čestima pokazale i u prethodnim istraživanjima (Farrington i sur., 2014).

Učestalost razgovora o pubertetu, tjelesnim promjenama i općenitom tjelesnom aspektu seksualnosti ne iznenađuje. Primjerice, prema rezultatima istraživanja (Jain i Singhal, 2017) sudionici su iskazali da su najčešće vodili razgovore o tjelesnim i psihološkim promjenama tkoje se događaju u pubertetu. Osim toga, spomenuti su kraći razgovori o seksualnim odnosima s naglaskom na adekvatnu dob za stupanje u seksualne odnose i opasnosti koje rana seksualna aktivnost donosi. Istaknuto je da se ovakva komunikacija orijentirala na tehničke aspekte poput procesa reprodukcije pri čemu naglasak nije bio stavljen na emocionalne promjene u pubertetu, pitanja inicijative za stupanje u seksualne odnose i pristanka. Osim toga, ističe se pojavnost razgovora o romantičnim vezama (Wyckoff i sur., 2008) koja se pokazala učestalom i u ovom istraživanju.

Zanimljivo je da se sličnost učestalosti komunikacije o pojedinim sadržajima iz perspektive roditelja podudara sa željenom frekvencijom koju su u istraživanju (Pariera i Brody, 2018) iskazala i djeca. Specifično, djeca su iskazala najveću potrebu za temama vezanim uz veze i odnose koji su se u ovom istraživanju pokazali najučestalijim temama. Kao učestalo komunicirane teme u ovom istraživanju, a željene u spomenutom istraživanju pronalaze se i teme vezane uz kontracepciju. S druge strane, djeca su iskazala želju za učestalijom komunikacijom vezano uz spolno prenosive bolesti i infekcije i seksualno uznemiravanje i silovanje, što se u ovom istraživanju pokazalo srednje

učestalim sadržajima komunikacije. Štoviše, sadržaji vezani uz HIV jedni su od narješih sadržaja komunikacije roditelja i djece. Kao najmanje željene teme razgovora djeca su istaknula pitanja seksualne orijentacije i aspekte seksualnosti orijentirane na užitak. Upravo ovi sadržaji, osim sadržaja vezanih uz HIV, predstavljaju sadržaje o kojima roditelji najmanje često komuniciraju sa svojom djecom.

Bez obzira na to što je utvrđena relativno velika učestalost razgovora o gotovo svim temama, neminovno je istaknuti nižu zastupljenost tema koje nisu striktno vezane uz tjelesne i reproduktivne aspekte seksualnosti i kontracepciju. Najmanja zastupljenost odnosi se na teme vezane uz rod – shvaćanje roda i rodne uloge te rodno uvjetovano nasilje.

Selektivna komunikacija o određenim temama otvaraju pitanja razloga izostanka ovih tema. Roditelji možda izbjegavaju kompleksnije, emocionalno zahtjevnije i društveno osjetljive teme, zbog specifičnih karakteristika, individualnih praksi i vlastitih prethodnih iskustava. Tumačenje razloga za manju uključenost pojedinih tema nadilazi ciljeve ovog istraživanja, ali otvara prostor za rad na ovom aspektu, ali i otvara prostor za promišljanja o integraciji tema koje su se pokazale manje zastupljene kao sastavnog dijela seksualnog odgoja djece.

Četvrti zadatak istraživanja bio je utvrditi povezanost između broja djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđeno je da se povećanjem broja djece u obitelji smanjuje učestalost razgovora roditelja i djeteta o svim temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. S obzirom na to da se ovaj rad nije orijentirao na objašnjavanje ovih bivarijantnih veza, jedinstveno objašnjenje ne može se ponuditi. Također, pretraživanjem relevantnih baza znanstvenih i stručnih radova nije pronađen niti jedan rad koji u bivarijantne odnose dovodi broj djece i učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Ipak, dobivna negativna povezanost mogla bi se objasniti općenitim teorijama vezanim uz broj djece u obitelji i odnose na relaciji roditelj–dijete. Prema Teoriji razrješavanja resursa (Downey, 2001) roditeljski resursi smatraju se ograničenima, a povećanje broja djece u obitelji rezultira smanjenjem resursa koje djeca imaju. U ovom kontekstu govori se o resursima koji doprinose učestalosti komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, a mogu obuhvaćati vrijeme, frekvenciju, namjeru i kvalitetu. Prema postulatima Teorije, roditeljska komunikacija o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom bit će rijetka čim je veći broj djece prisutan u obitelji. Povezanost manjeg broja djece u obitelji i učestalosti komunikacije roditelja i djeteta o seksualnim temama pokazala se i u istraživanju Adbissa i Sileshi (2023) u kojemu je obitelj čiji je broj bio manji od 5 članova bio povezan s većom učestalošću komunikacije između roditelja i djeteta. Navedeno nije jedino objašnjenje, ali može biti korisno za postavljanje hipoteza u budućim istraživanjima koja bi u vezu dovodila broj djece i učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Peti zadatak istraživanja bio je utvrditi razlike u učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ovisno o redosljedu rođenja djeteta.

Rezultati ukazuju na postojanje statistički značajnih razlika u učestalosti roditeljske komunikacije o temama seksualnog odgoja u odnosu na redosljed rođenja djece. Konkretno, roditelji iskazuju da češće o seksualnim temama komuniciraju s prvorodenom i drugorodenom djecom u usporedbi s trećerodenom i četvrtorodenom djecom. Razlike su najizraženije kod tema koje uključuju obiteljske odnose, prijateljstvo i ljubav, pubertet, seksualnu i reproduktivnu anatomiju te sigurno korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Navedeno govori u prilog tomu da redosljed rođenja djeteta oblikuje učestalost komunikacije roditelja i djece o temama vezanim uz seksualnost. Prilikom interpretacije ovih rezultata važno je u obzir uzeti i broj djece u obitelji zbog čega se ne može jednostavno zaključiti da starija djeca dobivaju više informacija i podrške u ovim područjima u odnosu na mlađu. Također, objašnjenje konkretnog mehanizma koji djeluje između redosljeda rođenja djeteta i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom nadilazi granice ovog istraživanja.

Slično kao i kod broja djece u prethodnom zadatku, potencijalno objašnjenje može dati Teorija razrjeđivanja resursa (Downey, 2001). U ovom smislu, roditeljski resursi smatraju se ograničenima, a povećanje broja djece u obitelji rezultira smanjenjem resursa koje djeca imaju. Štoviše, postoji mogućnost da su roditelji kod prijerodene djece iscrpili resurse koje su imali zbog čega učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost s mlađom djecom postaje manja. Dakako, riječ je o pretpostavci koja nije testirana u ovom kontekstu zbog čega navedeno nije jedino objašnjenje. Smještanje redosljeda rođenja djeteta u ovu teoriju može biti korisno za postavljanje hipoteza u budućim istraživanjima koja bi u vezu dovodila redosljed rođenja djeteta i učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Šesti zadatak istraživanja odnosio se na utvrđivanje razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Rezultati pokazuju da roditelji najviše razine ugone doživljavaju u komunikaciji o temama koje se odnose na obiteljske odnose, prijateljstvo, ljubav i dugogodišnje veze, komunikaciju, kontracepciju i sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Suprotno tomu, teme koje uključuju seksualni odgovor, seksualnost i rizike povezane s reproduktivnim zdravljem zabilježile su nižu razinu ugone. Isto tako, teme koje se odnose na rodnu jednakost, rodnu pristranost i nasilje roditeljima izazivaju najnižu razinu ugone.

Dobiveni rezultati u skladu su s prethodnim istraživanjima. Primjerice, kontracepcija kao sadržaj koji je roditeljima ugodan za komunikaciju pokazao se i u

istraživanju Hu i suradnika (2012). Prema rezultatima istraživanja Ogle i sur. (2008) roditelji su iskazivali visoku razinu ugode za sve ponuđene teme koje su uključivale partnere, kontracepciju, seksualni odnos, spolno prenosive bolesti i infekcije, pobačaj i homoseksualnosti. Od navedenih tema roditelji su najveću razinu ugode iskazivali vezano uz partnere i kontracepciju kao što je slučaj i u ovom istraživanju. Najmanja razina ugode uočena je kod teme vezane uz homoseksualnost što je slično rezultatima i ovog istraživanja u kojemu su se pitanja vezana uz rod i rodne aspekte pokazala najmanje ugodnima.

Niža razina ugode vezana uz rodne teme i aspekte seksualnog zadovoljstva i ugode mogu se objasniti kroz generacijski prijenos komunikacijskih obrazaca, izostanak seksualnog odgoja tijekom vlastitog odrastanja (Nambambi i Mufune, 2011; Zhanga i Yuana, 2023), ali i kulturološkim kontekstom. Konkretno, na području Republike Hrvatske već je uočen otpor prema uvođenjem predmeta vezanog uz zdravstveni odgoj djece, a posebice kada je u pitanju tematika spolne i rodne ravnopravnosti i odgovornog spolnog ponašanja. Također, Tomac (2021) ističe da je u kurikulumu modula Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje iz 2012. godine bila zastupljena tematika roda i stereotipa za razliku od aktualnih međupredmetnih tema. Iako nije usko vezano uz odgoj u obitelji, kulturološki aspekt vidljiv u kurikulumima može objasniti shvaćanja šire skupine ljudi o određenim temama, a samim time i djelomično objasniti razinu ugode koju roditelji osjećaju o određenim temama vezanim uz seksualnost. Dakako, ovo objašnjenje nije jedino zbog čega bi se trebalo detaljnije istražiti mehanizme koji djeluju na razinu ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

4.3. Testiranje hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Zadnja tri zadatka istraživanja orijentirana su na testiranje veze između varijabli u hipotetskom modelu prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Gotovo sve hipotetski predviđene veze pokazale su se značajnima u empirijskoj provjeri. Ipak, bez obzira na statističku značajnost, dominantno su prisutne male i srednje veličine efekta prediktorskih varijabli na kriterijsku varijablu.

U sedmom zadatku istraživanja, željelo se testirati razinu ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom kao medijatora veze između dobi roditelja, spola roditelja, razine obrazovanja roditelja, spola djeteta, vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti, stupnja procjene samoeфикаsnosti u provođenju seksualnog odgoja i samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđeni medijacijski efekt razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između dobi roditelja

i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u skladu je s dosadašnjim istraživanjima (Eisenberg i sur., 2008; Haglund i Fehring, 2010; Hurst i sur., 2025; Ritchwood i sur., 2017). Krenulo se od pretpostavke da će stariji roditelji generalno češće komunicirati o seksualnosti sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost i pokazivati višu razinu ugone koju doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom što je sukladno rezultatima prethodnih istraživanja (Kelleher i sur., 2014; Abdullah i sur., 2020; Morawska i sur., 2015). Sukladno navedenom, hipoteza **H2.a** *Dob roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti prihvaća.*

Dobiveni medijacijski efekt razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između spola roditelja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u skladu je s dosadašnjim istraživanjima (Walker, 2001; Turnbull i sur., 2008; Nambambi i Mufune, 2011; Purwanti i sur., 2021; Flores i Barroso, 2017; Widman i sur., 2016; Harris i sur., 2013; Nielsen i sur., 2013; Zhang i Yuan, 2023). Krenulo se od pretpostavke da će žene generalno češće komunicirati o seksualnosti sa svojom djecom o temama vezanim uz seksualnost što je sukladno rezultatima prethodnih istraživanja (Kelleher i sur., 2014; Abdullah i sur., 2020; Morawska i sur., 2015). Ovaj nalaz može se povezati i sa spoznajama Bennet i suradnika (2017) gdje su očevi imali više teškoća u iniciranju komunikacije o seksualnim temama koje su bile oblikovanje rodnim ulogama. Očevi su smatrali da je uloga žena odgoj djece kod kuće što implicira da su žene zadužene i za seksualni odgoj djece. Iz druge perspektive, istraživanja Badriyah i Mahanani (2022) ukazuju na to da majke nisu prepoznale važnost uloge očeva u odgoju djece, dok su neke čak smatrale da prisutnost očeva nije ključna u razvoju djeteta. Dobiveni rezultati predstavljaju nalaz koji ne iznenađuje, ali otvara prostor za razmišljanje o ulozi očeva u općenitom, ali i specifičnom odgojnom djelovanju. Sukladno navedenom, hipoteza **H2.b** *Spol roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti prihvaća.* Ipak, bez obzira na statističku značajnost indirektnog učinka, u obzir je potrebno uzeti da je utvrđen mali učinak što otvara mogućnost za stvaranje dodatnih veza spola ili tretiranje spola kao medijatora u budućim analizama.

Medijacijski efekt razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između razine obrazovanja roditelja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom dobiven ovim istraživanjem u skladu je s dosadašnjim istraživanjima na temelju kojih je postavljena hipoteza (Liu i sur., 2015; Wight i sur., 2006; Martin i sur., 2018; Toor, 2012; Zhan i Yuan, 2023). Prema rezultatima istraživanja, roditelji koji posjeduju višu razinu obrazovanja pokazivat će višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz

seksualnost sa svojom djecom i učestalije će komunicirati s njima o ovim temama. Sukladno navedenom, hipoteza **H2.c** *Razina obrazovanja roditelja imaće indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti prihvaća.*

Iako je spol djeteta pokazao bivarijatne odnose s razinom ugone i učestalosti, kroz analizu putanje nije pokazao niti indirektnu niti direktnu učinke na učestalost komunikacije zbog čega je uklonjen iz konačnog modela. Ovo je posebno zanimljiv nalaz jer rezultati prethodnih istraživanja pokazuju da roditelji češće razgovaraju o temama vezanim uz seksualnost s djevojčicama nego s dječacima (Emelumadu i sur., 2014; Kennedy i sur., 2014; Nielsen i sur., 2013; Purwanti i sur., 2021; Wisinieski i sur., 2015). Ipak, riječ je o rezultatima istraživanja koji pokazuju bivarijatne odnose, dok se u modelima do sada spol djeteta nije tretirao kao prediktor. Slično kao i u prethodnim istraživanjima, učestalost komunikacije roditelja i u ovom istraživanju bila je veća s djevojčicama u odnosu na dječake kada se promatraju isključivo bivarijatni odnosi. Osim u učestalosti komunikacije, prethodna istraživanja apostrofiraju razlike u pristupima seksualnom odgoju između dječaka i djevojčica što govori u prilog različitim praksama koje se javljaju ovisno o spolu djeteta (Noorman i sur., 2022). Ipak, spol djeteta nije predstavljao statistički značajni prediktor učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Sukladno navedenom, hipoteza **H2.d** *Spol djeteta imaće indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti odbacuje.*

Nadalje, utvrđeni medijacijski efekt razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom između *vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti* i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom u skladu je s dosadašnjim istraživanjima (Eisenberg i sur., 2008; Haglund i Fehring, 2010; Hurst i sur., 2025; Ritchwood i sur., 2017). U ovom istraživanju, kao i u prethodnim istraživanjima pokazalo se da roditelji koji iskazuju liberalnije stavove spram seksualnosti osjećaju i višu razinu ugone što dovodi do češće komunikacije o temama vezanim uz seksualnost. Ipak, u obzir je potrebno uzeti činjenicu da su u ovom istraživanju sudionici dominantno iskazivali liberalnije stavove spram seksualnosti zbog čega je ove rezultate potrebno promatrati s oprezom. Sukladno navedenom, hipoteza **H2.e** *Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti imaće indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti prihvaća.*

Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece, u ovome istraživanju nije pokazao indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama

vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Iako rezultati prethodnih istraživanja progovaraju o tome da roditelji koji svoju ulogu procjenjuju višom osjećaju višu razinu ugode i češće sudjeluju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (Abdullah i sur., 2020; Hu i sur., 2010) u ovome istraživanju medijacijski efekt nije pronađen. Nedostatak predviđene veze može se objasniti iz nekoliko perspektiva. Prvo, prema Teoriji planiranog ponašanja (Ajzen i Fishbein, 1998) samoprocjena vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i razina ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom spadaju u različite komponente psihološkog modela. Konkretno, stupanj samoprocjene vlastite uloge spada u normativna uvjerenja koja se odnose na uvjerenje o tome što bi se trebalo raditi, dok razina ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom spada u afektivnu domenenu. Prema postulatima Teorije planiranog ponašanja normativna uvjerenja ne proizvode afektivne reakcije jer afekt nastaje i iz drugih razloga kao što su osobna iskustva, percipirana kontrola i očekivane posljedice ponašanja. Zbog toga, potrebno je stupanj samoprocjene vlastite uloge promatrati u interakciji s drugim konstruktima koji bi mogli oblikovati njegovu pozicioniranost u modelu (primjerice stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja s kojim stupanj samoprocjene vlastite uloge posjeduje pozitivnu povezanost). Isto tako, prema Bandurinoj (1997) Socio-kognitivnoj teoriji emocionalni doživljaji kao što je razina ugode regulirani su prvenstveno kroz samoeфикаsnost pri čemu procjene vlastitih uloga određuju motivaciju, ali ne reguliraju emocionalno stanje do kojega dolazi. Zbog toga, hipoteza **H2.f** *Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom se u potpunosti odbacuje.*

Osmi zadatak istraživanja bio je testirati stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja kao medijatora veze između razine obrazovanja roditelja, vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti, stupnja samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđeno je da ne postoji indirektan učinak razine obrazovanja roditelja na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja kao što je modelom pretpostavljeno. Dobiveni rezultat nije u skladu s dosadašnjim istraživanjima (Márquez Vega i sur., 2019; Martin i sur., 2018; Zhan i Yuan, 2023) koja govore o vezi ove tri varijable. Dobiveni rezultat može se objasniti kroz Socijalno-kognitivnu teoriju (Bandura, 1997) prema kojoj se samoeфикаsnost primarno gradi kroz vlastita uspješna iskustva, promatranje tuđih uspjeha, verbalno ohrabivanje i emocionalne reakcije. Teorija ne navodi formalno obrazovanje kao ključni izvor samoeфикаsnosti. To znači da i

visokoobrazovani roditelji mogu imati nizak osjećaj samoefikasnosti ako nisu imali prilike za stjecanje iskustva u komunikaciji o ovim temama, ako su sami imali negativno, cenzurirano ili tabuizirano iskustvo seksualnog odgoja ili ako komunikaciju o seksualnosti doživljavaju emocionalno zahtjevnom. Ujedno, vještina za provedbu seksualnog odgoja je specifična, a ne općeobrazovna vještina koja najčešće nije dio formalnog obrazovnog sustava (Tomac, 2021) zbog čega viša razina obrazovanja ne mora garantirati višu razinu samoefikasnosti i posljedično veću učestalost komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Zbog toga, hipoteza **H3.a** *Razina obrazovanja roditelja imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja se u potpunosti odbacuje.*

Utvrđen je indirektni učinak vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja. Rezultati su u skladu s rezultatima prethodnih istraživanja prema kojima roditelji liberalnije vrijednosno-kulturološke orijentacije doživljavaju višu razinu ugone u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom zbog čega češće s djecom komuniciraju o ovim temama (Eisenberg i sur., 2008; Haglund i Fehring, 2010; Hurst i sur., 2025; Ritchwood i sur., 2017). Sukladno navedenom, hipoteza **H3.b** *Vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja se u potpunosti prihvaća.*

Prema Bandurinoj (1997) Socio-kognitivnoj teoriji uključenost u određene aktivnosti i izvođenje određenog ponašanja (općenito, a ne samo u kontekstu seksualnog odgoja djece) regulirani su prvenstveno kroz samoefikasnost pri čemu procjene vlastitih uloga određuju motivaciju, ali ne reguliraju emocionalno stanje do kojega dolazi. U ovom slučaju, na temelju dobivenih rezultata veza bi se trebala postaviti obrnuto pri čemu bi stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece trebao biti posrednik između stupnja procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U takvom obliku dobila bi se informacija o motivaciji (ako je procijenjena višom ona može biti motivator za stupanje u određeno ponašanje), procijenjenoj samoefikasnosti (ovisno o količini motivacije mijenja se samoefikasnost) i na kraju ishodu (učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom). Sukladno navedenom, hipoteza **H3.c** *Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece imat će indirektan učinak na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom posredovan stupnjem procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja se u potpunosti odbacuje.*

Deveti, ujedno i zadnji, **zadatak istraživanja** odnosio se na testiranje direktnih učinaka stupnja procjene samoefikasnosti u provođenju seksualnog odgoja i

samoprocjene važnosti vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Utvrđen je pozitivni mali direktni učinak varijable stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja na varijablu učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Konkretno, viši stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja direktno doprinosi većoj učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Dobiveni rezultat u skladu je s prethodnim istraživanjima (npr. Liu i sur., 2015; Lukolo i van Dyk, 2015; Turnbull i sur., 2008) zbog čega se hipoteza **H4.a** Stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja pozitivno će doprinositi učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak) u potpunosti prihvaća.

Iako rezultati prethodnih istraživanja govore da će roditelji koji svoju ulogu u seksualnom odgoju djece procjenjuju višom češće sudjelovati u seksualnom odgoju (Abdullah i sur., 2020; Hu i sur., 2010; Robinson, 2017), stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece u ovom istraživanju nije pokazao direktne učinke. Navedeno se može objasniti i rezultatima prethodnih istraživanja koji ističu da roditelji visoko vrednuju svoju ulogu i svjesni su svoje važnosti (Morawska i sur., 2015; Acchille i sur., 2017), ali se ne osjećaju dovoljno efikasnim (Liu i sur., 2015; Medora i Wilson, 1992; Morawska i sur., 2015; Turnbull i sur., 2008), osjećaju sram i nelagodu (Jerman i Constantine, 2010; Lukolo i van Dyk, 2015) ili nisu sigurni koje bi sadržaje trebali obuhvatiti sa svojom djecom (Acchille i sur., 2017). Ovaj rezultat zanimljivo je usporediti s rezultatima Turnbull i suradnika (2011) u čijem istraživanju se pokazalo da se u obiteljima u kojima su se roditelji dodatno osnaživali kako bi mogli poučavati vlastitu djecu, seksualne teme obrađivale otvoreno, što je pridonijelo razvoju bliskog i povjerljivog odnosa između roditelja i djece. Upravo zato, kad se promatra shvaćanje vlastite uloge, ona ne može samostalno presuditi o tome hoće li roditelji sa svojom djecom komunicirati o seksualnosti. Isto tako, bez obzira na procjenu vlastite važnosti uočava se da roditelji ipak ne mogu samo na temelju subjektivnog shvaćanja svoje uloge krenuti u bilo koju odgojnu aktivnost s djecom, a posebice u specifični odgoj djece kao što je seksualni odgoj. Sukladno navedenom, hipoteza **H4.b** *Stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece pozitivno će doprinositi učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak)* se u potpunosti odbacuje.

Utvrđen je veliki pozitivni direktni učinak razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom na učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Specifično, viša razina ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost direktno doprinosi većoj učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Navedeno je u skladu s prethodnim istraživanjima (Liu i

sur., 2015; Turnbull i sur., 2008;) zbog čega se hipoteza **H4.c** *Razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pozitivno će doprinosti učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (direktan učinak)* u potpunosti prihvaća.

Direktne učinke, za razliku od pretpostavljenog u hipotetskom modelu, pokazala je razina obrazovanja roditelja. Zanimljivo je istaknuti da su prema rezultatima prethodnih istraživanja u seksualni odgoj djece uključeni roditelji s višom razinom obrazovanja (Liu i sur., 2015; Wight i sur., 2006; Martin i sur., 2018; Zhan i Yuan, 2023), dok je u ovom istraživanju dobiven rezultat da niža razina obrazovanja roditelja predviđa višu razinu učestalosti komunikacije o temama vezanim uz seksualnost između roditelja i djece. Kao što je raspravljeno u dijelu vezanom uz indirektno učinke razine obrazovanja preko medijatorskih varijabli, razina obrazovanja bez konteksta sama po sebi predstavlja izazovnu prediktorsku varijablu. Iako su u prethodnim istraživanjima dobiveni rezultati koji govore o tome da će roditelji koji imaju višu razinu obrazovanja učestalije razgovarati o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, Kim i Ward (2007) ističu da niža razina obrazovanja roditelja može opisati različite komunikacijske aspekte. Roditelji niže razine obrazovanja koriste manje formalne i direktnije komunikacijske stilove u obitelji što može pridonijeti neformalnijim tonom razgovora o različitim temama, čak i onima koje se smatraju osjetljivijima kao što je seksualnost. Zbog toga, razinu obrazovanja roditelja kao prediktorsku varijablu treba tretirati s krajnjim oprezom dok se uz nju ne stavi kontekst posjedovanja specifičnih informacija i kompetencija za provedbu seksualnog odgoja djece.

Iz provedenih analiza zaključuje se da je većina pretpostavljenih prediktorskih i medijacijskih veza pokazala statističku značajnost u empirijskom dijelu istraživanja. Zbog toga, većina postavljenih hipoteza u potpunosti se prihvatila. Razina ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom pokazala se medijatorom između svih prediktorskih varijabli i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. S druge strane, procjena samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja na samom kraju ostala je medijatorom između samo jedne prediktorske varijable i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom iako je njezin medijacijski efekt bio predviđen za tri varijable. Modelom je objašnjeno 73.2 % varijance učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Velika količina objašnjene varijance poprilično je rijetka u društvenim znanostima zbog čega ukazuje na mogućnost velike prediktivne sposobnosti modela do koje dovodi teorijsko utemeljenje prediktora, homogenost uzorka i operacionalizacija varijabli. Visoka objašnjena varijance može ukazivati na to da uključenost roditelja u seksualni odgoj može biti relativno stabilan i predvidiv fenomen unutar konteksta ovog istraživanja, što sugerira da roditeljsku uključenost oblikuju slični individualni i društveni čimbenici.

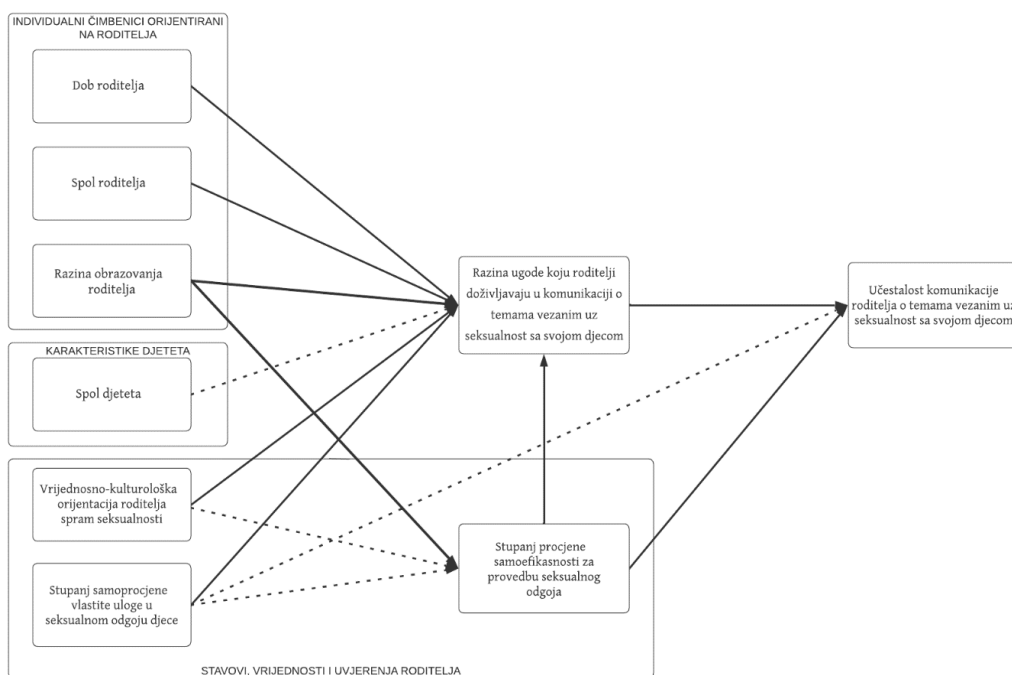
Ipak, važno je istaknuti da su veličine efekta dominantno male i srednje zbog čega, bez obzira na dobivenu statističku značajnost svaku od varijabli treba sagledati i u

drugom kontekstu. Također, zbog pojave bivarijatnih veza, ali ne i multivarijatnih, otvara se prostor za uvođenje novih varijabli koje bi objasnile postotak varijance koji modelom nije obuhvaćen. Isto tako, zbog velikog broja varijabli u modelu i izazova s preduvjetom normalnosti distribucije potrebno je rezultate uzeti s oprezom i posebno razmotriti veze između varijabli na različitim razinama statističke kompleksnosti postupaka.

4.4. Završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Na temelju dobivenih rezultata formiran je završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Model je prikazan u dvije slike od kojih prva slika služi za usporedbu hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i modela nakon empirijske provjere dok druga slika služi ilustriranju krajnjeg modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Slika 5. Prikaz razlika hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i modela nakon empirijske provjere

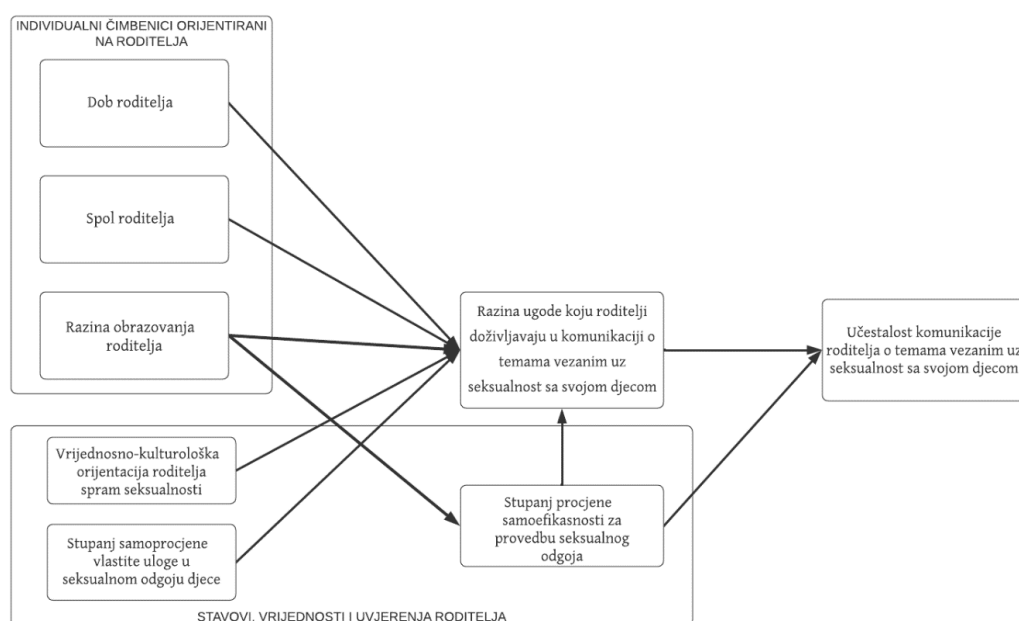

Slika 5. prikazuje veze u hipotetskom modelu prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i veze dobivene empirijskom provjerom modela. Pune linije sugeriraju da su predviđene veze pronađene i u empirijskom istraživanju dok se isprekidane linije odnose na izostanak empirijski utvrđenih veza između pretpostavljenih varijabli.

U završnom modelu nema skupine čimbenika orijentiranih na dijete jer nakon testiranja modela nisu pokazali statističku značajnost u kontekstu direktnih i indirektnih učinaka na kriterijsku varijablu.

Neočekivani direktni efekt razine obrazovanja roditelja može ukazivati na specifičnost uzorka, moguć supresijski efekt ili parcijalno preklapanje konstrukata. Međutim, bez teorijske podloge, uključivanje takvog puta ne bi bilo opravdano te bi dovelo do prekomjernog prilagođavanja modela. Stoga je ovaj odnos interpretiran kao empirijsko opažanje, ali nije uključen u završnu specifikaciju modela. Obrazovanje roditelja ostalo je prediktor u modelu, ali samo indirektnim putem.

Slika 6. Završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

Slika 6. prikazuje završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Direktni učinci varijabli prikazani su povlačenjem strelice između varijabli pri čemu ishodište strelice predstavlja varijablu čiji se učinak promatra na varijablu do koje dolazi vrh strelice. Kao i u hipotetskom modelu prisutne su kategorije (1) Individualni čimbenici orijentirani na roditelja i (2) Stavovi, vrijednosti i uvjerenja roditelja. Kategorija Individualni čimbenici orijentirani na roditelja obuhvaća dob roditelja, spol roditelja i razinu obrazovanja roditelja. U kategoriju Stavovi, vrijednosti i uvjerenja roditelja spadaju vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti, stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece i stupanj procjene samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja. Medijatorska varijabla u modelu jest razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, a krajnji rezultat (kriterijska varijabla) jest učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

Modelom se prikazuju indirektni i direktni učinci prediktora na kriterijsku varijablu *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Varijabla spol djeteta ne nalazi se u konačnom modelu jer nije pokazala statistički značajne indirektno učinke predviđene hipotetskim modelom koji se testirao.

Konkretno, modelom su prikazani indirektni učinci varijabli *dob roditelja, spol roditelja, razina obrazovanja roditelja i vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti i stupanj samoprocjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece* posredstvom varijable *razina ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Indirektni učinci prikazani su i između varijable *vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja spram seksualnosti* i varijable *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom* koji su podredovani varijablom *stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja*.

Direktan učinak varijable *stupanj procjene samoeфикаsnosti za provedbu seksualnog odgoja* prikazan je na varijablu *učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*. Navedena varijabla, osim direktnih učinaka, posjeduje i indirektni učinak na varijablu *učestalost razgovora preko varijable razina ugode koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom*.

Posebno važan doprinos ovog istraživanja odnosi se na identificiranje razine ugode roditelja u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost kao središnje medijacijske varijable. Za razliku od prethodnih istraživanja koja su naglasak stavljala na znanje ili stavove roditelja, rezultati ovog rada upućuju na to da upravo ugoda kao komponenta komunikacije predstavlja ključni mehanizam koji uz vrijednosti, uvjerenja i sociodemografske karakteristike oblikuje konkretne odgojne prakse.

5. DOPRINOSI I OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA TE SMJERNICE ZA DODATNA ISTRAŽIVANJA

S obzirom na to da je postavljeni cilj istraživanja bio istražiti prediktore uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, ovim istraživanjem omogućeno je dublje razumijevanje povezanosti različitih varijabli koje se u literaturi pronalaze kao one koje doprinose uključivanju roditelja seksualni odgoj djece u obitelji.

Konkretno, dobiveni su uvidi u učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, razini ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, stupnju procjene samoefikasnosti roditelja za provedbu seksualnog odgoja i stupnju procjene vlastite uloge u seksualnom odgoju djece. Osim toga, istraživanje je dalo uvide u bivarijatne i multivarijatne veze između svih prediktorskih i kriterijskih varijabli u modelu, ali i varijabli koje spadaju u kategoriju sociodemografije. Utvrđene bivarijatne veze pružaju uvid u najčešće aspekte prema kojima se razlikuju prakse seksualnog odgoja djece u obitelji dok multivarijatno testiranje hipotetskog modela pruža mogućnost identificiranja jačina veza i njihovih smjerova u kontekstu uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Također, ovo istraživanje predstavlja jedno od rijetkih istraživanja koje se ovom tematikom bavi u nacionalnom kontekstu zbog čega su se za njegovu provedbu konstruirale nove skale te su se provjerile njihove metrijske karakteristike. Kao što je istaknuto i ranije, istraživanja u međunarodnom i nacionalnom kontekstu najčešće su se bavila iskustvima roditelja adolescenata, samim adolescentima i analizom kurikuluma. U nacionalnom kontekstu naglasak je bio na zdravstvenim aspektima poput pojavnosti rizičnih seksualnih ponašanja u adolescentskoj dobi i iskustva odraslih osoba sa seksualnim odgojem. Do trenutka pisanja ovoga rada u nacionalnom kontekstu nije pronađeno istraživanje koje se bavi prediktorima uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece zbog čega istraživanje posjeduje metodološke, teorijske i praktične doprinose.

Teorijski doprinosi vidljivi su u identifikaciji prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece kroz testiranje hipotetskog modela koji je nastao za potrebe ovog istraživanja. Razvijen je teorijski utemeljen i empirijski provjeren model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, koji integrira kategorije individualnih karakteristika roditelja i stavova, vrijednosti i uvjerenja roditelja, kao i razinu ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom što predstavlja rijetku sistematizaciju u pedagogiji.

Znanstveni doprinos ovog istraživanja jest testiranje novokonstruiranog hipotetskog modela u nacionalnom kontekstu koji se očituje i u provjeri metrijskih karakteristika adaptiranih mjernih instrumenata u nacionalnom kontekstu, ali i razvoju instrumenta za mjerenje procjene važnosti sadržaja seksualnog odgoja i razine ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji sa svojom djecom ovisno o temama seksualnog odgoja. Osim samog modela, istraživanje predstavlja prvi sustavni empirijski uvid u varijable koje oblikuju roditeljsku uključenost u seksualni odgoj djece. Iako je temeljni cilj težio

testiranju modela, istraživanje se bavilo i bivarijantnim odnosima prediktora i kriterija s drugim varijablama kao što su broj djece i redoslijed rođenja djeteta što otvara mogućnost za stvaranje novih istraživačkih pitanja i hipoteza za buduća istraživanja.

U metodološkom aspektu doprinosi se očituju u prilagodbi i testiranju instrumenata koji su do sada korišteni u međunarodnom kontekstu, ali i konstrukciji dva potpuno nova instrumenta za mjerenje razine ugode koju roditelji osjećaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i instrumenta za mjerenje učestalosti komunikacije o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. U dijelu instrumenta korištene su već postojeće skale čije su se metrijske karakteristike provjerile na području Republike Hrvatske u predistraživanju. Skale su bolje metrijske karakteristike pokazale nakon revizije kroz uklanjanje čestica, ali još uvijek pružaju prostor za ponovna testiranja. Novokonstruirane skale, osim multivarijantnih statističkih postupaka, za provjeru i konstruiranje koristile su i kognitivni intervju da bi se osiguralo razumijevanje postavljenih čestica. U predistaživanju instrumenti su pokazali zadovoljavajuće metrijske karakteristike iako se predlažu dodatna testiranja na većim uzorcima.

Osim toga, istraživanje posjeduje metodološku prednost koja je vidljiva kroz konfirmatorni pristup. Na temelju detaljno proučenih teorijskih okvira konstruirane su dvije nove skale i hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Skale su konstruirane i testirane na temelju teorijskih pretpostavki o općenitim sadržajima (domenama) iz kojih proizlaze specifični sadržaji komunikacije o temama vezanim uz seksualnost. Također, prilikom konstruiranja hipotetskog modela korištene su prediktorske, medijatorske i kriterijske varijable čiji su se međudnosi u empirijskom dijelu istraživanja provjerili multivarijantnom statističkom metodom analize putanje. Analize su vođene teorijskim okvirom što istraživanje čini konfirmatornim. Isto tako, osim direktnih učinaka, istraživanjem su utvrđeni i indirektni učinci pojedinih prediktora na kriterijsku varijablu što pruža više informacija o međudnosu varijabli unutar modela. Ipak, zbog razlika u hipotetskom teorijskom modelu i rezultata dobivenih empirijskim istraživanjem, u konačnoj verziji modela uvedeni su novi međudnosi varijabli, a jedna teorijski pretpostavljena varijabla u potpunosti je uklonjena iz modela. Navedeno pruža eksploratornu dimenziju u prilagodbi modela koji može poslužiti kao temelj za ponovna testiranja u kontekstu Republike Hrvatske, ali i šireg sličnog socio-kulturološkog područja. Konfirmatornu prirodu istraživanja potvrđuje i provedba konfirmatorne faktorske analize koja je korištena za utvrđivanje metrijskih karakteristika instrumenata koji su se koristili u glavnom istraživanju. Metrijske karakteristike skala utvrđene su isključivo u pilot istraživanju na manjem uzorku sudionika što otvara mogućnost za ponovna testiranja skala. Sukladno navedenom, predlaže se ponovno testiranje obje verzije korištenih skala (verzije prije pilot istraživanja i verzije korištene u glavnom istraživanju) u svrhu utvrđivanja njihovih metrijskih karakteristika na većim i heterogenijim uzorcima. Nadalje, preporuča se provedba eksploratorne faktorske analize u slučaju nezadovoljavajućih indeksa prikladnosti modela da bi se dobilo uvid u potencijalne drugačije faktore kojima se mogu objasniti pripadnosti pojedinih čestica koje pokazuju niža faktorska zasićenja. Predlaže se ponovno testiranje hipotetskog modela

prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i njegove krajnje inačice vodeći računa o podjednakoj zastupljenosti sudionika po spolu, razini obrazovanja i županiji. Isto tako, kod ponovnog testiranja predlaže se uključivanje osoba različite vrijednosno-kulturološke orijentacije da bi se dobila normalnija distribucija podataka koji mogu pridonijeti boljem razumijevanju odnosa ove varijable s drugima.

Praktični doprinos ovog istraživanja jest identifikacija prediktora roditeljske uključenosti koji pružaju relativno reprezentativnu sliku stanja na području Republike Hrvatske. Identificirani prediktori mogu poslužiti kao temelj za razvoj programa ojačavanja roditeljskih kompetencija u provođenju seksualnog odgoja djece za one skupine koje karakteristikama ne odgovaraju pretpostavljenom modelu. Posljedično, intervencije usmjerene roditeljima mogu potencijalno poboljšati općenitu zdravstvenu sliku na području Republike Hrvatske, posebice u vidu smanjenja rizičnih seksualnih ponašanja, ali i ojačati suradnju obitelji i škole kroz apostrofiranje važnosti suradnje obitelji i odgojno-obrazovnih djelatnika, a posebice stručnih suradnika pedagoga.

Konkretno, s pedagoškog aplikativnog aspekta, razumijevanja prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece može poslužiti kao temelj za oblikovanje programa u školskom, ali i neformalnom kontekstu koji mogu ojačati roditeljska shvaćanja vlastite uloge u seksualnom odgoju djece, ali i raditi na jačanju informiranosti roditelja o različitim aspektima seksualnog odgoja čime se može povećati roditeljska samoeфикаsnost koja se pokazala kao prediktor i medijator u ovom istraživanju.

Rezultati mogu biti korisni i stručnim suradnicima koji mogu raditi na konkretnim smjernicama za jačanje kapaciteta roditelja za provedbu seksualnog odgoja djece. Također, rezultati mogu poslužiti kao temelj za razvoj i implementaciju različitih pedagoških radionica u svrhu jačanja roditeljskih kompetencija za provedbu seksualnog odgoja djece. Isto tako, moguća je potencijalna izrada priručnika o temama koje roditelji mogu obuhvatiti u komunikaciji sa svojom djecom ovisno o razvojnom stadiju djeteta s naglaskom na adekvatnu komunikaciju o specifičnim temama vezanim uz seksualnost (posebice u vidu reprodukcije i shvaćanja vlastite seksualnosti i društvenih granica).

Unatoč rezultatima istraživanja i njegovim prednostima, neminovno je osvrnuti se i na ograničenja istraživanja koja su orijentiranja većinski na metodološki aspekt.

Prvenstveno, iako je planirana metoda uzorkovanja težila klaster uzorkovanju, uzorak na samome kraju nije zadržao karakteristike klaster uzorka. Iako su klastere sačinjavale škole, niti u jednom slučaju nisu obuhvaćeni svi roditelji određenog razreda. Dobrovoljnost sudjelovanja u istraživanju rezultirala je reduciranim uzorkom iz dva razloga – odbijanje sudjelovanja zbog teme istraživanja i zasićenosti sudjelovanjem u istraživanju. Navedeno je dovelo do odaziva sudionika koji su bili skloniji podržavanju tematike vezane uz ljudsku seksualnost što se očituje u poprilično visokim rezultatima na svim korištenim skalama. Sudionici koji su bili voljni ispuniti upitnike o temama vezanim uz seksualnost često se razlikuju od onih koji odbijaju sudjelovanje – najčešće u stupnju otvorenosti, razini interesa za ovu tematiku i generalno pozitivnijim stavovima o seksualnosti. Odbijanje sudjelovanja u istraživanju, posebice kada je odbijanje bilo

argumentirano, jasno šalje poruku o njihovom stavu spram predmeta istraživanja, ali nije se moglo iskoristiti za analizu rezultata. Upravo zato, upitna je mogućnost uopćavanja rezultata na cijelu populaciju roditelja učenika četvrtih razreda na području Republike Hrvatske. Specifično, uzorak je pokazivao tendenciju prema liberalnijim, otvorenijim i pozitivnijim stavovima o seksualnosti, što, iako može odražavati suvremene društvene trendove, ipak nije reprezentativno za širu populaciju Republike Hrvatske.

Isto tako, pitanje (ne) mogućnosti uopćavanja rezultata vezano je i uz teritorijalno neravnomjernu zastupljenost sudionika istraživanja. Zbog spomenutih izazova u uzorkovanju pojedine županije dominiraju u uzorku, a dvije županije uopće nisu zastupljene. Iako se istraživanje nije orijentiralo na utvrđivanje teritorijalnih razlika, prekomjerna zastupljenost pojedinih županija, uz istovremeno slabu zastupljenost drugih, može dovesti do iskrivljenja stvarnih rezultata, s obzirom na to da kulturne norme, vrijednosti i obrasci ponašanja povezani sa seksualnošću mogu značajno varirati među regijama i županijama Republike Hrvatske.

Treće ograničenje odnosi se na jasnu dominaciju žena u uzorku, što je sukladno i prethodnim rezultatima istraživanja. Iako je spolna raspodjela sudionika omogućila provedbu planiranih statističkih analiza, važno je istaknuti da stavovi, iskustva i obrasci ponašanja vezani uz seksualnost nerijetko razlikuju među spolovima, prekomjerna zastupljenost žena otežava izravno generaliziranje nalaza na mušku populaciju, ali i na populaciju u cjelini.

Ograničenje istraživanja proizlazi i iz neravnomjerne zastupljenosti sudionika ovisno o razini obrazovanja. S obzirom na to da je razina obrazovanja bila prediktor, važno je istaknuti da je udio visokoobrazovanih sudionika u uzorku veći od sudionika s nižim razinama obrazovanja. Navedeno može sugerirati da sudionici posjeduju relativno višu razinu informiranosti, kritičkog promišljanja i socijalne osviještenosti o temama vezanim uz seksualnost. Takva odstupanja od opće populacije potrebno je razmotriti prilikom sagledavanja rezultata, osobito kada je riječ o konstruktima osjetljivima na sociodemografske varijable poput tema vezanih uz seksualnost.

Osim uzorka kao metodološkog ograničenja, važno je istaknuti i način prikupljanja podataka kao jedno od glavnih ograničenja istraživanja. Provedba istraživanja u online okruženju donosi vlastiti skup metodoloških izazova. Pristup upitniku putem interneta pretpostavlja određenu razinu digitalne pismenosti, tehničke opremljenosti i dostupnosti interneta, što može isključiti osobe starije životne dobi, nižeg socioekonomskog statusa ili one koji ne koriste digitalne tehnologije. Online format ujedno potiče sudjelovanje osoba koje su već naviknute na digitalnu komunikaciju, što može pridonijeti dodatnoj pristranosti uzorka. Nadalje, iako online okruženje može povećati osjećaj anonimnosti i time potaknuti iskrenije odgovore, ono istovremeno otežava kontrolu nad uvjetima ispunjavanja upitnika tj. nije moguće utvrditi jesu li sudionici ispunjavali upitnik bez distrakcija, jesu li razumjeli upute u potpunosti ili su možda imali pristup dodatnim informacijama tijekom ispunjavanja. Čak i u uvjetima anonimnog online prikupljanja podataka, sudionici mogu svjesno ili nesvjesno prilagoditi

odgovore tako da ih percipiraju kao društveno prihvatljivije što može sustavno podcijeniti prisutnost stigmatiziranih praksi, povećati procijenjenu razinu tolerancije ili liberalizma te posljedično iskriviti distribuciju podataka. Isto tako, izostanak direktnog kontakta istraživača i sudionika potencijalno je doprinio smanjenju osjećaja važnosti sudjelovanja u istraživanju koje bi sudionici dobili da je istraživanje provedeno u kontroliranim uvjetima, u isto vrijeme i uz prisutnost istraživača. Zbog navedenoga, predlaže se provedba istraživanja u kontroliranim uvjetima uz prisutnost istraživača. Računalno administrirana anketa pokazala je svoje prednosti u vidu brzine prikupljanja podataka i njihove analize zbog čega nije potrebno mijenjati medij prikupljanja podataka, ali je potrebno prikupljanje podataka organizirati na način da istraživač bude prisutan tijekom ispunjavanja i da sve osobe iz pojedinog klastera ispunjavaju upitnik u isto vrijeme u istim uvjetima.

Povezano s tim jest i ograničenje koje proizlazi iz oslanjanja dominantno na skale samoprocjene kao instrument prikupljanja podataka. Samoprocjene su podložne izazovima kao što su selektivno pamćenje, interpretativna varijabilnost pojmova i tendencije k davanju procjena sebe i svojih stavova kako osoba o sebi misli, a ne kako stvarno jest. U kontekstu tematike ljudske seksualnosti to znači da retrospektivna pitanja o učestalosti, razini ugone ili intimnim iskustvima mogu biti podložna pogreškama sjećanja ili reinterpetacijama, osobito kada je razmak između događaja i ispunjavanja upitnika veći. Isto tako, iako su nakon kognitivnog intervjua uvedena objašnjenja pojedinih pojmova, mogu se pojaviti konceptualne razlike u shvaćanju termina što može rezultirati različitim interpretacijama čestica među sudionicima što može predstavljati izazov u interpretaciji rezultata. Uz skale je vezan i mogući izazov različitih raspona odgovora na skali formata odgovora Likertovog tipa. Većina skala imala je raspon odgovora od 1 do 5, a jedna je skala imala raspon od 1 do 10. Ova razlika može predstavljati potencijalni izvor varijabilnosti u odgovorima sudionika.

Sljedeći izazov proizlazi iz prethodnih metodoloških izazova, a orijentiran je na primjenu isključivo kvantitativnih metoda i neparametrijskih testova. Zbog narušenih preduvjeta za provedbu parametrijskih analiza, provedeni su većinom neparametrijske zamjene. Snaga ovih testova manja je u odnosu na parametrijske zbog čega se donošenje zaključaka treba uzeti s oprezom. Razlog narušenosti preduvjeta normalnih distribucija mogao bi biti direktan rezultat pristranosti uzorka zbog čega se većina vrijednosti nalazila na pozitivnim polovima skala. Unatoč postojanju odgovora i na negativnijem polu skale, aritmetičke sredine kompozitnih varijabli kreću se prema pozitivnom smjeru što otvara prostor za mogućnost interpretacije na specifičnom uzorku sudionika prema specifičnim karakteristikama, a umanjuje mogućnost generalizacije i donošenja zaključaka s većom sigurnošću.

Zadnji izazov orijentiran je na sam nacrt istraživanja koji je uključivao izradu hipotetskog modela. Hipotetskim modelom predviđen je medijacijski učinak samo dijela varijabli koje su u literaturi pronađene kao mogući prediktori i medijatori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Osim testiranih varijabli moguće je uključiti i dodatne

varijable kao što su socio-ekonomski status, bračni status, procjena važnosti sadržaja seksualnog odgoja, prethodno iskustvo u seksualnom odgoju i mnoge druge. Zbog pokušaja smanjenja kompleksnosti modela, donesena je odluka da se koriste samo varijable koje se najčešće spominju u literaturi. Zbog toga, preporuka za daljnja istraživanja jest uključivanje drugih varijabli u modele, posebice onih koje su pokazale bivarijatne odnose. Odabrane varijable rezultat su pretraživanja dominantno rezultata stranih istraživanja zbog čega se svakako preporuča testiranje bivarijatnih i multivarijatnih veza i drugih varijabli koje u ovom istraživanju nisu bile uključene u model. Zaključno, istraživanjem se došlo do informacija o direktnim i indirektnim učincima među varijablama, zbog korelacijskog tipa istraživanja nisu se mogle utvrditi uzročno-posljedične veze zbog. Za dobivanje dubljeg uvida u ovu tematiku preporuča se provođenje kvalitativnih dionica istraživanja kojima bi se mogla razumjeti veza između varijabli koje se spominju u modelu, ali i producirati novi set varijabli koji kvantitativnom metodologijom nije mogao biti dobiven. Kvalitativna dionica svakako bi omogućila dublje razumijevanje prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, njihovu motivaciju, iskustva i stavove.

6. ZAKLJUČAK

Razumijevanje uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece predstavlja jedno do sada slabije istraživanih područja unutar pedagoške znanosti na nacionalnoj razini, unatoč njegovoj iznimnoj važnosti za cjelokupan razvoj djeteta. Zbog pluralizacije obiteljskih struktura, promjena u društvenim normama i ubrzanog razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija, pitanja vezana uz seksualnost postaju sve prisutnija i složenija, a potreba za sustavnom, humano-razvojno primjerenom i pravodobnom komunikacijom između roditelja i djece sve izraženija. Također, uspostavljanje seksualne pedagogije kao dijela znanosti o odgoju govori u prilog potrebi za sustavnim radom na pitanjima ljudske seksualnosti kao sastavnog dijela razvoja i socijalizacije. Premda formalni sustavi odgoja i obrazovanja u mnogim zemljama preuzimaju dio odgovornosti za seksualni odgoj, obitelj i dalje ostaje primarno okruženje koje oblikuje stavove, vrijednosti, moralne orijentacije, emocionalnu sigurnost i odnose vezane uz seksualnost.

Upravo iz tih razloga ovaj se doktorski rad usmjerio na istraživanje prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, nastojeći ponuditi čim opširnije teorijsko-empirijsko razumijevanje ovog višeslojnog fenomena kroz razvoj teorijski utemeljenog i empirijski provjerenog modela koji objašnjava uključenost roditelja u seksualni odgoj djece. U ovom radu, uključenost roditelja u seksualni odgoj djece ne konceptualizira se isključivo kao ponašanje, već se na roditeljsku uključenost gleda kao pedagoški odnos i dio odgojnog procesa kroz komunikaciju kao najčešći intencionalni odgojni proces.

Teorijski okvir ovog rada obuhvatio je analizu nekoliko glavnih teorijskih pristupa koji nastoje objasniti roditeljsko uključivanje u seksualni odgoj djece, a proizlaze iz postojećih teorija i čimbenika koji se u literaturi pronalaze u najvećoj vezi s uključivanjem roditelja u seksualni odgoj djece. Riječ je o teorijama kao što su Teorija planiranog ponašanja, Socijalno-kognitivna teorija, Teorija zaštite i Bronfenbrennerov ekološki model. Međutim, svaki je model ponudio određenu spoznaju – od važnosti subjektivnih normi i poimanja vlastite sposobnosti, do uloge roditeljskih uvjerenja o riziku i zaštiti, ali i šireg društvenog i kulturnog okruženja u kojem se obiteljski život odvija. Do trenutka pisanja ovoga rada, svaki pojedinačno nude relevantne uvide, no ni jedan od njih samostalno ne uspijeva obuhvatiti kompleksnost specifičnog fenomena roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece. Osim toga, pregled najčešćih karakteristika roditelja koji su povezani s njihovom uključenosti u seksualni odgoj djece omogućio je nadopunu teorijskih koncepata koji seksualni odgoj djece pokušavaju objasniti kroz modele.

Sintezom tih pristupa kreiran je hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece koji obuhvaća individualne karakteristike roditelja, njihove stavove, vrijednosti i uvjerenja, karakteristike djeteta te razinu ugođe u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost i učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom. Ova teorijska pretpostavka koja je rezultirala hipotetskim modelom predstavlja važan doprinos jer nudi široku, preciznu strukturu unutar koja može

pružiti temelj za razumijevanje čimbenika koji doprinose uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Model konceptualizira roditeljsku uključenost ne samo kao skup ponašanja ili informativnih aktivnosti, već kao odgojni proces u kojem roditelji aktivno interpretiraju vlastitu ulogu, procjenjuju vlastitu razinu samoefikasnosti i ugone koja doprinosi komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost s djecom.

Empirijski rezultati istraživanja pokazuju da su roditelji u ovom uzorku skloni većem vrednovanju vlastite uloge u seksualnom odgoju te se procjenjuju samoefikasnim za obavljanje te uloge. Ipak, unatoč visokoj procjeni samoefikasnosti i vlastite uloge u seksualnom odgoju djece, razina ugone u komunikaciji o specifičnim temama vezanim uz seksualnost varira, ponekad i vrlo značajno. Ovi rezultati sugeriraju da otvorena i kontinuirana komunikacija s djecom o seksualnosti nije samo pitanje znanja ili uvjerenja, nego i razine spremnosti, što je važna implikacija za prakse koje mogu potaknuti jačanje roditeljskih kompetencija i shvaćanja vlastite uloge u seksualnom odgoju djece.

Analiza odnosa sociodemografskih varijabli pokazuju da dob, spol i razina obrazovanja roditelja imaju određene statističke značajne veze s pojedinim prediktorima i kriterijima, no njihovi su učinci većinom indirektni i posredovani razinom ugone koju doživljavaju u komunikaciji i procjenom samoefikasnosti za provedbu seksualnog odgoja. Ovi rezultati naglašavaju potrebu da se roditelji ne promatraju kroz pojednostavljene kategorije, već kroz širi kontekst njihovih vrijednosnih sustava, uvjerenja i emocionalnih doživljaja.

Posebno je zanimljivo da karakteristike djeteta, uključujući spol djeteta, premda često naglašavane u međunarodnim istraživanjima, nisu pokazale značajnu ulogu u završnom modelu. To potvrđuje da dinamika komunikacije o seksualnosti proizlazi primarno iz karakteristika roditelja, a ne iz obilježja djeteta.

Korištenje analize putanje omogućilo je preciznu provjeru odnosa među varijablama i dovelo do oblikovanja završnog modela koji objašnjava 73.2 % varijance učestalosti komunikacije roditelja s djecom o temama vezanim uz seksualnost, što predstavlja rijedak i metodološki značajan nalaz u području društvenih znanosti. Ovo iznimno visoko objašnjenje varijance upućuje na to da uključeni prediktori vrlo učinkovito zahvaćaju najvažnije aspekte roditeljske uključenosti u komunikaciju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom može poslužiti kao dobar temelj za razvoj intervencija ili pedagoških smjernica, jer jasno pokazuje koje su ključne dimenzije koje oblikuju roditeljsku uključenost. U središtu modela nalazi se razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji, koja se pokazala najznačajnijim medijatorom kroz koji se prenose učinci i ostalih varijabli. Premda su vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja, njihova samoefikasnost i samoprocjena roditeljske uloge istaknuti kao važni prediktori, upravo je razina ugone koju roditelji osjećaju u komunikaciji pokazala sposobnost povezivanja i pojašnjavanja većine odnosa u modelu, čime je dobila središnje mjesto u razumijevanju ovoga fenomena. Time je empirijski utvrđeno da razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom predstavlja temeljni mehanizam koji omogućuje ili ograničava roditeljsku

uključenost u seksualni odgoj djece. S druge strane, vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja, stupanj procjene roditeljske samoeфикаsnosti i samoprocjena vlastite uloge u seksualnom odgoju djece pokazali su se značajnim prediktorima, no njihovi učinci u velikoj su mjeri posredovani upravo razinom ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji. Suprotno očekivanjima koja su uporišta pronašla u međunarodnoj literaturi, karakteristike djeteta koje su se odnosile isključivo na spol, nisu imale značajnu ulogu u završnom modelu. Ovaj rezultat dodatno govori u prilog tomu da se uključenost roditelja u seksualni odgoj djece primarno oblikuje kroz roditeljske karakteristike i njihovu interpretaciju vlastite pedagoške uloge, a ne kroz obilježja djeteta.

Ovakav istraživački rad je posebno važan u kontekstu Republike Hrvatske, u kojem se sustavna empirijska istraživanja roditeljskog sudjelovanja u seksualnom odgoju gotovo ne pojavljuju. Ovim radom predlaže se empirijski utemeljen pedagoški model uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece čime je rad doprinio teorijskim spoznajama u nacionalnoj znanstvenoj literaturi, ali i istodobno doprinio mogućem razvoju međunarodnoj raspravi na temelju teorijskog i metodološkog aspekta pristupa ovom fenomenu. Osim teorijskog doprinosa, rezultati ovog istraživanja imaju i jasan praktični značaj za pedagošku i obiteljsku praksu. Identificirani prediktori uključenosti roditelja mogu poslužiti kao polazište za razvoj edukativnih programa, radionica i savjetodavnih aktivnosti namijenjenih roditeljima, ali i stručnim suradnicima u školama. Poseban naglasak na komunikacijsku ugodu ukazuje na potrebu pomicanja fokusa s isključivo informativnog pristupa prema razvoju roditeljskih komunikacijskih kompetencija u području seksualnog odgoja.

Iako posjeduje određene doprinose, ovo istraživanje posjeduje i određena ograničenja. Metodološki doprinos rada očituje se u razvoju i provjeri metrijskih karakteristika novih mjernih instrumenata za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom, kao i u prilagodbi postojećih instrumenata međunarodno korištenih u ovom području. Primjena konfirmatornog pristupa, uključujući konfirmatornu faktorsku analizu i analizu putanje, dodatno ističe znanstvenu utemeljenost i koherentnost istraživačkog nacрта. Osim metodoloških doprinosa, rad doprinosi dubljem razumijevanju međuodnosa varijabli u modelu od kojih se u rezultatima pojavljuju diskrepancije u bivarijatnim i multivarijatnim odnosima među varijablama. Zbog njih, ovaj rad može otvoriti prostor za promišljanje o brojnim praktičnim implikacijama. Ako je razina ugode roditelja ključni prediktor njihove uključenosti, tada su edukacijski i savjetodavni programi namijenjeni roditeljima posebno važni. Programi koji bi roditeljima pomogli razviti osjećaj sigurnosti, shvaćanje važnosti vlastite uloge i kompetencije u razgovorima o seksualnosti mogu znatno unaprijediti kvalitetu komunikacije u obitelji. Takvi programi, međutim, ne trebaju imati isključivo informativni karakter, nego bi trebali biti usmjereni na razvoj vještina, refleksiju osobnih iskustava i razbijanje tabua koji u mnogim kulturama prate temu seksualnosti.

Sagledano u cjelini, ovaj rad predstavlja primjer sustavno razvijenog i empirijski provjerenog modela roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece u nacionalnom kontekstu. Integracijom više teorijskih pristupa i razvojem specifičnih mjernih instrumenata, rad ne samo da produbljuje razumijevanje ovog složenog pedagoškog fenomena, već postavlja čvrste metodološke temelje za buduća istraživanja. Upravo ta teorijska i metodološka utemeljenost daje dodatnu težinu dobivenim nalazima, unatoč određenim istraživačkim ograničenjima koja se razmatraju u nastavku.

Naposljetku, važno je istaknuti i određena ograničenja ovoga istraživanja koja otvaraju prostor za buduća znanstvena ispitivanja. Metodološki pristup i nacrt istraživanja ne omogućuje donošenje zaključaka o uzročnosti, specifičnosti uzorka ograničavaju mogućnost generalizacije, a korištenje isključivo kvantitativnih metoda onemogućilo je dublje razumijevanje emocionalnih i osobnih iskustava roditelja. Ta ograničenja, međutim, ne umanjuju vrijednost dobivenih nalaza, već otvaraju prostor za daljnja istraživanja usmjerena na longitudinalne nacрте, heterogenije uzorke i kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Uključivanje perspektive djece, kao i analiza šireg društvenog, obrazovnog i kulturnog konteksta, može dodatno produbiti razumijevanje ovog složenog fenomena.

Zaključno, ovaj doktorski rad pruža obuhvatno, teorijski utemeljeno i metodološki rigorozno razumijevanje prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, doprinoseći ne samo znanstvenoj literaturi nego i praktičnim nastojanjima da se roditeljima omogući bolja i kvalitetnija podrška za provedbu seksualnog odgoja djece. U središtu svih rezultata i interpretacija stoji spoznaja da roditeljska uključenost nije jednostavna, linearna ni jednoznačna pojava, već rezultat niza individualnih, vrijednosnih i sociodemografskih čimbenika koji se isprepliću u jedinstvenu dinamiku svake pojedine obitelji. Prepoznavanje te dinamike, uz istodobno razumijevanje ključne uloge razine ugone i shvaćanja vlastite uloge i samoeфикаsnosti, nudi nove mogućnosti za razvoj edukacijskih intervencija i javnih politika koje mogu značajno unaprijediti seksualni odgoj djece i mladih u suvremenom društvu. U cjelini, rezultati ovoga doktorskog rada jasno ukazuju na to da je razina ugone roditelja u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom ključni i središnji mehanizam roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece, pri čemu se ostali individualni, vrijednosni i sociodemografski čimbenici uključuju ponajprije posredno, kroz način na koji roditelji doživljavaju vlastitu pedagošku ulogu i samoeфикаsnost. Time ovaj rad postavlja čvrste znanstvene temelje za daljnje istraživanje i razvoj ovog važnog, ali zahtjevnog odgojnog područja.

U konačnici, ovaj rad jasno pokazuje da roditeljska uključenost u seksualni odgoj djece nije spontana, slučajna ni isključivo stvar „dobre volje“, već pedagoški proces koji se može razumjeti, objasniti i unaprijediti. Time se znanstvenoj zajednici nudi empirijski utemeljen odgovor na pitanje koji specifični čimbenici mogu uvjetovati komunikaciju s djecom o seksualnosti, a roditeljima, školama i stručnjacima poruka da je kvalitetna komunikacija vještina koja se može razvijati, a ne osobna predispozicija koju neki imaju, a neki nemaju. Ovaj rad stoga doprinosi ne samo znanosti, nego i svakodnevnom životu

obitelji i odgojno-obrazovnih institucija, nudeći temelj za odgovorniji, sigurniji i pedagoški promišljen pristup seksualnom odgoju djece.

U tom smislu, roditeljska uključenost u seksualni odgoj djece ne predstavlja samo jedan od zaštitnih čimbenika, nego ključni pedagoški i društveni resurs prevencije, jer izravno doprinosi razvoju odgovornosti, samopoštovanja i sigurnih obrazaca ponašanja u području intimnih odnosa. Izostanak takve uključenosti ne ostavlja prazninu, nego prostor u kojem dominiraju moguće dezinformacije, vršnjački pritisci i rizični obrasci, čime se povećava vjerojatnost emocionalne nesigurnosti, ranih i nedovoljno promišljenih iskustava te različitih oblika ranjivosti djece i mladih. Stoga roditeljska komunikacija o seksualnosti prestaje biti isključivo privatna stvar i postaje strateško pedagoško pitanje koje ima dugoročne posljedice ne samo za pojedinca, nego i za društvo u cjelini.

7. LITERATURA

1. Abdullah, N. A. F. B., Muda, S. M, Zain, N. M i Hamid, S. H. A. (2020). The role of parents in providing sexuality education to their children. *Makara J Health Res.*, 24(1), 157–163. <https://doi.org/10.7454/msk.v24i3.1235>
2. Achille, O. A. A., Tonaro, B. J. A., Salifou, K., Honkponou A.F., Hounkpatin, B. I. B., Sidi, R. I., Vodouhe, M., Mevo, G. A. i Perrin, R. X. (2017). Parents Perceptions and Practices as Regards Adolescents Sex Education in the Home Environment in the City of Come, Benin in 2015. *Reproductive System & Sexual Disorders: Current Research*, 6(3), 209. <https://doi.org/10.4172/2161-038X.1000209>
3. Abdissa D i Sileshi W. (2023). Parent-young communication on sexual and reproductive health issues and its associated factors: experience of students in Agaro Town, Ethiopia. *Reprod Health.*, 20(1), 11. <https://doi.org/10.1186/s12978-022-01553-0>
4. Aggleton, P., i Campbell, C. (2000). Working with young people: Towards an agenda for sexual health. *Sex and Relationship Therapy* 15(3). 283–96. <https://doi.org/10.1080/14681990050109863>
5. Ajzen, I. i Fishbein, M. (1988). From intentions to actions. U I. Ajzen (Ur.). *Attitudes, personality and behavior*. The Dorsey Press.
6. Alexander, J. (2008). *Literacy, sexuality, pedagogy: Theory and Practice for Composition Studies*. Utah State University Press.
7. Alldred, P., Fox, N. i Kulpa, R. (2016). Engaging parents with sex and relationship education: A UK primary school case study. *Health Education Journal*, 75(7), 855–868. <https://doi.org/10.1177/00178969166634114>
8. Allen, L. (2008). “They think you shouldn’t be having sex anyway”: Young people’s suggestions for improving sexuality education content. *Sexualities*, 11(5), 573594. <https://doi.org/10.1177/1363460708089425>
9. Anderson, J. C. i Gerbing, D.W. (1984). The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions, and Goodness-of-Fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis. *Psychometrika*. 49(2), 155–173. <https://doi.org/10.1007/BF02294170>
10. Angera, J., Brookins-Fisher, J. i Inungu, J. (2008). An investigation of parent/child communication about sexuality. *American Journal of Sexuality Education*, 3(2), 165–181. <https://doi.org/10.1080/15546120802104401>
11. Ashcraft, A. M. i Murray, P. J. (2017). Talking to parents about adolescent sexuality. *Pediatric Clinics of North America*, 64(2), 305–320. <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2016.11.002>
12. Astle, S. i sur. (2022). Just Be Open About It or Turn Up the Radio: A Qualitative Analysis of Parent-Child Sexual Communication Experiences in Adolescence. *Sex Res Soc Policy* 19, 133–146. <https://doi.org/10.1007/s13178-020-00530-1>

13. Ata, S. (2023). Parent's Attitudes Towards the Sexual Education of their Children. *Conhecimento & Diversidade*, 15(38), 508–530. <https://doi.org/10.18316/rcd.v15i38.11096>
14. Aventin, Á., Gough, A., McShane, T. i sur. (2020). Engaging parents in digital sexual and reproductive health education: evidence from the JACK trial. *Reprod Health*, 17, 132. <https://doi.org/10.1186/s12978-020-00975-y>
15. Axinn, W. G., Young-DeMarco, L. i Ro, M. C. (2012). Gender Double Standards in Parenting Attitudes, *Soc Sci Res.*, 40(2), 417–432. <https://doi.org/10.1016%2Fj.ssresearch.2010.08.010>
16. Badriyah, S. i Mahanani, F. K. (2022). Parenting Self-Efficacy in Preventing Sexual Abuse in Children Aged 4-7 Years (A Comparative Study on Fathers and Mothers). *Nusantara Journal of Behavioral and Social Science*, 1(3), 101–106. <https://doi.org/10.47679/202234>
17. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman and Company.
18. Beatty, P. C., i Willis, G. B. (2007). Research synthesis: The practice of cognitive interviewing. *Public Opinion Quarterly*, 7(2), 287–311. <https://doi.org/10.1093/poq/nfm006>
19. Beckett, M. K., Elliot, M. N., Martino, S., Kanouse, D. E., Corona, R., Klein, D. J. i Shuster, M. A. (2010). Timing of Parent and Child Communication about Sexuality Relative to Children's Sexual Behaviors. *Pediatrics*, 125(1), 34–42. <https://doi.org/10.1542%2Fpeds.2009-0806>
20. Bennett, C., Harden, J. i Anstey, S. (2017). The silencing effects of the childhood innocence ideal: The perceptions and practices of fathers in educating their children about sexuality. *Sociology of Health and Illness*, 39(8), 1365–1380. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12591>
21. Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238–246. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.2.238>
22. Bentler, P. M. i Chou, C. P. (1987). Practical issues in structural modeling. *Sociological Methods & Research*, 16(1), 78-117. <https://doi.org/10.1080/0022250X.1981.9989917>
23. Bornstein, M. H. (2012). Cultural approaches to parenting. *Parenting*, 12(2–3), 212–221. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.683359>
24. Brockett, P. L. (1981). A note on the numerical assignment of scores to ranked categorical data. *The Journal of Mathematical Sociology*, 8(1), 91–101.
25. Bross, I. D. J. (1958). How to Use Ridit Analysis. *Biometrics*, 14(1), 18–38. <https://doi.org/10.2307/2527727>
26. Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research* (2. izdanje). The Guilford Press.
27. Browne, M. W. i Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. U K. A. Bollen i J. S. Long (Ur.), *Testing structural equation models* (str. 136-162). Sage.

28. Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
29. Byrne, B. M. (2012). *Structural Equation Modeling with Mplus: Basic Concepts, Applications, and Programming (2nd ed.)*. Routledge.
30. Bullough, V. L. (1976). *Sexual Variance in Society and History*. University of Chicago Press.
31. Cameron, A., Smith, E., Mercer, N. i Sundstrom B. (2020). ‘It is our Duty:’ Understanding Parents’ Perspectives on Reproductive and Sexual Health Education. *Sex Education*, 20(5), 535–551. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14681811.2019.1704720>
32. Callie, A., Billot, L. i Kasza, J. (2024). Practical and methodological challenges when conducting a cluster randomized trial: Examples and recommendations. *Journal of Epidemiology and Population Health*, 72(1), 202199. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2024.202199>
33. Ceribašić, N. (2012). O tradicijskom i tradicionalnom u hrvatskoj etnologiji, folkloristici i etnomuzikologiji. U D. Davidović i N. Bezić (Ur.), *Nova nepoznata glazba: Svečani zbornik za Nikšu Gliga* (str.435 – 446). DAF.
34. Cerqueira-Santos, E., Koller, S. H. i Wilcox, B. (2008). Condom Use, Contraceptive Methods, and Religiosity among Youths of Low Socioeconomic Level. *The Spanish Journal of Psychology*, 11(1), 94–102. <http://dx.doi.org/10.1017/S1138741600004157>
35. Christensen, M. C., Wright, R. i Dunn, J. (2017). “‘It’s Awkward Stuff’: Conversations about Sexuality with Young Children.” *Child & Family Social Work* 22(2): 711–720. <https://doi.org10.1111/cfs.12287>
36. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for behavioral sciences*. Lawrence Erlbaum Associates.
37. Cohen, J. i Cohen, P. (1983). *Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences*. Erlbaum.
38. Cohen, L., Manion, L. i Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Naklada Slap.
39. Comrey, A. L. i Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis (2nd edition)*. Lawrence Erlbaum Associates.
40. Darling, C.A. i Howard, S. (2015). Human sexuality across the lifespan. U M. J. Walcheski i J. S. Reinke (Ur.), *Family life education: The practice of family science* (str. 177–188). National Council on Family Relations.
41. De Winter, J. C. F., Kyriakidis, M., Dodou, D. i Happee, R. (2015). *Using CrowdFlower to Study the Relationship between Self-reported Violations and Traffic Accidents. Procedia Manufacturing*, 3, 2518–2525.
42. Dent L. i Maloney, P. (2017). Evangelical Christian Parents’ Attitudes Towards Abstinence-Based Sex Education: ‘I Want my Kids to have Great Sex!’. *Sex Education*, 17(2), 149–164. <https://doi.org/10.1080/14681811.2016.1256281>

43. Dilorio, C., Dudley W. N., Wang, D. T., Wasserman, J., Eichler, M., Belcher, L. i West-Edwards, C. (2001). Measurement of parenting self-efficacy and outcome expectancy related to discussions about sex. *JNurs Meas*, 9(2), 135–49.
44. Do, L. A. T., Boonmongkon, P., Paek, S.C. i Guadamuz, T.E. (2017). ‘Hu Hong’(bad thing): parental perceptions of teenagers’ sexuality in urban Vietnam. *BMC public health*, 17(1), 226.
45. Downey, D. B. (2001). Number of Siblings and Intellectual Development: The Resource Dilution Explanation. *American Psychologist*, 56(6/7), 497–504. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.56.6-7.497>
46. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. NN 63/08. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html
47. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2023). *Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2021./2022. i početak šk./ped. g. 2022./2023*. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. https://podaci.dzs.hr/media/ehxk0mwz/si-1723_osnovne-%c5%a1kole-i-dje%c4%8dji-vrti%c4%87i-i-druge-pravne-osobe-koje-ostvaruju-programe-pred%c5%a1kolskog-odgoja-2021_2022.pdf
48. Edwards, L. M., Fehring, R. J., Jarrett, K. M. i Haglund, K. A. (2008). The Influence of Religiosity, Gender, and Language Preference Acculturation on Sexual Activity Among Latino/a Adolescents. *Hispanic Journal of behavioral Sciences*, 30(4), 447–462. <https://doi.org/10.1177/0739986308322912>
49. Eisenberg, M. E., Bernat, D. H., Bearinger, L. H. i Resnick, M. D. (2008). *Support for Comprehensive Sexuality Education: Perspectives from Parents of School-Age Youth*. *Journal of Adolescent Health*, 42(4), 352–359. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.09.019>
50. El-Sheib, M. i Wurtele, S. K. (2009). Parents' Plans to Discuss Sexuality with Their Young Children. *American Journal of Sexuality Education*, 4(2), 103-115. <https://doi.org/10.1080/15546120903001357>
51. Emelumadu, O. F., Ezeama, N. N., Ifeadike, C. O., Ubajake, C. F., Adogu, P. O. U., Umeh, U., Nwamoh, U. N., Ukegbu, A. U. i Onyeonoro, U. U. (2014). Parents’ perceptions of timing of initiation of sexuality discussion with adolescents in anambra state, South Eastern Nigeria. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 27(5), 294–300. <https://doi.org/10.1016/j.jpag.2013.12.008>
52. European Expert Group on Sexuality Education (2016). Sexuality education: What is it? *Sex Education*, 16(4), 427–431. <https://doi.org/10.1080/14681811.2015.1100599>
53. Europska komisija (2020). *Sexuality education across the European Union: an overview*. Publications Office of the European Union.
54. Evans, J. i Mathur, A. (2005). The Value of Online Surveys. *Internet Research*, 15, 195-219. <https://doi.org/10.1108/10662240510590360>
55. Field, A. (2016). *An Adventure in Statistics: The Reality Enigma*. SAGE edge.

56. Faludi C i Rada C. (2019). Gender differences in sexual and reproductive health education in the family: a mixed methods study on Romanian young people. *BMC Public Health.*,19(1), 1103. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7321-0>
57. Farrington, F., Holgate, C., McIntyre, F. and Bulsara, M. (2014). “A Level of Discomfort! Exploring the Relationship between Maternal Sexual Health Knowledge, Religiosity and Comfort Discussing Sexual Health Issues with Adolescents.” *Sexuality Research & Social Policy* 11(2), 95–103. <https://doi.org/10.1007/s13178-013-0122-9>
58. Ferguson, M. M., Dotterer, A. M., Schwartz, S. E. i Bradford, K. (2022). Parental sexual communication self-efficacy with toddlers and young children: an active learning intervention. *Sex Education*, 23(1), 128–146. <https://doi.org/10.1080/14681811.2022.2034612>
59. Flanders, J. L., Leo, V., Paquette, D., Pihl, R.O., Séguin, J.R. (2009). Rough-and-tumble play and the regulation of aggression: an observational study of father-child play dyads. *Aggressive Behavior*, 35, 285–295. <https://doi.org/10.1002/ab.20309>
60. Flores D. i Barroso J. (2017). 21st century parent-child sex communication in the United States: a process review. *J. Sex. Res.* 54, 532–548. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1267693>
61. Foshay, J.E. i O’Sullivan, L. F. (2020). Home-based sex communication, school coverage of sex, and problems in sexual functioning among adolescents. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 29(1), 25–31.
62. Foucault, M. (2013). *Povijest seksualnosti 3. Domino*.
63. Francis, D. A. (2013). *Sexuality, society and pedagogy*. Sun Media Bloemfontein.
64. Future of Sex Education Initiative (FoSE) (2016). *Building a foundation for sexual health is a K–12 endeavor: Evidence underpinning the National Sexuality Education Standards*. FoSE. <https://www.advocatesforyouth.org/wp-content/uploads/2019/09/Building-a-foundation-for-Sexual-Health.pdf>
65. Godin, S. (2019). Family Life Sex Education Goal Questionnaire III. U R. Milhausen, J. Sakaluk, C. Davis, B. Yarber i T. Fisher (Ur.). *Handbook of Sexuality-Related Measures*. Routledge Press.
66. Guilamo-Ramos, V., Jaccard, J., Dittus, P., i Collins, S. (2008). Parent-adolescent communication about sexual intercourse: An analysis of maternal reluctance to communicate. *Health Psychology*, 27(6), 760–769. <https://doi.org/10.1037/a0013833>
67. Greenberg, J. S., Bruess, C. E., i Oswalt, S. B. (2017). *Exploring Dimensions of Human Sexuality*. Jones & Bartlett Learning.
68. Hackett, S. (2014). *Children and young people with harmful sexual behaviours. Research in Practice*. https://tce.researchinpractice.org.uk/wp-content/uploads/2020/05/children_and_young_people_with_harmful_sexual_behaviours_research_review_2014.pdf

69. Haglund, K. A. i Fehring, R. J. (2010). The Association of Religiosity, Sexual Education, and Parental Factors with Risky Sexual Behaviors Among Adolescents and Young Adults. *J Relig Health*, 49, 460–472. <https://doi.org/10.1007/s10943-009-9267-5>
70. Hair, J. F., Tatham, R. L., Anderson, R. E. i Black, W. (1998). *Multivariate data analysis. (Fifth Ed.)* Prentice-Hall.
71. Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. i Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7th ed.)*. Pearson Educational International.
72. Halmi, A. (2003). *Multivarijatna analiza u društvenim znanostima*. Alineja.
73. Harris, A. L., Sutherland, M. A., i Hutchinson, M. K. (2013). Parental influences of sexual risk among urban African American adolescent males. *Journal of Nursing Scholarship*, 45, 141–150. <https://doi.org/10.1111/jnu.12016>
74. Hernandez, R. i Petronio, S. (2020). “Starting that conversation is even harder than having it”: Female patients’ perceptions of physicians’ communication competence in communication about sexual behavior. *Journal of Health Communication*, 25(11), 917–924. <https://doi.org/10.1080/10810730.2020.1864518>
75. Hodžić, A. i Štulhofer, A. (2002). Seksualna edukacija u školi: inozemna iskustva. *Napredak*, 143(4), 452–461.
76. Hooper, D., Coughlan, J. i Mullen, M. R. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 5360.
77. Howard, C., Hallam, J. i Brady, K. (2016). Governing the souls of young women: Exploring the perspectives of mothers on parenting in the age of sexualisation. *Journal of Gender Studies*, 25(3), 254–268. <https://doi.org/10.1080/09589236.2014.952714>
78. Hoyle, R. H. (Ur.).(2012). *Handbook of structural equation modeling*. The Guilford Press.
79. Hu, Y. i sur. (2010). Do Parents Talk to Their Adolescent Children about Sex?— Findings from a Community Survey in Singapore. *Annals Academy of Medicine*, 41(6), 239–246.
80. Hurst, J. L., Widman, L., Brasilerio, J., Maheux, A. J., Evans-Paulson, R. i Choukas-Bradley, S. (2025). Parents’ attitudes towards the content of sex education in the USA: Associations with religiosity and political orientation. *Sex Educ.*, 24(1), 108–124. <https://doi.org/10.1080/14681811.2022.2162871>
81. Jaccard, J., Dittus, P. J., i Gordon, V. V. (2000). Parent-teen communication about premarital sex: Factors associated with the extent of communication. *Journal of Adolescent Research*, 15, 187–208.
82. Jain, N. i Singhal, M. (2017). Sexual Communication and Attitudes toward Sexual and Reproductive Health of Parent-Adolescent Dyads. *J. Indian Assoc. Child Adolesc. Ment. Health*, 13(4), 232–262. <https://doi.org/10.1177/0973134220170402>

83. James, G., Witten, D., Hastie, T. i Tibshirani, R. (2013). *An Introduction to Statistical Learning: With Applications in R*. Springer.
84. Jerman, P. i Constantine, N. A. (2010). Demographic and psychological predictors of parent-adolescent communication about sex: a representative statewide analysis. *J Youth Adolesc.*, 39(10), 1164–1174 . <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9546-1>
85. Jiang, X. (2022). A survey on young people's attitudes towards sexual education in the family. *SHS Web of Conferences* 148, 01027. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202214801027>
86. Joffer, J., Jerdén, L., Öhman, A. i Flacking, R. (2016). Exploring self-rated health among adolescents: A think-aloud study. *BMC Public Health*, 16(156), 1–10. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-2837-z>
87. Jonas, M. E. (2015). Rousseau on Sex-Roles, Education and Happiness. *Studies in Philosophy and Education*, 35(2), 145–161.
88. Kantor, L. i Levitz, N. (2017). Parents' Views on Sex Education in Schools: How Much do Democrats and Republicans Agree? *PLoS One*, 12(7), e0180250. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0180250>
89. Kelleher, C., Boduszek, D., Bourke, A., McBride, O. i Morgan, K. (2013) Parental involvement in sexuality education: advancing understanding through an analysis of findings from the 2010 Irish Contraception and Crisis Pregnancy Study. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 13(4), 459–469. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.760448>
90. Kennedy, E. C., Bulu, S., Harris, J., Humphreys, D., Malverus, J. i Gray, N. J. (2014). These issues aren't talked about at home: A qualitative study of the sexual and reproductive health information preferences of adolescents in Vanuatu. *BMC Public Health*, 14, 770.
91. Kenny, M. C. i Wurtele, S. K. (2013). Latino Parents' Plans to Communicate About Sexuality With their Children. *Journal of Health Communication*, 18(8), 931–942. <https://doi.org/10.1080/10810730.2012.757397>
92. Kinsey Institute (bez dat.). „Dr. Alfred C. Kinsey“. <https://kinseyinstitute.org/about/history/alfred-kinsey.php>
93. Kim, J., L. i Ward, L. M. (2007). Parental Sexual Communication Among Asian American Emerging Adults. *Journal of Adolescent Research*, 22(1), 3-31. <https://doi.org/10.1177/0743558406294916>
94. Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4. izdanje). The Guilford Press.
95. Knibiehler, Y. (2004). *Seksualnost kroz povijest*. AGM.
96. Kramer, J. M. i Schwartz, A. (2017). Refining the Pediatric Evaluation of Disability Inventory – Patient-Reported Outcome (PEDI-PRO) item candidates: Interpretation of a self-reported outcome measure of functional performance by young people with neurodevelopmental disabilities. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 59, 1083–1088. <https://doi.org/10.1111/dmcn.13482>

97. Krull, L. (2020). Liberal Churches and Social Justice Movements: Analyzing the Limits of Inclusivity. *Journal for the Scientific Study Of Religion*, 59(1), 84–100. <https://doi.org/10.1111/jssr.12641>
98. Kuštreba, I., Elezović, I. i Štulhofer, A. (2015). Parents' Attitudes About School-Based Sex Education in Croatia. *Sexuality Research and Social Policy*, 12(4), 323–334. <https://doi.org/10.1007/s13178-015-0203-z>
99. Landor, A., Simons, L. G., Simons, R. L., Brody, G. H., i Gibbons, F. X. (2011). The Role of Religiosity in the Relationship Between Parents, Peers, and Adolescent Risky Sexual Behavior, *J Youth Adolesc.*, 40(3), 296–309. <https://doi.org/10.1007%2Fs10964-010-9598-2>
100. Lefkowitz, E. S. i Stoppa, T. M. (2006). Positive sexual communication and socialization in the parent-adolescent context. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2006(112), 39–55. <https://doi.org/10.1002/cd.1>
101. Liu, W., Dennis, J. M. i Edwards, C. P. (2015). Chinese parents' involvement in sexuality education for adolescents. *International Journal of Sexual Health*, 27(4), 485–507. <https://doi.org/10.1080/19317611.2015.1056901>
102. Lleras, C. (2005). Path Analysis. U K. Kempf-Leonard (Ur.). *Encyclopedia of Social Measurement* (str. 25–30). Elsevier Inc.
103. Lukolo, L. N. i van Dyk, A. (2015). Parents' Participation in the Sexuality Education of Their Children in Rural Namibia: A Situational Analysis. *Global Journal of Health Science*, 7(1), 35–45. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v7n1p35>
104. Malacane, M. i Beckmeyer, J. J. (2016). A review of parent-based barriers to parent–adolescent communication about sex and sexuality: Implications for sex and family educators. *American Journal of Sexuality Education*, 11(1), 27–40.
105. Malić, J. i Mužić, V. (1984). *Pedagogija*. Školska knjiga.
106. Malka A., Lelkes, Y., Sanjay, S., Cohen, A. i Miller, D. (2012). The Association of Religiosity and Political Conservatism: The Role of Political Engagement. *Political Psychology*, 33(2), 275–299. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1467-9221.2012.00875.x>
107. Manlove, J. S, Terry-Humen E., Ikramullah E. N. i Moore K. A. (2006) The role of parent religiosity in teens' transitions to sex and contraception. *Journal of Adolescent Health*., 39(4), 578–587. <https://doi.org/10.1016%2Fj.jadohealth.2006.03.008>
108. Markham, C. M., Lormand, D., Gloppen, K. M., Peskin, M. F, Flores, B., Low, B. i Duane House, L. (2010). Connectedness as a predictor of sexual and reproductive health outcomes for youth. *J Adolesc Health*, 46(3 Suppl), 23–41. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.11.214>
109. Marsh, H. W. i Hocevar, D. (1985). Application of confirmatory factor analysis to the study of self-concept: First- and higher order factor models and their invariance across groups. *Psychological Bulletin*, 97(3), 562–582. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.97.3.562>

110. Martin, J., Riazi, H., Firoozi, A. i Nasir, i M. (2018). A sex education programme for mothers in Iran: Does preschool children's sex education influence mothers' knowledge and attitudes? *Sex Educ*, 18(2), 219–230. <https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1428547>
111. Martin K. A. i Torres, J. M. C. (2014) Where did I Come From? US Parents' and Preschool Children's Participation in Sexual Socialisation. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 14(2), 174–190. <https://doi.org/10.1080/14681811.2013.856291>
112. Marques, M. i Ressa, N. (2013). The Sexuality Education Initiative: A Programme Involving Teenagers, Schools, Parents and Sexual Health Services in Los Angeles, CA, USA. *Reproductive Health Matters*, 21(41), 124–135. [https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(13\)41702-0](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(13)41702-0)
113. Márquez Vega, M. A., Benavides Torres, R. A. i Gallegos Cabriales, E. C. (2019). Sexual Communication of Parents and Children: The Theory of Reasoned Action and Planned Behavior. *Biomedical Journal of Scientific & Technical Research*, 19(3), 14272–14275.
114. Matejević, M. i Petković, M. (2015). Sexual education of young adolescents in the context of a parental style. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 55, 62–69. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ILSHS.55.62>
115. MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S. i Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84–99. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.4.1.84>
116. McAdoo, T., Denny, S. i Lee, C. (2025). Citing generative AI in APA Style: Part 1—Reference formats. *APA Style*. <https://apastyle.apa.org/blog/cite-generative-ai-references>
117. McGinn, L., N. Stone, R. Ingham, and A. Bengry-Howell. 2016. “Parental Interpretations of ‘Childhood Innocence’.” *Health Education*, 116(6), 580–594. <https://doi.org/10.1108/HE-10-2015-0029>
118. Measor, L. (2004). Young people's views on sex education. Gender, information and knowledge. *Sex Education*, 4(2), 153–166.
119. Medora, N. P. i Wilson, S. (1992). Sexuality education for young children: The role of parents. *Day Care & Early Education*, 19(3), 24–27. <https://doi.org/10.1007/bf01617079>
120. Menard, S. (2001). *Applied Logistic Regression Analysis*. SAGE.
121. Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap.
122. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2019). *Kurikulum međupredmetne teme zdravlje za osnovne škole i srednje škole*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Ku>

[rikulum%20medupredmetne%20teme%20Zdravlje%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf](#)

123. Modise M. A. (2019). Parent sex education beliefs in a rural South African setting. *J Psychol Afr.*, 29(1), 84–86. <https://doi.org/10.1080/14330237.2019.1568047>.
124. Modrić, J., Šoh, D. i Štulhofer, A. (2011). Stavovi o cjelovitoj seksualnoj edukaciji u hrvatskim školama: rezultati nacionalnog istraživanja mladih. *Revija za sociologiju*, 41 (1), 77–97. <https://doi.org/10.5613/rzs.41.1.5>
125. Morawska, A., Walsh, A., Grabski, M. i Fletcher R. (2015). Parental confidence and preferences for communicating with their child about sexuality. *Sex Educ.* 15, 235–248. <https://doi.org/10.1080/14681811.2014.996213>
126. Muñoz-Leiva, F., Sánchez-Fernández, J., Montoro-Ríos, F. i Ibáñez-Zapata, J. Á. (2010). Improving the response rate and quality in Web-based surveys through the personalization and frequency of reminder mailings. *Quality & Quantity*, 44(5), 1037–1052.
127. Nambambi, N. M. i Mufune, P. (2011). What Is Talked About When Parents Discuss Sex with Children: Family Based Sex Education In Windhoek, Namibia, *African Journal of Reproductive Health / La Revue Africaine de la Santé Reproductive*, 15(4), 120–129.
128. Niedermeier, M. i Davidson-Schmich, L. (2012). ‘Strolling under palm trees’: gardens — love — sexuality. *The Journal of Garden History*, 17 (3), 186–207.
129. Nielsen, S. K., Latty, C. R., i Angera, J. J. (2013). Factors that contribute to fathers being perceived as good or poor sexuality educators for their daughters. *Fathering*, 11, 52–70.
130. Newman, B. M. i Newman, P. R. (1986). *Adolescent development*. Merrill Pub Co.
131. Noorman, M. A. J., den Daas, C. i de Wit, J. B. F. (2022). How Parents’ Ideals are Offset by Uncertainty and Fears: A Systematic Review of the Experiences of European Parents regarding the Sexual Education of Their Children. *The Journal of Sex Research*, 60(7), 1034–1044. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2064414>
132. Nunnally, J. C. (1994). *Psychometric theory*. Tata McGraw-Hill Education.
133. Ogle, S., Glaiser, A. i Riley, S. C. (2008). Communication between parents and their children about sexual health. *Contraception*, 77, 283–288. <https://doi.org/10.1016/j.contraception.2007.12.003>
134. OpenAI. (2025). *ChatGPT-5* [Veliki jezični model]. <https://chatgpt.com/>
135. Pariera, K. L. i Brody, E. (2018). „Talk More About It“: Emerging Adults’ Attitudes About How and When Parents Should Talk About Sex. *Sexuality*

- Research and Social Policy*, 15, 219–229. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0314-9>
136. Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: mechanisms and developmental outcomes. *Human Dev.*, 47, 193–219. <https://doi.org/10.1159/00007872>
  137. Peter, C., Simovska, V., Kane, R., Tasker, T. i Horn, S. (2015). Parents' Attitudes Toward Comprehensive And Inclusive Sexuality Education. *Health Education*, 115(1), 71–92. <https://doi.org/10.1108/HE-01-2014-0003>
  138. Pichon, M., Howard-Merrill, L., Wamoyi, J., Buller, A. M i Kyegombe, N. (2022). A qualitative study exploring parent–daughter approaches for communicating about sex and transactional sex in Central Uganda: Implications for comprehensive sexuality education interventions. *Journal of Adolescence*, 94(6), 880–891. <https://doi.org/10.1002/jad.12071>
  139. Pop, M. V. i Rusu, A. S. (2015). The Role of Parents in Shaping and Improving the Sexual Health of Children – Lines of Developing Parental Sexuality Education Programmes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 209, 395–401. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.210>
  140. Purwanti, A. D., Daryanti, S. M., Sundari, S. . i Attamimi, A. . (2021). Parents' Involvement in Sexual and Reproductive Health Education for Children: A Scoping Review. *Women, Midwives and Midwifery*, 1(1), 1–14. <https://doi.org/10.36749/wmm.1.1.1-14.2021>.
  141. Raffaelli, M., Bogenschneider, K., i Flood, M. F. (1998). Parent-teen communication about sexual topics. *Journal of Family Issues*, 19, 316–334.
  142. Rakhmawati, E., Rochman Hadjam, N., Rochman Hadjam, D. i Riska Yunita, A. (2021). Roles of Family in Introducing Early Sexual Education to Children. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 530, 290–296.
  143. Rathus, S. A., Nevid, J. S., Fichner-Rathus, L. (2018). *Human Sexuality in a Changing World (10th Edition)*. Pearson.
  144. Regmi, P. R., Waithaka, E., Paudyal, A., Simkhada, P. i van Teijlingen, E. (2016). Guide to the design and application of online questionnaire surveys. *Nepal J Epidemiol.*, 6(4), 640–644. <https://doi.org/10.3126/nje.v6i4.17258>
  145. Reimers, E. (2024). Sex education and religion - resistance and possibilities. *British Journal of Religious Education*, 11(1), 52–62. <https://doi.org/10.1080/01416200.2024.2336533>
  146. Ritchwood T.D., Powell, T. W., Metzger, I. W., Dave, G., Corbie-Smith, G., Atujuna, M., Vander Schaaf, E. B., Wynn, M., Lin, F. C., Zhou, W. i Akers, A. Y. (2017). Understanding the relationship between religiosity and caregiver-adolescent communication about sex within African-American families. *J Child Fam Stud.*, 26(11), 2979–2989. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0810-9> .

147. Rob, U., Ghafur, T., Bhuiya, I. i Talukder, M. N. (2006). Reproductive and sexual health education for adolescents in Bangladesh: parents' view and opinion. *International Quarterly of Community Health Education*, 25(4), 351–365.
148. Robinson, K. H. (2012). *Innocence, Knowledge and the Construction of Childhood: The Contradictory Nature of Sexuality and Censorship in Children's Contemporary Lives*. Routledge.
149. Robinson, K. H. (2013). *Innocence, Knowledge and the Construction of Childhood: The Contradictory Nature of Sexuality and Censorship in Children's Contemporary Lives*. London: Routledge.
150. Robinson, K. H. (2017). Responsibilities, tensions and ways forward: parents' perspectives on children's sexuality education. *Sexuality, Society and Learning*, 17(3), 333–347. <https://doi.org/10.1080/14681811.2017.1301904>
151. Rodrigues Sequeira de Figueiredo, C. i Valadão Dias, F. (2012). Families: Influences in Children's Development and Behaviour, From Parents and Teachers' Point of View. *Psychology Research*, 2(12), 693–705. <https://doi.org/10.17265/2159-5542/2012.12.001>
152. Rogers, A. A., Ha, T., Stormshak, E.A., Dishion, T. J. (2015). Quality of Parent-Adolescent Conversations About Sex and Adolescent Sexual Behavior: An Observational Study. *J Adolesc Health*, 57(2), 174–178. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.04.010>.
153. Rouhparvar, Z., Javadnoori, M. i Shahali, S. (2022) Parents' approaches to sexuality education of their adolescent boys: a qualitative study in Ahvaz, Iran. *Reprod Health*, 19, 69. <https://doi.org/10.1186/s12978-022-01367-0>
154. Rohrbaugh, J., i Jessor, R. (1975). Religiosity in youth: A personal control against deviant behavior. *Journal of Personality*, 43(1), 136–155. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1975.tb00577.x>
155. Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Graftrade.
156. Rosić, V. i Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Graftrade.
157. Russell, S., Mallory, A., Bishop, M. i Dorri, A. (2020) Innovation and Integration of Sexuality in Family Life Education. *Fam Relat.*, 69(3), 595–613. <https://doi.org/10.1111/fare.12462>
158. Sánchez-Fernández, J., Muñoz-Leiva, F. i Montoro-Ríos, F. J. (2012). Improving retention rate and response quality in Web-based surveys. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 507–514. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.10.023>
159. Satcher, D. (2001). The Surgeon General's call to action to promote sexual health and responsible sexual behavior. *American Journal of Health Education*, 32, 356–368. <https://doi.org/10.1080/19325037.2001.10603498>
160. Savezni centar za zdravstveno obrazovanje (BzGA) (2010). *Standardi spolnog odgoja u Europi: Okvir za kreatore političkih odluka, obrazovne i izdavnice institucije i stručnjake*. Svjetska zdravstvena organizacija i Savezni centar za zdravstveno obrazovanje.

161. Schuster, E. A., Kruger, S. F. i Hebenstreit, J. J. (1985). A theory of protection: parents as sex educators. *Advances in Nursing Science*, 7(3), 70–77. <https://doi.org/10.1097/00012272-198504000-00008>
162. Shaffer, D. (2005). *Developmental psychology: Childhood and adolescence*. Pioniera Thomson Learning.
163. Sharpe, T. H. (2003). Adult Sexuality. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 11(4), 420-426.
164. Sielert, U. (2008). *Uvod u seksualnu pedagogiju*. Educa.
165. Silva, J. R., Fera, B., Sudula, S., Koetzle, D. i Schwalbe, C. (2019). Cognitive interviewing to improve questionnaires for justice-involved youth. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(10), 1931–1951. <https://doi.org/10.1177/0306624X19839597>
166. Siva Durga Prasad Nayk, M. i Narayan, K. A. (2019). Strengths and weaknesses of online surveys. *IOSR Journal of Humanities and Social Sciences*, 24(5), 31–38. <https://doi.org/10.9790/0837-2405053138>
167. Streiner, D. L. (2005). Finding Our Way: An Introduction to Path Analysis. *Can J Psychiatry*, 50(2), 115–122.
168. Stone, N., Ingham, R. i Gibbins, K. (2013). “‘Where Do Babies Come From?’ Barriers to Early Sexuality Communication between Parents and Young Children.” *Sex Education*, 13(2), 228–240. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.737776>
169. Stone, N., Ingham, R., McGinn, L. i Bengry-Howell, A. (2017). Talking relationships, babies and bodies with young children: The experiences of parents in England. *Sex Education*, 17(5), 588–603. <https://doi.org/10.1080/14681811.2017.1332988>
170. Sveučilište u Rijeci (2024). *Politika korištenja alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci*. https://uniri.hr/wp-content/uploads/2025/12/2024_01_23_Politika_koristenja_alata_UI-a-1.pdf
171. Sveučilište u Rijeci (bez dat.). *Smjernice za odgovorno korištenje alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci*. https://www.pfri.uniri.hr/web/hr/dokumenti/pravni_akti/Smjernice%20za%20odgovorno%20kori%C5%A1tenje%20alata%20umjetne%20inteligencije%20na%20Sveu%C4%8Dili%C5%A1tu%20u%20Rijeci.pdf
172. Svjetska zdravstvena organizacija (2018). *WHO recommendations on adolescent sexual and reproductive health and rights*. WHO.
173. Swain, C. R., Ackerman, L. K., Ackerman, M. A. (2006). The influence of individual characteristics and contraceptive beliefs on parent–teen sexual communications: A structural model. *Journal of Adolescent Health*, 38(6), 753.e9–753.e18. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2005.08.015>
174. Štulhofer, A. (2009). Sociokulturni i psihosocijalni aspekti rizičnoga seksualnog ponašanja. *Medicus*, 18(1_Spolno prenosive b), 123–129.

175. Štulhofer, A. i Hodžić, A. (2003). Seksualna edukaciju u školi: Što je s Hrvatskom, *Napredak*, 144(1), 40–52.
176. Tabachnik, B. G. i Fidell, L. S. (2016). *Using Multivariate Statistics* (6. izdanje). Pearson.
177. The International Planned Parenthood Federation (IPPF) (2011). *Sexuality Education in Europe and Central Asia*. IPPF European Network.
178. Todd, N. i Ong, K. (2012). Political and Theological Orientation as Moderators for the Association Between Religious Attendance and Attitudes Toward Gay Marriage for White Christians. *Psychology of Religion and Spirituality*, 4(1), 56–70. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0025142>
179. Tomac, L. (2021). Holizam ili cenzurizam? Komparativna analiza kurikula četvrtog modula zdravstvenog odgoja. *Odgojno-obrazovne teme*, 4(1), 23–39.
180. Tomac, L. (2022). *Izazovi seksualne edukacije odraslih osoba* (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Rijeka, Sveučilište u Rijeci.
181. Tomac, L. (2024). Seksualna edukacija u obitelji kao mehanizam prevencije štetnih i rizičnih seksualnih ponašanja djece i mladih. *Metodički obzori*, 19(2(37)), 73-89. <https://doi.org/10.32728/mo.19.2.2024.04>
182. Toor, K. K. (2012). A study of the attitude of teachers, parents and adolescentstowards sex education. *MIER Journal of Educational Studies, Trends & Practices*, 2(2), 177-189. <https://doi.org/10.52634/mier/2012/v2/i2/>
183. Trinh, T., Steckler, A., Ngo, A. i Ratliff, E. (2009). Parent communication about sexual issues with adolescents in Vietnam: content, contexts, and barriers. *Sex Education*, 9(4), 371–380. <https://doi.org/10.1080/14681810903264819>
184. Turnbull, T., van Wersch, A., i van Schaik, P. (2008). A review of parental involvement in sex education: The role for effective communication in British families. *Health Education Journal*, 67(3), 182–195. <https://doi.org/10.1177/0017896908094636>
185. Turnbull, T., van Wersch, A. i van Schaik, P. (2011). Parents as educators of sex and relationship education: The role for effective communication in British families: The role for effective communication in British families. *Health Education Journal*, 70(3), 240-248. <https://doi.org/10.1177/0017896911398817>
186. Vijeće Europe (bez dat.). *Sex and gender*. <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/sex-and-gender#17>
187. Ugoji, F. A. (2009). The attitude of parents towards sexuality education in secondary schools in Delta State. *The Counsellor*, 26(2), 71–83.
188. United Nations (UN) (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
189. UNESCO (2018). *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach*. UNESCO.

190. UNICEF (2017). *Gender Equality: Glossary of Terms and Concepts*. UNICEF: Regional Office of South Asia. <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf>
191. Vertel, A., Korolenko, V., Shapovalova, O- i Bereziuk, T. (2024). The Role of the Family in the Education and Upbringing of Children. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society*, 17(1), 54–64. <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse1.54-64>
192. Vujčić, V. (1991). Liberalizam, odgoj i obrazovanje. *Polit. Misao*, 28(3), 32–40.
193. Walker, J. L. (2001). A qualitative study of parents' experiences of providing sex education for their children: The implications for health education. *Health Education Journal*, 60(2), 132–146. <https://doi.org/10.1177/001789690106000205>
194. Walker, J. L. (2004). Parents and Sex Education – Looking Beyond ‘the Birds and the Bees’. *Sex Education* 4(3), 239–254. <https://doi.org/10.1080/1468181042000243330>
195. Widman, L., Choukas-Bradley, S., Noar, S. M., Nesi, J. i Garrett, K. (2016). Parent-adolescent sexual communication and adolescent safer sex behavior. *JAMA Pediatrics*, 170(1), 52–61. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2015.2731>
196. Wiederman, M. W. (1999). Volunteer Bias in Sexuality Research Using College Student Participants. *The Journal of Sex Research*, 36(1), 59–66. <https://doi.org/10.1080/00224499909551968>
197. Wight, D., Williamson, L. i Henderson, M. (2006). Parental influences on young people's sexual behaviour: A longitudinal analysis. *Journal of Adolescence*, 29(4), 473–494. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08>
198. Willis, G. B. (2015). *Analysis of the cognitive interview in questionnaire design*. OxfordUniversity Press.
199. Wilson, E. K., Dalbereth, B.T., Koo, H. P. i Gard, J. C. (2010). Parents' Perspectives on Talking to Preteenage Children About Sex. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42(1), 56–63.
200. Wilson, K., Wiley, D. C. i Rosen B. (2012). Texas Sexuality Education Instruction: Shame and Fear-Based Methodology. *Journal of Health Education Teaching*, 3(1), 1–10.
201. Wisnieski, D., Sieving, R., i Garwick, A. (2015). Parent and family influences on young women's romantic and sexual decisions. *Sex Education*, 15, 144–157. <https://doi.org/10.1080/14681811.2014.986798>
202. Wood, E., Senn, C. Y, Desmarais, S., Park, L. i Verberg, N. (2002). Sources of Information about Dating and Their Perceived Influence on Adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 17(4), 401–417. <https://doi.org/10.1177/07458402017004005>

203. World Health Organization WHO. (2002). *Defining sexual health: Report of a technical consultation 28–31 January 2002, Geneva*. WHO.
204. Wright, K. (2005). Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(3), JCMC1034 . <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00259.x>
205. Wyckoff, S. C., Miller, K. S., Forehand, R., Bau, J. J., Fascula, A., Long, N. i Armistead, L. (2008). Patterns of Sexuality Communication Between Preadolescents and Their Mothers and Fathers. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 649–662. <https://doi.org/10.1007/s10826-007-9179-5>
206. Yeo, K. J. i Lee S. H. (2023). Development and Validation of an Instrument to Measure Parental Attitude and Health Beliefs Toward Sexuality Education. *SAGE Open*, 13(1), 215824402211394. <http://dx.doi.org/10.1177/21582440221139470>
207. Andiana, Y. A. i Slameto. (2024). The Effectiveness of Parents Roles in Children’s Sex Education. *Journal of Scientific Research, Education, and Technology (JSRET)*, 3(3), 1133–1144. <https://doi.org/10.58526/jsret.v3i3.477>
208. Zaleski, E. H. i Schiaffino K. M. (2000). Religiosity and sexual risk-taking behavior during the transition to college. *Journal of Adolescence.*, 23(2), 223–227. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0309>
209. Zhan, W. i Yuan, Y (2023). Knowledge, attitudes, and practices of parents toward sexuality education for primary school children in China. *Front Psychol.*, 14, 1096516. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1096516>
210. Zloković, J. (2004). Nasilje među vršnjacima — problem obitelji, škole i društva. *Pedagogijska istraživanja*, 1(2), 207–219. <https://hrcak.srce.hr/139356>
211. Zloković, J. (Ur.) (2023). *Osnaživanje obitelji – izazovi i perspektive*. Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet.
212. Zloković, J. i Tomac, L. (2023). Kvaliteta života djece i mladih – roditeljska perspektiva. U N. Macanović (ur.) *Zbornik radova XIV. Međunarodne naučne konferencije Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih*“ (str. 363–373). Udruženje za podršku i kreativni razvoj Tuzla i Edukacijski fakultet Univerziteta u Tuzli.

8. ILUSTRACIJE

8.1. Popis tablica

Tablica 1. <i>Odabir uzorka glavnog istraživanja (N = 383)</i>	41
Tablica 2. <i>Udio sudionika po školama i županijama u ukupnom uzorku (N = 383)</i>	43
Tablica 3. <i>Prikaz strukture uzorka u glavnom istraživanju (pitanja višestrukog izbora) (N = 383)</i>	44
Tablica 4. <i>Prikaz strukture uzorka u glavnom istraživanju (pitanja otvorenog tipa) (N = 383)</i>	45
Tablica 5. <i>Sociodemografske karakteristike uzorka u pilot istraživanju (N = 142)</i>	47
Tablica 6. <i>Pokazatelji slaganja modela Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoefikasnosti (N = 142)</i>	50
Tablica 7. <i>Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoefikasnosti (N = 142)</i>	50
Tablica 8. <i>Pokazatelji slaganja modela Instrumenta za mjerenje roditeljskog stava i zdravstvenih uvjerenja prema spolnom odgoju – subskala samoefikasnosti nakon uklanjanja čestice br. 4. (N = 142)</i>	51
Tablica 9. <i>Pokazatelji slaganja modela Family Life Sex Education Goal Questionnaire III (N = 142)</i>	53
Tablica 10. <i>Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Family Life Sex Education Goal Questionnaire III (N=142)</i>	53
Tablica 11. <i>Pokazatelji slaganja modela Family Life Sex Education Goal Questionnaire III nakon uklanjanja čestice br. 12, 13, 16, 17 i 20. (N = 142)</i>	54
Tablica 12. <i>Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti (N = 142)</i>	57
Tablica 13. <i>Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnosti (N =142)</i>	58
Tablica 14. <i>Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu vrijednosno-kulturološke orijentacije roditelja spram seksualnost nakon uklanjanja čestice br. 2 (N = 142)</i>	59
Tablica 15. <i>Prva verzija čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	60
Tablica 16. <i>Druga verzija čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	64
Tablica 17. <i>Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)</i>	66

Tablica 18. <i>Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)</i>	67
Tablica 19. <i>Prikaz mjera pouzdanosti i diskriminativnosti Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	70
Tablica 20. <i>Pokazatelji slaganja modela Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)</i>	72
Tablica 21. <i>Nestandardizirana faktorska zasićenja, rezidualne varijance i deskriptivni pokazatelji čestica Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom (N = 142)</i>	73
Tablica 22. <i>Prikaz mjera pouzdanosti i diskriminativnosti Skale za procjenu razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	76
Tablica 23. <i>Prikaz izračuna ridit vrijednosti za varijablu razina obrazovanja roditelja</i>	83
Tablica 24. <i>Rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa za kriterijske i prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	88
Tablica 25. <i>Deskriptivni pokazatelji za kriterijske i prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	89
Tablica 26. <i>Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	90
Tablica 27. <i>Rezultati Mann Whitney U testa vezano uz razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela s obzirom na spol roditelja (N = 383)</i>	91
Tablica 28. <i>Rezultati Mann Whitney U testa vezano uz razlike u vrijednostima na kompozitnim varijablama modela s obzirom na spol djeteta</i>	92
Tablica 29. <i>Rezultati Kruskal-Wallis testa kompozitnih varijabli modela u odnosu na redoslijed rođenja djeteta</i>	93
Tablica 30. <i>Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i dobi roditelja</i>	95
Tablica 31. <i>Korelacije kompozitnih mjera kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i broja djece</i>	97
Tablica 32. <i>Deskriptivni pokazatelji učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	99
Tablica 33. <i>Korelacije broja djece i učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prema specifičnim sadržajima komunikacije</i>	102
Tablica 34. <i>Rezultati Kruskal-Wallis testa učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom prema specifičnim temama u odnosu na redoslijed rođenja djeteta</i>	104
Tablica 35. <i>Deskriptivni pokazatelji razine ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	114

Tablica 36. <i>Prikaz vrijednosti faktora inflacije varijance i vrijednosti tolerancije za prediktorske varijable modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	117
Tablica 37. <i>Koeficijenti slaganja modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece (N = 383)</i>	118
Tablica 38. <i>Rezultati analize putanje kriterijskih i prediktorskih varijabli modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	119
Tablica 39. <i>Prikaz indirektnih učinaka prediktorskih varijabli na kriterijsku varijablu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom</i>	122

8.2. Popis slika

Slika 1. <i>Grafički prikaz Teorije zaštite (Schuster i sur., 1985)</i>	15
Slika 2. <i>Prikaz prediktora namjere uključenosti roditelja u komunikaciju o seksualnim temama sa svojom djecom na temelju Teorije planiranog ponašanja (Márquez Vega i sur., 2019)</i>	18
Slika 3. <i>Hipotetski model roditeljske uključenosti u seksualni odgoj djece (Liu, Dennis i Edwards, 2015)</i>	21
Slika 4. <i>Hipotetski model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	32
Slika 5. <i>Prikaz razlika hipotetskog modela prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece i modela nakon empirijske provjere</i>	142
Slika 6. <i>Završni model prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece</i>	143

9. PRILOZI

Prilog 1. Upitnik prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece korišten u pilot istraživanju

UPITNIK PREDIKTORA UKLJUČENOSTI RODITELJA U SEKSUALNI ODGOJ DJECE

Za potrebe doktorske disertacije pod naslovom Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece koja se realizira u okviru Poslijediplomskog sveučilišnog (doktorskog) studija Pedagogija pri Filozofskom fakultetu u Rijeci provodi se kvantitativno istraživanje.

Istraživanje će provoditi doktorandica Lucija Tomac pod mentorstvom prof. dr. sc. Jasminke Zloковиć s Filozofskog fakulteta u Rijeci i komentorstvom prof. dr. sc. Anite Zovko s Filozofskog fakulteta u Rijeci s ciljem ispitivanja čimbenika uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece. Ovaj upitnik predstavlja pilot istraživanje u svrhu provjere metrijskih karakteristika instrumenata koji se planiraju koristiti u daljnjem istraživanju. Istraživanje će se provoditi anketnim upitnikom putem online platforme Limesurvey, a za ispunjavanje anketnog upitnika potrebno je izdvojiti približno 20 minuta.

U istraživanju anonimnost i povjerljivost podataka su osigurani. U niti jednom trenutku sudionici neće navoditi svoj identitet, a online platforma ne prikuplja takve podatke.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno te sudionici imaju pravo odustati u bilo kojem trenutku.

Rizici sudjelovanja u ovom istraživanju ne postoje. Ipak, ako u bilo kojem trenutku osjetite neugodu vezanu uz sadržaj upitnika uvijek možete odustati od ispunjavanja. Također, ako Vam je potrebno savjetovanje o ovim temama slobodno se obratite doktorandici ili Centru za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) koji se bave pitanjima seksualnog odgoja i edukacije mladih. Svi podaci prikupljeni u ovom istraživanju su anonimni. Neće postojati zapis koji bi povezivao podatke prikupljene na temelju odgovora s bilo kakvim osobnim podacima putem kojih bi se sudionike moglo identificirati te će se prikupljeni podaci obrađivati samo na grupnoj razini. Prikupljenim podacima pristup imaju samo mentorica, komentorica i doktorandica.

Prednost ovog istraživanja je dobivanje podataka o prediktorima uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece na razini Republike Hrvatske. Praktični doprinos ovog istraživanja jest identifikacija prediktora roditeljske uključenosti koji pružaju reprezentativnu sliku stanja na području Republike Hrvatske. Identificirani prediktori mogu poslužiti kao temelj za razvoj programa ojačavanja roditeljskih kompetencija u provođenju seksualnog odgoja djece za one skupine koje karakteristikama ne odgovaraju pretpostavljenom modelu. Posljedično, intervencije usmjerene roditeljima mogu potencijalno poboljšati općenitu zdravstvenu sliku na području Republike Hrvatske, posebice u vidu smanjenja rizičnih seksualnih ponašanja poput neželjenih trudnoća i potaknuti mlade na prihvaćanje i uživanje vlastite seksualnosti. Izuzetno cijenimo vrijeme sudionika izdvojeno za komunikaciju i suradnju te vrijeme izdvojeno za sudjelovanje u istraživanju.

Nakon obrade prikupljenih podataka i izrade doktorske disertacije, na adrese škola koje su sudjelovale u istraživanju poslat će se kraća verzija dobivenih rezultata u svrhu informiranja sudionika istraživanja.

Imate li pitanja, kontaktirajte doktorandicu na e-mail adresu lucija.tomac@ufri.uniri.hr.

Pristupanjem upitniku podrazumijeva se da ste dali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju stoga vas molimo da nastavite dalje s ispunjavanjem upitnika jedino ako ste suglasni s time.

1. Dio : SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE

Spol	<ul style="list-style-type: none"> • Muškarac • Žena • Ne želim se izjasniti • Ostalo: _____
Županija	<ul style="list-style-type: none"> • Zagrebačka • Krapinsko-zagorska • Sisačko-moslavačka • Karlovačka • Varaždinska • Koprivničko- križevačka • Bjelovarsko-bilogorska • Primorsko-goranska • Ličko-senjska • Virovitičko-podravska • Požeško-slavonska • Brodsko-posavska • Zadarska • Osječko-baranjska • Šibensko-kninska • Vukovarsko- srijemska • Splitsko -dalmatinska • Istarska • Dubrovačko-neretvanska • Međimurska • Grad Zagreb
Razina obrazovanja	<ul style="list-style-type: none"> • Nezavršena osnovna škola • Završena osnovna škola • Završena srednja škola • Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij • Sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij • Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili poslijediplomski sveučilišni (doktorski studij)
Dob (upisati):	
Škola koju pohađa Vaše dijete (upisati):	
Broj djece (upisati):	
Redoslijed rođenja djeteta za koje se ispunjava upitnik:	
Spol djeteta za koje ispunjavate upitnik : *dijete u četvrtom razredu OŠ	<ul style="list-style-type: none"> • Muškarac • Žena • Ne želim se izjasniti • Ostalo: _____

2.dio - RODITELJSKA SAMOEFIKASNOST

Procijenite stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – u potpunosti se ne slažem; 5 – niti se slažem niti se ne slažem; 10 – u potpunosti se slažem).

RB	ČESTICA	STUPANJ SLAGANJA									
1	Posjedujem adekvatna znanja za pružanje podrške svojoj djeci u seksualnom odgoju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Posjedujem komunikacijske vještine za raspravljanje o seksualnom odgoju sa svojom djecom.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Uvjeren/a sam da bih sa svojom djecom mogao/la razgovarati o temama vezanim uz seksualnost.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	U mogućnosti sam odgovoriti na pitanja svog djeteta vezanih uz seksualnost bez da osjećam sram i strah.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3.dio - SAMOPROCJENA VLASTITE ULOGE U RODITELJA U SEKSUALNOJ EDUKACIJI DJECE

Molim Vas da procijenite **Koliko je važna Vaša uloga u poučavanju djece i mladih** za ostvarivanje sljedećih ciljeva.

(1 – u potpunosti nevažna; 3 – niti se važna niti nevažna; 5 – u potpunosti važna)

RB	ČESTICA	PROCJENA VAŽNOSTI				
1	Pružiti informacije o pobačaju i njegovim učincima na tijelo.	1	2	3	4	5
2	Raspraviti načine za nošenje s neočekivanom trudnoćom.	1	2	3	4	5
3	Pomoći adolescentima razumjeti njihove odgovornosti prema sebi, obitelji i prijateljima tijekom odrastanja.	1	2	3	4	5
4	Informirati mlade o uslugama u zajednici koje su povezane s kontracepcijom i odlučivanjem o seksualnim odnosima.	1	2	3	4	5
5	Savjetovati adolescente u odlučivanju o tome koliko daleko idu u seksualnim aktivnostima.	1	2	3	4	5
6	Raspraviti ulogu obitelji u osobnom rastu i razvoju.	1	2	3	4	5
7	Ohrabriti adolescente da koriste kontracepciju ako odluče imati spolne odnose.	1	2	3	4	5
8	Raspraviti načine na koje obitelji rješavaju konflikte i rješavaju probleme.	1	2	3	4	5
9	Pomoći adolescentima razumjeti osjećaje i perspektive drugih ljudi.	1	2	3	4	5
10	Ispraviti mitove i pogrešne informacije o tijelu.	1	2	3	4	5
11	Pomoći adolescentima da promjene u veličini svojeg tijela vide kao normalne i zdrave.	1	2	3	4	5
12	Savjetovati trudne djevojke.	1	2	3	4	5
13	Pružiti informacije o dobroj prenatalnoj skrbi.	1	2	3	4	5
14	Pružiti informacije o kontracepciji i na koji način ona djeluje i opisati njene učinke na tijelo.	1	2	3	4	5
15	Poučavati o biološkim promjenama u pubertetu.	1	2	3	4	5
16	Sastati se s roditeljima o djetetu koje ima poteškoća sa seksualnim problemima i stresovima.	1	2	3	4	5

RB	ČESTICA	PROCJENA VAŽNOSTI				
17	Poučavati o drugačijim tipovima spolno prenosivih bolesti i infekcija.	1	2	3	4	5
18	Poučavati o tome da se obitelji mogu razlikovati u tome kako stvaraju pravila i donose odluke.	1	2	3	4	5
19	Pomoći adolescentima planirati i započeti rad prema budućim ciljevima.	1	2	3	4	5
20	Raspraviti na koji način se može pomoći obiteljima da razgovaraju otvorenije i poboljšaju obiteljsku komunikaciju.	1	2	3	4	5

4.dio - VRIJEDNOSNO-KULTUROLOŠKA ORIJENTACIJA RODITELJA

Molim Vas da procijenite stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – u potpunosti se ne slažem; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – djelomično se slažem; 5 – u potpunosti se slažem)

RB	ČESTICA	STUPANJ SLAGANJA				
1	Seksualni odnosi između dvije osobe koje na njih pristanu su u redu.	1	2	3	4	5
2	U redu je da nevjerenčani šesnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.	1	2	3	4	5
3	U redu je da nevjerenčani osamnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.	1	2	3	4	5
4	U redu je da nevjerenčana žena ima dijete	1	2	3	4	5
5	Nije u redu da mladi par živi zajedno ako nisu vjenčani.	1	2	3	4	5

5.dio - UČESTALOST KOMUNIKACIJE RODITELJA O TEMAMA VEZANIM UZ SEKSUALNOST SA SVOJOM DJECOM

Molim Vas da procijenite učestalost razgovora o sljedećim temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

(1 – nikad; 2 – rijetko; 3 – ponekad; 4 – često; 5 – uvijek)

RB	ČESTICA	UČESTALOST RAZGOVORA				
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	1	2	3	4	5
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1	2	3	4	5
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	1	2	3	4	5
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1	2	3	4	5
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)*	1	2	3	4	5

6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1	2	3	4	5
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1	2	3	4	5
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1	2	3	4	5
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)*	1	2	3	4	5
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodni uloga, femicid)	1	2	3	4	5
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1	2	3	4	5
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima)*	1	2	3	4	5
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1	2	3	4	5
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)*	1	2	3	4	5
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1	2	3	4	5
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1	2	3	4	5
17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1	2	3	4	5
18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1	2	3	4	5
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1	2	3	4	5
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1	2	3	4	5
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1	2	3	4	5
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1	2	3	4	5
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1	2	3	4	5
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1	2	3	4	5
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost)*	1	2	3	4	5
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1	2	3	4	5
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)*	1	2	3	4	5
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1	2	3	4	5

* Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Npr. negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.

* Rodna pristranost je kada netko misli da muškarci i žene ne mogu raditi iste stvari. Npr. ako netko kaže da djevojke nisu dobre u matematici samo zato što su djevojke.

*Svjestan pristanak znači da netko jasno kaže „da” bez prisile ili straha. Npr. ako je netko pijan ili spava, ne može dati pristanak. Pristanak se u bilo kojem trenutku može povući.

*Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.

*Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina

6.dio - RAZINA UGODE KOJU RODITELJI DOŽIVLJAVAJU U KOMUNIKACIJI O TEMAMA VEZANIM UZ SEKSUALNOST SA SVOJOM DJECOM

Molim Vas da **procijenite razinu ugone koju osjećate u razgovoru o sljedećim temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.**

(1 – u potpunosti neugodno, 3 – niti ugodno niti neugodno, 5 – u potpunosti ugodno)

RB	ČESTICA	RAZINA UGODE				
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	1	2	3	4	5
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1	2	3	4	5
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	1	2	3	4	5
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1	2	3	4	5
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja)*	1	2	3	4	5
6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1	2	3	4	5
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1	2	3	4	5
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1	2	3	4	5
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)*	1	2	3	4	5
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodni uloga, femicid)	1	2	3	4	5
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1	2	3	4	5
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka)*	1	2	3	4	5
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1	2	3	4	5
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)*	1	2	3	4	5
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1	2	3	4	5

RB	ČESTICA	RAZINA UGODE				
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1	2	3	4	5
17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1	2	3	4	5
18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1	2	3	4	5
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1	2	3	4	5
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1	2	3	4	5
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1	2	3	4	5
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1	2	3	4	5
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1	2	3	4	5
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1	2	3	4	5
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca)*	1	2	3	4	5
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1	2	3	4	5
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)*	1	2	3	4	5
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1	2	3	4	5

* Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Npr. negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.

* Rodna pristranost je kada netko misli da muškarci i žene ne mogu raditi iste stvari. Npr. ako netko kaže da djevojke nisu dobre u matematici samo zato što su djevojke.

*Svjestan pristanak znači da netko jasno kaže „da” bez prisile ili straha. Npr. ako je netko pijan ili spava, ne može dati pristanak. Pristanak se u bilo kojem trenutku može povući.

*Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.

*Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina

Prilog 2. *Suglasnost izvornih autora za korištenje dijela instrumenta Measure Parental Attitude and Health Beliefs Towards Sexual Education (Yeo i Lee, 2023)*

Šalje: Shih Hui Lee <shihhuilee@utm.my>

Poslano: 16. srpnja 2024. 16:44

Prima: Lucija Tomac <lucija.tomac@ufri.uniri.hr>

Predmet: Re: Odg: Request for permission to use the instrument - Measure Parental Attitude and Health Beliefs Towards Sexual Education (Yeo i Lee, 2023)

Dear Lucija,

I am pleased to grant you approval to use part of this instrument for your doctoral research in the Republic of Croatia. I appreciate your commitment to checking the metric characteristics of the instrument in your local context.

You have my permission to use and adapt the instrument as needed for your study. I would be interested in learning about your findings once your research is complete.

If you need any further information or clarification about the instrument, please don't hesitate to ask.

I wish you the best of luck with your doctoral research.

Kind regards,

Dr Lee Shih Hui

Senior Lecturer

Faculty of Social Sciences and Humanities

Universiti Teknologi Malaysia,

81310 UTM Johor Bahru,

Johor.

Office: | Mobile: +018-9798648 | Fax:

Primary Email: shihhuilee@utm.my | Secondary Email: | Website:

Prilog 3. *Suglasnost izvornog autora za korištenje Family Life Sex Education Goal Questionnaire III (Godin, 2019)*

Šalje: Steven Godin <steven.godin@utah.edu>

Poslano: 16. srpnja 2024. 17:09

Prima: Lucija Tomac <lucija.tomac@ufri.uniri.hr>

Predmet: Re: Request for permission to use the instrument Family Life Sex Education Goal Questionnaire III

Proceed. You have my permission to use the FLSE-GQ III. All the best!

Steven Godin, MS, Ph.D., MPH, PHI Certificate

Adjunct Professor

Division of Public Health

Department of Family and Preventive Medicine

Spencer Fox Eccles School of Medicine at the University of Utah

375 Chipeta Way; Suite A

Salt Lake City, UT 84108

steven.godin@utah.edu

https://faculty.utah.edu/u6008254-STEVEN_GODIN/hm/index.html

Prilog 4. *Suglasnost izvornih autora za korištenje dijela instrumenta iz rada The Association of Religiosity, Sexual Education and Parental Factors with Risky Sexual Behaviors Among Adolescents and Young Adults (Haglund i Fehring, 2010)*

Šalje: Haglund, Kristin <kristin.haglund@mu.edu>

Poslano: 9. srpnja 2024. 14:55

Prima: Lucija Tomac <lucija.tomac@ufri.uniri.hr>

Predmet: Re: Request for permission to use the instrument from the paper „ The Association of Religiosity, Sexual Education, and Parental Factors with Risky Sexual Behaviors Among Adolescents and Young Adults“

Hi Lucija,

You can certainly use and cite our work. We didn't exactly have an instrument. We used questions from the National Survey of Family Growth to create measures for our variables.

If are going to test the question sets to see if they hold together as instrument(s), then you are creating the instrument I think!

Good luck with your studies and send me your publication when its done!

Kristin

Dr. Kristin Haglund (she/ella)

Professor, College of Nursing

Rev. John P. Raynor, S.J. Endowed Chair

Registered Nurse & Certified Nurse Practitioner

[My Strengths:](#) Input | Maximiser | Ideation | Strategic | Intellection

 [Book time to meet with me](#)

Prilog 5. Upitnik prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece korišten u glavnom istraživanju

UPITNIK PREDIKTORA UKLJUČENOSTI RODITELJA U SEKSUALNI ODGOJ DJECE

Poštovani roditelji učenika četvrtih razreda,

Za potrebe doktorske disertacije pod naslovom Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece koja se realizira u okviru Poslijediplomskog sveučilišnog (dokorskog) studija Pedagogija pri Filozofskom fakultetu u Rijeci provodi se kvantitativno istraživanje.

Istraživanje će provoditi doktorandica Lucija Tomac Cvitković pod mentorstvom prof. dr. sc. Jasminke Zloković s Filozofskog fakulteta u Rijeci i komentorstvom prof. dr. sc. Anite Zovko s Filozofskog fakulteta u Rijeci s ciljem ispitivanja čimbenika uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Istraživanje će se provoditi anketnim upitnikom putem online platforme Limesurvey, a za ispunjavanje anketnog upitnika potrebno je izdvojiti **približno 20 minuta**.

U istraživanju anonimnost i povjerljivost podataka su osigurani. U niti jednom trenutku sudionici neće navoditi svoj identitet, a online platforma ne prikuplja takve podatke.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je **dobrovoljno** te sudionici **imaju pravo odustati** u bilo kojem trenutku. **Rizici sudjelovanja u ovom istraživanju ne postoje**. Ipak, ako u bilo kojem trenutku osjetite neugodu vezanu uz sadržaj upitnika uvijek možete odustati od ispunjavanja. Također, ako Vam je potrebno savjetovanje o ovim temama slobodno se obratite doktorandici ili Centru za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) koji se bave pitanjima seksualnog odgoja i edukacije mladih.

Svi podaci prikupljeni u ovom istraživanju su **anonimni**. Neće postojati zapis koji bi povezivao podatke prikupljene na temelju odgovora s bilo kakvim osobnim podacima putem kojih bi se sudionike moglo identificirati te će se prikupljeni podaci obrađivati samo na grupnoj razini. Prikupljenim podacima pristup imaju samo mentorica, komentorica i doktorandica.

Prednost ovog istraživanja je dobivanje podataka o prediktorima uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece na razini Republike Hrvatske. Praktični doprinos ovog istraživanja jest identifikacija prediktora roditeljske uključenosti koji pružaju reprezentativnu sliku stanja na području Republike Hrvatske. Identificirani prediktori mogu poslužiti kao temelj za razvoj programa ojačavanja roditeljskih kompetencija u provođenju seksualnog odgoja djece za one skupine koje karakteristikama ne odgovaraju pretpostavljenom modelu. Posljedično, intervencije usmjerene roditeljima mogu potencijalno poboljšati općenitu zdravstvenu sliku na području Republike Hrvatske, posebice u vidu smanjenja rizičnih seksualnih ponašanja poput neželjenih trudnoća i potaknuti mlade na prihvaćanje i uživanje vlastite seksualnosti.

Izuzetno cijenimo vrijeme sudionika izdvojeno za komunikaciju i suradnju te vrijeme izdvojeno za sudjelovanje u istraživanju.

Nakon obrade prikupljenih podataka i izrade doktorske disertacije, na adrese škola koje su sudjelovale u istraživanju poslat će se kraća verzija dobivenih rezultata u svrhu informiranja sudionika istraživanja.

Imate li pitanja, kontaktirajte doktorandicu na e-mail adresu lucija.tomac@ufri.uniri.hr.

Pristupanjem upitniku podrazumijeva se da ste dali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju stoga vas molimo da nastavite dalje s ispunjavanjem upitnika jedino ako ste suglasni s time.

Unaprijed zahvaljujem na Vašem sudjelovanju!

2. Dio : SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE

Spol	<ul style="list-style-type: none"> • Muškarac • Žena • Ne želim se izjasniti • Ostalo: _____
Županija	<ul style="list-style-type: none"> • Zagrebačka • Krapinsko-zagorska • Sisačko-moslavačka • Karlovačka • Varaždinska • Koprivničko- križevačka • Bjelovarsko-bilogorska • Primorsko-goranska • Ličko-senjska • Virovitičko-podravska • Požeško-slavonska • Brodsko-posavska • Zadarska • Osječko-baranjska • Šibensko-kninska • Vukovarsko- srijemska • Splitsko -dalmatinska • Istarska • Dubrovačko-neretvanska • Međimurska • Grad Zagreb
Razina obrazovanja	<ul style="list-style-type: none"> • Nezavršena osnovna škola • Završena osnovna škola • Završena srednja škola • Sveučilišni ili stručni preddiplomski studij • Sveučilišni diplomski studij ili specijalistički diplomski studij • Poslijediplomski znanstveni magistarski studij ili poslijediplomski sveučilišni (doktorski studij)
Dob (upisati):	
Škola koju pohađa Vaše dijete (upisati):	
Broj djece (upisati):	
Redosljed rođenja djeteta za koje se ispunjava upitnik:	
Spol djeteta za koje ispunjavate upitnik :	<ul style="list-style-type: none"> • Muškarac • Žena • Ne želim se izjasniti • Ostalo: _____
*dijete u četvrtom razredu OŠ	

2.dio - RODITELJSKA SAMOEFIKASNOST

Procijenite stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – u potpunosti se ne slažem; 5 – niti se slažem niti se ne slažem; 10 – u potpunosti se slažem).

RB	ČESTICA	STUPANJ SLAGANJA									
1	Posjedujem adekvatna znanja za za pružanje podrške svojoj djeci u seksualnom odgoju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Posjedujem komunikacijske vještine za raspravljanje o seksualnom odgoju sa svojom djecom.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Uvjeren/a sam da bih sa svojom djecom mogao/la razgovarati o temama vezanim uz seksualnost.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3.dio - SAMOPROCJENA VLASTITE ULOGE U RODITELJA U SEKSUALNOJ EDUKACIJI DJECE

Molim Vas da procijenite **koliko je važna Vaša uloga u poučavanju djece i mladih** o za ostvarivanje sljedećih ciljeva.

(1 – u potpunosti nevažna; 3 – niti se važna niti nevažna; 5 – u potpunosti važna)

RB	ČESTICA	PROCJENA VAŽNOSTI				
1	Pružiti informacije o pobačaju i njegovim učincima na tijelo.	1	2	3	4	5
2	Raspraviti načine za nošenje s neočekivanom trudnoćom.	1	2	3	4	5
3	Pomoći adolescentima razumjeti njihove odgovornosti prema sebi, obitelji i prijateljima tijekom odrastanja.	1	2	3	4	5
4	Informirati mlade o uslugama u zajednici koje su povezane s kontracepcijom i odlučivanjem o seksualnim odnosima.	1	2	3	4	5
5	Savjetovati adolescente u odlučivanju o tome koliko daleko idu u seksualnim aktivnostima.	1	2	3	4	5
6	Raspraviti ulogu obitelji u osobnom rastu i razvoju.	1	2	3	4	5
7	Ohrabriti adolescente da koriste kontracepciju ako odluče imati spolne odnose.	1	2	3	4	5
8	Raspraviti načine na koje obitelji rješavaju konflikte i rješavaju probleme.	1	2	3	4	5
9	Pomoći adolescentima razumjeti osjećaje i perspektive drugih ljudi.	1	2	3	4	5
10	Ispraviti mitove i pogrešne informacije o tijelu.	1	2	3	4	5
11	Pomoći adolescentima da promjene u veličini svojeg tijela vide kao normalne i zdrave.	1	2	3	4	5
12	Pružiti informacije o dobroj prenatalnoj skrbi.	1	2	3	4	5
13	Pružiti informacije o kontracepciji i na koji način ona djeluje i opisati njene učinke na tijelo.	1	2	3	4	5
14	Poučavati o biološkim promjenama u pubertetu.	1	2	3	4	5
15	Poučavati o drugačijim tipovima spolno prenosivih bolesti i infekcija.	1	2	3	4	5
16	Pomoći adolescentima planirati i započeti rad prema budućim ciljevima.	1	2	3	4	5

4.dio - VRIJEDNOSNO-KULTUROLOŠKA ORIJENTACIJA RODITELJA

Molim Vas da procijenite stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – u potpunosti se ne slažem; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – djelomično se slažem; 5 – u potpunosti se slažem)

RB	ČESTICA	STUPANJ SLAGANJA				
1	Seksualni odnosi između dvije osobe koje na njih pristanu su u redu.	1	2	3	4	5
2	U redu je da nevjenčani osamnaestogodišnjaci stupaju u seksualne odnose ako postoji jaka ljubav.	1	2	3	4	5
3	U redu je da nevjenčana žena ima dijete	1	2	3	4	5
4	Nije u redu da mladi par živi zajedno ako nisu vjenčani.	1	2	3	4	5

5.dio - UČESTALOST KOMUNIKACIJE RODITELJA O TEMAMA VEZANIM UZ SEKSUALNOST SA SVOJOM DJECOM

Molim Vas da procijenite učestalost razgovora o sljedećim temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

(1 – nikad; 2 – rijetko; 3 – ponekad; 4 – često; 5 – uvijek)

RB	ČESTICA	UČESTALOST RAZGOVORA				
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	1	2	3	4	5
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1	2	3	4	5
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	1	2	3	4	5
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1	2	3	4	5
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti)*	1	2	3	4	5
6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1	2	3	4	5
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1	2	3	4	5
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1	2	3	4	5
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)*	1	2	3	4	5
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodni uloga, femicid)	1	2	3	4	5
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1	2	3	4	5

RB	ČESTICA	UČESTALOST RAZGOVORA				
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima)*	1	2	3	4	5
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1	2	3	4	5
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)*	1	2	3	4	5
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1	2	3	4	5
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1	2	3	4	5
17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1	2	3	4	5
18	Traženje pomoći i podrške(npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1	2	3	4	5
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1	2	3	4	5
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1	2	3	4	5
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1	2	3	4	5
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1	2	3	4	5
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1	2	3	4	5
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1	2	3	4	5
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost)*	1	2	3	4	5
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1	2	3	4	5
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)*	1	2	3	4	5
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1	2	3	4	5

* Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Npr. negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.

* Rodna pristranost je kada netko misli da muškarci i žene ne mogu raditi iste stvari. Npr. ako netko kaže da djevojke nisu dobre u matematici samo zato što su djevojke.

*Svjestan pristanak znači da netko jasno kaže „da” bez prisile ili straha. Npr. ako je netko pijan ili spava, ne može dati pristanak. Pristanak se u bilo kojem trenutku može povući.

*Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.

*Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina

6.dio - RAZINA UGODE KOJU RODITELJI DOŽIVLJAVAJU U KOMUNIKACIJI O TEMAMA VEZANIM UZ SEKSUALNOST SA SVOJOM DJECOM

Molim Vas da procijenite razinu ugone koju osjećate u razgovoru o sljedećim temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom.

(1 – u potpunosti neugodno, 3 – niti ugodno niti neugodno, 5 – u potpunosti ugodno)

RB	ČESTICA	RAZINA UGODE				
1	Obitelji – vrste obitelji, život u obitelji, odnosi u obitelji (npr. nuklearna, proširena, jednoroditeljska obitelj; podjela kućanskih poslova, uloge članova obitelji)	1	2	3	4	5
2	Prijateljstvo, ljubav i romantične veze (npr. razlika između prijateljske i romantične ljubavi, zdravi i nezdravi odnosi)	1	2	3	4	5
3	Tolerancija, inkluzija i poštovanje (npr. prihvaćanje različitih identiteta i životnih stilova, izbjegavanje diskriminacije)	1	2	3	4	5
4	Dugogodišnje veze i roditeljstvo (npr. izazovi i prednosti dugogodišnjih veza, odgovornost roditelja)	1	2	3	4	5
5	Vrijednosti i seksualnost (npr. kako kultura i religija oblikuju stavove o seksualnosti – prihvatljiva/neprihvatljiva ponašanja)*	1	2	3	4	5
6	Ljudska prava i seksualnost (npr. pravo na privatnost, pravo na slobodan izbor partnera)	1	2	3	4	5
7	Kultura, društvo i seksualnost (npr. kako mediji i tradicija oblikuju seksualno ponašanje)	1	2	3	4	5
8	Društvena konstrukcija roda i rodne norme (npr. rodne uloge u različitim kulturama, očekivanja od muškaraca i žena)	1	2	3	4	5
9	Rodna jednakost, stereotipi i rodna pristranost (npr. žene u STEM područjima, rodna nejednakost u plaćama)*	1	2	3	4	5
10	Rodno uvjetovano nasilje (npr. nasilje nad ženama zbog rodnih uloga, femicid)	1	2	3	4	5
11	Nasilje u obitelji i partnerskim odnosima (npr. fizičko, emocionalno i ekonomsko nasilje)	1	2	3	4	5
12	Pristanak, privatnost i tjelesni integritet (npr. što znači svjestan pristanak u seksualnim odnosima i mogućnost povlačenja pristanka)*	1	2	3	4	5
13	Sigurno korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (npr. zaštita privatnih podataka na internetu, sexting i njegove posljedice)	1	2	3	4	5
14	Norme i utjecaj vršnjaka na seksualno ponašanje (npr. pritisak na mlade da se upuste u seksualne odnose)*	1	2	3	4	5
15	Donošenje odluka u vezama i odnosima (npr. kako postaviti granice u vezi)	1	2	3	4	5
16	Komunikacija, vještine odbijanja i pregovaranja (npr. kako reći "ne" pritisku na seksualne odnose)	1	2	3	4	5
17	Medijska pismenost i seksualnost npr. kako prepoznati lažne informacije o seksualnosti u medijima)	1	2	3	4	5
18	Traženje pomoći i podrške (npr. kome se obratiti u slučaju seksualnog nasilja ili problema u vezi)	1	2	3	4	5

RB	ČESTICA	RAZINA UGODE				
19	Seksualna i reproduktivna anatomija i fiziologija (npr. funkcije muških i ženskih reproduktivnih organa)	1	2	3	4	5
20	Reprodukcija (npr. proces oplodnje i razvoj fetusa)	1	2	3	4	5
21	Pubertet (npr. tjelesne promjene, hormonske promjene, emocionalne promjene kod adolescenata)	1	2	3	4	5
22	Slika o tijelu (npr. uloga društvenih mreža u percepciji tijela)	1	2	3	4	5
23	Seks, seksualnost i životni krug seksualnosti (npr. seksualnost u adolescenciji, odrasloj dobi i starosti)	1	2	3	4	5
24	Seksualno ponašanje (npr. odgovorno spolno ponašanje, samopouzdanje u izražavanju seksualnosti)	1	2	3	4	5
25	Seksualni odgovor (npr. tjelesni odgovori na seksualne podražaje – uzbuđenje, orgazam, emocionalna povezanost, brži rad srca)*	1	2	3	4	5
26	Trudnoća i prevencija neželjene trudnoće (npr. kontracepcijske metode, odgovorno planiranje obitelji)	1	2	3	4	5
27	HIV i AIDS stigma – zaštita, liječenje i podrška (npr. važnost testiranja i informiranja o HIV-u)*	1	2	3	4	5
28	Razumijevanje, prepoznavanje i smanjivanje rizika spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV (npr. kako se zaštititi kondomima, važnost redovitih pregleda)	1	2	3	4	5

* Kultura i religija mogu imati različita pravila o ljubavi i seksu. Npr. negdje nije u redu ljubiti se u javnosti, dok je drugdje to normalno.

* Rodna pristranost je kada netko misli da muškarci i žene ne mogu raditi iste stvari. Npr. ako netko kaže da djevojke nisu dobre u matematici samo zato što su djevojke.

*Svjestan pristanak znači da netko jasno kaže „da” bez prisile ili straha. Npr. ako je netko pijan ili spava, ne može dati pristanak. Pristanak se u bilo kojem trenutku može povući.

*Prijatelji mogu utjecati jedni na druge tako što govore stvari poput „Svi to rade, zašto ne i ti?”. To može potaknuti nekoga da radi nešto što ne želi.

*Seksualni odgovor znači da tijelo može reagirati na dodir, poljubac ili nešto slično. Pri tome povećavaju se otkucaji srca i toplina

Prilog 6. Suglasnost Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja Filozofskog fakulteta u Rijeci za provedbu predistraživanja (kognitivnog intervjua)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Filozofski fakultet

Adresa: Sveučilišna avenija 4
51 000 Rijeka
Hrvatska

Telefon: +385 (51) 265-600; +385 (51) 265-602

E-mail: dekanat@ffri.uniri.hr

Web: www.ffri.uniri.hr

Etičko povjerenstvo za znanstvena istraživanja

Filozofskoga fakulteta u Rijeci

izv. prof. dr. sc. Tamara Mohorić, predsjednica

prof. dr. sc. Branka Drljača Margić, članica

doc. dr. sc. Nena Vukelić, članica

KLASA: 640-01/25-01/28

URBROJ: 2170-1-41-02-25-2

U Rijeci, 8. svibnja 2025.

Na temelju članka 11. Pravilnika o radu Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja, Etičko povjerenstvo za znanstvena istraživanja Filozofskoga fakulteta u Rijeci na svojoj 16. elektroničkoj sjednici u akademskoj godini 2024./2025. održanoj 8. svibnja 2025., dalo je

SUGLASNOST

za istraživanje **Luciji Tomac**, doktorandici na doktorskom studiju *Pedagogija* Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Istraživanje se provodi u svrhu predistraživanja, u sklopu izrade doktorske disertacije pod mentorstvom prof. dr. sc. Jasminke Zloковиć i komentorstvom prof. dr. sc. Anite Zovko s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Naziv je istraživanja: ***Provjera metrijskih karakteristika Skale za procjenu učestalosti komunikacije roditelja o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom i Skale za procjenu razine ugode koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim uz seksualnost sa svojom djecom***

Istraživanje je u skladu s etičkim načelima navedenima u *Etičkome kodeksu Sveučilišta u Rijeci*, Sveučilište u Rijeci, 2018. (čl. 4.3. Etika znanstvenoga istraživanja).

Privitak: Obrazac prijave za provedbu znanstvenog istraživanja

Predsjednica Etičkoga povjerenstva
za znanstvena istraživanja

Tamara Mohorić
izv. prof. dr. sc. Tamara Mohorić

Dostaviti:

- doktorandici Luciji Tomac, ovdje
- Predsjednici Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja, ovdje
- Doktorskom studiju *Pedagogija*, ovdje
- Pismohrani, ovdje

Prilog 7. Suglasnost Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja Filozofskog fakulteta u Rijeci za provedbu istraživanja

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Filozofski fakultet

Adresa: Sveučilišna avenija 4
51 000 Rijeka
Hrvatska
Telefon: +385 (51) 265-600; +385 (51) 265-602
E-mail: dekanat@ffri.uniri.hr
Web: www.ffri.uniri.hr

Etičko povjerenstvo za znanstvena istraživanja

Filozofskoga fakulteta u Rijeci

izv. prof. dr. sc. Tamara Mohorić, predsjednica

prof. dr. sc. Branka Drljača Margić, članica

doc. dr. sc. Nena Vukečić, članica

KLASA: 640-01/24-01/60
URBROJ: 2170-1-41-02-24-2

U Rijeci, 4. studenoga 2024.

Na temelju članka 11. Pravilnika o radu Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja, Etičko povjerenstvo za znanstvena istraživanja Filozofskoga fakulteta u Rijeci na svojoj 3. elektroničkoj sjednici u akademskoj godini 2024./2025. održanoj 4. studenoga 2024., dalo je

SUGLASNOST

za istraživanje **Luciji Tomac**, doktorandici na doktorskom studiju *Pedagogija* Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Istraživanje se provodi u svrhu izrade doktorske disertacije pod mentorstvom prof. dr. sc. Jasminke Zloković i komentorstvom prof. dr. sc. Anite Zovko s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Naziv je istraživanja: **Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece**

Istraživanje je u skladu s etičkim načelima navedenima u *Etičkome kodeksu Sveučilišta u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, 2018.* (čl. 4.3. Etika znanstvenoga istraživanja).

Privitak: Obrazac prijave za provedbu znanstvenog istraživanja

Predsjednica Etičkoga povjerenstva
za znanstvena istraživanja

Tamara Mohorić
Izv. prof. dr. sc. Tamara Mohorić

Dostaviti:

- doktorandici Luciji Tomac, ovdje
- Predsjednici Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja, ovdje
- Doktorskom studiju *Pedagogija*, ovdje
- Pismohrani, ovdje

Prilog 8. Suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za provedbu istraživanja

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I MLADIH
mzom.gov.hr

KLASA: 602-01/25-01/00226
URBROJ: 533-06-25-0004

Zagreb, 26. lipnja 2025.

Lucija Tomac
lucija.tomac@ufri.uniri.hr

PREDMET: Lucija Tomac - Molba za odobrenje provedbe istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskog rada pod naslovom Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece

- odgovor, daje se

Poštovana,

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih zaprimilo je Vašu Molbu za odobrenje provedbe istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskog rada pod naslovom Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Ministarstvo je Vašu Molbu s privitcima prosljedilo na mišljenje Agenciji za odgoj i obrazovanje koja je pozitivno ocijenila istu (KLASA: 602-02/25-01/117; URBROJ: 561-04-02/05-25-2, od 18. lipnja 2025.).

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih na temelju pozitivnog mišljenja Agencije, odobrava provedbu istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskog rada pod naslovom Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Napominjemo da se navedeno istraživanje može provoditi isključivo u dogovoru s ravnateljem škole, uz pristanak ispitanika te sukladno članku 45. Državnog pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja.

S poštovanjem

OVLAŠTEN ZA OBAVLJANJE POSLOVA
RAVNA TELJA UPRAVE

Momir Karin, prof.

Prilog: kopija Stručnog mišljenja Agencije za odgoj i obrazovanje

Dostaviti:

1. Naslovu
2. Pismohrani, ovdje.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Donje Sveticice 38, 10000 Zagreb, Croatia
Tel: +385 (0)1 2785 0000 | Fax: +385 (0)1 2785 001
Web: www.azoo.hr
MB: 1778129 | OIB: 72193528211 | IBAN HR: 1210010051863000160

KLASA: 602-02/25-01/117
URBROJ: 561-04-02/05-25-2

Zagreb, 18. lipnja 2025.

**PRIJEMNI ŠTAMPILJ
REPUBLIKA HRVATSKA**

533 Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih		
Primljeno: 23.06.2025.		
Klasifikacijska oznaka	Listopisana jedinica	
602-01/25-01/00226	533-04-02-01/1572	
Redni broj	Priklazi	Vrijednost
0003	0	

IVANJAI

uprave

d5766382

Predmet: MZOM, Lucija Tomac – Molba za odobrenje provedbe istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskoga rada: Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece
- stručno mišljenje; dostavlja se

Poštovani,

na temelju članka 4. stavka 3. alineje 6. Zakona o Agenciji za odgoj i obrazovanje (Narodne novine, 85/06 i 151/22), članka 8. stavka 3. alineje 6. Statuta Agencije za odgoj i obrazovanje, dopisa Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih KLASA: 602-01/25-01/00226; URBROJ: 533-06-25-0002 od 22. svibnja 2025. godine, daje se

STRUČNO MIŠLJENJE

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih dostavilo je molbu Lucije Tomac, doktorandice na Poslijediplomskom sveučilišnom (doktorskom) studiju *Pedagogija* Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, za odobrenje provedbe istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskoga rada: Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece.

Obrazloženje

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih u dopisu od 22. svibnja 2025. godine zatražilo je od Agencije za odgoj i obrazovanje stručno mišljenje radi odobrenja provedbe istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskoga rada: Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece Lucije Tomac, doktorandice na Poslijediplomskom sveučilišnom (doktorskom) studiju *Pedagogija* Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Agenciji za odgoj i obrazovanje dostavljena je dokumentacija vezana za istraživanje: Molba Lucije Tomac, Upitnik prediktora uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece, Odluka o prihvatanju izvješća Povjerenstva za ocjenu i javnu obranu teme doktorske disertacije i Suglasnost za istraživanje etičkog povjerenstva. U molbi se navodi da se uzorak istraživanja odnosi na roditelje učenika četvrtog razreda osnovnih škola. Planirana tehnika uzrokovanja je klaster uzorak (klustere predstavljaju škole).

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih | Zagreb, 10000 | Tel: +385 (0)1 2785 0000
Agencija za odgoj i obrazovanje | Tolstojeva 6/1, 10000 | Osijek, Tel: +385 (0) 31 284 900
Agencija za odgoj i obrazovanje | Tolstojeva 32, 21000 | Split, Tel: +385 (0) 21 940 900

Istraživanje će se provesti pomoću *online* anketnog upitnika koji će se nalaziti na alatu *Limesurvey*. Planirano trajanje popunjavanja upitnika je 20 minuta.

Podnositeljica molbe planira pisanim putem kontaktirati ravnatelje odabranih osnovnih škola, upoznati ih s ciljem istraživanja te ih zamoliti za sudjelovanje u istraživanju. Ako ravnatelj prihvati da njegova škola sudjeluje u istraživanju planira se putem učitelja/ica razredne nastave poslati pismo roditeljima i molba za dolazak na roditeljski sastanak kada će se upitnik ispunjavati.

Na početnoj stranici upitnika bit će navedene informacije o istraživanju i rečenica: „Pristupanjem anketnom upitniku podrazumijeva se da ste dali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju stoga vas molimo da nastavite dalje s ispunjavanjem upitnika jedino ako ste suglasni s time.“

Upitnik se sastoji od šest dijelova:

1. dio – sociodemografske varijable; 2. dio – roditeljska samoeфикаsnost; 3. dio – samoprocjena vlastite uloge roditelja u seksualnoj edukaciji djece; 4. dio – vrijednosno-kulturološka orijentacija roditelja; 5. dio – učestalost komunikacije roditelja o temama vezanim za seksualnost sa svojom djecom; 6. dio – razina ugone koju roditelji doživljavaju u komunikaciji o temama vezanim za seksualnost sa svojom djecom.

Zaključak

Na temelju obrazloženja daje se pozitivno mišljenje za provedbu istraživanja u osnovnim školama za potrebe izrade doktorskoga rada pod naslovom: Prediktori uključenosti roditelja u seksualni odgoj djece Lucije Tomac, doktorandice na Poslijediplomskom sveučilišnom (doktorskom) studiju *Pedagogija* Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Napominjemo da se navedeno istraživanje može provoditi isključivo u dogovoru s ravnateljem škole, uz pristanak ispitanika te sukladno članku 45. Državnoga pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja.

Stručno mišljenje sastavio je viši savjetnik mr. sc. Tomislav Ogrinšak.

S poštovanjem,

RAVNATELJICA

Milković, prof.

DOSTAVITI:

1. naslovu i

2. pismohrani, ovdje.